

Bulletin advokacie

Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení • K závislosti trestního stíhání organizátora na trestním stíhání pachatele • Vybrané otázky zákazu *reformatio in peius* ve správním právu trestním • Úprava obnovy řízení by si zasloužila změnu v trestním řádu • CCBE slaví 60 let od svého založení •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

V účinnost vstoupila velká novela trestních předpisů č. 333/2020 Sb.: Čtěte článek doc. Jana Kociny na str. 17-19 věnovaný aktuálním otázkám dohody o vině a trestu.

**„POVODŇOVÁ
DAŇ“ BUDE
ZRUŠENA!**
Čtěte na str. 5.

NEJAKTUÁLNĚJŠÍ ZMĚNY PO NOVELE V ŠESTÉM VYDÁNÍ

Zákoník práce

Komentář / 6. vydání

Petr Hůrka, Nataša Randlová, Jiří Doležilek, Dana Roučková, Margerita Vysokajová,
Soňa Doudová, Michael Košnar, Vladimír Horna

Komentář je zpracován dle právního stavu účinného k 1. 1. 2021.

Šesté vydání podrobného komentáře k zákoníku práce zapracovává nejaktuálnější změny, které přináší novela – zákon č. 285/2020 Sb.

Cílem komentáře je podat uživateli srozumitelný komentář právních norem, které se týkají oblasti pracovního práva. Publikace je určena všem, kteří se zabývají pracovněprávními vztahy a aplikují pracovněprávní předpisy, především zaměstnavatelům, zaměstnancům, managementu společností, personalistům, mzdovým účetním, osobám profesně aplikujícím právo, studentům právních oborů, ale i mnoha dalším.

Autorský tým složený z předních odborníků na pracovní právo z oblasti justice, advokacie i akademické sféry byl výrazně doplněn o odborníky, kteří novelizační ustanovení legislativně tvořili. Autoři se pracovněprávní problematikou zabývají rovněž při činnosti vzdělávací, publikační, vědecké i při samotné aplikaci práva v praxi.

O autorech

doc. JUDr. Petr Hůrka, Ph.D. – Ministerstvo vnitra – náměstek ministra vnitra pro státní službu

JUDr. Nataša Randlová, Ph.D. – advokátní kancelář Randl Partners – advokátka, partner

doc. JUDr. Margerita Vysokajová, CSc. – Právnická fakulta UK – VŠ učitel – docent

JUDr. Jiří Doležilek – Nejvyšší soud, Brno – předseda senátu

Mgr. Dana Roučková – Ministerstvo práce a sociálních věcí – zástupce náměstka pro legislativu

Mgr. Soňa Doudová – Ministerstvo práce a sociálních věcí – vrchní ministerský rada

JUDr. Michael Košnar – Ministerstvo práce a sociálních věcí – vrchní ministerský rada

Mgr. Vladimír Horna – Ministerstvo vnitra – referent

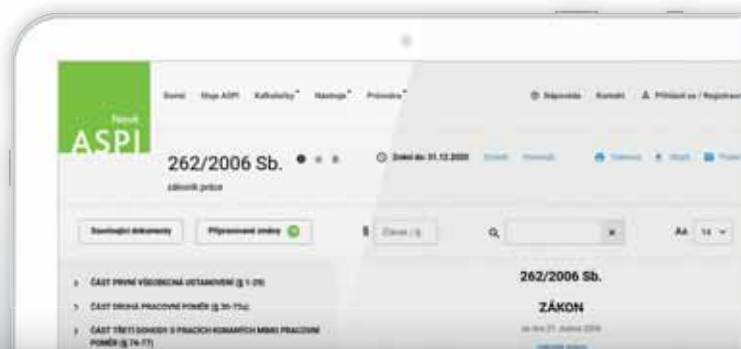
Komentář je výbornou pomůckou usnadňující výklad ustanovení, která přináší nejasnosti. Výklad zákona je doplněn odkazy na související judikaturu a literaturu a obohacen o praktické příklady.

Komentář je k dispozici také v ASPI a jako e-kniha.

Objednávejte na

www.wolterskluwer.cz/obchod

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:
Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:
Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:
Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
JUDr. Ladislav Krym,
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
Mgr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte
na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísle je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamací při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 20. 11. 2020 v nákladu
17 050 výtisků.

Obálka: ilustrační

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Petr Poledník: **Advokacie v roce 2020** 3

Aktuality

Dobrá zpráva ve špatných časech – zrušení § 12a advokátního tarifu
Vladimír Jirousek 5
Konference PRÁVO & PRAXE 2020 bude online 5
**Představenstvo ČAK hledá cesty, jak uchazečům umožnit
složení advokátních zkoušek** Radim Miketa 6
**Prohlášení představenstva ČAK k problematice nájmu prostor
v paláci Dunaj** 8
Právnícká firma roku 2020 Red. 10
16. galavečer Právnicka roku zrušen Iva Chaloupková 12
Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném 14

z právní teorie a praxe

Články

**Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody
o vině a trestu** Jan Kocina 17
Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení
František Půry, Martin Richter 20
K závislosti trestního stíhání organizátora na trestním stíhání pachatele
Pavel Vantuch 26
Právo na poučení ve správním řízení Pavel Mates 32
Vybrané otázky zákazu *reformatio in peius* ve správním právu trestním
Petr Kolman, Tomáš Grygar 37
Vydědění pro dědickou nezpůsobilost Václav Bednář 41
Nestandardní způsoby změny závazků ze smluv na veřejné zakázky
Tomáš Grulich 44

Z judikatury

**NS: K pravomoci soudu projednat spor na ochranu
osobnosti poslance** 49
**ÚS: K odměně advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného
osobě neznámého pobytu** 55
**ÚS: K rozhodování soudu o žádosti účastníka řízení
o ustanovení konkrétního zástupce** 58
NSS: Koncentrační zásada v řízení podle soudního řádu správního 62
**ESLP: K uznání právního vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem
narozeným prostřednictvím náhradní matky v zahraničí** 65
**Glosa: Problematické rozhodnutí Ústavního soudu
k právní povaze chodníku** 67
**Glosa: Rovné odměňování v závislosti na výši životních nákladů
zaměstnanců** 71

Z odborné literatury

Ondřej Lichnovský, Jan Vučka, Lukáš Křístek: Trestní právo daňové (Petr Angyalossy)	75
Soudcovská unie České republiky 1990-2020 (Pavel Mates)	76

z advokacie

Z české advokacie

Úprava obnovy řízení by si zasloužila změnu v trestním řádu Tomáš Gřivna	77
Z kárné praxe Petra Vrábliková	78

Z Evropy a ze světa

CCBE slaví 60 let od svého založení Eva Indruchová	80
Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje	82

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty v době pandemie	83

Nakonec

Pojetí pandemie pomocí písma „P“ Petr Hajn	84
Kresba Lubomíra Lichého	85
Víte, že... Stanislav Balík	85

Inhaltsverzeichnis	86
Zusammenfassung/Summary	87
Table of Contents	88

ZIZLAVSKÝ > **25 let**

**Hledáme
advokáty do týmu!**

CV zasílejte na e-mail: vasinova@zizlavsky.cz

www.zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zasláných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionality program MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasláné portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevkládějte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Kniha: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

Advokacie v roce 2020

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

původně jsem chtěl napsat úvodník do našeho časopisu na úplně jiné téma, avšak události posledních dnů si zaslouží pozornost daleko větší.

Nejen Česká republika, ale celý svět bojuje s novým, dosud neznámým protivníkem, a to pandemií koronaviru. Společnost obecně na tento boj připravena nebyla, snad se dá říci, že s tímto nepřítelem nepočítala. Poslední obdobnou situací byla snad epidemie tzv. španělské chřipky před sto lety.

V souvislosti s řešením pandemie byla učiněna celá řada opatření orgány státní moci a správy s cílem pandemii omezit a následně eliminovat. Ne všechna tato opatření však byla přijata s porozuměním, a ne každý s nimi souhlasí. V tak závažných věcech je však, dle mého soudu, nutné spolehnout se na rozhodnutí odborníků, a nikoliv na „hlas ulice“, zejména vyjadřovaný v takové podobě, jak jsme jej mohli nedávno sledovat na Staroměstském náměstí.

I v právních kruzích (včetně příslušníků advokátního stavu) se objevily názory označující přijatá opatření za nezákonná či protiústavní. Nechci vůbec hodnotit, zdali tomu tak je, či není.

Jsem si vědom, že přijatá opatření budou mít tvrdý ekonomický dopad. Pro někoho více, pro někoho méně. Advokáty nevyjimaje. Především však musíme dát přednost životu a zdraví před ekonomikou.

Za těchto nelehkých podmínek pracují i orgány České advokátní komory. Je zásadní otázkou, jak se za současné situace mají orgány Komory zachovat, k čemu se vyjadřovat.

I některá rozhodnutí Komory byla podrobena kritice. Například zrušení termínu advokátních zkoušek. Prosím všechny, kterých se dané opatření dotklo, aby pochopili závažnost rozhodnutí, které muselo být učiněno. Za situace, kdy jsou obratem měněna – zpříšňována přijatá opatření, jen stěží mohlo být garantováno uskutečnění advokátních zkoušek v termínu listopad/prosinec (obzvláště ve chvíli, kdy přijatá opatření v tomto ohledu nezakotvovala pro konání advokátních zkoušek žádnou výjimku).

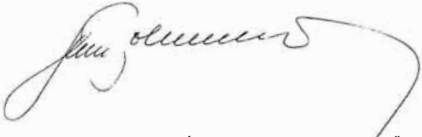
Současná podoba advokátní zkoušky, resp. právní úprava jejího průběhu, neumožňuje advokátní zkoušky realizovat „náhradním způsobem“. Ve svém minulém úvodníku pro BA jsem se zamýšlel nad novými technickými možnostmi, které v současnosti máme. Zaznamenal jsem úvahy některých kandidátů advokátní zkoušky o konání advokátní zkoušky např. distanční formou (formou online – videopřenosu).

Všechny kandidáty advokátní zkoušky ubezpečuji, že jak příslušné orgány ČAK, tak i jednotliví zkušební komisaři dělají maximum pro to, aby se advokátní zkoušky uskutečnily co nejdříve.

Nečeká nás lehké období, budeme se muset vypořádat se situací, na kterou jsme objektivně nemohli být připraveni. Přejme si však jednotu našeho stavu.

Vážené kolegyně, vážení kolegové, přeji vám a vašim blízkým pevné zdraví a dostatek síly k překonání těchto nelehkých časů.

 ❖ JUDr. PETR POLEDNÍK, člen představenstva ČAK

NAVŠTIVTE **NOVÝ** SHOWROOM **LEXUS V PRŮHONICÍCH**

Navštivte nový Lexus showroom v pražských Průhonicích a zažijte vyhlášenou japonskou pohostinnost v duchu „Omotenashi“. Díky ní se tu budete cítit jako doma. V úchvatném interiéru najdete na velkorysém prostoru kompletní řadu hybridních modelů značky Lexus i špičkově vybavenou servisní zónu. Objevte svět unikátní hybridní technologie a zažijte jedinečnou atmosféru nově otevřeného showroomu. Těšíme se na vás na adrese K Chotobuzi 330, Čestlice.

POSTARÁME SE O **VAŠE POHODLÍ**

www.lexus-pruhonice.cz

Kombinovaná spotřeba paliva a kombinované emise CO₂ Lexus IS 300h: 4,6-4,8 l/100km; 104-109 g/km.

PRŮHONICE

Dobrá zpráva ve špatných časech – zrušení § 12a advokátního tarifu

- **Povodně 1997 – s účinností od 1. 10. 1997 došlo ke snížení mimosmluvní odměny podle § 7 advokátního tarifu o 10 % (vyhl. č. 235/1997 Sb.).**
- **Povodně 2002 a 2010 – s účinností od 1. 1. 2011 došlo ke snížení mimosmluvní odměny o 30 % (vyhláška č. 399/2010 Sb.).**
- **S účinností od 1. 1. 2013 (dosud) platí úprava snížení mimosmluvní odměny podle § 7 advokátního tarifu na 20 % (vyhl. č. 486/2012 Sb.).**

Povodňová daň t. č. ve výši 20 %! Nekonečná, tzv. „dočasná“ úprava advokátního tarifu reagující na škody způsobené povodněmi, avšak statečně odolávající klimatickým změnám, jež se povětšinou projeví subtropickými teplotami a extrémním suchem.

Předpokládám, že většina advokátů zaregistrovala **veřejné mediální sdělení ministryně spravedlnosti Marie Benešové, že ona dvacetiprocentní srážka postihující sazby mimosmluvní odměny podle ust. § 7 advokátního tarifu se od 1. ledna 2022, tj. za cca 14 měsíců, zrušuje** (mj. s tím, že bude ještě jednáno o případné změně termínu účinnosti – od 1. 7. 2021). Zároveň nepochybuji, že stejná část advokátního stavu průběžně sledovala zprávy ohledně řady jednání, jež vedení ČAK o novele advokátního tarifu vedlo, a to jak s ministrem či ministryní spravedlnosti, tak s dalšími zástupci Ministerstva spravedlnosti.

Lze samozřejmě očekávat, že stávající výsledek povede věcně nespokojence k reakcím ve smyslu „*mnoho povyku pro nic*“. Já jsem však přesvědčen, že jde jednak o první krok na cestě k rekodifikaci tarifu, resp. k jeho výrazné novelizaci, jednak v současné krizové situaci o dosažení maxima možného. V té souvislosti připomínám, že již v průběhu roku 2018 byla ustavena komise ČAK pro koncipování zcela nové tarifní úpravy (Smejkal, Novotná, Svejkovský, Miketa, Schejbalová, Čáp, Jirousek), jež se stala základem jednání s Minis-

terstvem spravedlnosti. I když zástupci ministerstva v rámci opakovaných jednání přistoupili s odkazem na příslušné rozpočtové kapitoly „pouze“ na relativně širokou novelu tarifu, zásah koronavirové vyšší moci zmrazil i tu. Přesto je jak komplexní návrh ČAK, tak z něj vycházející novelizační návrh Ministerstva spravedlnosti dobrým základem pro další (budoucí) jednání a je povinností jak současného, tak dalšího představenstva ČAK, aby otázku tarifu nenechalo usnout.

Je mi samozřejmě jasné, že zrušení „*povodňové daně*“ je toliko dílčím úspěchem (byť zároveň splněním programového závazku) a svým způsobem jen resuscitací původního stavu. Přesto doufám, že i tento výsledek bude za všeobecně známých okolností přijat advokátním stavem pozitivně a s jistým uspokojením. Všem, kteří se společně se mnou na prosazení zrušení „*dočasného stavu*“ podíleli, děkuji, zástupcům Ministerstva spravedlnosti pak též za projevenou vstřícnost, která, doufám, bude i v budoucnu provázet vzájemná jednání o tarifu, jež byl v zásadní (dnešní) podobě utvářen v reflexi ekonomických podmínek devadesátých let minulého století.

♣ JUDr. VLADIMÍR JIROUSEK, předseda ČAK

PRÁVO & PRAXE 2020

Česká advokátní komora a mediální a vzdělávací skupina EPRAVO.CZ pořádají dne **30. listopadu 2020** ONLINE konferenci **PRÁVO & PRAXE 2020**.

Zaregistrovaní účastníci – <http://www.zakon.cz/> – obdrží přístupový kód v předstihu prostřednictvím e-mailu.

Představenstvo ČAK hledá cesty, jak uchazečům umožnit složení advokátních zkoušek

Epidemiologická situace, vyhlášení nouzového stavu a s tím související opatření si vynutila zrušení podzimního termínu advokátních zkoušek, o čemž byla advokátní veřejnost v předstihu informována. Ihned poté Komora zahájila intenzivní přípravy a jednání, aby bylo možné realizovat advokátní zkoušky co nejdříve, byť se zvýšenými náklady a s nesrovnatelně vyšší pracností pro všechny osoby zajišťující průběh advokátních zkoušek.

Je však nutné vnímat, že advokátní zkoušky jsou upraveny zákonem o advokacii a zejména vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., zkušební řád. To vše je pak výrazně limitováno opatřeními vydanými v rámci nouzového stavu. Není nezbytné zvláště zdůrazňovat, že nelze postupovat v rozporu s těmito obecně závaznými právními předpisy, byť ve snaze uspokojit zájem koncipientů složit advokátní zkoušku co nejdříve.

Z těchto důvodů stále pokračují intenzivní jednání se zástupci Ministerstva spravedlnosti jak o dílčí novele zkušebního řádu, tak o výjimce z platných mimořádných opatření tak, aby advokátní zkoušky jak v písemné, tak v ústní části mohly být realizovány co nejdříve.

Je také intenzivně zvažována i možnost uskutečnit advokátní zkoušky při respektování podmínek mimořádných opatření např. tak, že písemná část zkoušky bude skládána v přítomnosti pouze dvou uchazečů v místnosti, ústní část zkoušky pak pouze za přítomnosti předsedy zkušebního senátu a jednoho zkušenceho při zajištění stálé online přítomnosti ostatních členů zkušebního senátu. Realizace těchto variant však může přinášet některé sporné momenty, které nelze pomíjet a které by mohly zpochybnit legalitu takto prováděných zkoušek.

Představenstvo ČAK na svém online zasedání dne 10. 11. 2020 přesto rozhodlo o dalších přípravách takto nestandardně prováděných zkoušek.

Ihned, jakmile to epidemiologická situace a tomu odpovídající právní stav umožní, bude vyhlášen mimořádný náhradní termín advokátních zkoušek prováděných obvyklým způsobem.

Žádáme advokátní koncipientky a koncipienty, aby sledovali web ČAK, Advokátní deník a Twitter ČAK, kde získají nejaktuálnější informace!

Současně byly schváleny řádné termíny advokátních zkoušek pro rok 2021 tak, aby advokátní koncipienti, jejich školitelé, příp. zaměstnavatelé mohli v dostatečném předstihu plánovat jak pracovní vytížení koncipientů, tak přípravu uchazečů ke zkouškám. Tyto termíny vyjdou ve Věstníku ČAK č. 4/2020.

Mohu advokátní veřejnost ujistit, že Komora hledá veškeré cesty k tomu, aby uchazeči, kterým byl jejich termín advokátní zkoušky zrušen, ji mohli složit v co nejbližším termínu, samozřejmě při respektování platného právního stavu a při dodržení všech nezbytných hygienických opatření. To vše i při vědomí zvýšených nákladů a enormní náročnosti realizace takových řešení, jak pro zkušební komisaře, tak všechny další osoby podílející se na zajištění a průběhu advokátních zkoušek.

✿ JUDr. RADIM MIKETA,
místopředseda ČAK pověřený dohledem nad vzděláváním,
Odborem matriky a činností regionálních zástupců ČAK

Předseda ČAK JUDr. Vladimír Jirousek poskytl dne 11. 11. 2020 požadované argumenty k žádosti o udělení výjimky z platných mimořádných opatření při advokátních zkouškách Ministerstvu spravedlnosti, a to o ni bude žádat u Ministerstva zdravotnictví.

Váš druhý domov v podhůří Krkonoš

SPOLU S ČESKOU DESIGNÉRSKOU ŠPIČKOU JSME NAVRHLI
STYLOVÉ I PRAKTICKÉ BYDLENÍ JAKO STVOŘENÉ PRO AKTIVNÍ ŽIVOTNÍ STYL.
MŮŽE BÝT I VAŠE, AŽ UŽ HLEDÁTE **RODINNÉ SÍDLO, DRUHÝ DOMOV,**
NEBO **STYLOVOU INVESTICI,** KTERÁ NEBUDE ZTRÁCET NA HODNOTĚ.

Prohlášení představenstva ČAK k problematice nájmu prostor v paláci Dunaj

Představenstvo ČAK na své schůzi konané dne 10. 11. 2020 projednalo situaci vzniklou v důsledku aktuálního šíření zpráv o okolnostech týkajících se nájmu prostor v paláci Dunaj a došlo k závěru, že je třeba dostatečně vysvětlit, resp. uvést na pravou míru, okolnosti uzavření nájemní smlouvy, jejich parametrů a v neposlední řadě její potřeby.

Problematika nové nájemní smlouvy, kontinuálně navazující na nájemní smlouvu z roku 2004 (s trváním nájmu do roku 2034), byla řešena od roku 2017, všemi kompetentními orgány ČAK pak intenzivně od roku 2019. Podstatou vzniklých problémů je generální rekonstrukce všech prostor paláce Dunaj, kterou si Komora neobjednala, avšak ČAK, stejně jako všichni ostatní nájemci, museli prostory v budově v průběhu dubna a května 2020 vyklidit.

Informace o postupu Komory a dané problematice ČAK ve vztahu k advokátnímu stavu průběžně zveřejňovala takto:

a) Na webových stránkách ČAK jsou zveřejňovány zápisy ze schůzí představenstva, informace o nastíněné problematice pak konkrétně obsahují **zápisy z 21. schůze** (9. a 10. září 2019), **22. schůze** (14. a 15. října 2019), **23. schůze** (11. a 12. listopadu 2019), **28. schůze** (21. dubna 2020), **29. schůze** (19. května 2020) a po podpisu smluv **zápisy z 30. schůze** (15. a 16. června) a **31. schůze** (14. a 15. září 2020). V zápisu z 28. schůze, tj. před podpisem smluv, pak byl advokátní stav veřejným zápisem vyrozuměn, že „*jak návrhy, tak přílohy předjednávaných smluv (vč. situačních plánů předmětu nájmu v paláci Dunaj atd.), jsou kdykoli k nahlédnutí na Hospodářském odboru ČAK*“.

b) Předseda představenstva ČAK, členové Rozpočtového a hospodářského výboru, resp. vedoucí Hospodářského a organizačního odboru ČAK, detailně informovali členy Kontrolní rady ČAK o problematice rekonstrukce paláce Dunaj, o jednáních týkajících se podmínek nájmu a o předmětu a vnitřním členění prostor nájmu (vč. vizualizace předmětu nájmu) na zasedáních Kontrolní rady konaných 16. a 17. 10. 2019 (zápis č. j.: 0801-000001/19-010) a 15. 11. 2019 (zápis č. j.: 0801-000001/19-011). Přitom **Ekonomická sekce Kontrolní rady nájemní smlouvu schválila 20. 5. 2020**, tj. 10 dní před podpisem nájemní smlouvy.

c) O problematice rekonstrukce paláce Dunaj, zajištění náhradních prostor, stěhování a budování nového vzdělávacího a provozního centra ČAK **rámcově informovala prostřednictvím Rychlých zpráv ČAK**, a to dne 24. 9. 2019, 20. 11. 2019, 29. 5. 2020 a 2. 10. 2020. Další informace související s nájmem a vyklizením prostor v paláci Dunaj byly

prezentovány prostřednictvím News (3x), prostřednictvím Twitteru (13. 5. 2020), prostřednictvím Advokátního deníku (13. 5. 2020) a prostřednictvím Bulletinu advokacie (4x).

Je třeba si uvědomit, že ČAK poskytuje servis pro takřka **14 000 advokátů a 3 000 koncipientů**, pořádá nebo podporuje **nezanedbatelné množství vzdělávacích a společenských akcí**, úspěšně působí na mezinárodní odborné scéně a v neposlední řadě rovněž vykonává veřejnou správu na úseku advokacie, která mj. stále narůstá, a kterou redukovat rozhodně nelze – pokud tedy nechceme, aby výkon správy na úseku advokacie převzal stát?

V paláci Dunaj jsou zajišťovány následující činnosti Komory:

a) Seminářů se ve vzdělávacím centru účastní v rámci jednodenních a dvoudenních školení průměrně **2 000 koncipientů a 460 advokátů měsíčně**.

b) Advokátní zkoušky jsou realizovány zpravidla 6x ročně, přičemž je každý rok skládá téměř **1 000 kandidátů**. Vdle advokátních zkoušek probíhají v daných prostorách též uznávací zkoušky a zkoušky z mediace.

c) V prostorách paláce Dunaj probíhají pravidelná zasedání Kontrolní rady (70 členů), Kárné komise (83 členů) a Odvolací kárné komise (11 členů), dále pak plenární zasedání komisařů Zkušební komise (100 členů), případně zasedání výborů a sekcí ČAK.

d) Pronajaté prostory slouží k chodu Odboru matriky (vedení matričních údajů ohledně 17 000 osob, vydávání knih o prohlášení o pravosti podpisu, vydávání nejrůznějších osvědčení, vydávání ID průkazů a dokladů po zaktivnění advokáta, vydávání potvrzení tzv. nástupcům, vydávání dokladů koncipientům, zajištění advokátních slibů – mnohdy i pro 100 osob, jednání tzv. Odpustkové komise, povinné vedení archivu a historického archivu atd.); chodu Kontrolního oddělení, Oddělení pro věci kárné a Odboru pro výchovu a vzdělávání.

e) Pro úplnost – v sídle Komory v Kaňkově paláci a dvorním traktu jsou umístěny: kanceláře předsedy, tajemníka a sekretariátu Komory, Odbor vnějších vztahů, Hospodářský odbor, Odbor vnější a vnitřní legislativy, Odbor mezinárodních vztahů, kanceláře IT, učtárna a knihovna.

Pozn.: Nad rámec toho, co je uvedeno pod písm. a) až d), je třeba připomenout, že při zajišťování veřejné správy se dnes Komora neobejde bez pobočky ČAK v Brně, která zajišťuje obdobnou agendu pro moravské advokáty a koncipienty, navíc bylo v pobočce ČAK v Brně nově situováno centrum veřejné správy pro zajišťování zákonem předepsané bezplatné právní pomoci (cca 2000 ročně vyřizovaných případů).

Diskuse o tom, zda nějaké prostory pronajímat, k čemu je Komora potřebová a zda jsou konkrétní smluvní ujednání pro advokacii výhodná, jsou jistě legitimní, a Komora se jim určitě nebrání. **Proti konstrukci nájemní smlouvy, ať již jde o rozsah předmětu nájmu, délku nájemní doby či cenu nájmu však nebyly z řad advokátů před jejím podpisem vzneseny žádné námítky.** A je na místě uvést, že podmínky nájmu byly sjednány nadstandardní, když navýšení stávajících ročních rozpočtových nákladů bude v budoucnu činit maximálně dva miliony korun ročně (z toho jeden milion korun připadá na nezbytné rozšíření původních prostor). Délka nájmu pak reflektuje též částky, které vynaloží pronajímatel na úpravy pronajatých prostor dle požadavků Komory tak, aby vyhovovaly její činnosti.

Rádi přivítáme každého kolegu, který se rozhodne blíže se seznámit jak s chodem Komory, tak s obsahem vzájemně souvisejících a navazujících smluv (nájemní smlouva z roku 2004, smlouva o zajištění náhradních prostor, nová nájemní smlouva).

✿ představenstvo ČAK

Detailní souhrnný přehled všech informací k rekonstrukci paláce Dunaj, které byly postupně uveřejňovány prostřednictvím komunikačních kanálů ČAK, naleznete na Advokátním deníku v článku ČAK se vyjádřila k nájemním smlouvám „Myslíkova“ a „palác Dunaj“.

DÍKY ADVOKÁTNÍMU DENÍKU VÁM NEUNIKNE NIC AKTUÁLNÍHO A PODSTATNÉHO NEJEN Z DĚNÍ NA KOMOŘE, V ADVOKACII, ALE I V CELÉM SVĚTĚ PRÁVA

ADVOKÁTNÍ ONLINE DENÍK

- váš zpravodaj v PC i telefonu

RYCHLE A PŘEHLEDNĚ SE V NĚM DOZVÍTE O VŠECH DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍCH ORGÁNŮ ČAK.

UVÍTÁME VAŠE ČLÁNKY, NÁZORY, TIPY A PODNĚTY!
PIŠTE NA ADVOKATNIDENIK@CAK.CZ

**ZAŘAĎTE SI NAŠE STRÁNKY
WWW.ADVOKATNIDENIK.CZ
MEZI SVÉ OBLÍBENÉ ZÁLOŽKY!**

Právnícká firma roku 2020

Společnost EPRAVO.CZ vyhlásila výsledky již 13. ročníku firemního žebříčku Právnícká firma roku. Záštitu nad letošním ročníkem převzalo, stejně jako v minulých letech, Ministerstvo spravedlnosti, záštitu nad galavečerem pak již tradičně Česká advokátní komora. Výsledky firemního žebříčku Právnícká firma roku 2020 byly vyhlášeny 3. listopadu 2020, ovšem poprvé v historii konání žebříčku pouze tiskovou zprávou, bez oficiálního galavečera, který se nemohl konat z důvodu platných vládních opatření v souvislosti s nařízením nouzového stavu.

Vítěze určila nezávislá skupina hodnotitelů z řad firem a in-

stitucí a rovněž pořádající společnost EPRAVO.CZ, která činnost právníků v České republice monitoruje dlouhodobě.

Hlavní cenu v kategorii Právnícká firma roku pro domácí kancelář získala advokátní kancelář HAVEL & PARTNERS. Kromě toho se stala vítězem i ve dvou odborných kategoriích, a to *Hospodářská soutěž a Fúze a akvizice* a v kategorii *Nejlepší klientské služby*.

Hlavní cena v kategorii Právnícká firma roku pro mezinárodní kancelář pak patří advokátní kanceláři DENTONS. Ta zabodovala i v odborných kategoriích, kde se stala vítězem v kategorii *Bankovnictví a finance*.

Výsledky 13. ročníku firemního žebříčku Právnícká firma roku

HLAVNÍ CENY

- **PRÁVNICKÁ FIRMA ROKU PRO MEZINÁRODNÍ KANCELÁŘ**
Dentons Europe CS LLP, organizační složka
- **PRÁVNICKÁ FIRMA ROKU PRO DOMÁCÍ KANCELÁŘ**
HAVEL & PARTNERS s. r. o., advokátní kancelář
- **PRÁVNICKÁ FIRMA ROKU ZA NEJLEPŠÍ KLIENTSKÉ SLUŽBY**
HAVEL & PARTNERS s. r. o., advokátní kancelář

ODBORNÉ A ZVLÁŠTNÍ KATEGORIE

- **Právo obchodních společností**
PRK Partners s. r. o., advokátní kancelář
- **Právo hospodářské soutěže**
AVEL & PARTNERS s. r. o., advokátní kancelář
- **Developerské a nemovitostní projekty**
Clifford Chance Prague LLP, organizační složka
- **Fúze a akvizice**
HAVEL & PARTNERS s. r. o., advokátní kancelář
- **Restrukturalizace a insolvence**
Žižlavský, advokátní kancelář s. r. o.
- **Řešení sporů a arbitráže**
Advokátní kancelář Pokorný, Wagner & partneři, s. r. o.
- **Bankovnictví a finance**
Dentons Europe CS LLP, organizační složka
- **Kapitálové trhy**
Glatzová & Co., s. r. o.
- **Telekomunikace a média**
PIERSTONE s. r. o., advokátní kancelář
- **Duševní vlastnictví**
Čermák a spol.

- **Právo informačních technologií**
ROWAN LEGAL, advokátní kancelář s. r. o.
- **Veřejné zakázky**
MT Legal s. r. o., advokátní kancelář
- **Pracovní právo**
ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s. r. o.
- **Trestní právo**
Advokátní kancelář Brož & Sokol & Novák s. r. o.
- **Firemní compliance**
Deloitte Legal s. r. o., advokátní kancelář
- **Daňové právo**
Rödl & Partner, advokáti, v. o. s.
- **Energetika a energetické projekty**
ROWAN LEGAL, advokátní kancelář s. r. o.
- **Logistika a dopravní stavby**
Advokátní kancelář Hartmann, Jelínek, Fraňa a partneři, s. r. o.
- **Regionální právnícká firma roku**
Advokátní kancelář JELÍNEK & Partneři s. r. o.
- **Česká firma na mezinárodních trzích**
DBK PARTNERS, advokátní kancelář, s. r. o.
- **Pro Bono/CSR**
Projekt UNIque Law
(společný projekt advokátních kanceláří ROWAN LEGAL, advokátní kancelář s. r. o., tdpA, Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s. r. o., a PRK Partners s. r. o. advokátní kancelář)

Všem oceněným gratulujeme!

Red.

Vše pro kancelář

Bleskové **doručení**

Množstevní **slevy**

 Windows 10 Pro

Do kanceláře i na home office

Dell Latitude 5410

Operační systém Windows 10 Pro
Procesor Intel® Core™ i5-10310U, RAM 16 GB
Podsvícená klávesnice, SSD 512 GB

obj. kód ADC453I53g

Připraven pro vysoké zatížení

HP ProBook 430 G7

Operační systém Windows 10 Pro
Intel® Core™ i7-10510U, RAM 16 GB
Podsvícená klávesnice, SSD 512 GB

obj. kód HPBN1009s45d

Napiše každou práci

Asus Zenbook 13 UX325JA-EG193R

Operační systém Windows 10 Pro
Procesor Intel® Core™ i5-1035G1, RAM 8 GB
NumberPad 2.0 pro rychlé zadávání dat

obj. kód NA618t01n

Spolehlivý a výkonný

Lenovo ThinkPad E14-IML

Operační systém Windows 10 Pro
Procesor Intel® Core™ i7-10510U, RAM 16 GB
Podpora rychlonabíjení, výdrž baterie až 12,8 h

obj. kód NT196o

Lenovo

Speciální ceny pro firmy na

alza.cz/pro-firmy

B2B@alza.cz

225 340 610

16. GALAVEČER PRÁVNÍKA ROKU

ZRUŠEN

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ
KOMORA

právník roku 2020

epravo.cz

Váš partner na cestě právem

PANDEMIE VYGENERovala DVOJROČNÍK PRÁVNÍKA ROKU 2020/2021

Do poslední chvíle jsme doufali, do poslední chvíle připravovali zasedání poroty, evidovali práce odevzdané v kategorii Talent roku, sbírali nominace, chystali jednodušší rezervační systém na vstupenky, plánovali novinky na galavečer. Prostě přípravy jako posledních 15 let. Leč člověk miní, covid mění...

Dne 10. listopadu představenstvo ČAK po dohodě s druhým organizátorem Právníka roku – mediální a vzdělávací skupinou EPRAVO.CZ, **přípravy na lednový 16. galavečer zastavilo** a letošní ročník uložilo tak říkajíc „k ledu“. Smutně, ale logicky, s péčí řádného hospodáře a pořadatele říkáme, že zodpovědně nemůžeme jinak...

Současná neuspokojivá pandemická situace se svými omezeními, která pravděpodobně potrvají v nějaké podobě minimálně do Vánoc, podle názoru organizátorů znemožňují konání tradičního galavečera v plánovaném termínu a rozsahu.

Bohužel, nemáme ani žádnou jistotu, že koncem ledna, tedy za necelé tři měsíce, i pokud budou omezující opatření rozvolněna, nebude ve společnosti i nadále panovat obava z účasti na hromadných akcích a zároveň bude možná nadále hrozit riziko, že kolísavá vládní opatření nám galavečer znemožní konat ze dne na den.

Za této situace je potřeba zohlednit i ten aspekt, že pokračování přípravných prací na galavečeru znamená pro oba pořadatelské subjekty nemalé náklady, přičemž hrozí reálné riziko jejich zmaření. Že by byly zmařeny i vklady dalších partnerů Právníka roku je rovněž nasnadě.

Proto přišlo rozhodnutí představenstva ČAK o „zazimování“ letošního ročníku a vzniku historicky prvního dvojročníku Právníka roku 2020/21.

Co přesně to bude znamenat pro již nominované a pro autory prací v kategorii Talent roku?

Co pro partnery a organizátory soutěže, co pro ty, kteří se galavečerů zúčastňují?

- Tak tedy, 16. ročník PR bude trvat (doufáme, že výjimečně) dva roky – roky 2020 + 2021. Kategorie vyhlášené letos zůstávají v platnosti i pro rok 2021, organizátoři jejich počet mohou v příštím roce i rozšířit.
- Nominace na odborná ocenění učiněné do konce října letošního roku zůstávají rovněž v platnosti a do 31. 10. 2021 budou přijímány další.
- Autorské práce v kategorii Talent roku odevzdané do konce října 2020 zůstávají „ve hře“, a to bez ohledu na to, že by jejich autoři po lednu 2021 přesáhli povolený autorský věkový limit 33 let.
- Finanční příspěvky partnerů Právníka roku 2020 budou použity za souhlasu jejich poskytovatelů na organizaci galavečera dvojročníku Právníka roku 2020/2021 koncem ledna 2022 v Praze, kde se, jak doufáme, opět v hojném počtu sejdem.

Věříme, že časový prostor, který takto nechtěně vznikl, nám umožní připravit řadu novinek a překvapení pro tento celojustiční společenský večer.

♣ PhDr. IVA CHALOUPKOVÁ, organizační výbor Právníka roku

Audi originální příslušenství

Dokonalý den?

Naložte své vášně.

Převážíte lyže, snowboard, sáně, sněžnice? **Audi originální příslušenství®** nabízí spoustu řešení a užitečných pomocníků na míru Vaší sportovní vášni. Nyní navíc se **zvýhodněním 25 %** na vybrané transportní systémy. Více zjistíte u našich servisních poradců.

Střešní box na lyže a zavazadla

~~22 910 Kč~~

17 190 Kč

Porsche Praha-Prosek

Liberecká 12, 182 00 Praha 8
tel.: 286 001 703, www.porsche-prosek.cz

Uvedené ceny jsou v Kč včetně DPH.
Akce platí do vyprodání zásob.

Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném

- výši a splatnosti příspěvku na činnost České advokátní komory (dále jen „Komora“) za rok 2021
- výši a splatnosti odvodu do sociálního fondu Komory za rok 2021
- výši a splatnosti odvodu do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů za rok 2020
- výši a splatnosti pojistného pro rok 2021

I. Příspěvek na činnost Komory za rok 2021

Výše příspěvku advokáta na činnost Komory za rok 2021 činí

- 10 600 Kč,
- 3 800 Kč, byl-li advokátovi pozastaven výkon advokacie,
- 5 300 Kč, byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 30. červnu 2021.

Příspěvek je splatný do 20. ledna 2021.

Byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 20. lednu 2021, je příspěvek splatný do jednoho týdne ode dne zápisu. Tato lhůta platí při změnách v průběhu roku a u všech plateb.

II. Odvod do sociálního fondu Komory za rok 2021

Výše odvodu advokáta do sociálního fondu Komory za rok 2021 činí

- 500 Kč,
- 250 Kč, byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 30. červnu 2021,
- odvod neplatí advokáti, kterým byl pozastaven výkon advokacie.

Odvod je splatný do 20. ledna 2021.

Byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 20. lednu 2021, je odvod splatný do jednoho týdne ode dne zápisu.

Výše a splatnost příspěvku na činnost Komory a odvodu do sociálního fondu Komory se vztahuje rovněž na usazené evropské advokáty a advokáty zapsané do seznamu advokátů podle § 5a zákona o advokacii.

Příspěvek na činnost Komory a odvod do sociálního fondu Komory se **platí převodem na účet Komory č. 12432011/0100**. Při platbě převodním příkazem je třeba uvést **variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající ze čtyřmístného čísla roku, na který je příspěvek nebo odvod placen, a pětímístného registračního čísla advokáta.**

Příklad: Variabilní symbol advokáta s registračním číslem 04876 pro rok 2021 je 202104876.

III. Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů za rok 2020

Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů jsou povinni platit advokáti, usazení evropští advokáti a obchodní společnosti zřízené k výkonu advokacie, kteří zaměstnávají advokátní koncipienty.

Výše odvodu za jednoho advokátního koncipienta za rok 2020 činí

- 3 600 Kč;
- pokud pracovní poměr advokátního koncipienta netrval celý kalendářní rok, činí výše odvodu 1/12 z částky uvedené ad a) za každý započatý měsíc trvání pracovního poměru; povinnost platit odvod vzniká dnem zápisu do seznamu advokátních koncipientů;
- pokud byl advokátnímu koncipientovi pozastaven výkon právní praxe, ale jeho pracovní poměr k povinnému advokátovi nadále trvá, snižuje se výše odvodu uvedená ad a) o 1/12 za každý kalendářní měsíc, po který pozastavení právní praxe advokátního koncipienta trvá, a to počínaje kalendářním měsícem následujícím po měsíci, ve kterém k pozastavení výkonu právní praxe advokátního koncipienta došlo;
- pokud advokátní koncipient přeruší výkon právní praxe z důležitých osobních překážek v práci na dobu delší než 60 po sobě následujících pracovních dnů, snižuje se výše odvodu uvedená ad a) o 1/12 za každý kalendářní měsíc, po který přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta z tohoto důvodu trvá, a to počínaje kalendářním měsícem následujícím po měsíci, ve kterém k přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta z tohoto důvodu došlo. Povinný advokát je na vyzvu Komory povinen důvod a dobu trvání přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta hodnověrně doložit; pokud tak neučiní, nárok na snížení výše odvodu mu zanikne.

Odvod je splatný do 20. ledna 2021.

Poměrná částka příspěvku do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů je splatná posledním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž pracovní poměr advokátního koncipienta skončil.

Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů se **platí převodem na účet Komory č. 6724361087/2700**. Při platbě převodním příkazem je třeba uvést **variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající z posledního dvojčíslí roku, za který je odvod placen (20), a pětímístného registračního čísla advokátního koncipienta.**

Příklad: Variabilní symbol pro odvod za advokátního koncipienta s registračním číslem 14876 za rok 2020 je 2014876.

IV. Pojištění profesní odpovědnosti pro rok 2021

HROMADNÉ POJIŠTĚNÍ

1. ADVOKÁTI VYKONÁVAJÍCÍ ADVOKACII SAMOSTATNĚ, KTEŘÍ JSOU POJIŠTĚNÍ V RÁMCI HROMADNÉHO POJIŠTĚNÍ

- platí pojistné ve výši **6 700 Kč** na rok 2021 **do 31. 12. 2020**; č. ú. **12432011/0100**
- nezasílají Komoře certifikát o navýšeném limitu pojistného plnění
- a mají pozastaven výkon advokacie, hromadné pojištění neplatí
- a nepřejí si být nadále účastni hromadného pojištění, sdělí neprodleně tuto skutečnost Komoře

POJIŠTĚNÍ NA ZÁKLADĚ RÁMCOVÉ POJISTNÉ SMLOUVY Č. 2904309313, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH DODATKŮ (DÁLE JEN „HROMADNÉ POJIŠTĚNÍ ADVOKÁTŮ“), UZAVŘENÉ MEZI GENERALI ČESKOU POJIŠŤOVNOU, A. S., A KOMOROU:

Hromadné pojištění advokátů se vztahuje pouze na odpovědnost advokáta za škodu, kterou způsobí v souvislosti s poskytováním právních služeb on sám, tzn. hromadné pojištění advokátů se u advokátů vykonávajících advokacii samostatně bude vztahovat na odpovědnost za škodu, za kterou advokát sám odpovídá klientovi podle § 24 odst. 1 zákona o advokacii.

Pojistné se vztahuje na minimální limit pojistného plnění z pojištění advokátů podle § 24a odst. 1 zákona o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, ve výši 5 000 000 Kč.

Pojistné se platí převodem na účet Komory č. 12432011/0100. Při platbě převodním příkazem je třeba uvést **variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající ze čtyřmístného čísla roku, na který se pojistné vztahuje, a pětímístného registračního čísla advokáta.**

Příklad: Variabilní symbol advokáta s registračním číslem 04876 pro rok 2021 je 202104876.

Pro hromadné pojištění advokátů je rozhodný seznam advokátů ke dni 1. 1. a 1. 7. kalendářního roku.

Podle pojistné smlouvy jsou hromadným pojištěním advokátů pojištěni advokáti zapsaní do seznamu advokátů v půlročním období, a to od 1. 1. do 30. 6. a od 1. 7. do 31. 12. příslušného kalendářního roku (bez ohledu na to, zda v průběhu těchto období byli do tohoto seznamu zapsaní další advokáti nebo z něj byli někteří advokáti vyškrtnutí). Znamená to, že účastníky hromadného pojištění advokátů do 30. 6. 2021 budou i advokáti zapsaní do seznamu advokátů v období 2. 1. až 30. 6. 2021, aniž by měli povinnost platit za toto období pojistné. Tito advokáti budou platit pojistné až na II. pololetí roku 2021, a to v poloviční výši. Advokáti zapsaní do seznamu advokátů v období 2. 7. až 31. 12. 2021 budou účastníky hromadného pojištění advokátů do 31. 12. 2021, aniž by měli povinnost platit za toto období pojistné. Povinnost zaplatit pojistné budou mít až pro rok 2022. Znamená to, že advokáti, kteří budou zapsaní do seznamu advokátů v období od 2. 1. do 1. 7. 2021, hradí pouze poloviční pojistné ve výši 3 350 Kč. Toto poloviční pojistné je splatné do týdne po zápisu nebo změně ve způsobu výkonu advokacie.

Hromadné pojištění se nevztahuje na:

- Advokáty s **pozastaveným výkonem advokacie**, neboť v době pozastavení výkonu advokacie advokacii nevykonávají.
- Advokáty, kteří **advokacii vykonávají v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti**, jejímž předmětem podnikání je výkon advokacie (dále jen „zaměstnaný advokát“). Za škodu způsobenou klientovi v souvislosti s výkonem advokacie zaměstnaným advokátem odpovídá jeho zaměstnavatel. Zaměstnaný advokát odpovídá svému zaměstnavateli za škodu takto způsobenou při plnění pracovních úkolů podle zákoníku práce.

Pokud advokát nechce být hromadného pojištění advokátů účasten, předloží nejpozději do 31. 12. 2020 Komoře stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy dosvědčující, že je pro rok 2021 individuálně pojištěn. Rozsah takového pojištění nesmí však být užší, než by činil v případě hromadného pojištění advokátů, a minimální limit pojistného plnění nesmí být nikdy nižší, než který stanoví usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2009 Věstníku, ve znění pozdějších předpisů. Stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy může nahradit „Certifikát“, v němž pojišťovna potvrzuje základní údaje uzavřené pojistné smlouvy.

2. ADVOKÁTI VYKONÁVAJÍCÍ ADVOKACII VE SDRUŽENÍ, KTEŘÍ JSOU POJIŠTĚNÍ V RÁMCI HROMADNÉHO POJIŠTĚNÍ

- platí pojistné ve výši **6 700 Kč** na rok 2021 **do 31. 12. 2020**; č. ú. **12432011/0100**
- nedokládají Komoře certifikát o navýšeném limitu pojistného plnění; advokáti odpovídají sami za správné nastavení limitu pojistného plnění

Viz předchozí informace týkající se advokátů vykonávajících advokacii samostatně, kteří jsou pojištěni v rámci hromadného pojištění, a navíc:

Advokáti vykonávající advokacii ve sdružení, kteří jsou účastní hromadného pojištění advokátů, jsou dále povinni být individuálně pojištěni pro případ vzniku závazku, k jehož splnění je advokát podle zvláštních právních předpisů povinen z důvodu solidární odpovědnosti.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii jako společník sdružení (§ 14 zákona) za újmu, za kterou advokát odpovídá podle § 24 odst. 1 zákona a podle zvláštních právních předpisů z důvodu solidární odpovědnosti, je i pro rok 2021 stanoven částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem všech společníků sdružení, a to u každého společníka sdružení.

Povinnost být pojištěn pro případ vzniku závazku k náhradě škody, k jehož splnění je advokát povinen jako společník sdružení z důvodu solidární odpovědnosti, se vztahuje i na ty advokáty, kteří zůstávají po dobu pozastavení výkonu advokacie společníky sdružení.

Příklad: U tříletného sdružení je povinný minimální limit pojistného plnění pro každého ze společníků sdružení 3 x 3 000 000 Kč, tj. 9 000 000 Kč. Pokud je tento společník sdružení účasten hromadného pojištění s limitem pojistného plnění 5 000 000 Kč, je třeba, aby se dále individuálně pojistil do limitu 9 000 000 Kč, tj. zvýšil si limit o další 4 000 000 Kč.

INDIVIDUÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Advokáti pojištění individuální pojistnou smlouvou, stejně jako společnosti pojištěné individuální pojistnou smlouvou, doručí Komoře potvrzení o pojištění do datové schránky, osobně, příp. poštou. Na e-maily nebude brán zřetel. Individuálně pojištěnými se rozumí:

1. ADVOKÁTI VYKONÁVAJÍCÍ ADVOKACII SAMOSTATNĚ

Spolupracující advokáti

Pokud je spolupracující advokát pojištěn v rámci individuálního pojištění společnosti nebo advokáta, se kterými trvale spolupracuje, a z tohoto důvodu si nepřeje být účastníkem hromadného pojištění, je povinen tuto skutečnost Komoře oznámit do 31. 12. 2020; pokud tak neučiní, bude zahrnut do hromadného pojištění advokátů a bude povinen zaplatit pojistné jako samostatný advokát.

2. ZAHRANIČNÍ ADVOKÁTI A USAZENÍ EVROPŠTÍ ADVOKÁTI

Hromadné pojištění advokátů se nevztahuje na advokáty zapsané do seznamu advokátů podle § 5a zákona o advokacii (tzv. zahraniční advokáti) a na usazené evropské advokáty. Ti jsou povinni pojistit se individuálně. Minimální limit pojistného plnění s účinností od 1. 1. 2019 činí 5 000 000 Kč.

3. ADVOKÁTI VYKONÁVAJÍCÍ ADVOKACII JAKO SPOLEČNÍCI OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

Advokáti vykonávající advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti nebo jako komplementáři komanditní společnosti nejsou účastní hromadného pojištění, a jsou tedy povinni být pojištěni samostatně, včetně pojištění pro případ vzniku závazku k náhradě škody, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost, a advokát je podle zvláštních předpisů povinen k jeho splnění z důvodu ručení jako její společník.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii ve veřejné obchodní společnosti (§ 15 odst. 1 zákona) za škodu, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost a za kterou advokát odpovídá podle zvláštních právních předpisů z důvodu ručení jako její společník, je stanoven pro rok 2021 částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem společníků veřejné obchodní společnosti, a to u každého ze společníků společnosti.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii jako komplementář komanditní společnosti (§ 15 odst. 1 zákona) za škodu, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost a za kterou advokát odpovídá podle zvláštních právních předpisů z důvodu ručení jako její společník, je pro rok 2021 stanoven částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem komplementářů této společnosti, a to u každého z komplementářů.

Povinnost být pojištěn pro případ vzniku závazku k náhradě škody, k jehož splnění je advokát povinen jako společník veřejné obchodní společnosti nebo jako komplementář komanditní společnosti z důvodu ručení, se vztahuje také na ty advokáty, kteří zůstávají po dobu pozastavení výkonu advokacie společníky příslušné obchodní společnosti.

Příklad: Společnost (veřejná obchodní nebo komanditní) se třemi společníky/komplementáři hradí pojistné pro povinný limit pojistného plnění 3 x 3 000 000 Kč, tj. 9 000 000 Kč za každého společníka/komplementáře. Pojistné platí přímo pojistiteli.

4. ADVOKÁTNÍ SPOLEČNOSTI

Společnost s ručením omezeným a komanditní společnost musejí být od vzniku do dne svého zrušení pojištěny pro případ odpovědnosti za škodu, za kterou klientovi odpovídají podle § 24 odst. 2. Minimální limit pojistného plnění z pojištění společnosti musí činit nejméně 50 000 000 Kč za každého společníka společnosti s ručením omezeným, kterému nebyl pozastaven výkon advokacie, nebo nejméně 10 000 000 Kč za každého komanditistu komanditní společnosti, kterému nebyl pozastaven výkon advokacie, minimálně však 50 000 000 Kč u společnosti s ručením omezeným a 10 000 000 Kč u komanditní společnosti.

Individuální pojistné smlouvy sjednané pro pojistné období roku 2021 jsou advokáti povinni předložit Komoře nejpozději do 31. 12. 2020, bez ohledu na to, že již v předchozím roce či v předchozích letech doklad o individuálním pojištění Komoře předložili. Stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy může nahradit „Certifikát“, v němž pojišťovna potvrzuje základní údaje uzavřené pojistné smlouvy.

Platné znění usnesení představenstva ČAK č. 4/2009 Věstníku je k dispozici na webových stránkách Komory www.cak.cz.

z právní teorie a praxe

Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu

Dne 1. 10. 2020 nabyl účinnosti zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr. zákoník“), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „tr. řád“), ve znění pozdějších předpisů, a některé další trestní předpisy (dále jen „novela“). Změny, které novela přináší, jsou, dle důvodové zprávy, taková legislativní opatření, která zvýší počet ukládaných peněžitých trestů.¹ Mj. došlo např. ke zrušení možnosti přeměny peněžitého trestu na trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtu, dále ke zrušení možnosti přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty atd. Novela reaguje na poznatky z praxe, především na růst minimální a průměrné mzdy, a výrazně se dotkla mj. i §138 tr. zákoníku, který hraje hlavní roli při odlišení trestných činů od přestupků, a současně při rozlišení okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.²

Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D.,
je advokátem, pedagogem Fakulty
právníké ZČU v Plzni a Vysoké
školy podnikání a práva, a. s.

Důvodová zpráva uvádí, že je možné touto novelou ulevit přetíženým soudům, a přesto účinně potrestat pachatele, přičemž se mu dává větší prostor pro přijetí odpovědnosti za jím spáchaný trestný čin.

Změny této novely se dotkly jak trestního práva hmotného, tak i trestního práva procesního.

- V oblasti trestního práva hmotného lze zmínit změnu promlčecí doby trestní odpovědnosti za trestný čin dle § 34 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku z 20 na 30 let a uložení trestu odnětí svobody pod spodní hranici trestní sazby, jestliže pachatel prohlásil svoji vinu. Novela rozšiřuje také možnosti pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody v § 58 odst. 2 a 3 tr. zákoníku a podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v § 88 odst. 1 písm. b), a to ve vztahu k některým zvláště závažným zločinům.

- V oblasti trestního práva procesního se kladl důraz na usnadnění a urychlení průběhu řízení před soudem tím, že byla posílena role stran.³ V návaznosti na určitá prohlášení obviněného by mohly být vyjasněny sporné otázky již na počátku hlavního líčení před zahájením dokazování. Nezanebatelná část novely mění i **úpravu institutu dohody o vině a trestu** (dále jen „DOVT“), které se tento článek věnuje.

Vývoj dohody o vině a trestu

Dne 1. 9. 2012 nabyla účinnosti novela trestního řádu provedená zákonem č. 193/2012 Sb., která významně obohatila české trestní právo mj. tím, že umožnila trestní stíhání vyřídit pomocí institutu DOVT, který směřuje k rychlému vyřízení věci bez zdoluhavého soudního řízení. Jedná se zjednodušeně o postup, při kterém obžaloba obviněnému slíbí, že ho obžaluje z méně závažného trestného činu nebo požádá soud o mírnější trest. Na oplátku obviněný slibuje, že se podpisem vzdá práva na projednávání své věci před soudem.

Institut DOVT však neměl snadnou cestu k zařazení do českého trestního řádu.

Už v letech 2005 a 2006 byl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR projednáván velmi podobný návrh tzv. „*řízení o prohlášení viny obžalovaným*“ v rámci předložené novely tr. řádu. Stejně jako první verze rekodifikace tr. zákoníku byla i tato novela Poslaneckou sněmovnou schválena. Poté, co ji však Senát Parlamentu ČR vrátil k dalšímu projednání Poslaneckou sněmovnou, nebyla znovu přijata.

V roce 2008 předložila vláda druhý návrh na novelizaci tr. řádu, jehož součástí byl i institut DOVT. Ten se ale nedo-

1 Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk č. 453, Poslanecká sněmovna, VIII. volební období od roku 2013.

2 K. Rücklová: Hranice škody se v trestněprávních kauzách zvyšuje na dvojnásobek, Právní prostor č. 1/2020, dostupné také z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/hranice-skody-se-v-trestnepravnich-kauzach-zvysuje-na-dvojnasoek>.

Nové znění § 138 odst.1 tr. zák. je následující: „Pro účely tohoto zákona se rozumí a) škodou nikoli nepatrnou škoda dosahující částky nejméně 10 000 Kč, b) škodou nikoli malou škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, c) větší škodou škoda dosahující částky nejméně 100 000 Kč, d) značnou škodou škoda dosahující částky nejméně 1 000 000 Kč a za e) škodou velkého rozsahu škoda dosahující částky nejméně 10 000 000 Kč.“

3 Op. cit. sub 1.

stal ani do třetího čtení, a tak se institut DOVT zakotvení dočkal až s novelou č. 193/2012 Sb.⁴

Důvody, proč se s využitím tohoto právního institutu čekalo tak dlouho, byly smíšené reakce ohledně jeho spravedlivého využití v praxi. Negativní postoj, který ze začátku přetrvával, hodnotil institut jako cizorodý, jenž je spojen s deformací některých základních zásad, na nichž je český trestní proces vytvořen,⁵ a to např. zásady zjištění skutkového stavu věci a zásady vyhledávací.

DOVT je většinou považována za odklon trestního řízení společně s trestním příkazem, narovnáním, podmíněným zastavením trestního stíhání a podmíněným odložením návrhu na potrestání, a to z toho důvodu, že se „odklání“ od pravidelného průběhu trestního řízení.⁶ Dohadovací řízení funguje na principu přiznání obviněného za účasti jeho obhájce k trestnému činu, vzdání se práva na standardní projednání věci před soudem a zároveň i práva na odvolání výměnou za příslib mírnějšího trestu ze strany státu (příslib ze strany státu není zárukou). Tento procesní postup by měl ušetřit finanční prostředky na nákladech řízení a čas, což byl jeden z hlavních argumentů pro zavedení tohoto institutu do českého právního řádu, společně také s tím, že oběť nebude muset čelit tzv. sekundární viktimizaci, kterou někdy přináší zdlouhavé řízení.⁷

DOVT se v praxi doposud příliš nevyužívala, ale to by se přijetím novely mohlo změnit.

Následující tabulka uvádí, kolik přípravných řízení celkem skončilo podáním návrhu na schválení DOVT, přičemž číslo v závorce představuje počet návrhů na schválení DOVT podaných u krajského soudu jako soudu prvního stupně, a současně tabulka uvádí, jakému počtu těchto návrhů soud vyhověl.⁸

Rok	Počet podaných návrhů na schválení DOVT	Počet soudem schválených DOVT
2012	29 (0)	3
2013	118 (2)	42
2014	86 (0)	36
2015	113 (1)	42
2016	95 (0)	38
2017	116 (2)	35
2018	139 (5)	34
2019	160 (1)	34

4 F. Ščerba: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice, Leges, Praha 2012, str. 19.

5 Tamtéž, str. 20.

6 P. Šámal: Odklony v justiční praxi. Právní prostor [online], 2019 [cit. 2020-09-04], dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>.

7 J. Musil: Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení [online], [cit. 2020-09-04], dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/musil-dohody-pdf.aspx>.

8 Z. Mágrová: Dohoda o vině a trestu, Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2020, str. 53, příloha diplomové práce.

9 Memorandum o součinnosti, Praha 2018, dostupné také z: <https://www.cak.cz/assets/memorandum-o-soucinnosti.pdf>.

10 T. Sokol: Představitelé ČAK a NSZ podepsali Memorandum o součinnosti, Bulletin advokacie č. 1-2/2019, str. 9-10.

11 Tamtéž.

12 Op. cit. sub 9.

13 Článek třetí Memoranda o součinnosti – Vyhodnocení spolupráce. Strany Memoranda každoročně vyhodnotí dosavadní spolupráci, která je předmětem tohoto dokumentu, a to vždy v prvním měsíci nového kalendářního roku. V návaznosti na provedené hodnocení stanoví doporučení pro příští období. První vyhodnocení spolupráce bude provedeno v prvním měsíci nového kalendářního roku za rok 2019.

14 Přípis nejvyššího státního zástupce JUDr. Pavla Zemana adresovaný předsedovi České advokátní komory JUDr. Vladimíru Jirouskovi ze dne 12. 2. 2020, č. j. 109/2020-14.

Memorandum o součinnosti

Dne 7. 12. 2018 bylo mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou podepsáno Memorandum o součinnosti (dále jen „Memorandum“).⁹ Ačkoliv dle § 2 odst. 5 tr. řádu orgány činné v trestním řízení postupují za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, tak tento požadavek ustupuje v některých případech zájmu na rychlém vyřízení věci před úplným objasněním. Ne že by rychlé skončení věci nebylo cílem, a nikdo snad ani nemá opačný zájem. Tradičně se tak stává při použití tzv. odklonů.¹⁰

Před podpisem Memoranda se diskutovalo především o potřebě častějšího využití stávající možnosti odklonů včetně DOVT a dále o komplikacích s jejich realizací v praxi. Ze zkušeností lze vyvodit časté obavy obviněného při doznání viny, které je nutné, aby k odklonu bylo přistoupeno, z následného neschválení DOVT soudem a nařízení standardního hlavního líčení. Přiznání viny ale samozřejmě během trestního řízení oficiálně nemůže být použito. Za další komplikaci se považoval i jistý ostych státních zástupců ohledně komunikace s obhájcem a opačně. Nejisté bylo, do jaké míry spolu mohou věc probírat, když státní zástupce usiluje o odhalení a potrestání trestného činu.

Vyřešení těchto problémů mělo přinést právě podepsané Memorandum. **Hlavním přínosem je, že Česká advokátní komora by měla podporovat komunikaci mezi obhájci a státními zástupci zaměřenou na co nejefektivnější využívání odklonů a uzavírání DOVT.**¹¹ Zásady této komunikace upravuje článek druhý, dle kterého strany jednají profesně eticky a v souladu se svými zákonnými povinnostmi. Komunikace se státním zástupcem je pak brána za důvěrnou, když úniky informací z této fáze řízení by mohly zmařit či ztížit jeho další provádění.¹²

Článek třetí pak poukazuje na každoroční vyhodnocení této spolupráce. První vyhodnocení bylo provedeno v únoru roku 2020.¹³ Po zhodnocení všech shromážděných informací od obhájců a státních zástupců bylo zkonstatováno, že za rok 2019 nebyla v oblasti využívání odklonů v trestním řízení a při přípravě a uzavírání DOVT zaznamenána významně větší komunikace mezi státními zástupci a obhájci než v letech předchozích. Nutno však dodat, že někteří státní zástupci odpověděli, že o Memorandu se dostatečně neví. Část obhájců uvedla, že státní zástupci a soudy neradi přistupují k podmíněnému zastavení trestního stíhání pro přečin ohrožení pod vlivem návykové látky, či že dochází k odmítání odklonu v případech, kdy je přečinem dotčen veřejný zájem.¹⁴

Lze však očekávat, že s rostoucím povědomím o Memorandu bude využitelnost všech odklonů včetně DOVT větší než doposud.

Nová právní úprava dohody o vině a trestu

Jak již bylo výše zmíněno, dne 1. 10. 2020 nabyla účinnosti novela, která přináší několik zásadních změn, a to nejen ohledně DOVT.

Při stanovení druhu trestu se přihlédne též k postoji pachatele k trestnému činu v trestním řízení, zda sjednal DOVT, prohlásil svou vinu nebo označil rozhodné skutečnosti za nesporné,

přičemž tyto skutečnosti by soudem měly být hodnoceny zpravidla ve prospěch obviněného jako polehčující okolnost.

DOVT zůstává nadále vymezena § 175a až 175b a § 314o až § 314s tr. řádu. Nově bude také v § 206b, 206c, 206d tr. řádu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže pak v § 63 vylučuje dohodovací řízení ve věcech mládeže.

Nově nebude, dle § 175a odst. 6 písm. i) tr. řádu, možné sjednat DOVT pouze v trestním řízení proti uprchlému a dle § 63 zákona o soudnictví ve věcech mládeže proti osobám mladších osmnácti let. **Řízení o zvlášť závažném zločinu**, tedy o takovém úmyslném trestném činu, u nějž činí horní hranice trestní sazby nejméně deset let,¹⁵ **bude nově možné řešit pomocí dohodovacího řízení.** Zvlášť u trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 tr. zákoníku se může tento způsob vyřízení zdát nadmíru vhodný, protože oběť nebude muset vidat pachatele při jednáních.¹⁶ Je velmi pravděpodobné, že změna § 175 odst. 6 písm. i) přispěje ke zvýšení počtu dohod mezi státním zástupcem a obviněným za přítomnosti jeho obhájce. V případech, pro které není nutná obhajoba, pak dohodu řeší státní zástupce přímo s obviněným, pokud obviněný nezmocní k obhajobě obhájce.

Změněn byl § 178a odst. 1 tr. řádu, který nově v řízení o zločinu dává možnost státnímu zástupci nejen v obžalobě, ale i v DOVT označit obviněného za spolupracujícího, který má ale povinnost setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v § 178a odst. 1 tr. řádu i v dalším průběhu trestního řízení, pokud jeho trestní stíhání skončí dříve než trestní stíhání ostatních osob za zločin, k jehož objasnění se zavázal. Nedodržení takové povinnosti může být důvodem pro povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného, viz § 178a odst. 4 tr. řádu.¹⁷

Zcela nová ustanovení v podobě § 206b, 206c a 206d tr. řádu dávají možnost předsedovi senátu navrhnout sjednání DOVT, má-li to předseda senátu za vhodné vzhledem k okolnostem. V případě, že strana obžalovaná a státní zástupce jsou k takové dohodě svolní, předseda senátu na nezbytnou dobu přerušuje hlavní líčení, a to za účelem jejího sjednání mimo hlavní líčení. DOVT sjednává státní zástupce s obžalovaným a případně s jeho obhájcem. Pokud by došlo k odročení hlavního líčení, vyzoomí státní zástupce soud bez zbytečného odkladu o výsledku dohodovacího jednání.

Pokud se na trestu obžalovaný se státním zástupcem domluví, pokračuje se v hlavním líčení, kde státní zástupce dohodu přečte a navrhne soudu její schválení. Státní zástupce soud vyzoomí také o tom, kdyby nedošlo k dohodě o náhradě škody nebo nemajetkové újmy anebo o vydání bezdůvodného obohacení.

Pakliže ke sjednání dohody nedojde nebo soud DOVT neschválí, pokračuje se na podkladě původní obžaloby v hlavním líčení.

Ust. § 206c tr. řádu nově popisuje, že obžalovaný po neschválení DOVT může prohlásit vinu o spáchání skutku anebo některého skutku a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku. Soud poté rozhodne, zda vinu přijímá, či nikoliv. V případě kladného rozhodnutí soud dokazování v rozsahu, v jakém obžalovaný vinu přiznal, nebude provádět. Důležité je také zmínit, že už jednou soudem přijaté prohlášení viny nelze vzít zpět, a ani proti skutečným

v něm uvedeným podat opravný prostředek. Jestliže by ale soud prohlášení viny nepřijal, nebude se k němu přihlížet.

Ust. § 175a odst. 8 tr. řádu vylučuje použití DOVT v řízení proti uprchlému, přesto nově bude v § 304 doplněn odst. 2, který říká, že obhájce nemůže se státním zástupcem sjednat DOVT. Obhájce také dle odst. 2 nemůže za obviněného prohlásit vinu.

Závěr

Novelou se mj. rozšíří okruh případů, které bude možné řešit pomocí institutu DOVT. Dohodu bude možné sjednat bez přítomnosti obhájce, pokud se nejedná o nutnou obhajobu. Při součinnosti obviněného je novinkou, že jako polehčující okolnost je bráno i přiznání viny a může za to být uložen trest pod dolní hranici trestní sazby. K používání institutu DOVT může nově přispět i možnost, aby její sjednání navrhl předseda senátu, má-li to vzhledem k okolnostem případu za vhodné. **Za nejzásadnější změnu pak lze považovat rozšíření možnosti použití dohodovacího řízení i na řízení o zvlášť závažném zločinu.**

Od novely lze očekávat, že podpoří nárůst popularity doposud velmi málo využívaného odklonu trestního řízení – DOVT. Nejenže stát ušetří na nákladech řízení, ale celkově se tím uleví přetíženým soudům a obviněný bude potrestán.

Jako takový byl institut DOVT vložen do právního řádu v roce 2012 a od té doby se příliš nevyužíval, minimálně ne tak, jak se od něj očekávalo. Toto se mělo změnit Memorandem z konce roku 2018, přesto ale k většímu využívání tohoto odklonu také nedošlo.

Memorandum lze chápat jako projev vůle na obou stranách k hladšímu průběhu dohodovacího řízení a prolomení nedůvěry mezi státními zástupci, obviněnými a jejich obhájci, poněvadž doposud vládla mezi stranami jistá zdrženlivost ohledně vzájemné komunikace. **V návaznosti na uzavřené Memorandum by tedy advokáti a státní zástupci měli být více aktivní při sjednávání podmínek pro možnost vyřešení trestní věci mj. prostřednictvím institutu DOVT.** Zůstává však otázkou, zda i přes tuto snahu dojde k masovějšímu rozšíření těchto řízení, neboť pro obviněného není nadále jisté, že pro něj tato spolupráce bude zaručeně výhodnější. Stále totiž přetrvává nejistota ohledně neschválení dohody soudem. V tomto případě, byť se podle zákona nepřihlíží ke skutečnostem, jako je přiznání viny obviněným, může i tak obviněný nabýt dojmu, že v následném soudním řízení by mohlo být využito v jeho neprospěch přiznání, které učinil v dohodovacím řízení.

Změny přijaté novelou ve vztahu k institutu DOVT nepochybně budou umožňovat, dnes již za aktivní součinnosti státního zástupce, obhájce, ale i soudu, podstatně častější využití tohoto druhu odklonu. ❖

15 § 14 odst. 3 tr. zákoníku.

16 Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk č. 453/0, Poslanecká sněmovna, VIII. volební období od roku 2013.

17 § 178a odst. 4: „Pokud trestní stíhání spolupracujícího obviněného skončí dříve než trestní stíhání ostatních osob za zločin, k jehož objasnění se zavázal, vztahují se jeho povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky uvedené v odstavci 1 i na další průběh trestního řízení proti takovým osobám; porušení tohoto závazku může být důvodem pro povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného. O tom je třeba spolupracujícího obviněného poučit.“

Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení

Přestože je škoda zásadním pojmem trestního práva, provázejí výklad a prokazování existence a výše škody některé koncepční nejasnosti. Do této situace nyní od nového roku vstoupí nová úprava znaleckého práva, jež má ambici v některých ohledech zásadním způsobem reformovat znalecké dokazování, které se mimo jiné hojně využívá právě v souvislosti s institutem škody, resp. se zjišťováním její povahy a výše v trestním řízení. Obdobně také prochází zásadnější proměnou i oceňovací předpisy. Tento příspěvek si klade za cíl nabídnout vyjasnění základních aspektů týkajících se škody v trestním právu a na jejich základě pak představit předpokládané dopady nové úpravy znaleckého práva. Proto se v něm nejprve zaměříme na identifikaci povahy škody z hlediska kategorizace právních a skutkových otázek spojených se škodou, následně pak na právní interpretaci škody, a nakonec na její dokazování znaleckým posudkem, a to s důrazem na novou, resp. zčásti připravovanou, právní úpravu znaleckého práva.

JUDr. František Púry, Ph.D.,
je předsedou trestního kolegia
Nejvyššího soudu.

JUDr. Martin Richter, Ph.D.,
je ředitelem Odboru insolvenčního
a soudních znalců Ministerstva
spravedlnosti.

Povaha škody

Před zjišťováním škody v trestním řízení je nutné si nejprve vyjasnit, zda a v jakém rozsahu jde o **otázky právní, nebo otázky skutkové**. Problematika rozlišení právní a skutkové povahy škody je důležitá pro správnou právní aplikaci. Podle tohoto rozlišení je daná otázka buď věci právní interpretace a argumentace, anebo je naopak věci dokazování. Rozlišení povahy škody má však také procesní význam z hlediska možnosti rozsahu instančního přezkumu zjištění

škody v konkrétním případě. Správnost posouzení skutkové otázky soudy nižších stupňů totiž oproti otázkám právním nepatří např. pod dovolací důvody podle § 265b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, dále „tr. řád“, a tedy zásadně¹ nemůže být v trestním řízení v rámci rozhodnutí o dovolání řešena.

Mezi právníky je notorií, že **rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není vždy prima facie zcela zřejmé**. Podle teorie práva je otázkou skutkovou (*quaestio facti*) „pravdivost či nepravdivost skutkových tvrzení účastníků [pozn. aut.: stran trestního řízení], popřípadě zjištění pravdivé odpovědi na otázku, kterou položil soud sám bez iniciativy účastníků [pozn. aut.: stran trestního řízení] (...). Otázkou právní je, pod jaké ustanovení zákona mají být zjištěné skutečnosti subsumovány.“²

Škoda je pojem používaný v trestním právu, jehož obsah a význam je předmětem právní interpretace, jak ostatně nepřímo vyplývá z ust. § 137 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále „tr. zákoník“. Zákonná ustanovení trestněprávních norem totiž prostřednictvím pojmu škoda obsahují relativně abstraktní, resp. neurčité, hypotézy, jejichž obsah dotváří soudy svou judikaturou. **Stanovení existence a výše škody je proto otázkou aplikace právních pravidel na zjištěný skutkový stav, zatímco otázkou skutkovou je určení konkrétních ekonomických hodnot, z jejichž rozdílu může být vyvozována škoda a její výše v závislosti na právní interpretaci.**

Jinak řečeno, **to, zda lze za škodu považovat určitý druh snížení ekonomické hodnoty majetku, je otázkou právní. Zjištění dané ekonomické hodnoty je pak otázkou skutkovou**. Tak např. je právní otázkou, jaká ekonomická hodnota je relevantní pro stanovení škody – tj. zda se má vycházet z maloobchodní, velkoobchodní či konkrétní nabídkové/realizované ceny poškozené věci.³ Stejně tak je otázkou právní, zda v případě neoprávněného zpřístupnění rozmnoženiny autorského díla se při stanovení škody má vycházet z ceny autorské licence ke zpřístupňování díla veřejnosti, nebo z ceny za přístup koncového zákazníka k dílu.⁴ Oproti tomu zjištění konkrétní maloobchodní či velkoobchodní ceny v daném čase a místě nebo ceny autorské licence představuje otázku skutkovou.

1 Podle judikatury Ústavního soudu platí výjimka v mimořádných případech tzv. extrémního rozporu rozhodnutí obecných soudů se zjištěnými důkazy, který zasahuje do ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces. Viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2000, sp. zn. II. ÚS 215/99, uveřejněný pod č. 69, ve sv. 18 Sb. nález. a usn. ÚS ČR, nebo ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94, uveřejněný pod č. 34, ve sv. 3 Sb. nález. a usn. ÚS ČR; dále viz stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14, publikované pod č. 40/2014 Sb.

2 V. Knapp: Teorie práva, C. H. Beck, Praha 1995, str. 175.

3 Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 5 Tdo 359/2019, a ze dne 6. 4. 2016, sp. zn. 7 Tdo 177/2016.

4 K tomu lze poukázat na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 171/2014, publikované pod č. 39/2015 Sb. rozh. tr.

Lze proto říci, že právní povaze odpovídá otázka, jaké změny a v jakých ekonomických hodnotách by měly být podle zákona považovány za škodu. Oproti tomu skutkové otázky koresponduje úsilí o poznání těchto ekonomických hodnot. **Škoda je tedy právní pojem**, a proto zjištění jeho typového obsahu probíhá pomocí právní interpretace. Naopak **prostřednictvím dokazování je nutné hledat odpověď na otázku, zda v daném případě existují okolnosti naplňující toto typové pojetí škody**.

Právní interpretace škody

Trestní zákoník neobsahuje legální definici pojmu škoda, ale pouze v § 137 nabízí alternativní vodítka pro stanovení výše škody v konkrétní věci, případně v § 138 zakotvuje členění škody z hlediska její závažnosti (výše). Používá-li tedy trestní zákoník ve svých ustanoveních pojem škoda, pak tato ustanovení staví na relativně abstraktní, resp. neurčité, hypotéze. Skutečný obsah pojmu škoda dotváří až soudy svou judikaturou, případně k jeho objasnění přispívá nauka.

Chápání škody v kontextu trestního práva vychází z základu z pojetí škody v civilním právu.⁵ Pod pojmem „škoda“ se proto obecně rozumí jak **skutečná škoda**, tj. úbytek majetkových hodnot, tak to, co poškozenému ušlo, tj. **ušlý zisk** (viz § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále ve zkratce „o. z.“). Ačkoli trestněprávní praxe mnohdy formálně odkazuje na civilistickou definici škody, je nutné vést v patrnosti určité odlišnosti v pojetí škody v trestním právu hmotném oproti právu civilnímu, které se promítají i do výsledku interpretace škody.⁶ **Trestněprávní pojetí škody tedy není absolutně shodné s civilistickým pojetím škody**, což může, a někdy dokonce nutně i musí, vést k odlišnému posouzení prokázané škody ve výroku o vině oproti výroku o náhradě škody, které se domáhá poškozený v tzv. adhezním řízení.

Při trestněprávní interpretaci pojmu škoda se standardně považuje za původní východisko tzv. **test záporné ekonomické bilance**, který považuje za škodu takovou újmu na majetku, která je stanovena ve výši rozdílu mezi ekonomickou hodnotou majetku poškozeného před účinkem činu (menšenec) a po účinku činu (menšitel). Tento test po vzoru civilistického pojetí vychází z chápání skutečné škody jako újmy, „*kteřá nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného (spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu) a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. Ušlý zisk je v podstatě ušlým majetkovým prospěchem a spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, které bylo možné – kdyby nebylo škodné události – důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věci.*“⁷ Test záporné ekonomické bilance tedy spočívá v peněžním ocenění (v peněžním ekvivalentu) určité **změny majetku**. Výsledek peněžního ocenění tedy zásadním způsobem ovlivňuje vymezení jeho předmětu – změny majetku.

Změna na poškozeném majetku může spočívat jak v zániku nějakého práva či jeho oslabení, tak také ve změně kvality majetku, ve směně, prodeji, koupi apod. Tak např. u trestného činu zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku vzniká škoda již svémocným odnětím držby určité věci,⁸ přestože věc tím neztratila svou objektivní hodnotu a vlastnické právo poškozeného k ní nadále trvá. Oslabení vlastnického

práva je totiž v takovém případě natolik zásadní a trvalé, že představuje majetkovou újmu, jejímž peněžním ekvivalentem je hodnota zpronevěřené věci.⁹ Obdobně škoda v podobě ušlého zisku nastává u trestného činu poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku tím, že dlužník se určitými dispozicemi zbavil svého majetku použitelného k uspokojení pohledávky věřitele, přestože věřitel vlastní nadále pohledávku jako nehmotnou věc ve smyslu § 496 odst. 2 o. z., kterou může případně i prodat. V takovém případě totiž nedošlo k očekávané změně v kvalitě majetku věřitele, který neobdržel od dlužníka plnění odpovídající povaze a výši pohledávky.¹⁰ Podobně v případě trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku jeho pachatel způsobí na cizím majetku škodu, ačkoli z hlediska civilního práva má prospěch získaný podvodem povahu bezdůvodného obohacení ve smyslu § 2991 o. z. a násl. ve spojení s § 583 o. z. **Právě identifikací změny majetku, která je předmětem ocenění, se v konkrétních případech může někdy zásadně rozcházet trestněprávní pojetí škody s pojetím civilistickým.**

Identifikace konkrétní změny majetku, v níž může být shledávána škoda, musí být činěna vždy s ohledem na okolnosti případu a je otázkou právní. Hledání spravedlivého řešení pro konkrétní případ je úkolem orgánů činných v trestním řízení a v konečném důsledku úkolem soudu. Přitom je obtížné v této vysoce individuální záležitosti poskytnout jednoduché a univerzálně platné řešení. Určitým vodítkem však může být hledisko prokazatelného způsobu užívání a záměrů poškozeného a hledání prvku bezprávnosti v dané změně majetku.

Složitost vytvoření univerzálně platné definice pro určení změny majetku, která by měla být předmětem ocenění za účelem zjištění škody, lze ze zmíněného hlediska poškozeného ilustrovat na příkladu zhroucení čtyřpodlažní (sousední) budovy v centru města v důsledku pochybení stavebníka při provádění stavebních úprav. Standardně by se mělo vycházet z ocenění změny majetku spočívajícího ve ztrátě budovy – předmětem ocenění by tedy měla být hodnota budovy. Na druhé straně, pokud vlastník budovy prokazatelně zahájil kroky k odstranění této budovy, protože chce plně využít potenciál možné zastavitelnosti pozemku a nově vybudovat desetipatrovou budovu, lze pochybovat o nastiněném řešení, neboť ve skutečnosti újma vlastníka nespočívá ve ztrátě budovy, ale v možnosti učinit tak podle svého záměru a s rozmyslem

5 Viz zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 5 Tdo 923/2009, publikované pod č. 34/2010 Sb. rozh. tr.

6 K bližší argumentaci odkazujeme na část „Pojetí škody v trestním právu“ v našem článku F. Pury, M. Richtera: Trestněprávní pojetí škody na veřejném majetku při jeho správě, Bulletin advokacie č. 10/2019, str. 17-24; jde o náš příspěvek na XXVII. ročníku konference Karlovarské právnické dny konané v roce 2019 – viz sborník z této konference vydaný v nakladatelství Leges, Praha 2019, str. 123. Na konkrétních příkladech je pak přesvědčivě prezentováno také v příspěvku L. Krístek: Vliv typu soudního řízení na oceňování znalcem, Bulletin advokacie č. 1-2/2019, str. 38-43. Toto odlišné pojetí ostatně respektuje i Ústavní soud např. v nálezu ze dne 20. 10. 2009, sp. zn. II. ÚS 1320/08, publikovaném pod č. 218 ve sv. 55 Sb. nál. a usn. ÚS.

7 Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, sp. zn. Cpj 87/70, publikované pod č. 55/1971 Sb. rozh. civ., dále i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 5 Tdo 923/2009, publikované pod č. 34/2010 Sb. rozh. tr.

8 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2419/2012.

9 Shodně P. Šámal in P. Šámal a kol.: Trestní zákoník II., § 140 až 421, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 2012.

10 Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 5 Tdo 922/2018, publikované pod č. 43/2019 Sb. rozh. tr.

– tedy jako předmět ocenění se nabízí právo užívat předmět-nou budovu po rozhodnou dobu.

Z hlediska prvku bezprávnosti jde o to, že nikoli každý záporný výsledek testu záporné ekonomické bilance, tedy **nikoli každé snížení hodnoty majetku lze bez dalšího chápat jako škodu v trestněprávním slova smyslu**. Přestože v některých případech může jít izolovaně ve vztahu k hodnotě majetku z ekonomického hlediska o negativní jev, tak ten ovšem může být společensky aprobovaný, přesněji řečeno, může být v souladu s pravidly chování plynoucími z platného právního řádu. V takovém případě nelze prostou zápornou ekonomickou bilanci vnímat jako škodu. Může to platit např. ve veřejném sektoru o poskytování různých forem sociální podpory, nebo v případě sektoru soukromého může jít o výdaje podnikatele na zlepšení životního prostředí, životní úroveň obyvatel, zaměstnanců, podporu potřebných osob apod., byť nesměřují k dosažení zisku, a to tehdy, neohrožují-li samotnou podstatu existence (podstatu účelu) daného subjektu. Chová-li se nějaký subjekt společensky odpovědně, tedy dobrovolně dedikuje část prostředků ve prospěch zájmu společnosti, nelze tyto prostředky bez dalšího automaticky považovat za škodu, byť by třeba šlo o podnikatele, jehož primárním účelem je generování a maximalizace zisku.

Nakonec zásadní proměnou při určování škody je vedle stanovení relevantní změny majetku samotný **způsob ocenění**. Výše ekonomické bilance majetku (ocenění určité změny majetku) se stanovuje **dvěma základními způsoby**, a to **matematickým porovnáním peněžní ekvivalence tržní hodnoty majetku**, nebo **vyčíslením výdajů na uvedení majetku v předešlý stav**, ať už opravou, nebo koupí věci nové. Právní základ pro stanovení výše ekonomické hodnoty majetku je totiž dán v ust. § 137 tr. zákoníku: „*Při stanovení výše škody se vychází z ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodává. Nelze-li takto výši škody zjistit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav.*“ **Koncepční způsob ocenění určité změny majetku je tedy stále ještě otázkou právní.**

Význam ust. § 137 tr. zákoníku nespočívá pouze v tom, že jednoznačně zakotvuje **primát tržní ceny**, nejsou-li vážné důvody pro jiný koncepční způsob ocenění. Jeho význam je také v tom, že **prostřednictvím tohoto ustanovení trestněprávní předpisy zakotvují vlastní východiska pro stanovení škody a její výše**, čímž se v tomto ohledu stávají nezávislými na ostatních mimotrestních předpisech.

Z tohoto důvodu se pro účely trestního řízení **přímo nepoužije ani zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku**, ve znění pozdějších předpisů, a jeho prováděcí předpisy.¹¹ Ostatně z ust. § 1 zákona o oceňování majetku vyplývá, že tento zákon upravuje způsob ocenění majetku a služeb pro účely stanovené zvláštními předpisy, to znamená jen v případech, pokud zvláštní předpisy odkazují na postup ocenění podle citovaného zákona, případně v některých dalších vyjmenova-

ných případech. Zároveň navíc zákon o oceňování majetku stanovuje, že se nepoužije tehdy, kdy zvláštní předpis stanoví jiný způsob oceňování. Trestní zákoník v § 137 neodkazuje na zákon o oceňování majetku, a ten se tak pro účely výpočtu výše škody a její náhrady použije jen poměrně omezeně. Navíc ust. § 137 tr. zákoníku samo stanovuje i vlastní způsob ocenění. Oceňovací předpisy lze tedy použít jako interpretační vodítko, ale nejedná se o nepřekročitelné dogma.

Se zákonem o oceňování majetku lze z výše uvedených důvodů operovat pouze podpůrně v rámci právního výkladu stanovení škody s odkazem na zásadu bezrozpornosti právního řádu, konkrétně pak na zásadu předcházení bezdůvodné interpretace vedoucí k rozporu s jinými právními normami. Při argumentačním užití zákona o oceňování majetku je však nutné dát si pozor a **zohlednit jeho specifickou terminologii**, která se neshoduje s terminologií trestněprávní ani s terminologií ekonomickou. Tak např. **tržní ceně** ve smyslu § 137 tr. zákoníku významově od 1. 1. 2021, tedy od účinnosti novely zákona o oceňování majetku provedené zákonem č. 237/2020 Sb., **bude odpovídat kombinace ceny obvyklé a ceny tržní podle terminologie oceňovacích předpisů**. Kombinace z toho důvodu, že pro trestněprávní účely není možné ignorovat mimořádné okolnosti trhu, které jsou relevantní pro zkoumaný trestný čin, ani specifické okolnosti na straně dotčeného subjektu, což ovšem oceňovací předpisy u ceny obvyklé vyžadují, např. viz § 2 odst. 2 zákona o oceňování majetku ve znění účinném od 1. 1. 2021 ve spojení s budoucím § 1a prováděcí vyhlášky, ve znění jejího návrhu zaslaného do připomínkového řízení.¹² Tak např. není možné v případě posuzování trestní odpovědnosti insolvenčního správce za zpeněžení majetkové podstaty v konkursu nezohledňovat při stanovení ceny ve smyslu § 137 tr. zákoníku úpadkovou situaci vlastníka majetku (dlužníka) a parametry insolvenčního řízení, neboť insolvenční správce musel zpeněžit majetek za těchto specifických podmínek.

Určitou zmatečnost oceňovacích předpisů ve vztahu k ekonomické terminologii pak lze zase ilustrovat na staronovém ust. § 2 odst. 9 zákona o oceňování majetku, ve znění od 1. 1. 2021, jež využívá názvosloví, kterým jsou v ekonomii označovány metodické postupy, jejichž prostřednictvím je mimo jiné možné zjistit tržní cenu, ovšem zákon o oceňování je upravuje jako „*jiný způsob ocenění*“ nezávislý na ceně obvyklé i tržní. Shodně nazvané metodické postupy jsou nepochybně využitelné pro stanovení tržní ceny ve smyslu § 137 tr. zákoníku, ale pak jde o postupy podle znaleckých (ekonomických) standardů, nikoli však podle zákona o oceňování majetku, který má ve spojení s prováděcí vyhláškou svou pevně danou metodiku, která nemusí v dostatečné míře odrážet reálnou situaci na trhu.

Lze tedy shrnout, že ačkoli **je škoda v zásadě chápána jako zmenšení majetku**, tak z povahy tohoto pojmu samého ho nelze uspokojivě a plnohodnotně pozitivněprávně definovat. Aplikace zmíněného právního pojmu vždy závisí v každém individuálním případě na **odborném posouzení toho, který výklad škody vzhledem ke specifickým věci představuje spravedlivé řešení**. Vymezení konkrétního obsahu právního pojmu škoda je proto *ad hoc* úlohou orgánů činných v trestním řízení, které ovšem nesmějí postupovat libovolně, ale naopak na základě podrobné argumentace reflektující specifika případu musí hledat spravedlivé a přesvědčivé řešení. Přitom jako referenční

11 Lze poukázat na shodný závěr v odst. 217-224 rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jako soudu kárného ze dne 17. 6. 2020, č. j. 12 Ksz 7/2019-196, kterým bylo řešeno kárné obvinění státní zástupkyně za vedení trestního stíhání na základě znaleckého posudku vyhotoveného právě podle oceňovacích předpisů.

12 Návrh vyhlášky č. j. MF-16703/2020/1603-10, kterou se mění vyhláška č. 441/2013 Sb., byl předložen do připomínkového řízení pod PID ALBSBS2GHS3A a je dostupný v aplikaci Elektronická knihovna připravovaná legislativou, tzv. eKLEP, <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSBS2GHS3A>.

kritérium, ve vztahu k němuž lze *ad hoc* poměřovat zvolené řešení, jsou východiska obsažená v § 137 tr. zákoníku.

Dokazování škody a její výše znaleckým posudkem

Zatímco dosud se náš příspěvek věnoval právním aspektům zjišťování škody, jsou její skutkové aspekty stejně významné a srovnatelně komplikované zejména v situaci, je-li dokazování vedeno za pomoci znalců. Znalecký posudek sice nemá zvláštní postavení nějakého přednostně využitelného důkazního prostředku, protože škodu a její výši lze dokazovat primárně jinými důkazními prostředky (vyúčtováním, fakturami, protokoly o ohledání, fotodokumentací apod.). Přesto je znalecký posudek důležitý, protože je zřejmé, že zjištění existence škody, její povahy a výše se mnohdy **neobejde bez odborných znalostí** (§ 105 odst. 1 tr. řádu) zejména ekonomického charakteru, jimiž orgány veřejné moci zpravidla nedisponují.

Nová právní úprava znalecké činnosti účinná od 1. 1. 2021 (zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech) se pokouší eliminovat známé negativní jevy provázející využívání znaleckých posudků v soudních či jiných řízeních. Nová právní úprava náležitosti znaleckého posudku se proto snaží poskytnout mimo jiné orgánům činným v trestním řízení nová vodítka pro práci se znaleckým posudkem, neboť vychází z metodického rozčlenění postupu předcházejícího podání znaleckého posudku na jednotlivé kroky, které mají potenciál zásadně ovlivnit znalecké závěry.¹³

Metodické rozčlenění postupu předcházejícího podání znaleckého posudku je založeno na uvědomění, že znalecká činnost nespočívá v instinktivním či jinak nekvalifikovaném reagování na podněty tak, jak je běžné u laického hodnocení, ale že naopak znalecká činnost musí být při zpracování znaleckého posudku **organizovaná, předem plánovaná a promyšlená**. Ostatně činnost znalce ve svém jádru představuje odbornou činnost pro potřeby soudu či jiných orgánů veřejné moci, jejíž smysl spočívá v kompenzaci nedostatečné odborné znalosti a zkušenosti orgánů veřejné moci ve specifickém oboru a odvětví. Metodické rozčlenění postupu znalce při zpracování znaleckého posudku a z něj plynoucí pravidla a principy pak byly ve své podstatě vytvořeny **zevšeobecněním zkušeností**, které se při zkoumání jevů, objektů zkoumání a událostí nashromáždily a osvědčily. Aplikování těchto pravidel by mělo chránit znalce a jejich prostřednictvím také celý justiční systém před závažnými chybami v přípravě, realizaci a vyhodnocování výsledků znaleckého zkoumání. Jak již bylo uvedeno výše, **znalecká činnost má totiž za cíl poskytnutí odborně korektních, objektivních a verifikovatelných závěrů o zkoumané otázce**. Protože shodný cíl je obecně sledován také vědeckým poznáním, nová právní úprava se jistou mírou poučila a inspirovala v metodických postupech popsaných metodologií vědy.

Prvním takovým krokem předcházejícím podání znaleckého posudku, který má potenciál zásadním způsobem ovlivnit znalecké závěry, je samotné **zadání znaleckého posudku**. V jeho rámci totiž dochází k závaznému stanovení znaleckého úkolu, tedy položení otázek zadavatelem znaleckého posudku znalci, a to otázek, které mají vést ke zjištění odpovědi na odbornou skutkovou otázku. Znalci přitom nepřísluší

zodpovídat otázky právní,¹⁴ proto znalecký úkol – jde-li o stanovení povahy a výše škody – musí nutně vymezovat, **jaká konkrétní změna majetku má být předmětem znaleckého zkoumání** a zároveň i **jakým koncepčním způsobem ocenění má znalec při plnění znaleckého úkolu postupovat** (např. zda má zjišťovat tržní hodnotu majetku před činem a po činu, nebo vyčíslit výdaje na uvedení majetku v předešlý stav, ať už opravou, nebo koupí věci nové – viz dikci ust. § 137 tr. zákoníku). Správné zadání znaleckého posudku tedy vyžaduje po zadavateli, aby měl již předběžně správně vyřešenu právní otázku ohledně právní interpretace škody v daném případě.

Nová právní úprava se snaží předcházet nevhodným zadáním znaleckého posudku tím, že v § 25 odst. 1 věta druhé zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „nový zákon o znalcích“), **nově ukládá orgánům veřejné moci povinnost předem projednat se znalcem zadání znaleckého posudku, stejně jako lhůtu pro jeho podání**. Nový zákon o znalcích přitom konstruuje povinnost předběžného projednání přímo jako součást procesu ustanovení znalce, což vyplývá ze systematického zařazení povinnosti do odstavce normujícího právě ustanovení znalce, z výslovného časového provázání této povinnosti s momentem ustanovení znalce, stejně jako z argumentu *a rubrica*. **Tato povinnost se tedy nově vztahuje i na orgány činné v trestním řízení**, neboť podle § 111 odst. 1 tr. řádu „[o] ustanovení znalce (...) platí zvláštní právní předpisy“.

Tímto jednoduchým způsobem lze předejít řadě nepřesností a vad znaleckého posudku způsobených nedostatečnou komunikací mezi zadavatelem a znalcem a z nich plynoucího nesprávného zadání znaleckého posudku. V rámci projednání zadání znaleckého posudku by tak měly být mezi zadavatelem a znalcem vyjasněny alespoň v hrubých rysech **potřeby zadavatele** a z druhé strany zase **možnosti znaleckého oboru, odvětví a případně specializace**, stejně jako konkrétního znalce, vyhovět těmto potřebám. Zejména by měly být **společně probrány formulace zadání tak, aby obsahovalo skutkové otázky, které bude znalec schopen řádně zodpovědět a chápat**. Obdobně samozřejmě **platí i pro stanovení lhůty**. Zákonodárce tedy nově kodifikoval současnou nejlepší praxi, která je již nyní doporučována nejen trestněprávní naukou,¹⁵ protože to může přinést úsporu času a prostředků, stejně jako pomoci samotnému znaleckému zkoumání. „*Je třeba si uvědomit, že základem úspěšné spolupráce mezi znalcem a orgány činnými v trestním řízení je právě vzájemná a včasná komunikace, kterou je možné eliminovat řadu problémů a vzájemných nedorozumění. To, že tato komunikace je absolutně nezbytná, souvisí i se skutečností, že zejména odborná terminologie a chápání obsahu určitých pojmů používá*

¹³ Ve znalecké oblasti poprvé popsáno v příspěvku J. Závora: Příčiny obtížné přezkoumatelnosti znaleckých posudků, *Acta Iuridica Olomucensia*, Olomouc 2017, Vol. 12, No. 1, str. 120-149.

¹⁴ Ačkoli to automaticky nevylučuje důkazní hodnotu takového posudku. Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 1997, sp. zn. 2 Tzn 19/97, uveřejněný pod č. 1/1998 Sb. rozh. tr.

¹⁵ V civilním procesu srov. L. Dörfl: Znalec a znalecký posudek v civilním procesu, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2020, str. 163: „*Proto je pro založení dobré praxe přípravy tohoto důkazu důležité, aby soud před zadáním odborných otázek znalci provedl se znalcem neformální konzultaci vhodnosti zvoleného oboru, zadání, lhůty k vypracování a podkladů, které bude třeba pro vypracování posudku obstarat.*“

ných „laiky“ představovanými orgány činnými v trestním řízení a znalci jako odborníky se může značně lišit.¹⁶

Pokud orgán veřejné moci nedostojí této své povinnosti, vystavuje se u znalce řádně plnění své povinnosti zbytečnému riziku odmítnutí provedení znaleckého úkonu podle § 19 odst. 1 písm. b) nebo c) nového zákona o znalcích. Přitom ponecháváme stranou možnost postupu podle interních odpovědnostních mechanismů veřejné správy.

Znalecký závěr kromě zadání může být dále negativně ovlivněn volbou odborné metody nebo postupu, což představuje pomyslný druhý krok mající potenciál zkrusit znalecké závěry.

Z důvodu významu této otázky ukládá nová právní úprava znalci povinnost volit ve vztahu k zadání odborné otázky (znaleckému úkolu) **vhodnou metodu či postup**, což vyplývá z ust. § 28 odst. 5 *in principio* nového zákona o znalcích ve spojení s § 37 odst. 2 písm. c) návrhu vyhlášky¹⁷ předloženého do připomínkového řízení (dále jen „návrh vyhlášky“).

Tak např. ve znaleckém oboru ekonomika lze očekávat nejčastěji užití znalecké metody porovnávací, výnosové nebo nákladové, ideálně v jejich kombinaci. Ust. § 37 odst. 2 písm. c) návrhu vyhlášky pak konkrétně rozvádí, že znalecký posudek je přezkoumatelný, pokud „úplně a srozumitelně zachycuje postup, kterým znalec zpracoval znalecký posudek, včetně použitých metod a odůvodnění jejich použití“. Znalec má tedy **nově povinnost** (plynoucí z § 28 odst. 5 nového zákona o znalcích ve spojení s citovaným ustanovením návrhu vyhlášky) **ve znaleckém posudku všechny použité metody jednoznačně identifikovat a stručně odkázat na jejich zdroj**, nechce-li detailně popisovat zvolenou metodologii, neboť jejich aplikace se může v detailu podle jednotlivých odborných proudů odlišovat.

Stejně tak může být znalecký závěr ovlivněn **prací s daty**, která představuje pomyslný třetí krok na cestě k úplnému a pravdivému znaleckému posudku. Konkrétně znalecký závěr může být v první řadě ovlivněn vybráním zdroje dat, na což se pokouší reagovat ust. § 51 návrhu vyhlášky. **Znalec tedy musí čerpat ze zdroje dat, který je věrohodný, a to i ve vztahu k zadání odborné otázky.**

V rámci zaměření tohoto článku lze pro ilustraci uvést, že např. při oceňování nemovitých věcí by měl znalec primárně čerpat z **profesionálních zdrojů obsahujících údaje o realizovaných cenách**, které obsahují data přímo z katastru nemovitostí. Naopak čerpání z jiných zdrojů, které obsahují pouze nabídkové ceny, např. z jinak důvodně oblíbené aplikace Sreality.cz, je třeba přesvědčivě odůvodnit a adekvátně v rámci dalšího zpracování znaleckého posudku zohlednit. Lze totiž očekávat, že nabídková cena může být oproti praxi podstatně vyšší nebo nižší, a to v závislosti na strategii zvolené prodávajícím – tj. zda se pokouší oslovit nižší nabídkovou cenou větší množství zájemců a vyvolat „dražební efekt“, či naopak zda zkouší štěstí na koupěchtivého, kterého se případně snaží ke koupi přesvědčit následnými slevami z nabídkové ceny.

Identifikace použitého zdroje dat musí být nově součástí vý-

16 M. Fryšták: Znalecké dokazování v trestním řízení, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 63.

17 Návrh prováděcí vyhlášky k novému zákonu o znalcích, č. j. 428/2020-LO-SP, PID ALBSBQXCW9UK, dostupný v aplikaci Elektronická knihovna připravovaná legislativou (eKLEP), <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSBQXCW9UK>, vždy ve verzi pro jednání komise Legislativní rady vlády dostupné tamtéž, která je nejaktuálnější verzí ke dni vydání článku.

čtu podkladů podle § 40 odst. 1 návrhu vyhlášky, přitom výčet podkladů je obligatorní náležitostí znaleckého posudku podle § 28 odst. 2 písm. c) nového zákona o znalcích. Spolu s uvedením zdroje je možné uvést také důvody jeho volby, v případě čerpání z méně věrohodných zdrojů však znalec musí tuto skutečnost uvést a řádně vysvětlit minimálně v závěru znaleckého posudku podle § 28 odst. 5 nového zákona o znalcích ve spojení s § 40 odst. 5 návrhu vyhlášky.

Přitom nelze pominout, že korektně zvolený zdroj dat je v rámci práce s daty pouze první z premis znaleckého závěru. **Z korektně zvoleného zdroje totiž ještě také musí být data adekvátním způsobem shromážděna nebo vytvořena** – na což cílí ust. § 52 návrhu vyhlášky. Znalec tedy zejména shromáždí nebo vytvoří pouze data, která bude analyzovat a která jsou reprezentativní a ve vztahu k zadání odborné otázky srovnatelná nebo z jiných důvodů vhodná.

Opět ilustrováno na příkladu oceňování nemovitých věcí, pokud znalec zvolil vzhledem k okolnostem věrohodný zdroj dat, je nutné z něj ještě čerpat korektní data ve vztahu k plněnímu znaleckému úkolu. Zpravidla tak zdroj dat bude obsahovat tisíce dat o prodejích nemovitostí, znalec však z nich musí vybrat pouze data vhodná pro srovnání s předmětem ocenění, zjednodušeně pro ilustraci zohlednit pouze prodej v obdobné lokalitě, obdobného typu a stavu nemovitosti.

Kromě korektního shromáždění či vytvoření dat znalec **musí tato data také zpracovat způsobem, který mimo jiné odpovídá analýze dat** a který předchází jejich zbytečnému znehodnocení nebo spotřebování nebo zbytečné změně, na což dopadá ust. § 53 návrhu vyhlášky. V případě jiných znaleckých oborů než ekonomie může jít o statisticky významnější otázku, pro obor oceňování to *de facto* znamená, že znalec by měl uvést, zda data na základě zvolených kritérií zpracovával vlastnoručně či strojově, od čehož se odvíjí charakter potenciálních chyb v postupu znalce, které mohou zásadně ovlivnit znalecké závěry.

Popis postupu znalce ohledně těchto dvou kroků musí být podle § 40 odst. 2 návrhu vyhlášky **součástí nálezu** jakožto obligatorní náležitosti znaleckého posudku podle § 28 odst. 2 písm. d) nového zákona o znalcích.

Další krok znalce je opět zcela zásadní a spočívá v **nutnosti řádně aplikovat na zpracovaná data zvolené metody či postupy**, tj. řádně provést jejich analýzu, aby z výsledků analýzy bylo možné zformulovat odpověď na zadanou odbornou otázku (§ 54 návrhu vyhlášky). Jde tedy o spojení všech předchozích kroků, při jehož nesprávném provedení nemohou být závěry z toho vzešlé věrohodné. Půjde např. o aplikaci srovnávací metody na zpracovaná data, z čehož vzejde určitý výsledek, který je při stejných datech předurčený zvolenou metodou. Tento krok je podle § 40 odst. 3 návrhu vyhlášky součástí posudku jakožto obligatorní náležitosti znaleckého posudku podle § 28 odst. 2 písm. e) nového zákona o znalcích.

Na základě výsledků analýzy, které jsou objektivním výstupem aplikace zvolené metody v kombinaci se shromážděnými a zpracovanými daty, zpravidla není možné ještě zodpovědět znaleckou otázku. **Stav vědy běžně v případě oceňování umožňuje poskytnout jako zcela objektivní výstup jen jistý interval, který pro účely trestního řízení není dostatečný.** Proto nastupuje další samostatný krok, v rámci kterého **znalec interpre-**

tuje výsledky analýzy dat¹⁸ podle § 40 odst. 4 návrhu vyhlášky v samostatné části posudku nazvané „odůvodnění“. V této interpretaci pak již znalec promítá své vlastní zkušenosti a vnáší do znaleckého posudku subjektivní prvek. Striktní oddělení této části od částí předchozích je zcela zásadní pro hodnocení důkazů orgány činnými v trestním řízení, neboť zatímco předtím posuzují věrohodnost znaleckého posudku podle zásad logiky ve vztahu k posuzovanému předmětu a okolnostem trestního řízení, tak v části interpretace výsledků analýzy dat přichází relevantně v úvahu jako součást hodnocení věrohodnosti důkazu znaleckým posudkem také **sama osoba znalce a její zkušenosti**. To nabývá zvláštního významu v situaci mnohosti znaleckých posudků, které se shodují ve výsledcích analýzy (tj. tržním intervalem), ale přesto mají odlišné znalecké závěry právě vzhledem k jejich odlišné interpretaci.

Nakonec zcela nová povinnost, alespoň po formální stránce, pak znalci vyplývá z ust. § 28 odst. 5 *in fine* nového zákona o znalcích a § 55 návrhu vyhlášky, neboť je v nich zakotvena povinnost znalce **zkontrolovat celý svůj postup** z hlediska okolností, které mohou snižovat přesnost závěru znaleckého posudku. Smyslem této právní úpravy je, aby bylo již ze znaleckého posudku zřejmé, zda, případně v jakých aspektech, jsou závěry znalce pravděpodobnostní¹⁹ a zda je případná odchylka v závěrech znaleckých posudků způsobena odchylkou v odborných postupech či odchylkou v subjektivním znalcově hodnocení některých aspektů posuzované věci.²⁰ **Znalec tak mimo jiné musí od sebe výslovně odlišit části svého postupu založené na objektivních skutečnostech (evidence-based) od výsledků založených na svém subjektivním úsudku pramenícím třeba ze zkušeností (experience-based)**. Zde je ovšem nutné poznamenat, že skutečnost, že některé dílčí závěry jsou založené na zkušenosti či praxi znalce, nijak sama o sobě nesnižuje důkazní hodnotu takového závěru, jsou-li tyto zkušenosti a praxe vzhledem k činěným závěrům relevantní.

Veškeré podmínky správnosti znaleckého závěru nebo jiné skutečnosti snižující jeho přesnost musí znalec uvést a řádně vysvětlit v tzv. odůvodnění znaleckého posudku podle § 28 odst. 5 nového zákona o znalcích ve spojení s § 40 odst. 4 návrhu vyhlášky. Samozřejmě nakonec musí znalec své **závěry řádně zformulovat** ve smyslu § 56 návrhu vyhlášky. Znalec se při tom všem musí **vyvarovat smyšlenky, zkreslení, stejně jako omylu a nadto je povinen svůj postup úplně a srozumitelně popsat tak, aby byl přezkoumatelný**, což vyplývá z ust. § 28 odst. 1 nového zákona o znalcích, stejně jako z ust. § 37 návrhu vyhlášky.

Lze tedy uzavřít, jak uvádí Fryšták, že k tomu, aby soud „mohl posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí být zřejmé, ze kterých zjištění znalec v posudku vycházel, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah dospěl ke svému závěru“. Nová právní úprava znaleckého dokazování alespoň formálně vyžaduje, že se tak navíc musí dít **přísně strukturovaně**, což by mělo usnadnit orgánům činným v trestním řízení hodnocení těchto posudků.

Závěr

Zjišťování existence škody, její povahy a výše je důležitým **předpokladem správného rozhodnutí o vině i trestu** při uplatňo-

vání trestního práva hmotného, zejména pak v případě trestných činů proti majetku, hospodářských a některých dalších, u nichž je škoda zákonným znakem jejich skutkové podstaty nebo alespoň důležitým hlediskem pro stanovení druhu a výměry trestu. Klíčový význam pak má škoda a určení její výše i pro rozhodnutí soudu o uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody v **adhezním řízení**, které je součástí trestního řízení. V těchto případech se pak orgány činné v trestním řízení v procesu dokazování mnohdy neobejdou bez znaleckých posudků příslušného zaměření, protože zjištění škody, její povahy a výše často vyžaduje odborné znalosti.

Nové znalecké právo má podle autorů potenciál zásadním způsobem zlepšit kvalitu dokazování znaleckými posudky. Z judikatury totiž vyplývá, že orgány činné v trestním řízení musí prověřovat znalecké posudky i z věcné stránky, zejména hodnotit proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběhu znaleckého zkoumání, věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivosti metod použitých znalcem a způsobu vyvozování jeho závěrů.²¹ Tuto roli jim může nově významně ulehčit **jednotná struktura znaleckých posudků**, která navíc odpovídá logickému rozdělení postupu znalce na jednotlivé kroky k učinění znaleckého závěru. Každý takový krok identifikovaný novou právní úpravou byl jakožto premisa znaleckého závěru představen v samotném textu tohoto příspěvku. Jde o zadání znaleckého posudku, volbu odborné metody nebo odborného postupu, práci s daty, reflexi postupu znalce a formulaci znaleckých závěrů. Pokud jakákoliv z těchto premis znaleckého závěru bude zpracována nekorektně, musí být nutně také znalecký závěr nekorektní, a tedy nespolehlivý (ovšem nikoli nutně nesprávný).

Při dodržení struktury vyžadované novou znaleckou úpravou je možné jednotlivé části různých znaleckých posudků mezi sebou poměřovat, a snadněji tak identifikovat příčinu případných rozdílných znaleckých závěrů. Na ni je pak možné koncentrovat pozornost v dalším dokazování, případně, pokud se nebudou vyžadovat hluboké odborné znalosti, může nová struktura znaleckého posudku poskytnout soudu šanci rozhodnout věc rychleji a jednodušeji i bez dalšího dokazování.²²

Skutečná schopnost praxe aplikovat tato nová pravidla znaleckého práva a vytěžit jejich potenciál se však ukáže teprve v následujících letech. Přitom určitou překážkou může být nikoli jednoznačná intuitivnost představených pravidel při práci výhradně s textem nového zákona o znalcích, neboť jejich pravá povaha uceleně vyplývá, s výjimkou zadání znaleckého posudku, až z obsahu navrhovaného prováděcího právního předpisu. ❖

18 Lze se tak ztotožnit s Fryštákovým členěním postupu znalce na „*metody empirického poznání*“ a „*metody abstraktního myšlení*“ v publikaci M. Fryšták: *Znalecké dokazování v trestním řízení*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 30.

19 Pravděpodobnostní závěr přitom sám o sobě nijak nezpochybnuje svou důkazní hodnotu. K tomu viz L. Křístek: *Znalectví*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2013, str. 199.

20 Jehož pomocí znalecký posudek, ovšem příliš zjednodušeně, definuje L. Ullrich in P. Ševčík, L. Ullrich: *Znalecké právo*, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 216.

21 Viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 1972, sp. zn. Tsí 1/72, uveřejněný pod č. 40/1972 Sb. rozh. tr.

22 Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 77/01, publikovaný pod č. 104 ve sv. 23 Sb. nál. a usn. ÚS, nebo také M. Fryšták, op. cit. sub 16, str. 55: „*Je také možné, aby soud rozhodl v rozporu se znaleckými závěry, ale v tom případě musí své úvahy, proč se neopřel o znalecký posudek, odůvodnit.*“

K závislosti trestního stíhání organizátora na trestním stíhání pachatele

Obhajoba se v praxi setkává s tím, že policejní orgán zahájí trestní stíhání obviněného z trestného činu spáchaného ve formě organizátorství, a to přesto, že není stíhán pachatel trestné činnosti. V menším počtu případů pak podá státní zástupce obžalobu na organizátora a následně předseda senátu nařídí hlavní líčení, i když není obžalován pachatel trestné činnosti. V tomto článku se proto zabývám závislostí trestního stíhání organizátora trestné činnosti na trestním stíhání pachatele.

Doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc.,
je bývalým advokátem
a vysokoškolským učitelem.

K zahájení trestního stíhání

Policejní orgán rozhodne o zahájení trestního stíhání osoby jako obviněného tehdy, **nasvědčují-li prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba** (§ 160 odst. 1 věta první zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, dále „tr. řád“). V odůvodnění usnesení je pak třeba přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání.

V praxi se obhajoba neshoduje s orgány činnými v právním řízení v odpovědi na zásadní otázku: **Jsou splněny zákonné podmínky pro zahájení trestního stíhání obviněného XY z trestného činu ve formě organizátorství dle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dále „tr. zákoník“, i když není stíhán pachatel trestného činu?** K tomu dochází v situaci, kdy ve výrokové části usnesení o zahájení trestního stíhání obviněného XY není uvedeno, kdo je pachatelem trestné činnosti, na níž se měl XY podílet jako organizátor.

V dalším textu budu hovořit příkladmo o trestném činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku.

Dle § 24 odst. 1 tr. zákoníku je účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu ten, kdo úmyslně

- a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),
- b) vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin (návodce), nebo
- c) umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu (pomocník).

„Účastenství je v trestním zákoníku vybudováno na zásadě akcesority účastenství, což je v obecné rovině závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele. **Organizátorství, návod a pomoc se posuzují jako účastenství podle § 24 tr. zákoníku, jen jestliže se pachatel hlavního trestného činu o něj alespoň pokusil (účastenství na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu).** Hlavním trestným činem se míní trestný čin pachatele, ke kterému organizátorství, návod nebo pomoc směřovaly. Hlavním pachatelem trestného činu se rozumí pachatel trestného činu, k němuž směřovala některá z forem účastenství.“¹

„Předpokladem trestní odpovědnosti účastenství na trestném činu je existence příčinného vztahu mezi jednáním účastníka a trestným činem spáchaným hlavním pachatelem. Pomocník je tak trestný jen za čin, k jehož spáchání napomohl alespoň psychickou pomocí, návodce odpovídá jen za čin, k němuž naváděl, a organizátor je trestný jen za čin, který zosnoval nebo jehož provedení řídil.“²

Organizátorem dokonaného trestného činu nebo jeho pokusu je ten, kdo úmyslně spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil [§ 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku]. Proto se na trestní odpovědnost a trestnost účastníka, tedy i organizátora, užíje ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného (§ 24 odst. 2 tr. zákoníku).

„Akcesoritou účastenství na trestném činu se rozumí závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele trestného činu.“³

Trestní zákoník používá v § 24 odst. 2 pojem pachatel. Komentáře k trestnímu zákoníku vydané nakladatelstvem C. H. Beck, Wolters Kluwer a Linde⁴ a vesměs také judikáty soudů užívají pojem hlavní pachatel. O. Novotný a spol.⁵ a V. Kratochvíl a kol.⁶ pak užívají v učebnicích trestního práva hmotného pojem přímý pachatel. V souladu s § 24 odst. 2 tr. zákoníku budu dále užívat pojem pachatel, příp. hlavní pachatel.

1 P. Šámal a kol.: Trestní zákoník I., § 1 až 139, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 343.
2 A. Draščík a kol.: Trestní zákoník, Komentář, I. díl, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 205.
3 Tamtéž.
4 J. Fenyk, R. Hájek, I. Stříž, P. Polák: Trestní zákoník a trestní řád, Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, Linde, Praha 2010, str. 155.
5 O. Novotný a spol.: Trestní právo hmotné – I., Obecná část, Aspi Publishing, Praha 2010, str. 326.
6 V. Kratochvíl a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné, Obecná část, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 302.

Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 5 Tz 128/2006 mj. uvedl, že účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je ten, kdo úmyslně spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor), navedl jiného ke spáchání trestného činu (návodce) nebo poskytl jinému pomoc ke spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, radou, utvrzováním v předsevzetí, slibem přispět po trestném činu (pomocník). Trestná činnost účastníka bezprostředně přispívá k tomu, že došlo k naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu, i když účastník sám tyto znaky přímo nenaplní.

Trestní zákoník je vybudován na zásadě akcesority účastenství, tedy na závislosti trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti pachatele. Proto by nemělo docházet k trestnímu stíhání obviněného XY pro organizátorství trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku k § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku, pokud stejným ani předchozím usnesením o zahájení trestního stíhání není pod stejnou sp. zn. stíhán pachatel trestné činnosti. To též platí i ve vztahu organizátorství k jiným trestným činům.

Protože v trestním zákoníku není výslovně uvedeno, že organizátorství je nezávislé na trestní odpovědnosti pachatele, nemůže být XY stíhán jako obviněný pro trestný čin dle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku ve formě organizátorství dle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, ani pro jiný trestný čin, pokud není stíhán pachatel hlavního trestného činu.

„Mezi jednáním účastníka a spáchaným trestným činem hlavního pachatele musí být příčinný vztah. Organizátor je odpovědný jen za čin, jehož provedení zosnoval nebo řídil, návodce je odpovědný jen za čin, k němuž naváděl. Tento příčinný vztah musí být dán i u pomocníka, neboť čin s pomocí bude proveden vždy jinak než bez pomoci.“⁷

Pokud není stíhán pachatel trestné činnosti, nedochází v praxi k trestnímu stíhání obviněných zejména z konkrétního majetkového nebo hospodářského trestného činu, spáchaného ve formě návodu [§ 24 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku] nebo pomoci [§ 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku]. I když jsou v ust. § 24 odst. 1 tr. zákoníku tři formy účastenství, tedy organizátorství, návod a pomoc, nedochází v praxi ke stíhání návodce ani pomocníka, pokud není stíhán pachatel.⁸ **Proč tedy dochází ke stíhání organizátora, i když není stíhán pachatel? Odpověď na tuto otázku není známa.** Mnohé poznatky však nasvědčují tomu, že policejní orgán, který v těchto případech zahajuje trestní stíhání, mylně předpokládá, že organizátor, obdobně jako spolupachatel, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu.

Odpověď na tuto otázku by mohl poskytnout jen policejní orgán, který v takových případech zahajuje trestní stíhání, nebo státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením. K tomu však nedochází ani po stížnosti obhajoby do usnesení o zahájení trestního stíhání. Státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením zpravidla nereaguje na stíhání organizátora, i když není stíhán pachatel. Jen výjimečně zazní v reakci na stížnost obecný názor, že organizátorství je výrazně závažnější a společensky škodlivější formou účastenství na trestné činnosti než návod a pomoc, protože naplňuje znaky „zosnování“ a „řízení“ trestného činu. Tento názor však neuvádí, proč došlo ke stíhání organizátora v situaci, kdy není stíhán pachatel trestné činnosti.

Účastník na trestném činu, jak organizátor, tak návodce, stejně jako pomocník, se sám trestného činu nedopouští, protože nenaplní znaky jeho skutkové podstaty, přispívá však k tomu, aby došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu. *„Formy účastenství tvoří určitou hierarchii odvíjející se od jejich typové závažnosti. Na jejím nejvyšším stupni stojí organizátorství, po něm následuje návod a nejnižší v této hierarchii je pomoc, která je podpůrná ke všem ostatním formám účastenství.“⁹*

Někdy státní zástupce zahájí trestní stíhání nebo výjimečně sám provede celé vyšetřování [§ 174 odst. 2 písm. c) tr. řádu]. V těchto případech jsem v praxi nezaznamenal stíhání organizátora, pokud není stíhán pachatel. Zahájí-li trestní stíhání organizátora bez stíhání pachatele policejní orgán, pak však státní zástupce v rámci dozoru nad přípravným řízením ve směr nenapravuje zmíněné pochybení policejního orgánu, nečiní to sám ani k tomu nedává policejnímu orgánu závazný pokyn [§ 174 odst. 2 písm. d), e) tr. řádu].

V mnohých případech podává obhájce stížnost do usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 7 tr. řádu, v níž kromě jiných důvodů uvádí, že trestní stíhání organizátora je neoprávněné, protože policejní orgán nezná (neustanovil) pachatele trestného činu, a proto jej nestíhá. O stížnosti rozhoduje státní zástupce, který vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, pokud k usnesení nedal souhlas nebo pokyn. Protože ve stížnosti do usnesení je namítáno více vad, dozorový státní zástupce se zabývá většinou namítaných vad, nereaguje však zpravidla na trestní stíhání organizátora bez stíhání pachatele. Zaznamenal jsem případy, kdy ke stížnosti obviněného státní zástupce zrušil podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání vzhledem k některým vadám, které obviněný ve stížnosti namítl, a sám nově rozhodl o zahájení trestního stíhání usnesením podle § 160 odst. 1 tr. řádu. Nadále však byl stíhán pouze organizátor, nikoliv pachatel trestné činnosti, kterého se nepodařilo zjistit (ustanovit). Proti tomuto novému usnesení již není stížnost přípustná (II. ÚS 3682/13).

Nejednou pak podává obhajoba žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle § 157a odst. 1 tr. řádu, protože je stíhán pouze organizátor trestného činu, nikoliv pachatel. Žádost však je zpravidla označena dozorovým státním zástupcem za nedůvodnou. Schází však reakce na trestní stíhání organizátora bez stíhání pachatele trestné činnosti.

Míra podezření z trestného činu

Beckův komentář k trestnímu řádu k míře podezření z trestného činu pro zahájení trestního stíhání uvádí: *„Míra podezření z trestného činu pro zahájení trestního stíhání. Ze znění první*

7 P. Šámal, a kol., op. cit. sub 1, str. 344.

8 Jako obhájce jsem se za 25 let praxe setkal zcela výjimečně se stíháním návodce, když nebyl stíhán pachatel. Taková pochybení policejního orgánu byla patrně jen náhodná. K jejich nápravě došlo neprodleně po stížnosti obviněného do usnesení o zahájení trestního stíhání. V některých případech vyhověl stížnosti do usnesení o zahájení trestního stíhání autoremedurou sám policejní orgán, který napadené usnesení vydal (§ 146 odst. 1 tr. řádu). Se stíháním pomocníka, pokud nebyl stíhán pachatel trestného činu, jsem se nesetkal.

9 Op. cit. sub 2, str. 209.

věty § 160 odst. 1 tr. řádu vyplývá, že k závěru o spáchání trestného činu určitou osobou postačí vyšší stupeň pravděpodobnosti (arg. „...nasvědčují-li...“), který však musí být konkrétními zjištěnými skutečnostmi dostatečně odůvodněn, není však nutné, aby trestná činnost byla spolehlivě prokázána v míře, jak je tomu u obžaloby. **Nestačí všeobecné podezření z trestné činnosti konkrétně nedoložené.**¹⁰ Tento závěr se týká jak pachatele, tak účastníka na trestném činu, včetně organizátora.

Komentář Wolters Kluwer k § 160 odst. 1 tr. řádu uvádí: „Pro zahájení trestního stíhání postačí – oproti zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. řádu – vyšší míra podezření, že došlo ke spáchání trestného činu a že jej spáchala konkrétní osoba. Toto podezření však už musí mít takové konkrétní obrysy, z nichž je možné dovést naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty některého z trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku.“¹¹ Znaky skutkové podstaty některého z trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku musí naplnit pachatel, nenaplnuje je organizátor ani jiný účastník na trestné činnosti.

Usnesení o zahájení trestního stíhání má v zásadě dvojitý význam: jednak vymezuje skutek, pro který se trestní řízení vede, neboť pouze pro tento skutek může být později podána obžaloba (§ 176 odst. 2) a pouze o tomto skutku může soud rozhodnout (§ 220 odst. 1), jednak určí osobu, proti níž se trestní stíhání vede a která se doručením usnesení stává obviněným (§ 32). Toto rozhodnutí má ve své podstatě toliko předběžný charakter a jeho smyslem ve vztahu k obviněnému je oznámení, že je stíhán pro určitý skutek, což je podmínkou dalších procesních úkonů v trestním řízení (II. ÚS 1465/13, III. ÚS 693/06). Důvodnost obvinění je pak předmětem celého trestního řízení (I. ÚS 452/16).

Popis skutku ve výroku usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat také údaje charakterizující všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, který je v něm spatřován, včetně formy zavinění. Tyto znaky skutkové podstaty, stejně jako forma trestné součinnosti, musí být popsány konkrétními skutkovými okolnostmi týkajícími se pachatele, od něhož se může odvíjet jednání účastníka na trestném činu, který spáchal pachatel.

Někdy není v usnesení o zahájení trestního stíhání XY jako organizátora trestného činu dle § 24 odst. 1 písm. a) k § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku ani zmínka o pachateli trestného činu dle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku. V důsledku toho není v usnesení uvedena důvodnost podezření vůči tomuto neznámému pachateli, je uvedeno pouze odůvodnění podezření vůči XY jako organizátorovi. Policejní orgán při závěru o spáchání trestného činu obviněným XY jako organizátorem nevychází z vyššího stupně pravděpodobnosti, nýbrž z pouhého vágního podezření, že organizoval trestnou činnost neustanoveného a nestíhaného pachatele.

Znakem objektivní stránky organizátorství je jednání spočívající v zosnování trestné činnosti pachatele (hlavního pachatele), tzn. v iniciování nebo plánování jeho trestné činnosti, pokud pachatel trestný čin dokonal nebo se o něj alespoň pokusil. „Z povahy organizátorství plyne též jeho kauzální význam pro hlavní delikt. Hlavní delikt představuje následek, jehož příčinou musí být jednání organizátora.“¹²

Jaký kauzální význam mělo jednání XY jako organizátora pro hlavní delikt pachatele? Odpověď na tuto otázku není v usnesení o zahájení trestního stíhání obviněného XY uvedena, pokud proti pachateli nebylo zahájeno trestní stíhání. Trestní stíhání obviněného XY mělo být dle § 172 odst. 1 písm. b) tr. řádu státním zástupcem zastaveno, protože skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci.

Nelze pominout **judikát R 52/2010-I** (uveřejněný pod č. 52 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu z roku 2010). K naplnění objektivní stránky účastenství ve formě organizátorství dle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se vyžaduje, aby organizátor zosnoval nebo řídil spáchání trestného činu. **Zosnování trestného činu** je činnost, která spadá do stadia před spácháním trestného činu a spočívá zejména v iniciování dohody o spáchání trestného činu, ve vymýšlení plánu jeho spáchání, ve vyhledávání osob, které se na něm budou podílet, v zajišťování jejich vzájemného styku, v rozdělení úkolů jednotlivým osobám, v zajištění odbytu ze zamýšleného trestného činu apod. **Řízením trestného činu** je činnost, která spadá do stadia páčání trestného činu a jejíž podstatou jsou typicky úkony spočívající zejména v usměrňování osob podílejících se na spáchání trestného činu, ve vydávání pokynů těmto osobám, ve vyžadování, aby tyto osoby splnily vydané pokyny.

„*Znak subjektivní stránky organizátorství zastupuje úmysl organizátora zahrnující zmíněné zosnování nebo řízení určitého hlavního deliktu: vyloučen nemusí být ani dolus eventualis, typický je však dolus directus. Úmyslu organizátora nemusí odpovídat vědomí pachatele hlavního deliktu o tom, že je organizován někým dalším. Stačí jednostranné subjektivní propojení, tedy od organizátora k hlavnímu pachateli.*“¹³ **Vzhledem k nestíhání pachatele je nedůvodné stíhání organizátora trestné činnosti.**

Policejní orgán mohl obviněného XY stíhat jako organizátora trestného činu pouze v případě, pokud by jeho jednání, jehož provedení dle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku zosnoval nebo řídil, směřovalo vůči pachateli konkrétně určenému v usnesení o zahájení trestního stíhání a k úmyslnému trestnému činu dle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku, který tento pachatel spáchal a pro který by byl stíhán nejspíše usnesením, jímž je XY stíhán jako organizátor. Skutek by musel být konkretizován individuálními rysy, nikoliv jen znaky skutkové podstaty.

Organizátorství, návod a pomoc se posuzují jako účastenství podle § 24 tr. zákoníku, jen jestliže se pachatel hlavního trestného činu o něj alespoň pokusil (účastenství na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu). Hlavním trestným činem se míní trestný čin pachatele, ke kterému organizátorství, návod nebo pomoc směřovaly. Hlavním pachatelem trestného činu se rozumí pachatel trestného činu, k němuž směřovala některá z forem účastenství.

10 P. Šámal a kol.: Trestní řád II., § 157-314a, Komentář, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 2063.

11 A. Drašík, J. Fenyk a kol.: Trestní řád, Komentář, I. díl, Wolters Kluwer, Praha 2017, str. 1224.

12 V. Kratochvíl a kol., op. cit. sub 6, str. 301.

13 Tamtéž, str. 302.

Výrok usnesení o zahájení trestního stíhání organizátora

Podle § 160 odst. 1 věty druhé tr. řádu **výrok usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna**, aby nemohl být zaměněn s jiným, **zákonně označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován**; obviněný musí být v usnesení o zahájení trestního stíhání označen stejnými údaji, jaké musí být uvedeny o osobě obžalované v rozsudku (§ 120 odst. 2 tr. řádu).

V rozporu s § 160 odst. 1 větou druhou tr. řádu **nejsou v odůvodnění usnesení organizátora, při nestíhání pachatele, přesně označeny skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání obviněného XY** dle výrokové části usnesení, nýbrž jsou zde jen vágní neodůvodněná a nepřezkoumatelná tvrzení, z nichž mnohá jsou v rozporu s důkazy či poznatky zjištěnými postupem dle § 158 a násl. tr. řádu.

V usnesení o zahájení trestního stíhání XY jako organizátora trestného činu dle § 23 odst. 1 písm. a) k § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku není uvedeno, kdo je pachatelem trestného činu dle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku, tedy či trestnou činnost měl XY organizovat. To je v rozporu se závislostí účastenství v užším smyslu, včetně organizátorství, na trestné činnosti pachatele. Není-li nejpozději v usnesení o zahájení trestního stíhání uveden pachatel trestného činu, je trestní stíhání XY jako organizátora trestného činu dle § 23 odst. 1 písm. a) k § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku v rozporu se zákonem. To znamená, že k zahájení trestního stíhání XY jako obviněného z nejzávažnější formy účastenství dle § 23 tr. zákoníku došlo přesto, že nebyl dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala jako pachatel určitá osoba. Je nedostatečné, pokud v rámci popisu skutku jsou uvedeny pouze zákonné znaky trestného činu. U skutku, jehož se měl dopustit organizátor, tvoří popis skutku mnohdy jen pouhé citace zákona.

Výroková část usnesení o zahájení trestního stíhání organizátora bez stíhání pachatele je v příkrém rozporu se zásadou akcesority účastenství, která vychází ze závislosti trestní odpovědnosti kteréhokoliv účastníka, tedy i organizátora a pomocníka, na trestní odpovědnosti pachatele (hlavního pachatele). U organizátora XY by mohlo jít o organizátorství podle § 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku jako formu účastenství k trestnému činu pouze v případě, že by byl stíhán pachatel, který trestný čin dle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku dokonil (účastenství na dokonaném trestném činu), nebo se o jeho spáchání alespoň pokusil (účastenství na jeho pokusu).

K obžalobě organizátora, i když není stíhán pachatel

Pokud státní zástupce podá na stíhaného organizátora obžalobu přesto, že není obžalován pachatel, pak to vesměs nezůstává bez reakce obhajoby. Obviněný, je-li zastoupen obhájcem, podá k soudu návrh, aby předseda senátu vzhledem k okolnostem uvedeným v § 186 písm. c) tr. řádu nařídil předběžné projednání obžaloby a aby soud v neveřejném zasedání rozhodl, že trestní stíhání organizátora dle § 188 odst. 1 písm. c) tr. řádu, vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu, zastaví, protože svým jednáním nenaplnil znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu.

Předseda senátu po prostudování obžaloby a spisu, včetně návrhu na předběžné projednání obžaloby (§ 185 odst. 1 tr. řádu), by měl v těchto případech zjistit, že je dán konkrétní důvod pro předběžné projednání obžaloby podle § 186 písm. c) tr. řádu, a proto by měl nařídít neveřejné zasedání (§ 240 tr. řádu). Pokud tak učiní a předběžné projednání obžaloby nařídí, pak senát trestní stíhání organizátora dle § 188 odst. 1 písm. c) tr. řádu zastaví, vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu, protože svým jednáním nenaplnil znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu. Obhajoba toto rozhodnutí očekává.

Někdy však místo tohoto rozhodnutí obdrží obviněný a jeho obhájce obžalobu s předvoláním k hlavnímu líčení. Pak není obhajoba obeznámena s důvody, proč jejímu návrhu na předběžné projednání obžaloby a na zastavení trestního stíhání organizátora nebylo vyhověno.

Poté, co je obhajoba vyrozuměna o podání obžaloby, tak obhájce nejednou podá na pokyn obviněného podnět k výkonu dohledu vyššího státního zastupitelství nad činností nižšího státního zastupitelství, kde je činný státní zástupce, který podal obžalobu. K výkonu dohledu však nedojde, s poučením, že po podání obžaloby je příslušným rozhodovat ve věci výlučně soud. To je také důvod, proč uvedený podnět k dohledu podal obhájce až po pokynu obviněného.

K postupu předsedy senátu a obhajoby po podání obžaloby

Obviněný, zastoupený obhájcem, pak v návrhu na předběžné projednání obžaloby např. uvádí: *„Trestní odpovědnost účastníka je závislá na trestní odpovědnosti pachatele. Vzhledem k závislosti trestní odpovědnosti organizátora na trestní odpovědnosti pachatele, který však nebyl obžalován, nejsou splněny zákonné podmínky pro to, abych byl jako organizátor obžalován pro trestný čin zkrácení daně dle § 24 odst. 1 písm. a) k § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Vzhledem k tomu, že není obžalován pachatel trestné činnosti, je podání obžaloby na moji osobu jako organizátora trestné činnosti v rozporu se zákonem. Obžaloba nedává odpověď na otázku, jaký kauzální význam mělo mé jednání jako organizátora pro hlavní delikt pachatele, který není stíhán.“*

Povinností předsedy senátu je přezkoumat podanou obžalobu z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186 tr. řádu a posoudit, zda je třeba nařídít její předběžné projednání, nebo lze nařídít ve věci hlavní líčení. Ustanovení § 185 odst. 1 tr. řádu pak zakotvuje obligatorní povinnost předsedy senátu podrobit obžalobu i obsah připojeného trestního spisu kritickému přezkumu. Pokud tak předseda senátu postupuje, pak učiní odpovědný závěr, zda obžaloba a spis poskytují spolehlivý podklad k projednání věci před soudem, nebo zda je nutné nejprve nařídít předběžné projednání obžaloby v zasedání senátu pro některý z důvodů uvedených v § 186 písm. a) až g) tr. řádu. Poznatky z praxe ukazují, že **předsedové senátů se v naprosté většině podrobně seznamují s obžalobou i spisem.**

Jsou však také případy, kdy **předseda senátu prostuduje pouze obžalobu**, v níž nejsou zpravidla uvedeny názory obhajoby, a proto zná výsledky přípravného řízení jen z pohledu

státního zástupce, který skutečnosti ve prospěch obviněného v obžalobě neuvádí, protože mu to ust. § 177 tr. řádu neukládá.

Ojediněle dochází k tomu, že **předseda senátu z důvodů, které obhajoba nezná, v rozporu s § 185 odst. 1 tr. řádu nepřezkoumá obžalobu ani připojený trestní spis**. V těchto případech se i obviněný, jehož trestní stíhání mělo být dle obhajoby zastaveno nejpozději v předběžném projednání obžaloby, zodpovídá z trestné činnosti v hlavním líčení jako obžalovaný.

Obhájce pak jen obtížně vysvětluje obviněnému, že předseda senátu postupoval v rozporu s trestním řádem. Obviněný se odmítá smířit s tím, že předseda senátu nepřezkoumal obžalobu, spis, ani obhajobou podaný návrh na předběžné projednání obžaloby a na zastavení jeho trestního stíhání jako organizátora. Obviněný považuje za podstatné, že se bude muset v hlavním líčení, za účasti veřejnosti, zodpovídat z trestné činnosti jako obžalovaný. Vesměs pak viní obhájce z toho, že nedokázal zabránit konání hlavního líčení.

Přitom obhájce po vyrozumění státního zástupce o podání obžaloby nahlédl u soudu do spisu, vyžádal si obžalobu a na jejím základě sepsal odůvodněný návrh na předběžné projednání obžaloby a na zastavení trestního stíhání obžalovaného organizátora. To, že si předseda senátu tento návrh obhajoby ani další části spisu nepřečetl, nemůže obhájce dokázat.

Je pozoruhodné, že pokud pasivní obhájce nečinně vyčkává dodání obžaloby a nařízení hlavního líčení, pak má obviněný zpravidla pocit, že pro něj obhájce učinil vše, co bylo v jeho silách. Pak nelibost obviněného po nařízení hlavního líčení směřuje proti předsedovi senátu, nikoliv proti obhájci, který od vyrozumění o podání obžaloby nečinil v zájmu obviněného nic, čím by se snažil zabránit konání hlavního líčení. Přitom je v rozporu se zájmem obviněného, pokud v době několika týdnů či měsíců od vyrozumění o podání obžaloby nezná obhájce její obsah, a proto neví, jak její podání odůvodnil státní zástupce. Převezme-li obhájce obžalobu až s předvoláním k hlavnímu líčení, mnohdy zjistí, že je důvod navrhnout předběžné projednání obžaloby, avšak tento návrh již nemůže úspěšně podat. Pasivní obhájce obviněnému zamlčí, že již po vyrozumění o podání obžaloby mohl nahlédnout do spisu a vyžádat si obžalobu, což by mu po jejím prostudování umožnilo podat včasný návrh na její předběžné projednání a na odpovídající rozhodnutí soudu ve věci.

„Pokud předseda senátu nebo samosoudce nařídí hlavní líčení unáhleně a bez důkladné znalosti spisu, není zpravidla schopen odpovídajícím způsobem posoudit, jaký podklad ve skutečnosti skýtají výsledky přípravného řízení. Před soud tak může

být postaven v procesním postavení obžalovaného také ten obviněný, jehož trestní stíhání by jinak bylo v rámci předběžného projednání obžaloby zastaveno [188 odst. 1 písm. c) nebo § 188 odst. 2 tr. řádu].“¹⁴ Tento názor z komentáře k trestnímu řádu plně platí i v případech stíhání organizátora, není-li stíhán pachatel. Pak se může stát obžalovaným také obviněný, jehož trestní stíhání mělo být zastaveno při skončení vyšetřování, nebo nejpozději při předběžném projednání obžaloby.

Pro většinu předsedů senátu je samozřejmě přezkoumání obžaloby i spisu, včetně návrhů obhajoby na předběžné projednání obžaloby. Někteří soudci, zejména u soudů prvního stupně s velkým nápadem trestních věcí, v časové tísní nařizují hlavní líčení jen podle obsahu obžaloby, přičemž se spisem se seznamují později, zpravidla před konáním hlavního líčení, v době, kdy předběžné projednání obžaloby již není možné.

„Základní chybou předsedy senátu, jejíž důsledky se zpravidla vždy projeví v průběhu hlavního líčení nebo později, např. ve stadiu odvolacího řízení, je unáhlené či mechanické nařízení hlavního líčení jen na podkladě obžaloby a v ní uvedených návrhů, tj. bez důkladného prostudování spisu z toho hlediska, jaký podklad ve skutečnosti skýtají výsledky přípravného řízení. Nekritický vztah k obžalobě se předsedovi senátu zpravidla vymstí nebo mu alespoň způsobí nečekané komplikace. Předseda senátu by se nikdy neměl spokojit s tím, co je uvedeno v odůvodnění obžaloby, ani s tím, jaké důkazy v obžalobě navrhl státní zástupce.“¹⁵

Obhájce by měl vždy prostudovat podanou obžalobu, a to co nejdříve poté, co jej státní zástupce vyrozumí o jejím podání. Pokud zjistí, že obžaloba neodráží výsledky přípravného řízení a nejsou důvody pro nařízení hlavního líčení, měl by podat návrh na předběžné projednání obžaloby dle příslušného písmene § 186 tr. řádu a s návrhem na rozhodnutí dle § 188 odst. 1 příslušného písmene tr. řádu. V případě stíhání organizátora, bez stíhání pachatele, by pak měl navrhnout, aby soud po předběžném projednání obžaloby zastavil trestní stíhání dle § 188 odst. 1 písm. c) tr. řádu, vzhledem k tomu, že organizátorův skutek není trestným činem [§ 172 odst. 1 písm. b) tr. řádu]. Pak už jde jen o to, aby předseda senátu prostudoval kromě obžaloby také spis včetně návrhu obhajoby a aby sám shledal důvod pro nařízení předběžného projednání obžaloby a rozhodnutí senátu o něm.

V praxi je vesměs vyloučeno, aby byl obhájce schopen dokladovat, že před nařízením hlavního líčení předseda senátu neprostudoval spis. Za takový důvod není považováno ani zjištění obhajoby, že u soudu prvního stupně byl předseda senátu dlouhodobě nepřítomný, a přesto v době nepřítomnosti nařídil hlavní líčení. Z toho lze dovodit, že nařídil hlavní líčení bez znalosti spisu, někdy v době své dlouhodobé nemoci nebo stáže na soudu vyššího stupně.

V případech, kdy předseda senátu nařídí hlavní líčení, aniž by prostudoval spis, může dojít k tomu, že soud projednává v hlavním líčení věc, ve které výsledky přípravného řízení neodůvodňují dostatečně postavení obviněného před soud. Stává se to i tehdy, když se předseda senátu s obsahem spisu seznamuje, avšak až po nařízení hlavního líčení. Vzhledem k tomu nemohl v době, kdy nařídil hlavní líčení, posoudit, zda existují důvody k předběžnému projednání obžaloby, či nikoliv.¹⁶

14 A. Draščík, J. Fenyk: Trestní řád, Komentář, II. díl, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 209.

15 P. Šámal, P. Hrachovec, Z. Sovák, F. Púry: Trestní řízení před soudem prvního stupně, C. H. Beck, Praha 1996, str. 103.

16 Stává se, že předseda senátu při zahájení hlavního líčení uvede, že na soudu několik měsíců nebyl a přijel až včera, aby studoval spis. Pak je nepochybné, že předseda senátu před nařízením hlavního líčení obžalobu ani spis nepřečkal, ani sám nemohl nařídít hlavní líčení. To patrně učinila jeho jménem, na jeho telefonickou, e-mailovou či jinou žádost pracovnice trestní kanceláře.

Pokud tedy předseda senátu nařídí hlavní líčení, má se za to, že po prostudování obžaloby a spisu neshledal důvody dle § 186 tr. řádu k předběžnému projednání obžaloby, a proto nařídil hlavní líčení. Je zjevné, že zákonodárce nepředpokládal, že by předseda senátu nařídil hlavní líčení bez znalosti spisu, či dokonce i obžaloby.

Návrhy de lege ferenda

Z pohledu řízení před soudem považují za nutné doplnění ust. § 177 písm. d) tr. řádu tak, aby zavazovalo státního zástupce k tomu, aby v obžalobě uváděl obhajobu obviněného a zdůvodnil, proč ji pokládá za vyvrácenou nebo za nerozhodnou. *De lege ferenda* navrhuji doplnění ust. § 177 písm. d) tr. řádu o slova, která jsem zvýraznil tučně: „Obžaloba musí obsahovat d) odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, včetně zdůvodnění, proč pokládá obhajobu za vyvrácenou nebo za nerozhodnou. ...“ Bez tohoto nebo obdobného doplnění cit. ustanovení nelze ani v budoucnu očekávat, že se v obžalobě bude objevovat stanovisko státního zástupce k obhajobě obviněného.

Považují také za nezbytné sladění ust. § 181 odst. 1 a § 185 odst. 1 tr. řádu. Zatímco ust. § 185 odst. 1 tr. řádu zavazuje předsedu senátu přezkoumat obžalobu i spis, tak ust. § 181 odst. 1 tr. řádu zavazuje předsedu senátu pouze k přezkoumání obžaloby, nikoliv spisu. Proto *de lege ferenda* navrhuji doplnění ust. § 181 odst. 1 tr. řádu o slova psaná tučně:

„Podanou obžalobu, stejně jako spis, je třeba u soudu nejprve přezkoumat, za účelem zjištění, zda obžaloba pro další řízení poskytuje spolehlivý podklad.“

Státní zástupce by měl v trestním řádu zakotvenou povinnost vypořádat se již v obžalobě s obhajobou obviněného uplatněnou v průběhu vyšetřování.

De lege ferenda by bylo možné navrhnout doplnění § 185 tr. řádu o odst. 3 tohoto znění:

„Zjistí-li předseda senátu po nařízení hlavního líčení dodatečně důvody předběžného projednání obžaloby, zruší hlavní líčení a nařídí předběžné projednání obžaloby.“ Nelze však vyloučit, že by toto ustanovení nebylo v praxi dostatečně využíváno, neboť předsedové senátu by k sobě nechtěli přitahovat nežádoucí pozornost.

Závěr

Pokud policejní orgán zahájí trestní stíhání obviněného z trestného činu spáchaného ve formě organizátorství [§ 24 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku] přesto, že není stíhán pachatel trestné činnosti, postupuje v rozporu se zákonem. Stejně si počíná státní zástupce, pokud podá obžalobu pouze na organizátora, nikoliv na pachatele, nebo pokud předseda senátu nařídí hlavní líčení proti obžalovanému organizátorovi, i když není obžalován pachatel trestné činnosti. V těchto případech policejní orgán, státní zástupce i předseda senátu ignorují závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti hlavního pachatele trestného činu. Mylně si počínají tak, jako by existovala nezávislost organizátorství na trestném činu spáchaném pachatelem. Takový postup je však v rozporu s ust. § 24 odst. 1, 2 tr. zákoníku. ❀

Lichnovský/Vučka/Křístek

Trestní právo daňové

- problematika daňových trestných činů je pro svou mezioborovost velice komplikovaná
- pro pochopení vyžaduje jak znalost daňových a trestních zákonů, tak i schopnost chápat ekonomické souvislosti; všechny tyto znalosti autoři v této publikaci zúročují
- čtenáři je srozumitelným způsobem poskytnut vzhled do tématu daňových trestných činů
- publikace kategorizuje jednotlivé typy daňových trestných činů a na základě judikatury osvětluje způsoby jejich postihu; to nejenom v rovině trestní, ale i v rovině správního soudnictví

2020 | brožované | 312 590 Kč | obj. číslo PP158

Kateřina Mencnerová

Rozvod manželství

- publikace poskytuje ucelený přehled o problematice rozvodu manželství a je rozdělena do dvou částí
- první část představuje praktický manuál; srozumitelným způsobem vysvětluje jednotlivé procesní kroky, které musí manželé při rozvodu podstoupit, a pomáhá řešit otázky, s nimiž se v souvislosti s rozvodem manželství setkávají
- druhá část publikace se zabývá řízením o rozvod manželství, které podrobně analyzuje komplexní právní analýze určené zejména pro odbornou veřejnost

2020 | brožované | 135 290 Kč | obj. číslo EP129

Lucie Baljová

Veřejné zakázky. 2. vydání

- cílem publikace je přinést podrobný a srozumitelný popis procesu zadávání veřejné zakázky, a to s důrazem na problematiku institutů nebo méně využívaných nástrojů, které mohou přinést veřejným zadavatelům ulehčení v rámci zadávacího procesu
- je praktickou příručkou, která má pomoci správně absolvovat zadávací řízení ve všech jeho fázích, a také je doplněna o přehledné příklady z praxe a citace rozhodovací praxe Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže i související judikaturu

2020 | brožované | 192 490 Kč | obj. číslo PP167

Právo na poučení ve správním řízení

Následující článek pojednává o právu na poučení účastníků řízení a jiných dotčených osob podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále „spr. řád“), které spadá do širšího rámce práva na fair proces a práva být informován. Rozebráno je jeho zakotvení v rámci základních zásad činnosti správních orgánů a pozornost je zde věnována tomu, kdy a v jaké šíři mají správní orgány podle této obecné úpravy poučení poskytovat. Principiálně přitom platí, že právo na poučení se vztahuje pouze k právům procesním, nikoli hmotným, byť z této zásady dovodila judikatura odchylky. Pozornost je věnována dále speciální úpravě poučovací povinnosti u některých procesních úkonů podle spr. řádu a také v úpravě obsažené ve zvláštních zákonech, která je dána potřebou poskytnout zvýšenou ochranu práv účastníkům některých řízení.

Doc. JUDr. Pavel Mates, CSc., působí na Vysoké škole finanční a správní Praha a Fakultě sociálně ekonomické UJEP Ústí nad Labem a jako člen redakční rady BA.

Účelem práva na poučení a jemu odpovídající povinnosti poučovat je zajistit, aby dotčené osoby, v první řadě účastníci řízení, nebyly pro neznalost zkráceni na svých procesních právech. Tímto nazíráním lze toto právo chápat jako v jistém smyslu **výjimku ze zásady, že neznalost zákona neomlouvá.** To, nakolik je podstatné, lze dovodit z toho, že je řazeno mezi základní zásady činnosti správních orgánů a zároveň tvoří součást mozaiky dalších odvětvových právních zásad či principů, zejména práva na *fair proces* a práva být informován. V ústavních zákonech ani mezinárodních smlouvách sice není výslovně stanoveno, nicméně se má za to, že implicitně je obsaženo, kromě zmíněného práva na *fair proces*, dále v právu na právní pomoc a právu být slyšen podle čl. 36 odst. 1,

čl. 37 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“), resp. čl. 6 odst. 1 a odst. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹

Pominout nelze zakotvení tohoto práva v tzv. soft-law Rady Evropy, konkrétně čl. V. *Rezoluce o ochraně práv jednotlivce ve vztahu ke správním aktům*, podle něhož v zájmu zajištění maximální míry spravedlnosti je tam, kde jsou v písemně vydaném aktu negativně dotčena práva, svobody a zájmy účastníka řízení (především tedy, je-li mu ukládána sankce nebo odnímáno či nepřiznáváno právo), **musí v něm být uvedeny běžné opravné prostředky a časové lhůty pro jejich využití.** Tím samozřejmě není nijak dotčena možnost, aby stejný režim platil i pro případy, kdy se účastníkovi právo přiznává, a i zde by se měl uplatňovat. V příručce *Principy správního práva týkající se vztahů mezi správními orgány a soukromými osobami* z roku 1980 je uložena správním orgánům **povinnost poskytovat poučení o tom, jak zahájit řízení a jak postupovat ve věci,** náležející do jejich působnosti, a shodně jako v rezoluci, také poučení o řádných opravných prostředcích a lhůtách pro jejich uplatnění.²

V praxi může být významné, kdy začíná a končí obecná povinnost správních orgánů aktivně poskytovat dotčeným osobám přiměřené poučení o jejich právech a povinnostech (§ 4 odst. 2 spr. řádu) a právo účastníků být, nestanoví-li zákon jinak, k žádosti informován o řízení (§ 36 odst. 2 spr. řádu) a jemu odpovídající povinnost správních orgánů na tuto žádost informace poskytnout. Jakkoli je druhá skupina práv/povinností *lex specialis* vůči obecné úpravě, nelze vyloučit, že bude v konkrétním případě přiznána možnost extenze úpravy, protože hranice mezi nimi jsou velmi propustné.³ Situace je navíc komplikovaná tím, že právo na informace bývá pojmáno (např. ve zmíněných aktech soft-law Rady Evropy) natolik extenzivně, že mu bezmála cokoli uniká.⁴ Současně však jsou jednotlivá práva posuzována i autonomně: např. právo být slyšen je zdůrazňováno především tam, kde se dotčeným osobám ukládají povinnosti, zatímco jestliže se zcela vyhovuje žádosti, není již tak silně akcentováno. Pro případ, kdy přijetí správního aktu nesnese odkladu (např. při rozhodování o zajištění důkazu podle § 138 odst. 1 spr. řádu), se slyšení nerealizuje vůbec, kdežto poučení o opravných prostředcích musí být účastník řízení i za této situace.⁵

1 P. Svoboda: Ústavní základy správního řízení v České republice, Právo na spravedlivý proces a české správní řízení, Linde Praha 2007, str. 132-133; v Listině základních práv EU je právo být slyšen výslovně zakotveno v čl. 41 v rámci práva na řádnou správu, což je významné vzhledem k tomu, že tato Listina má přesah i do správních řízení vedených orgány členských států při nepřímém výkonu veřejné správy Unie. Viz R. Bražina, M. Liška: Právo být slyšen ve správním a daňovém řízení, AUB I, Masarykova univerzita, Brno 2017, str. 97 a násl.; viz náleží Ústavního soudu č. 27/1993, = právo být informován o dovolání, 1994, sv. 2 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu; rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 6/2007-65.

2 S. Košičiarová: Verejná správa a právo na spravodlivý proces, Spolok Slovákov v Polsku, Kraków 2014, str. 33-34; <https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Handbook%20on%20Administration%20and%20You/Admin%20and%20youE.pdf>; téměř povinně se k těmto aktům Rady Evropy dodává, že jsou sice právně nezávazné, nicméně aplikační praxe jim přiznává značnou autoritu a ve svých rozhodnutích z nich vychází.

3 T. Čebišová: K východiskům a principům nového správního řádu, in Nový správní řád, zákon č. 500/2004 Sb., ASPI, Praha 2005, str. 58.

4 Viz např. Doporučení Komise ministrů R/91/1 týkající se správních sankcí.

5 Srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 5 As 32/2009-77; M. Škurek: Evropské správní právo trestní a postihování přestupků v ČR, Leges, Praha 2015, str. 126-127.

Právo být poučen jako součást základních zásad činnosti správních orgánů

Právo dotčených osob být poučen je v systému základních zásad chápáno jako součást obecného **principu správy jako služby veřejnosti** (§ 4 odst. 1 spr. řádu), jejímž ústavním východiskem je, že státní, potažmo veškerá veřejná moc, slouží všem občanům (čl. 2 odst. 3 Ústavy), která prolíná celým správním řádem.⁶

Podle § 4 odst. 2 spr. řádu má správní orgán v souvislosti se svým úkonem poskytnout dotčené osobě přiměřené poučení o jejich právech a povinnostech, je-li to vzhledem k povaze úkonu a osobním poměrům dotčené osoby potřebné.

Jak je patrné, je tato zásada, jako ostatně základní zásady vesměs, postavena na řadě neurčitých pojmů, které musí správní orgán v každém konkrétním případě vyložit. Přiměřenost bude třeba posuzovat s ohledem na to, o jak komplikovaný úkon jde a jak závažné může mít důsledky, a současně s přihlédnutím k tomu, o jakou osobu se jedná. Zevrubněji a konkrétněji poučení bude tedy třeba dát fyzické osobě se základním vzděláním a vyššího nebo naopak nižšího věku, jiné pak u osoby právnické a zde se liší postavení velké korporace a malého spolku. Tím se současně zajišťuje další ze základních zásad, již je garance rovnosti procesních práv, která je dosahována i tím, že v případech, kdy by rovnost mohla být narušena, má správní orgán učinit opatření potřebná k jejímu zajištění (§ 7 odst. 2 spr. řádu). Typicky to platí ohledně osob nemajetných a jinak hendikepovaných, jimž mají správní orgány věnovat zvláštní péči a v rámci poučovací povinnosti jim poskytnout všestrannou odbornou pomoc, například odstraňovat vady podání a volit takové postupy, které pro ně znamenají co nejmenší zatížení.⁷

Poučení musí přitom vykazovat nejen náležitosti formální, ale i obsahové a být pro toho, jemuž je adresováno, instrukativní a srozumitelné.⁸

Správní řád výslovně stanoví určité skupiny procesních úkonů, u nichž se musí dostat poučení komukoli, u jiných závisí poučení na tom, jak správní orgán vyhodnotí zákonná kritéria a s ohledem na to jeho potřebnost. V praxi ovšem může být stejně úspěšně argumentováno tím, že v konkrétním případě má být poučení poskytnuto s odkazem na „služebnost“ veřejné správy, jako tím, že službu veřejnosti nelze vykládat a vykonávat paternalisticky. Jistým vodítkem zde může být to, že míra poučovací povinnosti nad zákonné standardy by se měla odvíjet od toho, jak jsou formalizovány procesní postupy, jimiž je určován obsah konkrétních poučení.⁹

Z konstantní judikatury plyne, že ač citované ustanovení správního řádu používá dikce „*poučení o ... právech a povinnostech*“, aniž by tedy odlišovalo, zda jde o práva procesní, nebo také hmotná, **vztahuje se poučovací povinnost pouze na oblast práva procesního**. Toto restriktivní pojetí odůvodnil Nejvyšší správní soud v rozsudku č. j. 1 As 51/2010-214, který lze označit jako precedenční, tím, že poučovací povinnost plyne ze správního řádu jakožto procesního předpisu a nezahrnuje otázky hmotného práva, čili to, zda, resp. jak, mají účastníci hájit v řízení svá práva a jaké důsledky pro ně plynou z toho, že tak neučiní.¹⁰ Zároveň určil, že pod tou-

to povinností si nelze představit, že by se v jejím rámci měl účastníkům řízení dostat komplexní návod, jak postupovat, aby dosáhli žádoucího účinku, protože ten jim mají poskytovat v rámci právních služeb advokáti nebo jiní profesionálové v oblasti práva.

Tak jako v podstatě všude, existují však i zde **odchyly**. Poučovací povinnost o hmotných právech je totiž dovozována, resp. ukládána, **v řízeních, kde je rozhodováno o sociálních dávkách**, s tím, že se tak má stát za podmínky dodržení zásady rovnosti účastníků a nestranného přístupu k nim.¹¹

Na takto široce koncipovanou poučovací povinnost navazují, resp. s ní souvisí, i některé další zásady obsažené v § 4 spr. řádu, zejména povinnost správního orgánu informovat dotčené osoby s dostatečným předstihem o úkonu, který učiní, pokud je to nezbytné k hájení jejich práv, a umožnit jim, aby mohly realizovat svá práva a oprávněné zájmy.

Poučovací povinnost u některých procesních úkonů podle správního řádu

Zatímco realizace obecné poučovací povinnosti přichází v úvahu tam, kde správní orgán dovodí, že je s ohledem na zákonné podmínky potřebná, vymezuje správní řád určitou skupinu úkonů a na ně navazujících procesních práv, kde je tato povinnost výslovně zakotvena, aniž by byl dán širší prostor k výkladu podmínek, tím méně již diskreci. V některých případech pak výslovně stanoví důsledky pro případ, že nebude dodržena; tam, kde o tom mlčí, bude třeba vycházet z toho, zda takové pochybení může mít vliv na soulad rozhodnutí s právními předpisy, resp. jeho správností.

Zvláštní význam je přiznáván poučovací povinnosti o možnosti podat opravný prostředek, bez ohledu na to, že dvojstupňovost není řazena mezi práva garantovaná Listinou základních práv a svobod ani Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

To je zdůrazněno tím, že poučení je nezbytnou součástí rozhodnutí a musí mít i zákonem stanovený obsah, k němuž patří, zda lze opravný prostředek podat, v jaké lhůtě, odkdy počíná tato lhůta běžet, který správní orgán o něm bude rozhodovat a u kterého správního orgánu se podává, a také to, že odvolání případně nemá suspenzivní účinek

6 J. Vedral: Správní řád, Komentář, BOVA POLYGON, Praha 2012, str. 118; S. Skulová a kol.: Správní právo procesní, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2017, str. 61-63; v této souvislosti je zdůrazňováno, že předpokladem realizace tohoto principu je zajištění součinnosti s těmi, jichž se správní působení dotýká, což předpokládá aktivitu ze strany správních orgánů, čímž se naplňuje zásada dobré správy (např. M. Kopecký: Správní právo, Obecná část, C. H. Beck, Praha 2019, str. 335).

7 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 157/2011-56.

8 Srov. k tomu rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 30/2008-49; stejný režim platí i pro poučení podle zvláštních zákonů.

9 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 27/2008-57; zevrubněji k tomu viz M. Kopecký: Postavení účastníků správního řízení a princip dobré správy, in P. Blaho, A. Švecová (eds.): Právo v evropské perspektivě, I. díl, Trnavská univerzita v Trnavě, Právnická fakulta, Trnava 2011.

10 Navíc pak je upozorňováno na to, že pokud by se účastníkovi řízení dostalo poučení i o hmotných právech, muselo by se tak postupovat vždy, jinak by byla porušena zásada rovnosti.

11 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 57/2007-42; nedostatečné poučení bylo v konkrétním případě, kdy se jednalo o dávku z titulu zákona o důchodovém pojištění, označeno jako podstatné porušení ustanovení o řízení, které vyvolalo nezákonnost rozhodnutí.

(§ 68 odst. 5 a 6 spr. řádu). Toto informační minimum musí rozhodnutí obsahovat **vždy**, bez ohledu na to, jak je doručováno, tedy i v případě, že se tak děje veřejnou vyhláškou, datovou schránkou nebo elektronicky, a zásadně nepostačuje např. jen odkaz na příslušná ustanovení zákona.¹²

Poučení chybné, neúplné, nesprávné nebo chybějící nemá za následek nezákonnost rozhodnutí, ale to, že se v zájmu ochrany práv účastníka řízení uplatní speciální lhůty pro podání opravného prostředku: podle § 83 odst. 2 spr. řádu je možné v takovém případě podat odvolání do 15 dnů od oznámení opravného usnesení, nejpozději však do 90 dnů ode dne oznámení rozhodnutí.

Další poučení, např. o možnosti podat mimořádné opravné prostředky, iniciovat dozorčí prostředky či soudní přezkum rozhodnutí, lze v rámci poučení podat, stejně jako vyznačit doložku právní moci, jde však o superfluum, na které není právní nárok, protože je jen na účastníkovi, aby se o nich informoval a využil je, a nebudou-li v rámci, který stanoví správní řád, podány, nebude to mít žádné právní důsledky.¹³

Vznese-li účastník řízení námitku vadného či chybějícího poučení, je povinností odvolacího správního orgánu, aby v tomto směru provedl dokazování, skutková tvrzení prověřil a vyhodnotil a na tomto základě pak dovedl, zda v takovém případě přichází v úvahu odchýlná lhůta pro podání odvolání.¹⁴

Jak je patrné, je zmíněné informační minimum formulováno vědomě úzce, což je odůvodňováno tím, že teprve rozhodnutím odvolacího orgánu vzniknou, kromě zákonných výjimek, právní důsledky, takže informovat o dalších možnostech, jak se bránit proti prvoinstančnímu rozhodnutí, není nezbytné.¹⁵

Zvláštní úprava platí v tomto ohledu u **příkazu**, který je vydáván v příkazním (tzv. mandátním) řízení podle § 150 spr. řádu, jímž lze uložit povinnost v řízení z moci úřední a ve sporném řízení. Ten musí vždy obsahovat **poučení, jehož obligatorním obsahem je, že proti němu lze podat odpor, v jaké lhůtě (tj. 8 dnů), od kterého dne se lhůta počítá a u kterého správního orgánu se podává**. Na rozdíl od odvolání nemá odpor následky suspenzivní ani devolutivní, protože jeho podáním se příkaz ruší a pokračuje řádné, nezkrácené řízení. O těchto důsledcích však již účastník řízení informován být nemusí. Speciálním případem tohoto mandátního

řízení je příkaz na místě, který může být vydán, jsou-li kumulativně splněny dvě podmínky: účastník je přítomen a plně uzná důvody příkazu. Jím pak lze uložit peněžité plnění do výše 10 000 Kč nebo povinnost k nepeněžitému plnění, které může být účastníkem splněno na místě. Takový příkaz se stává pravomocným a vykonatelným rozhodnutím (proti němuž tedy nelze brojit řádnými opravnými prostředky), jestliže účastník podepíše prohlášení, že s uloženou povinností souhlasí, o čemž musí být předem a prokazatelně poučen (§ 150 odst. 5 spr. řádu). Formu, jíž se má poučení dostat, zákon nepředepisuje, z dikce, podle níž se tak má stát, prokazatelně plyne, že by mělo být učiněno písemně. Dodržen musí být současně i časový sled, tj. poučení musí být dáno předtím, než účastník prohlášení podepíše. **Nedodržení kterékoli z podmínek poučení bude mít za následek nezákonnost řízení a rozhodnutí.**

Neúplná se z pohledu poučovací povinnosti jeví být úprava institutu námitek. Jedná se o opravný prostředek, který lze podle § 117 odst. 1 spr. řádu podat proti usnesením nebo jiným úkonům v rámci exekuce, proti nimž se nelze odvolat. Jak je patrné, **neukládá zákon povinnost poučit o možnosti podat námítka, což by se však mělo stát s poukazem na obecnou poučovací povinnost** podle § 4 odst. 2 spr. řádu.

Další poučovací povinnost je zvláště zdůrazněna v souvislosti s doručováním, konkrétně uložením písemnosti podle § 23 spr. řádu. Zde platí, že bude-li písemnost uložena, musí být její adresát poučen o tom, jaké důsledky může vyvolat to, že si písemnost vůbec nevyzvedne nebo znemožní či neumožní doručení, a také o možnosti prokázat, že si adresát nemohl bez svého zavinění písemnost vyzvednout; poučení musí obsahovat také označení správního orgánu, který písemnost odesílá, a jeho adresu. Pokud budou splněny všechny tyto podmínky, může dojít k fikci doručení podle § 24 odst. 1 spr. řádu. Vzhledem k tomu, že jde o ustanovení kogentní a výčet je taxativní, lze dovést, že vynechání kterékoli z uvedených náležitostí poučení by mělo za následek, že tato fikce nenastane.¹⁶

Poučení musí být nezbytně poskytnuto **při dokazování**, vzhledem k tomu, že souvisí s garancemi ústavních práv, konkrétně zásadou *nemo tenetur* plynoucí z čl. 37 odst. 1 Listiny. Podle § 55 odst. 5 spr. řádu je správní orgán povinen poučit svědka ještě předtím, než bude zahájen jeho výslech, o důvodech, pro které nesmí být vyslýchán, dále o právu odepřít výpověď a povinnosti vypovídat pravdivě, nic nezamlčet a o tom, jaké právní důsledky mu hrozí při nepravdivé, resp. neúplné výpovědi. Totéž platí i pro provádění důkazů listinou a ohledáním i jinými, zákonem výslovně nevzpomenutými důkazními prostředky.¹⁷ Bez ohledu na to, že tak správní řád přímo nestanoví, bude-li poučení opomenuto, nelze takto získaný důkaz použít jako podklad pro rozhodnutí. Na druhé straně však nepochybně nebude mít jeho absence význam pro vznik odpovědnosti např. svědka, který uvede nepravdivou výpověď.

Rovněž jiná ustanovení správního řádu ukládají poučovací povinnost, aniž by stanovila důsledky jejího nedodržení. Tak podle § 45 odst. 2 má správní orgán být nápomocen k doplnění žádosti nebo odstranění jiných vad, a to i tím, že žadateli k tomu poskytne přiměřenou lhůtu a poučí jej

12 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 As 68/2005-105; o tom, že je doručováno veřejnou vyhláškou, není ovšem třeba dotčené osoby zvláště poučovat.

13 Např. rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 3 As 56/2004-82, 3 As 16/2012-21, 4 As 5/2007-64 a 3 As 56/2004-82.

14 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 106/2011-48.

15 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 35/2005-61.

16 K tomu je nutné doplnit, že správní řád požaduje, aby po uplynutí 10denní lhůty, v níž lze písemnost vyzvednout, byla tato vložena do domovní schránky nebo na jiné vhodné místo. Nejvyšší správní soud přijal po určitém kolísání stanovisko, že pominutí této povinnosti nemá vliv na doručení (rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu č. j. 3 As 241/2014-4); zevrubně k tomu M. Kopecký: Doručování písemností při výkonu veřejné správy, in A. J. Bělohávek, P. Mates a kol.: Doručování v tuzemském a zahraničním styku, Aleš Čeněk, Plzeň 2017, str. 219-222.

17 Obdobně to platí také pokud se týká podání vysvětlení, byť záznam o podání vysvětlení nelze *ex lege* použít jako důkazní prostředek (§ 137 odst. 4 spr. řádu).

o následcích jejich neodstranění. **Otázkou je, zda samotné neposkytnutí poučení může být považováno za tak závažný nedostatek, aby vedl k prohlášení nezákonnosti řízení a zrušení rozhodnutí.** Situaci bude třeba posuzovat podle důsledků, které absence poučení bude mít: jestliže by vedlo jen k tomu, že řízení bude zastaveno, takže právo lze získat podáním nové žádosti, nebude takový důsledek třeba dovodit, opačně tomu bude, jestliže by takový přístup mohl vést k tomu, že by účastník nebyl schopen podat náležitou žádost nebo by vedl ke ztrátě práva např. pro jeho prekluzi.¹⁸

Mezi **zásady**, na nichž je postaveno správní řízení, patří **zásada jednotnosti**, podle níž toto řízení představuje celek od jeho zahájení po ukončení. Jejím projevem je zejména to, že účastníci mohou navrhnout důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí (§ 36 odst. 1 spr. řádu). **Výjimku pak představuje koncentrace** (označovaná též jako zásada soustředovací), jejíž podstata spočívá v tom, že zákonem, resp. na jeho základě, je stanoven určitý časový úsek, v němž lze příslušný procesní úkon (nejčastěji se jedná o návrhy na provedení důkazů) provést, a nelze tak již učinit později.¹⁹ Jak je patrné, může uplatněním koncentrace dojít k porušení zásady materiální pravdy, obsažené v § 3 spr. řádu, který ukládá, aby byl zjištěn stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, jakkoli jsou shledávány důvody pro její uplatnění, především s odkazem na potřebu zajištění rychlosti řízení a procesní ekonomie.²⁰

Třebaže správní řád neukládá v souvislosti s aplikací koncentrační zásady povinnost o ní a jejich důsledcích poučit, shledává judikatura, byť nikoli zcela důsledně, resp. za všech okolností, že s ohledem na dopady koncentrace její pomínutí ze strany správního orgánu představuje procesní pochybení a vede k nezákonnosti rozhodnutí.²¹

Správní řád není terminologicky zcela důsledný a vzhledem k tomu i tam, kde není termín poučení používán, lze dovodit, že má svoje místo. Např. podle § 62 odst. 1 písm. b) může být pořádková pokuta uložena tomu, kdo navzdory předchozímu napomenutí ruší pořádek, kdy takové napomenutí musí nepochybně obsahovat i poučení o tom, jaký důsledek hrozí při jeho nerespektování. Obdobně je tomu, pokud se týká vykazání z místa, kde je realizován úkon, které může být uplatněno vůči tomu, kdo ruší, ačkoli byl již upozorněn na to, že ruší (§ 63 odst. 1 spr. řádu). Lze nicméně dovodit, že i v případě, kdy by pokuta byla uložena nebo vykazání realizováno, aniž by bylo dotyčnému adresováno napomenutí či upozornění, nejde o natolik podstatné porušení jeho práv, aby pouze kvůli tomu byla prohlášena nezákonnost, vzhledem k tomu, že takový důsledek je předvídatelný.

Mezi ústavně garantovaná práva patří, že se účastník může vyjádřit ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny), které je realizováno ust. § 36 odst. 3 spr. řádu, podle něhož **musí být dána účastníkům před vydáním rozhodnutí možnost vyjádřit se k podkladům.** Správní orgán je zde zavázán k aktivitě, musí tedy účastníky řízení vyzvat, a tedy také poučit o tom, jak mají uvedené právo realizovat, a to již jen proto, že si nemohou bez dalšího učinit úsudek o tom, že shromažďování podkladů bylo ukončeno a může být vydáno rozhodnutí.²² Tuto povinnost správní orgán samozřejmě nemá tam, kde platí výjimky z této zásady. Tak je tomu v pří-

padě, stanoví-li zákon jinak, např. tam, kde odvolací orgán vychází z nově pořízených podkladů, musí dát možnost seznámení jen s nimi, nikoli těmi, které převzal z řízení v první instanci, viz § 90 odst. 1 písm. c) spr. řádu. Pojmově nepřichází taková výzva v úvahu v příkazním řízení, protože příkaz je vydáván pouze na základě důkazů, které shromáždil správní orgán, dále u těch rozhodnutí, kde se žadateli v plném rozsahu vyhovuje, a konečně, jestliže se účastník tohoto práva vzdal.²³

Otázkou je, kde poučovací povinnost, tam, kde není zákonem výslovně uložena, končí a do jaké míry se zde má uplatnit obecný režim § 4 odst. 2 spr. řádu nebo zásada, že právo přeje bdělým, resp., že každý si má hájit svoje práva, což v praxi fakticky určuje mnohdy nepředvídatelná judikatura. Např. pro situaci, kdy není jasné, zda je dáno zmocnění a jaký je jeho rozsah, dovodil Nejvyšší správní soud, že je třeba dát účastníku řízení příslušné poučení, a to dokonce, týká-li se plná moc advokáta, i o následcích nesplnění výzvy k doložení plné moci.²⁴ Nicméně stejně tak dobře lze říci, že právo nahlížet do spisů je natolik důležité, že by o něm měli být účastníci poučeni, protože je součástí práva na spravedlivý proces, tak to, že jde o úkon natolik jednoduchý a plně v dispozici účastníka řízení, že o něm poučovat není třeba, což platí také pro takové úkony, jakými je vzdání se práva na odvolání nebo zpětvzetí odvolání.

Poučení podle zvláštních zákonů

Důvod, proč je v některých zákonech stanovena zvláštní, obvykle širší poučovací povinnost, lze spatřovat v tom, že zákonodárce zřejmě shledal potřebu poskytnout zvýšenou ochranu práv účastníkům některých řízení.

- Tak podle § 129 odst. 2 **stavebního zákona** (zákon č. 183/2006 Sb.) je třeba dát vlastníku stavby, případně jejímu stavebníkovi, je-li prováděna nebo provedena bez příslušných povolení, která jsou vyžadována podle stavebního zákona, poučení, že má možnost podat ve lhůtě 30 dnů od zahájení řízení žádost o dodatečné povolení stavby. Je-li žádost podána, musí stavební úřad *ex lege* přerušit řízení

18 Viz k tomu rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 51/2010-214.

19 Správní řád obsahuje v § 36 odst. 1 tzv. koncentraci nepravou díkci, podle níž může správní orgán usnesením prohlásit, do kdy mohou účastníci činit návrhy, aniž by však výslovně stanovil, že se k pozdějším návrhům nebude přihlížet, což je definičním znakem koncentrace pravě, založené zvláštními zákony, jak je tomu v případě uplatňování závazných stanovisek podle § 89 odst. 1 stavebního zákona, § 22 odst. 2 zákona o vyvlastnění (zák. č. 184/2006 Sb.), co se týče uplatňování námitek a důkazů proti vyvlastnění, nebo § 70 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zák. č. 250/2016 Sb.), ohledně uplatnění nároku na náhrady škody způsobené přestupkem.

20 Např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 25/2007-70.

21 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 As 37/2006-122; P. Mates, M. Kopecský: Řádné opravné prostředky ve správním řízení (podle správního řádu a stavebního zákona), Leges, Praha 2015, str. 101-106.

22 Význam tohoto práva zdůraznil Ústavní soud, který jej označil za jednu ze součástí práva na spravedlivý proces, jehož nerespektování má za důsledek nezákonnost rozhodnutí (nález sp. zn. III. ÚS 58/2000); rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 A 112/2002-36.

23 L. Jemelka, K. Pondělíčková, D. Bohadlo: Správní řád, Komentář, C. H. Beck, Praha 2013, str. 174.

24 Rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 5 A 41/2001-28 a 8 Afs 10/2005-253.

o odstranění stavby.²⁵ S ohledem na tyto důsledky lze mít za to, že absence takového poučení by měla za následek nezákonnost rozhodnutí. Podle § 142 odst. 4 stavebního zákona má stavební úřad v případě, kdy některý z účastníků řízení uplatní námitku občanskoprávní, o níž nemůže stavební úřad rozhodovat, a hrozí-li nebezpečí z prodlení, učinit si o ní úsudek a rozhodnout o merituu.²⁶ Následně pak má účastníka poučit o právu uplatnit námitku u soudu. Tento postup je tedy namístě právě jen v případě hrozícího nebezpečí, a nebude-li tedy dáno, stavební úřad si úsudek činit nemůže a nebude též rozhodovat a toto poučení má dát bez dalšího.²⁷

- **Zákon o vyvlastnění** zapovídá v § 19 odst. 3 vyvlastňovaným, aby po doručení oznámení o zahájení expropriačního řízení nakládali v rozsahu, kterého se vyvlastnění týká, s pozemkem či stavbou, převést je, pronajmout nebo jinak zatížit s tím, že úkony, jimiž se tato povinnost poruší, jsou neplatné. Dále se při vyvlastnění neuplatní předkupní práva k vyvlastňovanému pozemku nebo stavbě. O všech těchto následcích má vyvlastňovací úřad vyvlastňovaného poučit v uvědomění o zahájení řízení. Zákon opět nestanoví důsledky nedodržení této povinnosti, s ohledem na to, že nastávají *ex lege*, nebude to mít bez dalšího vliv na zákonnost postupu a rozhodnutí.

- Řadu speciálních poučovacích povinností zakládá **zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich** (zákon č. 250/2016 Sb.). Zásadní význam má jejich dodržení, především pokud se týká obviněného z přestupku, kde jejich ab-

sence může mít bezprostřední vliv na zákonnost rozhodnutí.

Platí to o povinnosti vyrozumět obviněného o tom, že v průběhu řízení došlo ke změně právní kvalifikace skutku (§ 78 odst. 4 zákona), protože tím mohou být zásadně dotčena procesní práva obviněného, a s ohledem na to by mělo toto vyrozumění nepochybně obsahovat i příslušná poučení.²⁸ Stejně tak lze hodnotit význam povinnosti poučit obviněného před zahájením výsledku o jeho právu nevyprávět a zákazu provádět výslech (tedy např. v souvislosti se zákazem sebeobviňování nebo tam, kde by porušil zákonem uloženou či uznanou povinnost mlčenlivosti), jejíž nedodržení by způsobilo nepoužitelnost takto získaného důkazu.²⁹ Zásadní význam, s ohledem na související procesní práva, má rovněž poučení obviněného o právu žádat o nařízení ústního jednání (§ 80 odst. 1 zákona). Do této skupiny lze řadit také význam poučení o tom, že podpisem obviněného na příkazovém bloku se ten stává pravomocným a vykonatelným rozhodnutím [§ 92 odst. 2 písm. l) zákona].

Naproti tomu nezákonnost by bez dalšího zřejmě nepůsobila, pokud by nebyl před vydáním rozhodnutí o narovnání obviněný poučen o všech důsledcích plynoucích z uzavření dohody o narovnání (§ 87 odst. 3 zákona), a jako spíše jen informativní povahy je třeba chápat poučení o způsobu zaplacení, o lhůtě splatnosti a o následcích nezaplacení, které má být na příkazovém bloku, na peněžitou povinnost na místě nezaplacenou.

Pokud jde o další účastníky, resp. dotčené osoby, musí správní orgán, který vede řízení, vyrozumět o možnosti uplatnit nárok na náhradu škody, resp. o možnosti uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení, a o nařízeném ústním jednání toho, jemuž byla přestupkem způsobena škoda. Současně jej musí poučit, že zde platí koncentrace, protože nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení lze uplatnit nejpozději při prvním ústním jednání nebo v jiné lhůtě, kterou určí (§ 70 odst. 1 zákona).

Jak je patrné, zákon na některých místech přímo stanoví způsob i formu poučení (např. tam, kde předepisuje obsah příkazového bloku); poučení osoby, již byla způsobena škoda, se děje doručením písemnosti nebo veřejnou vyhláškou,³⁰ tam, kde tomu tak není, je nutné vycházet z obecné úpravy s přihlédnutím k tomu, kdy je tento úkon realizován (např. poučení obviněného musí být zachyceno v protokolu o ústním jednání). ❖

25 Obdobně je tomu v případě řízení o odstranění dočasné stavby podle § 129 odst. 6 stavebního zákona.

26 O nebezpečí z prodlení jde typicky za situace, kdy by mohlo během občanskoprávního řízení, které by jinak mělo probíhat, dojít k závažnému porušení veřejného zájmu, včetně ochrany bezpečnosti nebo zdraví osob nebo zvířat (např. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 15 A 22/2012-62).

27 P. Průcha, J. Gregorová a kol.: Stavební zákon, Praktický komentář, Leges, Praha 2017, str. 699; S. Malý: Stavební zákon, Komentář, citováno podle ASPI.

28 Viz k tomu závěr č. 62 ze zasedání poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu ze dne 26. 11. 2007.

29 Obdobně to platí také, jde-li o právo účastníků klást otázky sobě navzájem, svědkům a znalcům (§ 82 odst. 3 zákona).

30 V komentářové literatuře se hovoří o možnosti učinit tak i méně formálními způsoby, např. e-mailem nebo telefonicky, což přichází v úvahu např. tam, kde hrozí nebezpečí z prodlení, což by ovšem mělo být současně dokumentováno záznamem do spisu (L. Jemelka, P. Vetešník: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Zákon o některých přestupcích, Komentář, C. H. Beck, Praha 2017, str. 606).

inzerce

Základní diskriminace v pracovně-právních vztazích

Eva Šimečková

Autorka v monografii zkoumá, zda právní úprava poskytuje zaměstnancům dostatečnou ochranu před diskriminačním jednáním zaměstnavatele a zda antidiskriminační zákon zajišťuje v řízení před soudy skutečnou a účinnou právní ochranu.

266 stran, 450 Kč

Přechod práv a povinností z pracovně-právních vztahů

Lada Jouzová

Publikace rozebírá právní úpravu přechodu práv a povinností v zákoníku práce, zejména po novele zák. č. 285/2020 Sb. a v souvislosti se směrnicí EU o přechodu.

280 stran, 520 Kč

Nahlížení do spisu

podle občanského soudního řádu, trestního řádu, soudního řádu správního, správního řádu a daňového řádu

Pavel Mates, Petr Černý, Tomáš Lechner, Pavel Skalka

Praktická publikace komplexně zpracovává problematiku nahlížení do spisů v řízeních vedených podle jednotlivých procesních předpisů. Přehledně vysvětluje práva a povinnosti orgánů veřejné moci, účastníků řízení i dalších osob.

152 stran, 280 Kč

Vybrané otázky zákazu *reformatio in peius* ve správním právu trestním

Následující příspěvek se věnuje vybraným otázkám významné odvětvové zásady správního práva trestního, zákazu reformationis in peius. Po teoretickém vymezení zákazu změny k horšímu je analyzován rozsah a dosah této zásady zejména v přestupkovém právu – a to jak v řízení skončeném vydáním příkazu, tak i v nezkráceném řízení o přestupku zakončeném rozhodnutím o přestupku. Zkoumána je především otázka, zda si osoba, proti níž se řízení vede, může podáním opravného prostředku (odporu, odvolání) pohoršit, a pokud ano, tak v jakém případě.

JUDr. Petr Kolman, Ph.D.,
působí jako pedagog na Vysoké škole Ambis v Praze a Brně.

JUDr. Tomáš Grygar
působí jako asistent soudce Ústavního soudu a jako interní doktorand na Katedře správního a finančního práva Právnické fakulty UP v Olomouci.

V červenci 2020 to byly již tři roky, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále též jen „přestupkový zákon“), kterým došlo k dlouho očekávané (re)kodifikaci obecné části přestupkového práva, resp. správního trestání jako takového (s výjimkou správních deliktů pořádkových, disciplinárních a platebních).¹

V důsledku účinnosti nového přestupkového zákona v mnoha ohledech nastalo další přiblížení přestupkového práva ke „klasickému“ právu trestnímu.² Jednou ze základních odvětvových zásad trestního práva, která historicky doznala své reflexe i v právu přestupkovém (resp. i ve správním procesu jako takovém), je bezpochyby zásada zákazu *reformatio(nis) in peius*, neboli zákazu změny k horšímu na základě podaného opravného prostředku.

V různých historických etapách byla tato zásada ve správním právu pojímána a zakotvena v různé šíři. Od jejího poměrně širokého uplatňování v prvorepublikovém správním procesu, přes úplné vyloučení této zásady v období komunistické totalitní diktatury až po její (znovu)obnovení po změně společenských poměrů v roce 1989 přijetím přestupkového zák. č. 200/1990 Sb. Legislativní zakotvení této zásady pak doznalo jistých změn právě novým přestupkovým záko-

nem účinným od 1. 7. 2017, kterým doposud nebyla v právní teorii věnována náležitá pozornost.

V tomto příspěvku se nejprve zabýváme samotnou podstatou zásady zákazu *reformationis in peius*, zejména pak jeho vymezením a šíří, stejně jako otázkou jeho (ne)zakotvení v ústavním pořádku České republiky. Následně je věnována pozornost projevům této zásady v řízení o přestupcích – a to jak v řízení skončeném vydáním příkazu, tak i v případě nezkráceného řízení o přestupku zakončeného (v případě uznání viny) rozhodnutím o přestupku. Zkoumána je zejména otázka, zda si osoba, proti níž se řízení vede (dále jen „obviněný“), může podáním opravného prostředku (odporu, odvolání) pohoršit, a pokud ano, tak v jakém případě. Jinými slovy: **Je zásada zákazu *reformatio(nis) in peius* ve správním právu trestním absolutní?**

Teoretická východiska zákazu *reformatio in peius* ve správním právu

Zásada zákazu *reformationis in peius* (též *reformatio* či *reformatio(nis) in peius*) má svůj základ v římském právu. Byl to již Ulpianus, který varoval před tím, že podání odvolání může vést nejen k odstranění nespravedlnosti, ale rovněž ke změně k horšímu.³

V obecné rovině lze konstatovat, že podstatou zákazu *reformationis in peius* je znemožnění zhoršení postavení účastníka řízení (zpravidla obviněného) v případě podání opravného prostředku, a to oproti původnímu rozhodnutí vydanému správním orgánem v prvním stupni. Slovy Martina Kopeckého *zákaz reformatio in peius „omezuje obavu účastníka řízení podat opravný prostředek, aby výsledek řízení o opravném prostředku nevedl ke zhoršení jeho postavení podle rozhodnutí, proti němuž hodlá brojit“*.⁴

1 K vyloučení pořádkových, disciplinárních a platebních deliktů z meritoriální působnosti přestupkového zákona srov. P. Mates: K některým procesním ustanovením zákona o odpovědnosti za přestupky, Právní rozhledy č. 3/2017, str. 77, T. Grygar: Problematické otázky odpovědnosti právnických osob za přestupky v nové právní úpravě, Právní rozhledy č. 12/2017, str. 426.

2 Kateřina Frumarová v této souvislosti hovoří o jisté „judicializaci“ řízení o přestupku: K. Frumarová in K. Frumarová a kol.: Správní trestání, Leges, Praha 2017, str. 381. K problematice blíže srov. R. Pomahač: Proměna přestupkového práva, Právní rozhledy č. 15-16/2017, str. 530-538.

3 „Appellandi usus iniquitatem iudicantem, vel imperitiam corrigat, licet non nunquam bene latassententias in peius reformet.“ Srov. rovněž nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 525/15.

4 M. Kopecký: K otázce uplatňování zákazu *reformationis in peius* ve správním řízení obecně a trestním, Acta Universitatis Carolinae Iuridica č. 1/2010, str. 203.

V teoretické rovině je kromě **osobní působnosti** této zá-
sady (tj. toho, zda se vztahuje jen na obviněného, nebo pří-
padně i na jiné účastníky řízení), možné vystihnout její roz-
sah a dosah.⁵

**Rozsahem zákazu reformatio in peius vymezujeme, které vý-
roky rozhodnutí správního orgánu nesmí být změněny k hor-
šímu.** Může se přitom jednat nejen výrok o vině a uloženém
správním trestu, ale i o „přidružené“ výroky, jako je výrok
o náhradě škody či výrok o náhradě nákladů řízení.

**Dosah pak vyjadřuje, zda se zákaz změny k horšímu vztah-
uje pouze na rozhodnutí odvolacího správního orgánu** (popř.
správního orgánu pokračujícího v řízení po podání odpo-
ru), **nebo na řízení jako celek**, včetně nového projednání věci
po zrušení a vrácení rozhodnutí správním orgánem druhé-
ho stupně či správním soudem.

Zásada zákazu reformatio in peius byla předmětem zájmu
již u prvorepublikové nauky správního práva,⁶ neboť byla
zakotvena ve správním řádu z roku 1928. Ten stanovoval,
že „ve věci, na jejímž konečném vyřízení není veřejný zájem zú-
častněn, jest odvolací úřad, pokud není jinak stanoveno, vázán
návrhem odvolání a může změnit rozhodnutí v neprospěch od-
volatele jen k odvolání odpůrcově souběžně projednávanému“.⁷
V oblasti správního trestání byl v právní praxi tento zákaz
uplatňován ještě důsledněji.⁸

V zájmu upřednostnění zásady materiální pravdy, resp.
v pojetí marxistické teorie státu a práva „zásady pravdy ob-

jektivní“ a „pravdy ještě objektivnější“, došlo k úplnému od-
stranění zákazu reformatio in peius trestním řádem správním
z roku 1950. Ten stanovil, že „neodmítne-li odvolací stolice od-
volání jako opožděné nebo nepřipustné, přezkoumá rozhodnutí
první stolice ve všech směrech a je oprávněna je **jakkoli** změnit
nebo doplnit“.¹⁰ K obdobnému vyloučení či absenci zása-
dy zákazu reformatio in peius došlo i v obecných kodexech
pro správní řízení – správním řádu z roku 1955¹¹ i 1960.¹²

Za zásadní pro oblast normotvorby a následně i právní
praxe lze považovat otázku, zda zákaz reformatio in peius
představuje zásadu či pravidlo ústavní síly. Pokud by tomu
tak bylo, prostor pro zákonodárce by při konkrétním prove-
dení této zásady v rámci přestupkového zákona byl omezen.
Ústavní soud k tomu v roce 2009 v senátním usnesení uve-
dl, že „pro oblast správního trestání nelze z ústavněprávních
předpisů dovodit všeobecný zákaz změny rozhodnutí v nepro-
spěch odvolatele (zákaz reformatio in peius)“.¹³ Dle názoru
Ústavního soudu současně není možné zákaz změny k hor-
šímu dovodit ani z Evropské úmluvy o ochraně lidských
práv, ani z Listiny základních práv a svobod.¹⁴

Tento právní závěr Ústavního soudu byl později v několika
nálezech doplněn, resp. upřesněn. V nich Ústavní soud připo-
mněl, že zákaz reformatio in peius není ústavní princip či pravi-
dlo, natož snad základní právo, neboť „se může dostat, a často
dostává, do střetu s účelem trestního řízení, stejně jako se zása-
dou materiální pravdy a právy poškozených či obětí trestné čin-
nosti. Navíc je obtížné jako přirozené právo jednotlivce ve smyslu
čl. 1 věty druhé Listiny (vlastnosti nezadatelnosti, nezczizitelnos-
ti, nezrušitelnosti a nepromlčitelnosti pozitivovaných přirozených
práv)¹⁵ charakterizovat něco, co závisí na pasivitě státu ... která
může být dokonce porušením ústavní povinnosti státu a veřejné
moci k ochraně života, zdraví, majetkových hodnot atd.“^{16, 17}

Přestože se však nejedná o základní právo ani ústavní prin-
cip, tak v případě, že se jej rozhodne zákonodárce zakotvit
do procesního předpisu (přestupkového zákona, správního
řádu...), musí jej správní orgány v příslušném rozsahu a do-
sahu respektovat. Jeho případné nereflexivní potom může
věc posunout do ústavněprávní roviny,¹⁸ neboť dojde k poru-
šení zásady právnosti a zákonnosti (legality) přestupkového
řízení a v konečném důsledku i práva na spravedlivý proces.¹⁹

Lze tedy uzavřít, že v zásadě záleží na úvaze zákonodárce,
zda zákaz změny k horšímu do procesního předpisu zakotví,
a v jaké podobě, tj. jaký mu přisoudí rozsah a dosah. **Bude-li
však tento zákaz již zakotven, pak jeho porušení může mít
ústavní rozměr v důsledku porušení zásady zákonnosti a prá-
va na spravedlivý proces.**

Odpor proti příkazu v přestupkové věci a zákaz změny k horšímu

V zákonem vymezených případech může správní orgán roz-
hodnout o vině a správním trestu příkazem (§ 90 přestupko-
vého zákona, § 150 správního řádu), který může představovat
i první úkon v řízení. Řádným opravným prostředkem
proti tomuto příkazu je odpor, který se podává ve lhůtě osmi
dnů ode dne doručení příkazu (§ 150 odst. 3 správního řádu),
což má za následek zrušení příkazu a pokračování v řízení
o přestupku.

5 Obdobně P. Mates, J. Pipek: Úvahy nad zákazem reformatio in peius ve správním právu trestním, Právní rozhledy č. 11/1995, str. 437-440.

6 Zejména viz J. Hoetzel: Československé správní právo, Část všeobecná, Melantrich, Praha 1934, str. 331.

7 § 81 odst. 2 nařízení vlády č. 8/1928 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správním řízení).

8 J. Dusil: Trestní právo a řízení správní, in: E. Hácha: Slovník veřejného práva československého, sv. IV., Polygrafia, Brno 1938, str. 939; op. cit. sub 4, str. 205. Z judikatury zejména náleží Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 10. 1932, č. j. 10735/32 (Boh. A 10064/1932).

9 Marxistická procesualistika v návaznosti na uvědomění si nemožnosti zjistit v řízení vždy objektivní pravdu vytvořila tzv. učení o dvou pravdách – pravdy objektivní (individuální objektivní pravdy zjištěné v konkrétním řízení) a pravdy ještě objektivnější (absolutní objektivní pravdy). K problematice srov. K. Svoboda: Nové instituty českého civilního procesu, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 10-11. Dodejme, že pojetí objektivní pravdy v absolutním smyslu s sebou může nést negativní důsledky. Předně může docházet k nadřazování zásady objektivní pravdy nad zásadu řádného a zákonného procesu, což ve svém důsledku znamená, že ke zjištění objektivní pravdy se může užít prostředků, které neodpovídají (resp. odporují) platnému právu. Bližší a hlouběji viz P. Šámal: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, 1. vydání, ASPI, Praha 1999, str. 32-44.

10 § 70 odst. 1 zák. č. 89/1950 Sb., o trestním řízení správním (trestní správní řád).

11 Viz zejména § 37 nařízení č. 20/1955 Sb., o řízení ve věcech správních (správní řád).

12 Nařízení č. 91/1960 Sb., vládní nařízení o správním řízení. V oblasti správního trestání pak k němu jako *lex specialis*: zákon č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

13 Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. III. ÚS 880/08.

14 Tamtéž.

15 J. Boguszak pokládá výrazy „nezadatelné a nezczizitelné“ použité v čl. 1 Listiny za synonyma. Viz J. Boguszak: Diferenciace lidských práv, Právník č. 3/2000, str. 254.

16 Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 525/15.

17 Srov. též J. Filip: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva, 2. vydání, Masarykova univerzita, Brno 2001, str. 49.

18 Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 304/04: „Nerespektování zákazu reformatio in peius v oblasti základů trestní odpovědnosti může věc posunout do ústavněprávní roviny, neboť se může zhoršit procesní postavení obviněného, a to jen v důsledku využití odvolacího práva, čímž dojde k porušení práva na spravedlivý proces.“

19 Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 525/15, bod 16 a 18 odůvodnění.

Zákaz *reformatione in peius* v důsledku podaného odporu je zakotven v § 90 odst. 3 přestupkového zákona, který stanovuje, že „pokud byl proti příkazu podán odpor, nelze obviněnému v řízení uložit jiný druh správního trestu s výjimkou napomenutí nebo vyšší výměru správního trestu, než mu byly uloženy příkazem; to neplatí, pokud správní orgán v řízení změnil právní kvalifikaci skutku“. To je zásadní rozdíl oproti odporu proti trestnímu příkazu (§ 314g tr. řádu), kde zákaz změny k horšímu naopak neplatí.²⁰

Osoba podávající odpor proti příkazu v přestupkové věci je tedy z tohoto úhlu pohledu v podstatně výhodnějším postavení než osoba bránící se odporem proti trestnímu příkazu. I zde se potvrzuje, že je na úvaze zákonodárce, zda v konkrétním případě zákaz *reformationis in peius* zakotví, a případně v jaké šíři.

Již z jazykového výkladu § 90 odst. 3 přestupkového zákona je evidentní, že zákaz změny k horšímu není absolutní. **K uložení správního trestu ve vyšší výměře může totiž dojít v situaci, kdy správní orgán v řízení změnil právní kvalifikaci skutku. Tato stručná a na první pohled jednoznačná právní norma však vyvolává řadu otázek.**

V první řadě je otázkou, kdy by muselo ke změně právní kvalifikace skutku dojít. Domníváme se, že ke změně právní kvalifikace skutku by muselo dojít až po vydání (nikoliv nutně doručení) příkazu. Právě okamžikem vydání se totiž správní akt stává pro správní orgán závazným.²¹ V případě příkazu vydaného jako prvního úkonu v řízení tomu koneckonců ani nemůže být jinak, neboť samotný přestupkový zákon hovoří o změně právní kvalifikace „v řízení“.

Pokud bylo vydání příkazu prvním úkonem v řízení, logicky nebyl ani čas předtím změnit právní kvalifikaci skutku. Šlo-li pak o příkaz, který nebyl vydán jako první úkon v řízení, teoreticky by ke změně právní kvalifikace skutku mohlo dojít kdykoliv od okamžiku doručení oznámení o zahájení řízení o přestupku (§ 78 odst. 2 přestupkového zákona). Takovýto výklad by však byl proti smyslu a účelu právní úpravy, jejímž cílem je bezpochyby umožnit prolomení zákazu *reformatione in peius* v situaci, kdy je třeba (typicky v návaznosti na nová skutková zjištění) změnit právní kvalifikaci skutku oproti tomu, jenž byl vymezen ve vydaném příkazu.

Jako **zásadní nedostatek právní úpravy** lze spatřovat skutečnost, že prolomení zákazu změny k horšímu neváže přestupkový zákon pouze na změnu právní kvalifikace na přísněji trestný přestupek. Zákon bohužel dopadá na **jakoukoliv změnu právní kvalifikace skutku**. Lze si tedy představit situaci, kdy sice po vydání příkazu dojde ke změně právní kvalifikace skutku, avšak ze skutkové podstaty kvalifikované na skutkovou podstatu základní, či dokonce privilegované, kterou zákon umožňuje sankcionovat mírněji. Přesto se v tomto případě zákaz *reformatione in peius* dle dikce zákona neuplatní, a teoreticky by bylo možné takové osobě přesto uložit správní trest ve vyšší výměře oproti příkazu.

Tuto možnost lze považovat za krajně nežádoucí. *De lege ferenda* by bylo vhodné **§ 90 odst. 3 přestupkového zákona upravit** tak, že byl-li proti příkazu podán odpor, nelze obviněnému v řízení uložit jiný druh správního trestu s výjimkou napomenutí nebo vyšší výměru správního trestu, než mu byly uloženy příkazem, s výjimkou situace, kdy správní orgán po vydání příkazu změnil právní kvalifikaci skutku na přísnější.

Dodejme, že zákaz změny k horšímu se zde vztahuje pouze na osobu, proti níž se řízení vede. Pouze ta koneckonců může proti příkazu podat odpor. Příkazem navíc nelze rozhodnout o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení [§ 90 odst. 2 písm. b) přestupkového zákona]. Možnost změny druhu uloženého správního trestu na napomenutí pak nelze považovat za prolomení zákazu *reformationis in peius*, neboť napomenutí je obecně nejmírnějším druhem správního trestu.²²

Nezkrácené řízení o přestupku: Může si obviněný podáním odvolání pohoršit?

Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich dále mj. stanoví (§ 98 odst. 2), že odvolací, tj. druhostupňový správní orgán nemůže změnit výrok napadeného rozhodnutí o správním trestu nebo výrok o náhradě škody anebo výrok o vydání bezdůvodného obohacení v **nespěchu** obviněného z přestupku. Rovněž toto omezení je *de facto* výrazem ukotvení zásady zákazu *reformatione in peius*, jejímž smyslem zde je, aby potenciální odvolatelé nebyli v právním státě od podání odvolání proti rozhodnutí o přestupku (nepřímo) odrazováni strachem, že se jejich právní situace může zhoršit. Výše zmíněné ust. § 98 odst. 2 přestupkového zákona, které zakazuje zhoršení postavení odvolatele (obviněného z přestupku), je nutné vnímat jako *lex specialis* vůči § 90 odst. 3 správního řádu.

Jedná se však skutečně o absolutní zásadu, jak je mnohdy v praxi pojmována? Je tedy možné vnímat zákaz *reformatione in peius* jako absolutní a nepřekročitelný? **Modelově např. když se zlepši postavení jednoho z odvolatelů, tak může nastat situace, že jinému účastníkovi se postavení zhorší** (viz situace presumované v ust. § 90 odst. 3 správního řádu). Byť je zde z teoreticko-právního hlediska zásada zákazu *reformatione in peius* zachována, ke změně v nespěchu odvolatele nedošlo v důsledku jeho vlastního podaného odvolání, ale v důsledku odvolání jiného účastníka v témže správním řízení.

Další z možností popření, resp. prolomení absolutnosti této zásady, je **situace, kdy odvolací správní orgán napadené správní rozhodnutí zruší v celém rozsahu a věc vrátí správnímu orgánu prvního stupně k novému projednání**. Musí v takovém případě dbát prvostupňový orgán na to, aby v novém řízení nedošlo ke zhoršení právní situace původního odvolatele? Názory na tuto otázku se lišily a liší.

Již ve vztahu k předcházející právní úpravě Nejvyšší správní soud uvedl, že aplikace zásady zákazu *reformatione in peius* v tomto případě není namístě, neboť správní orgán opětovně projednává celou věc v novém řízení.²³ V rámci nového správního procesu pak jsou (resp. mají být) všechny skutkové a právní otázky znovu hodnoceny a odvolateli je dána

20 P. Šámal in P. Šámal a kol.: Trestní řád I, II, III., 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 3589: „V případě odsouzení rozsudkem v hlavním líčení konaném na podkladě podaného odporu proti trestnímu příkazu není samosoudce vázán předchozím výrokem o vině a trestu ze zrušeného trestního příkazu, neplatí zde tedy zákaz *reformationis in peius* (srov. zejména § 259 odst. 3, 4 a § 264 odst. 2) a může mu uložit přísnější trest nebo může obžalovaného uznat vinným i těžším trestným činem.“

21 Blíže O. Pouperová: Rozhodnutí správního orgánu a jeho platnost, Správní právo č. 8/2018, str. 518.

22 H. Prášková: Nové přestupkové právo, Leges, Praha 2017, str. 203.

23 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 3. 2017, č. j. 6 Afs 169/2016-42.

plná možnost k uplatnění jeho práv, čímž je zachováno právo na spravedlivý správní proces. Možnost uložit obviněnému (odvolateli) přísnější správní trest v řízení po zrušení rozhodnutí odvolacím orgánem a jeho vrácení zpět správnímu orgánu prvního stupně, připouští i část komentářové literatury k novému přestupkovému zákonu.²⁴

Opačného názoru je kupř. J. Vedral, podle něhož „vzhledem k zásadě vázanosti orgánu prvního stupně právním názorem odvolacího orgánu při novém projednání věci by měla zásada zákazu reformace *in peius* platit i pro toto nové projednání, jinak by ji bylo možné obcházet“.²⁵ S tímto názorem se neztotožňujeme a přikláníme se k prvnímu názorovému proudu. **Dosah zákazu reformace *in peius* i na nové projednání není dle našeho názoru vůbec dán**, což je patrné již ze samotné textace § 98 odst. 2 přestupkového zákona („*odvolací správní orgán nemůže*“). V případě, že by zákonodárce skutečně chtěl vztáhnout zákaz změny k horšímu i na nové projednání, lze předpokládat, že by tak učinil výslovně, neboť se jednalo o otázku hojně diskutovanou v teorii i praxi již ve vztahu k právní úpravě přestupkového zákona z roku 1990.

Nedomníváme se na rozdíl od Vedrala,²⁶ že je zde dán prostor pro analogickou aplikaci pravidla obsaženého v § 264 odst. 2 tr. řádu, jelikož zde neshledáváme právní mezeru, kterou by bylo třeba analogií vyplňovat. To, že někdo shledává právní úpravu obsaženou v trestním řádu jako vhodnější či úplnější, ještě neznamená, že by právní úprava obsažená v přestupkovém zákoně obsahovala právní mezeru. Lze souhlasit se slovy Petra Mlsny, podle něhož „*úvaha nad tím, co by mělo být předmětem právní úpravy, je věcí politické úvahy a rozhodnutí, a nikoliv záležitostí judičiální či normotvornou... O mezerách v právu tak lze hovořit pouze tehdy, pokud právní norma vykazuje nedostatky, jež mají přímý kauzální vztah k nemožnosti aplikovat právní normu pro její vnitřní rozpornost.*“²⁷

Zatímco dosah zásady zákazu *reformatio in peius* je tedy v očích mnohých poměrně úzký, v případě jeho rozsahu se jedná o přesný opak. Zákaz změny k horšímu totiž dopadá **nejen na výrok o správním trestu, ale rovněž na výrok o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení**. Z hlediska osobní působnosti se tato zásada (mající však v podobě zakotvené v pře-

stupkovém zákoně spíše povahu právního pravidla) naopak vztahuje pouze na obviněného, nikoliv již na ostatní účastníky řízení. Za podmínek dle § 90 odst. 3 správního řádu lze proto v odvolacím řízení změnit výrok o náhradě škody v neprospěch poškozeného. Dodejme, že za podmínek dle § 90 odst. 3 (a nikoliv § 98 odst. 2 přestupkového zákona) by se rovněž posuzoval zákaz změny k horšímu ve vztahu k odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení ze strany obviněného.²⁸

Ostatní oblasti správního trestání

Jak již bylo uvedeno výše, přestupkový zákon se nevztahuje na správní delikty pořádkové²⁹ a disciplinární (též nazývané někdy jako kázeňské anebo kárné). Proto ve vztahu k nim není možné automaticky aplikovat výše uvedené závěry ohledně zákazu *reformatio in peius* vyplývající z přestupkového zákona.

Zákaz *reformatio in peius* u pořádkových správních deliktů vyplývá ze správního řádu. To platí i pro správní delikty disciplinární, nestanovili-li zvláštní zákon coby *lex specialis* jinak.

Připomeňme si, že ust. § 90 odst. 3 správního řádu autoritativně stanoví, že odvolací správní orgán nemůže změnit napadené rozhodnutí v neprospěch odvolatele, ledaže odvolání podal také jiný účastník, jehož zájmy nejsou shodné, anebo je napadené rozhodnutí v rozporu s právními předpisy nebo jiným veřejným zájmem. Toto ustanovení tedy plně upravuje jak pořádkové, tak i většinu disciplinárních deliktů (pakliže nejsou upraveny v *lex specialis*). I zde spatřujeme, že zásada *reformatio in peius* není a vlastně ani nemůže být pojímána absolutně. Existují zde jasné a odůvodněné průlomky, kdy napadené rozhodnutí může být posouzeno v neprospěch odvolatele. Jde zejména o množinu případů, kdy by správní rozhodnutí bylo (zcela či zčásti) v rozporu s právními předpisy³⁰ nebo jiným veřejným zájmem.³¹ Tyto průlomky jsou plně v souladu s výše citovanou judikaturou Ústavního soudu.³²

Dodejme, že nám nejsou z veřejných zdrojů známy vážnější aktuální problémy ve vztahu uplatnění zásady zákazu *reformatio in peius* k pořádkovým (resp. taktéž k disciplinárním) deliktům.³³ Aktuální právní úpravu pořádkových a disciplinárních deliktů v relaci k zásadě zákazu změny k horšímu lze chápat jako v zásadě kvalitní a netřeba její stabilitu narušovat případnými (zde spíše nepřipadnými) legislativními změnami.

Závěrem

Ani jinak bohuželbohu zásadu zákazu *reformatio in peius* nelze chápat jako právní (zde spíše správněprávní) „zlatý grál“. Každá zásada má svou aplikační mez, obzvláště dostává-li se do konfliktu s ostatními, zejména pak se zásadou materiální (objektivní) pravdy. **Zásada zákazu změny k horšímu není ústavně zakotvena a je na úvaze zákonodárce, zda ji včlení do jednotlivých procesních kodexů, a případně s jakým rozsahem a dosahem.**

Ve správním právu trestním se jedná o zásadu sice důležitou, avšak nikoliv bezvýhradnou či absolutní. Jak vyplývá z tohoto příspěvku, tak zásada zákazu *reformationis in peius* je ve správním právu trestním v mnoha směrech omezena, či dokonce vyloučena, a to zejména co do svého dosahu v rámci nového projednání věci před správním orgánem prvního stupně. ❀

24 H. Kučerová, E. Horzinková: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích s komentářem a judikaturou, Leges, Praha 2017, str. 638.

25 J. Vedral: K novému zákonu o přestupcích, Správní právo č. 7-8/2017, str. 438.

26 Tamtéž, str. 439.

27 P. Mlsna: Vázanost soudce právem a zákonem a mezery v právu a jejich vyplňování, Správní právo (legislativní příloha) č. 3/2011, str. 115-116.

28 Shodně D. Bohadlo in D. Bohadlo, J. Brož, S. Kadečka, P. Průcha, F. Rigel, V. Šťastný: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2018, str. 575.

29 Pořádkový delikt můžeme chápat především jako tzv. zajišťující institut.

30 Tvrdší (jasnější) omezení.

31 Měkčí (resp. sběrná) kategorie, překračující do jisté míry hranice pozitivního práva. „*Veřejný zájem*“ zde lze v určité nadsázce vnímat jako pomyslné okno do práva přirozeného. Správní řád samozřejmě „*veřejný zájem*“ nedefinuje, a *de facto* by to ani nebylo možné. O jisté definiční ukotvení se relativně dlouhodobě snaží judikatura českých soudů, zhodnocení, jak se jí to daří, by bylo námětem na další samostatný článek.

32 Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. III. ÚS 880/08.

33 Možná je tato skutečnost dána určitou exkluzivitou pořádkových deliktů, jelikož tyto delikty jsou jako jediné (v rámci našeho práva) svou povahou a ustrojením tzv. procesními správními delikty. Srov. např. E. Horzinková, Z. Fiala: Správní právo hmotné, Obecná část, Leges, Praha 2010, str. 173 a násl.

Vydědění pro dědickou nezpůsobilost

Následující článek se zabývá vzájemným vztahem dědické nezpůsobilosti a vydědění pro dědickou nezpůsobilost. Zejména se snaží o vysvětlení toho, proč v zákonné úpravě je upraveno obojí, ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že vydědění pro dědickou nezpůsobilost je nadbytečné. V následujících řádcích se zamyslím i nad některými dalšími souvislostmi, které vydědění pro dědickou nezpůsobilost přináší.

JUDr. Václav Bednář
působí na Právnické fakultě UP
v Olomouci.

Občanský zákoník rozšířil důvody, pro které může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice. Jedním z nových, spíše by mělo být řečeno staronových, důvodů pro vydědění je důvod uvedený v § 1646 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále „o. z.“. Jedná se o situaci, kdy zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen. Zařazení tohoto důvodu pro vydědění vyvolávalo a stále vyvolává celou řadu otázek, na které se tento článek pokusí odpovědět.

Předně, zaznívalo mnoho hlasů, které poukazyvaly na nadbytečnost takového ustanovení, jelikož snad není důvodu vydědovat někoho, kdo již dědické právo nemá, jelikož je dědicky nezpůsobilý dle § 1481 o. z. Dědická nezpůsobilost založená na základě § 1482 o. z. je pro úvahy o vydědění bezpředmětná, jelikož na základě tohoto ustanovení se dědicky nezpůsobilým nemůže stát dědic nepominutelný, tedy ten, kdo jediný může být vyděděn.

Tak tomu však není a potřebnost zakotvení možnosti vydědit i toho, kdo je dědicky nezpůsobilý, byla traktována i v praporepublikové literatuře,¹ která komentovala úpravu obecného zákoníku občanského, v němž byla možnost vydědit nepominutelného dědice i pro naplnění důvodu dědické nehodnosti také zakotvena. **Důvodů, proč by měl mít zůstavitel možnost vydědit dědicky nezpůsobilého nepominutelného dědice, je více.** Některé jsou zjevné a nebudou činit větších výkladových problémů, ale v případě jednoho z nich je potřeba se více zamyslet a pokusit se jej náležitě vysvětlit, jelikož zákonná úprava umožňuje dospět k různým závěrům.

Jednotlivé důvody pro zařazení vydědění z důvodu dědické nezpůsobilosti

Prvním důvodem se zdá být odstranění pochybností a posílení důkazní pozice ostatních dědiců. Občanský zákoník v případě dědické nezpůsobilosti umožňuje zůstaviteli, aby dědici jeho jednání prominul dle § 1481 věty poslední o. z. Pak mohou vzniknout pochybnosti, zda skutečně k prominutí došlo. Nově už přece jen občanský zákoník vyžaduje, na rozdíl

od zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, dále „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“, aby k prominutí došlo výslovně. Nepřipouští se tak prominutí konkludentní, které v minulosti působilo časté problémy, jelikož za konkludentní prominutí bylo bez dalšího považováno i povolání dědicky nezpůsobilého v závěti. Nebylo přitom vyžadováno, aby zůstavitel v závěti výslovně zmínil, že dědici promíjí to, co založilo jeho dědickou nezpůsobilost. I přesto mohou vznikat i dnes pochybnosti o tom, zda zůstavitel skutečně dědici prominul, jelikož lze prominout i jen ústním prohlášením učiněným před svědky. **Takže pokud zůstavitel toho, kdo se dopustil činu, který jej z dědické způsobilosti vyloučil, následně vydědí, může tyto pochybnosti o prominutí vyloučit.**

Druhým důvodem, proč zůstavitel může vydědit potomka, který je dědicky nezpůsobilý, je to, že **oba instituty mají odlišné důsledky pro potomky dědicky nezpůsobilého.** Jestliže bude potomek „pouze“ dědicky nezpůsobilý, pak dle § 1483 věty první o. z. potomci dědicky nezpůsobilého mohou nastoupit na jeho místo a dědí, a to i tehdy, pokud dědicky nezpůsobilý zůstavitele přežije. Kdežto v případě vydědění platí obecné pravidlo § 1646 odst. 3 o. z., dle kterého, jestliže vyděděný potomek přežije zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného. Připuštěním možnosti vydědění dědicky nezpůsobilého tak zákon srovnává postavení potomků. Jeví se jako spravedlivé připustit zůstaviteli možnost dosáhnout toho, aby byli z dědického práva vyloučeni i potomci toho, kdo se dopustil některého ze skutků vedoucích k dědické nezpůsobilosti.

Třetím důvodem, proč by měl mít zůstavitel možnost vydědit dědicky nezpůsobilého, má být **snaha o naplnění vůle zůstavitele, jelikož na vůli zůstavitele a respektu k ní je postavena celá úprava dědického práva.** V tomto případě již není situace tak zřejmá a jednoznačná jako v předchozích případech. Do jisté míry za to může i zákonná úprava, které na rozdíl od té, jež byla obsažena v obecném zákoníku občanském, je vyjádřena jinými slovy. Byť zde je samozřejmě možné se odvolat na obecnou úpravu § 2 odst. 2, podle které se nelze dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu a účelu. Dle § 770 OZO platilo „*Vůbec může být nepominutelnému dědici posledním pořízením odňat povinný díl také pro takové činy, které činí dědice podle § 540-542 nehodným dědického práva.*“² Z díkce stávající úpravy tak může vznikat několik otázek, kterými je třeba se zabývat. Předně, **zda je možné, aby zůstavitel vydědil svého potomka pro futuro.** Zde je třeba dojít k závěru, že stejně jako u ostatních vydědovacích důvodů tomu

1 Např. F. Rouček in F. Rouček, J. Sedláček et al.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Komentář, díl III., 1. vydání, V. Linhart, Praha 1936, str. 440.

2 Srov. s § 1644 odst. 2 „*Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.*“

tak bude. Zůstavitel proto jistě může sepsat listinu o vydědění, ve které uvede, že vydědí svého potomka pro případ, že se v budoucnu dopustí činu, který bude mít za následek dědickou nezpůsobilost. K dalším souvislostem ohledně vydědění *pro futuro* se dostanu v další části tohoto článku.

Další otázkou, kterou stávající úprava vydědovacího důvodu přináší, je, zda prominutí činu, který může vést k dědické nezpůsobilosti, povede k zániku vydědění, případně zda poté, co zůstavitel potomkovi prominul, může sepsat listinu o vydědění a platně jej vydědit. Dle čistě jazykového výkladu by se mohlo zdát, že pokud zůstavitel dědici již prominul to, co vedlo k dědické nezpůsobilosti, pak by neměl mít možnost jej následně pro tento čin vydědit. Tento výkladový problém způsobuje právě již zmíněné odlišné znění vydědovacího důvodu ve srovnání s úpravou obecného zákoníku občanského. Obdobně problematická může být i situace, kdy zůstavitel, který má dědicky nezpůsobilého potomka, nejprve sepiše listinu o vydědění a následně mu jeho čin promine. Zde samozřejmě narážíme na další problém, a tím je forma onoho prominutí. Pokud nebude mít prominutí formu, která je předpokládána pro poslední pořízení, pak nemůže mít prominutí účinky odvolání vydědění.³ Je třeba si uvědomit, že k vydědění dochází až okamžikem zůstavitelovy smrti a důvod vydědění musí být nejpozději k okamžiku smrti naplněn. Stačí tak, pokud důvod vydědění bude existovat po určitou dobu za zůstavitelova života. Nemusi trvat až do zůstavitelovy smrti. Např. v případě důvodu vydědění spočívajícím v neprojevování opravdového zájmu o zůstavitele, není rozhodné, zda syn, který o otce nejeví zájem patnáct let, se následně polepší a dalších dvacet let o otce pečuje a poskytuje mu odpovídající pomoc. Pokud již zůstavitel sepsal listinu o vydědění a nezrušil ji, pak bude syn po právu vyděděn. Obdobně by proto mělo být postupováno i v případě vydědění pro dědickou nezpůsobilost. **Jestliže došlo ke spáchání činu, který může být důvodem dědické nezpůsobilosti, pak ani případné následné prominutí tohoto činu by nemělo bránit vydědění dle § 1646 odst. 2 o. z.**

Nelze se držet doslovného znění § 1646 odst. 2 o. z., jelikož jen na základě něj by k vydědění nemohlo nikdy dojít, jelikož dědicky nezpůsobilým se dědic fakticky stává až v okamžiku smrti zůstavitele. Dokud je zůstavitel naživu, tak sice dědic může naplnit předpoklady, ale dědicky nezpůsobilým zatím není, tím se stane až po zůstavitelově smrti. Je tomu tak proto, že dědickou nezpůsobilostí dochází k vyloučení z dědického práva. Dědické právo pak dle § 1479 o. z. vzniká smrtí zůstavitele. Je proto třeba ust. § 1646 odst. 2 o. z. vykládat tak, aby mohlo být dosaženo jeho smyslu a účelu. To znamená, že pro možnost vydědění potomka postačí, pokud se dopustí činu, který vede k dědické nezpůsobilosti, a není proto

rozhodné, zda zůstavitel čin výslovně promine. Prominutím zůstavitel pouze vyloučí důsledky dědické nezpůsobilosti, avšak důsledky vydědění zůstanou zachovány. To s sebou nese i praktický důsledek, který může být pro zůstavitele velmi zásadní a důležitý. Smyslem toho, proč by zůstavitel prominul spáchání činu vedoucího k dědické nezpůsobilosti, avšak přesto potomka vydědil, může být to, že zůstavitel chce dotyčnému potomku zanechat poslední vůli alespoň nějaký majetek.⁴

Na rozdíl od dědické nezpůsobilosti je možné vydědění i jen částečné. Zůstavitel tak může potomkovi chtít zanechat z pozůstalosti méně, než kolik by jinak činil jeho povinný díl. Pokud by zůstavitel vydědil dle § 1646 odst. 2 o. z. bez toho, aniž by prominul to, co vedlo k dědické nezpůsobilosti, pak by dotyčnému potomkovi nemohl poslední vůli zanechat ani věc nepatrné hodnoty. A to ani v případě pořízení na základě § 1594 o. z., kdy by na takto vyděděného nemohl pamatovat odkazem. Pokud bychom pak tvrdili, že prominutí činu vedoucího k dědické nezpůsobilosti má za následek nemožnost vydědění dle § 1646 odst. 2 o. z., pak by zůstavitel musel volit mezi tím, že potomkovi nezanechá vůbec nic, nebo že na něj bude muset pamatovat alespoň povinným dílem. Takovýto výklad by byl velmi přísný a byl by zjevně proti smyslu a účelu úpravy.

Další souvislosti při vydědění pro dědickou nezpůsobilost

Jak již bylo naznačeno dříve, jedním z rozdílů mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí dle § 1481 o. z. je **okamžik, kdy musí dojít k naplnění důvodů.** V případě vydědění bylo za účinnosti obč. zák. č. 40/1964 Sb. dovozováno, že důvod vydědění musí být dán již k okamžiku, kdy zůstavitel sepsal listinu o vydědění.⁵ Tento výklad vycházel z chybného předpokladu, že vydědění nelze učinit podmíněně, což však zákon nijak nevyklučoval. Dle stávající úpravy již s podmíněným vyděděním není problém, jelikož již jsou obecně připuštěny vedlejší doložky v posledním pořízení, a proto **dle stávající právní úpravy musí být důvod pro vydědění naplněn nejpozději k okamžiku zůstavitelovy smrti.**⁶ K chování dědice, ke kterému dojde až po zůstavitelově smrti a které by bylo způsobilé naplnit skutkovou podstatu některého z vydědovacích důvodů, nelze přihlížet. Nelze proto vydědit potomka pro to, co by spáchal po zůstavitelově smrti.

V případě dědické nezpůsobilosti dle § 1481 o. z. **je naopak obecně přípustné, aby čin, který dá za vznik dědické nezpůsobilosti, byl spáchán až po zůstavitelově smrti.** Nastoupení dědické nezpůsobilosti totiž nepředpokládá nutně zůstavitelovo vědomí o spáchání daného činu dědicem. Dědická nezpůsobilost je koncipována jako zákonná ochrana spravedlivého uspořádání dědických poměrů, přičemž je zůstaviteli dána pouze možnost dědici jeho čin, pro který se stal dědicky nezpůsobilý, prominout. V odborné literatuře je dominantní názor, že **po smrti zůstavitele může být naplněn jen jeden ze dvou důvodů dědické nezpůsobilosti stanovený v § 1481 o. z.** Tím důvodem je **zavrženímhodný čin proti poslední vůli zůstavitele.** Kdežto u činu povahy trestného činu je dovozováno, že musí být spáchán nejpozději k okamžiku zůstavitelovy smrti.⁷ Toto rozlišení však nemá žádnou oporu v zákonné úpravě a nedává ani racionální smysl.⁸ Jestliže v obou případech má dědická nezpůsobilost zásadně nastat bez nutnosti zůstavitelova vědomí o spáchání tako-

3 Srov. op. cit. sub 1.

4 K shodnému závěru docházejí i R. Fiala, K. Beerová in R. Fiala, L. Drápal a kol.: Občanský zákoník IV., Dědické právo (§ 1475-1720), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 37.

5 Např. J. Mikeš, L. Muzikář: Dědické právo v teorii a praxi, Leges, Praha 2011, str. 96.

6 Srov. J. Svoboda in R. Fiala, L. Drápal a kol., op. cit. sub 4, str. 416.

7 Srov. R. Fiala, K. Beerová in op. cit. sub 4, str. 38.

8 Např. Mikeš argumentoval pouze povahou důvodu dědické nezpůsobilosti, ze kterého dovozoval, že může být spáchán jen za života zůstavitele, ovšem celé zdůvodnění bylo obsaženo toliko v jedné větě. Srov. J. Mikeš in O. Jehlička, J. Švestka, M. Škárková a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2004, str. 677.

vého činu a činy proti poslední vůli mohou být spáchány až po zůstavitelově smrti, pak se klade otázka, proč by nemohl být i druhý z činů vedoucích k dědické nezpůsobilosti spáchán až po zůstavitelově smrti. Přitom se v praxi ne zřídka stává, že některý z dědiců se v průběhu pozůstalostního řízení dopustí činu, pro který by mohl být dědicky nezpůsobilý,⁹ ale dosavadní praxe takové činy odmítá posuzovat jako dědickou nezpůsobilost. Dle mého názoru by však i tyto činy měly vést k dědické nezpůsobilosti a mělo by být možné dědice z dědické způsobilosti vyloučit. V zásadě není rozdíl mezi tím, že se dědic pokusí získat výhodu tím, že např. podvrhne poslední vůli, aby z ní získal pro sebe výhodu, nebo pokud se dědic po smrti zůstavitele dopustí podvodu např. tím, že přihlásí do pozůstalostního řízení své neexistující pohledávky ve snaze zkrátit ostatní dědice na jejich dědictví. Přesto je dosud na oba dědicovy činy nahlíženo odlišně, a to bez výslovné právní úpravy a bez racionálního důvodu. Oba důvody pro dědickou nezpůsobilost by měly dědickou nezpůsobilost dědice způsobit tehdy, pokud budou namítnuty kdykoliv, kdy lze uplatňovat ochranu oprávněného dědice. Ta sice není nově upravena v zákoně výslovně, ale je třeba vycházet z pravidel o držbě a promlčení.

Z vymezení toho, kdy může dojít k naplnění důvodů pro vydědění a dědickou nezpůsobilost, tak vyplývá, že **ne vždy a ne pro každý důvod dědické nezpůsobilosti může být nepominutelný dědic zároveň vyděděn**. Jestliže zůstavitel sepiše listinu o vydědění, ve které stanoví, že vydědí svého syna pro případ, že zfalšuje jeho poslední vůli, pak dojde-li k naplnění takového

činu, bude jeho syn dědicky nezpůsobilý, ale důsledky vydědění na něj budou moci být vztaženy jen tehdy, pokud by ke zfalšování poslední vůle došlo prokazatelně před zůstavitelovou smrtí. Pokud by ke zfalšování poslední vůle došlo až po zůstavitelově smrti, tak by sice nepominutelný dědic byl z dědického práva vyloučen na základě § 1481 o. z., avšak jeho děti by mohly nastoupit na jeho místo a nebyly by vyděděny dle § 1646 odst. 3 o. z. I na to je tak třeba pamatovat, pokud se zůstavitel rozhodne vydědit potomka pro dědickou nezpůsobilost.

Závěrem

Z výše uvedeného lze uzavřít, že **je důvodné, aby vedle sebe existovala dědická nezpůsobilost, a zároveň aby měl zůstavitel možnost nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost i vydědit**. Tyto dva instituty se nedublují, ale naopak se mohou vhodně doplňovat a díky jejich správnému využití může zůstavitel lépe a vhodněji pořídit svoji poslední vůli. Zároveň je dle mého soudu potřeba, aby došlo k přehodnocení stávajících závěrů ohledně okamžiku, kdy má k činu, který vede k dědické nezpůsobilosti, dojít, jelikož stávající odlišné posuzování neodpovídá ani zákonné dikci, ale není přesvědčivě odůvodnitelné ani jinak. ♣

⁹ Jedná se zpravidla o činy, kterými si jeden z dědiců pokouší zajistit lepší postavení např. tím, že se snaží ať již přímým fyzickým násilím, či psychickým nátlakem donutit druhého dědice k uzavření dědické dohody, která neodpovídá velikosti dědických podílů tak, jak by tomu mělo být dle zákonné posloupnosti. Lze zmínit i různé machinace s majetkem, ať již jeho zatajování, či neoprávněné nakládání s ním, které může být k tíži ostatních dědiců.

inzerce

Noerr

Mezinárodní advokátní kancelář Noerr, která na českém trhu působí již 30 let, zamýšlí rozšířit svůj pražský tým o pozici:

ADVOKÁTNÍ KONCIPIENT/KA

se zaměřením na oblasti:

- ▀ korporátní právo / M&A (*preferujeme*)
- ▀ nemovitostní právo
- ▀ sporná agenda

Hledáme právě Vás, pokud splňujete následující předpoklady:

- ▀ ukončené právnické vzdělání v ČR, zkušenosti ze zahraničí výhodou
- ▀ výborná úroveň anglického jazyka, schopnost práce v němčině vítána
- ▀ profesionální vystupování a dobré komunikační schopnosti
- ▀ relevantní praktické zkušenosti a zájem rozvíjet své znalosti v některé z výše uvedených oblastí

Nabízíme:

- ▀ zajímavou práci ve stabilní advokátní kanceláři s mezinárodním zázemím
- ▀ příležitost získat zkušenosti ve více oblastech práva s klienty na českém i mezinárodním trhu
- ▀ profesionální kolektiv a příjemné pracovní prostředí v centru Prahy
- ▀ odpovídající a motivační finanční ohodnocení dle individuální dohody
- ▀ zaměstnanecké benefity

Pokud Vás nabízená pozice zaujala, zašlete, prosím, Váš životopis v českém i anglickém jazyce na e-mail: petra.ejemova@noerr.com
Průběžně přijímáme kandidáty i na pozice právních studentů, bližší informace: petra.ejemova@noerr.com

Noerr s.r.o., Na Poříčí 1079/3a, CZ-11000 Praha 1

noerr.com

Nestandardní způsoby změny závazků ze smluv na veřejné zakázky

Ideálním při plnění veřejné zakázky je zajisté takový stav, kdy závazek založený smlouvou uzavřenou v průběhu zadávacího řízení zůstane po celou dobu realizace veřejné zakázky beze změn, a kdy tedy dodavatel úspěšně splní veřejnou zakázku v parametrech vymezených původně uzavřenou smlouvou. Při plnění veřejné zakázky však neřídka vznikají situace, s nimiž zadavatel (a ostatně ani dodavatel) při jejím zadání nepočítal a které vedou k potřebě změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku. Nejednalo-li se o zákonem zapovězenou podstatnou změnu, pak takovéto situace pravidelně vyústí v dohodu smluvních stran o změně závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku. V praxi však nikoli výjimečně vznikají situace, kdy je závazek ze smlouvy na veřejnou zakázku změněn fakticky v důsledku právní události či protiprávního stavu, které jsou nezávislé na vůli dodavatele. Některým z případů těchto nestandardních změn závazků ze smluv na veřejnou zakázku jsou věnovány následující stručné, diskusně laděné poznámky.

JUDr. Tomáš Grulich, Ph.D.,
působí jako právník v Brně.

Změna závazku jinak než dohodou stran

Právní úprava změn závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku (dále též jen „změna závazku“) je zakotvena zejména v § 222 zák. č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek („ZVeřZ“), přičemž z tohoto ustanovení a jím sledovaného účelu (jímž je – zjednodušeně řečeno – garance zachování podmínek, z nichž vycházelo původní zadávací řízení) nelze dovodit, že by ke změně závazku nemohlo dojít i jiným způsobem než dohodou uzavřenou mezi zadavatelem a dodavatelem. Ostatně i zákon v souvislosti se zákazem podstatné změny závazku hovoří v § 222 odst. 1 ZVeřZ výslovně o tom, že zadavatel nesmí „umožnit“ podstatnou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, což je výraz, který je obsahově nesporně mnohem širší, než aby vyjadřoval pouhé sjednání podstatné změny závazku dohodou stran, a jenž tedy v sobě zahrnuje i možnost pouhého připuštění existence určitého stavu, který bude definičně odpovídat legálnímu vymezení podstatné změny. **Změna závazku tedy**

může spočívat i ve faktické „modifikaci závazkového právního vztahu“,¹ k níž může dojít mj. též působením události nezávislých na vůli smluvních stran, či dokonce v důsledku protiprávního jednání některé z nich.

Ať už nicméně dochází ke změně závazku jakýmkoli mechanismem, **vždy platí, že se musí jednat o změnu přípustnou, tedy takovou, která nedosahuje intenzity podstatné změny, jež je bez provedení nového zadávacího řízení zákonem zapovězena** (srov. § 222 odst. 1 ZVeřZ). Jinak řečeno, pokud by tedy např. v důsledku prodloužení zadavatele s poskytnutím součinnosti nezbytné ke splnění smlouvy měl vzniknout stav, který by, byl-li by zohledněn v původním zadávacím řízení, umožnil účast jiných dodavatelů, pak by se zřejmě jednalo o podstatnou změnu závazku a zadavatel by měl být povinen smlouvu na veřejnou zakázku ukončit výpovědí či odstoupením dle § 223 odst. 1 ZVeřZ.

Určitým **praktickým problémem** bývá to, že **mnozí zadavatelé** (setrvávající v myšlenkovém stereotypu založeném na ztotožnění změny závazku výhradně jen s uzavřením dodatku ke smlouvě na veřejnou zakázku) **si neuvědomují, že v určitém okamžiku již dochází k faktické změně závazku i bez souhlasné projevené vůle účastníků**, a nejsou tak schopni na vývoj situace adekvátně a včas reagovat.

Změna závazku jako důsledek neposkytnutí součinnosti ze strany zadavatele

V praxi se vyskytují případy, kdy zejména při realizaci veřejných zakázek na stavební práce dochází z nejrůznějších důvodů k odkladu započetí plnění či k přerušení plnění veřejné zakázky z důvodů ležících na straně zadavatele.² Tyto situace lze souhrnně charakterizovat jako **důsledek neposkytnutí součinnosti nezbytné k provedení díla ze strany objednatele**. V extrémním případě může dojít k tomu, že po uzavření smlouvy o dílo je vybranému dodavateli (zhotoviteli) zcela znemožněno zahájení stavebních prací (např. z důvodu nepředání staveniště pro absenci stavebního povolení nebo pro nedostatečnou stavební připravenost³), v jiných

1 D. Dvořák: Smluvní závazkové vztahy ve veřejných zakázkách a jejich změny, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 102.

2 Může se kupř. jednat o chybějící veřejnoprávní rozhodnutí nezbytná k zahájení stavebních prací (např. stavební povolení), vady projektové dokumentace obstarávané zadavatelem, nepředání staveniště z důvodu kolize zamýšlené stavby s jinou souběžně probíhající stavbou, z důvodu průtahů při zajišťování dotačního financování stavby anebo pro nemožnost včasného zajištění dopravně-inženýrských opatření (DIO) v místě stavby apod.

3 Nepředání staveniště jako příklad neposkytnutí součinnosti nutné ke splnění dluhu uvádí rovněž D. Dvořák, op. cit. sub 1, str. 142.

případech tyto situace nastávají poté, co vybraný dodavatel sice započne s prováděním díla, ale posléze je nucen realizaci zakázky z nejrůznějších důvodů přerušit. Vzniká tak stav, kdy zhotovitel je sice připraven a schopen plnit veřejnou zakázku, resp. provádět dílo, ale nemůže tak činit, neboť mu v tom brání určitá překážka, jejíž odklizení je povinností zadavatele, resp. je zadavateli (objednateli) přičitatelná.

Může se samozřejmě stát, že smlouva o dílo s výskytem takové případné překážky předem počítá, a zhotovitel (stejně jako kterýkoli jiný účastník zadávacího řízení, který by usiloval o získání téže veřejné zakázky⁴) je tedy předem srozuměn s jejím možným výskytem i s důsledky z toho plynoucími (např. že bude nucen posečkat se zahájením stavebních prací až do doby získání pravomocného stavebního povolení či do doby poskytnutí dotace objednateli). V takovém případě musí počítat i s možnou prodlevou se započtím plnění veřejné zakázky, a tedy i s jejím dokončením. Výskyt takovéto počáteční překážky bývá zpravidla vyjádřen **sjednáním odkládací podmínky**, kdy smlouva nabývá účinnosti teprve v okamžiku, kdy příslušná překážka odpadne (např. je vydáno potřebné stavební povolení, je zajištěno financování z dotačních programů apod.). Na druhé straně zřejmě nebude pochyb o tom, že vybraný dodavatel je – stejně jako kterýkoli jiný účastník předchozího zadávacího řízení – oprávněn legitimně očekávat, že příslušná překážka bránící zahájení plnění veřejné zakázky odpadne v rozumné době po uzavření smlouvy. Pokud by se tak nestalo, bylo by zřejmě nutné poměřovat vzniklou situaci zejména ust. § 222 odst. 3 písm. a) ZVeřZ. Lze totiž předpokládat, že žádný z účastníků zadávacího řízení předem nepočítal (a objektivně ani nemohl počítat, resp. se předem na ni připravit) se situací, kdy smlouva uzavřená na veřejnou zakázku nenabude účinnosti jakkoli dlouhou dobu po jejím uzavření.

Je jasné, že v průběhu času může dojít, a také **zpravidla dochází, ke změnám v situaci na trhu, k nárůstu cen vstupních surovin a prací** apod. Jestliže např. zmíněná smlouva o dílo nabývá účinnosti ihned po jejím uzavření nebo v rozumné době poté (tj. po splnění příslušné odkládací podmínky), lze tyto faktory určitým způsobem zohlednit v nabídkové ceně. S prodlužujícím se časovým odstupem mezi okamžikem uzavření smlouvy na veřejnou zakázku a nabytím její účinnosti, resp. započtím plnění veřejné zakázky, se však možnost takového zohlednění cenových výkyvů a dalších faktorů ovlivňujících cenovou nabídku dodavatele stává stále méně reálnou. Je-li následně překročena určitá mez, kdy již původní konstrukce nabídkové ceny nekoresponduje se změnami podmínkami na daném trhu, lze dle mého názoru učinit závěr, že již dochází k podstatné změně závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku. Důvodem je vysoce pravděpodobný předpoklad, že při znalosti budoucího vývoje situace⁵ by dodavatelé zakalkulovali takové riziko do svých nabídkových cen, případně by zcela rezignovali na svou účast v zadávacím řízení, což by umožnilo účast jiných dodavatelů nebo ovlivnilo výběr dodavatele v daném zadávacím řízení.

V předešlém případě nehraje roli ani to, že vzniklá situace není důsledkem protiprávního činu či protiprávního stavu přičitatelného zadavateli. Tím spíše můžeme ke stejným

závěrům dospět i tehdy, je-li plnění veřejné zakázky zne-možněno protiprávním jednáním zadavatele nebo výskytem protiprávního stavu, za který je zadavatel odpovědný.

V posléze uvedeném případě vybraný dodavatel oprávněně očekává, že kromě bezodkladného uzavření smlouvy (srov. § 124 ZVeřZ) mu také bude umožněno bezodkladně přistoupit k započtí řádného plnění veřejné zakázky a že v této souvislosti mu bude poskytnuta také veškerá zákonem či smlouvou předvídaná součinnost ze strany veřejného zadavatele.⁶ **Prodlení zadavatele coby objednatel s poskytnutím součinnosti k řádnému provedení díla má své hmotně-právní důsledky, z nichž lze zvláště vyzdvihnout možnost jednostranného zrušení závazku ze strany zhotovitele** (např. s odvoláním na neposkytnutí nutné součinnosti dle § 2591 o. z., při neposkytnutí součinnosti ke změně nevhodného příkazu k provedení díla dle § 2595 o. z. nebo v případě neposkytnutí součinnosti k vyřešení výskytu skryté překážky dle § 2627 odst. 2 o. z.), anebo absenci prodlení zhotovitele coby dlužníka v důsledku objednatelova (zadavatelova) prodlení s poskytnutím součinnosti potřebné ke splnění dluhu, resp. ke splnění veřejné zakázky (srov. § 1968 ve spojení s § 1975 o. z.). Zhotovitel v takovém případě není v prodlení se splněním díla a současně je oprávněn (nikoli povinen) jednostranně zrušit smlouvu na veřejnou zakázku odstoupením. Odstoupení od smlouvy na veřejnou zakázku nicméně nemusí být z řady důvodů v zájmu dodavatele, a prodlení s poskytnutím součinnosti ze strany zadavatele tak může teoreticky trvat libovolně dlouhou dobu.

Stejně jako v případě prvně diskutovaného počátečního odkladu plnění veřejné zakázky i v případě dlouhodobějšího přerušování realizace veřejné zakázky na stavební práce samozřejmě také dochází ke změnám v situaci na trhu, k nárůstu cen stavebních prací atd., ale také **k nárůstu režijních nákladů zhotovitele, s nímž v původní nabídkové ceně logicky nebylo počítáno.**⁷ I v tomto případě tedy v mezidobí může dojít (a také zpravidla dochází) k nárůstu nákladů na realizaci veřejné zakázky, přičemž není důvodu k tomu, aby tuto zvýšenou finanční zátěž nesl dodavatel. Vynucené přerušování plnění veřejné zakázky je nutné považovat za protiprávní stav, který je zapříčiněn zadavatelem, anebo je zadavatel za něj přinejmenším odpovědný, resp. nad ním má kontrolu (srov. § 6 odst. 2 o. z.). Takto vyvolané zvýšené náklady na realizaci veřejné zakázky představují újmu, která byla zhotoviteli způsobena v souvislosti s nepředvídaným a vynuceným přerušováním plnění veřejné zakázky, za něž odpovídá zadavatel (jedná se o škodu způsobenou dodavateli porušením právní povinnosti ze strany zadavatele).

Nejde zde jen o to, že zadavatel se ocitá v pozici smluvní strany porušující svou smluvní či zákonnou povinnost k poskytnutí součinnosti nezbytné ke splnění smlouvy na veřej-

4 Samozřejmě za předpokladu, že se mohl seznámit s obsahem smlouvy, byla-li součástí zadávací dokumentace.

5 Tzn. při vědomí toho, že veřejnou zakázku nebude možné plnit ještě dlouhou dobu po uzavření smlouvy.

6 Zůstaneme-li u příkladu veřejných zakázek na stavební práce, pak se opět typicky jedná o předání staveniště plně způsobilého k provedení díla, o poskytnutí stavebního povolení apod.

7 Typicky půjde např. o náklady na bankovní záruky, na pojištění díla, o správní režii apod.

nou zakázku, ale **faktickou nečinnost zadavatele je možné současně považovat za podstatnou změnu závazku**, pokud je v souvislosti s takovou změnou naplněn některý z definičních předpokladů podstatné změny vymezených v § 222 odst. 3 ZVeřZ.

Vstup další osoby do smluvního vztahu jako (podstatná) změna závazku?

Dle § 222 odst. 10 ZVeřZ je za podstatnou změnu závazku považováno také **nahrazení dodavatele jiným dodavatelem** [vyjma případů uvedených pod písm. a) a b) tohoto ustanovení]. Můžeme si položit otázku, jak bude nahlíženo na situaci, kdy by sice mělo dojít k setrvání původních účastníků ve stávajícím smluvním vztahu, ale současně také k rozšíření okruhu osob vystupujících coby nositelé určitých práv a povinností na straně dodavatele anebo na straně zadavatele. Striktně vzato se tedy nejedná o ust. § 222 odst. 10 ZVeřZ zapovězené nahrazení dodavatele jiným dodavatelem, nicméně jak si dále ukážeme, **důsledky mohou být velmi podobné**.

Okolnosti realizace veřejné zakázky mohou vyústit ve snahu o posílení pozice jedné či druhé strany, takže si lze představit, že třetí osoba např. ve smyslu § 1892 o. z. na základě dohody s dodavatelem nebo zadavatelem přistoupí k dluhu zadavatele (tímto dluhem bude zejména povinnost k zaplacení úplaty za plnění veřejné zakázky), resp. dodavatele (zde by dotčeným dluhem byla povinnost ke splnění veřejné zakázky). Obdobně si lze představit, že třetí osoba poskytne ve smyslu § 2018 a násl. o. z. ručení zadavateli (za splnění dluhu dodavatele) nebo dodavateli (za splnění dluhu zadavatele). Základní otázkou, kterou si v této souvislosti musíme položit, je to, **zda je možné takovouto „intervenci“ třetí osoby do závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku vůbec považovat za změnu takového závazku** a zda tedy můžeme poměřovat takovou změnu prizmatem § 222 ZVeřZ z hlediska posouzení, zda se jedná o změnu podstatnou, či nikoli.

Je skutečností, že závazek ze smlouvy na veřejnou zakázku není vznikem onoho dalšího právního vztahu dotčen v tom smyslu, že by např. doznal změn rozsah či kvalita plnění veřejné zakázky, že by se měnila povaha veřejné zakázky nebo další smluvně sjednané parametry plnění veřejné

zakázky (doba plnění, věcné či časové milníky, cena apod.). Nad rámec stávajících práv a povinností vyplývajících z dohodované smlouvy na veřejnou zakázku však **mohou smluvním stranám vzniknout další, resp. nové povinnosti** (či práva), o nichž v původním zadávacím řízení nebylo nic známo.

Máme-li být konkrétní, pak můžeme využít výše uvedených příkladů přistoupení k dluhu a ručení. V obou těchto případech totiž může vzniknout situace, kdy třetí osoba (tj. přistoupivší dlužník nebo ručitel) bez vědomí, a dokonce i proti vůli stávajícího účastníka smlouvy, např. vybraného dodavatele, zasáhne do smluvního vztahu mezi zadavatelem a tímto vybraným dodavatelem. V případě přistoupení k dluhu dodavatele má přistoupivší dlužník k dispozici jednak možnost uplatnění námitek vůči pohledávce svědčících dosud pouze dlužníkovi (v daném případě dodavateli),⁸ a vedle toho je samozřejmě oprávněn, resp. povinen, taktéž (solidárně) splnit dluh, tedy poskytnout plnění veřejné zakázky věřiteli, tj. zadavateli. Tímto způsobem může být ovšem dodavatel fakticky zbaven svobodného rozhodování, zda (a jakou) námítku případně vůči zadavateli uplatní,⁹ a především může být takto zbaven práva řádně a včas splnit svůj dluh, tzn. splnit veřejnou zakázku.¹⁰ Splněním veřejné zakázky za dodavatele by však byl prakticky popřen smysl účasti dodavatele v zadávacím řízení a následky přistoupení k dluhu by se za určitých okolností blížily následkům (zakázaného) nahrazení dodavatele jiným dodavatelem.

Prakticky totéž pak platí pro zmíněné **ručení třetí osoby poskytnuté zadavateli bez souhlasu** (či dokonce proti vůli) **dodavatele** – i v tomto případě má ručitel v souladu s § 2023 odst. 1 o. z. k dispozici námítku svědčící jinak dlužníkovi (dodavateli) a i on může (musí) splnit dluh namísto dlužníka.¹¹

V praxi byly zaznamenány také případy, kdy **třetí osoba, která určitým způsobem finančně participovala na realizaci veřejné zakázky,**¹² **usilovala o převzetí dluhu veřejného zadavatele** postupem dle § 1888 a násl. o. z. I když dodavatel k převzetí dluhu nepřivoli, přejímá vzniká vůči dlužníkovi (v daném případě zadavateli) povinnost zařídít, aby dlužník nemusel svůj dluh plnit (srov. § 1889 o. z.).

Do závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku tak vstupuje další subjekt, jehož motivace, která dodavateli ani nemusí být zřejmá, je určována jeho partikulárním zájmem a samostatným vztahem se zadavatelem. Osobní zájem této třetí osoby tedy vůbec nemusí být totožný se zájmem veřejného zadavatele (jemuž by mělo jít zjednodušeně řečeno o to, aby v rámci férové hospodářské soutěže zadal veřejnou zakázku a za její řádné provedení též řádně zaplatil sjednanou cenu), což se zpravidla promítne i do způsobu, jímž přistoupí k plnění své povinnosti „*zařídít, aby dlužník nemusel věřiteli plnit*“.

Pro tento i předešlé příklady obecně platí, že **plnění veřejné zakázky je spojeno s určitou úrovní vztahů, která by měla být z podstaty věci vyšší než v případě obvyklých smluvních vztahů** např. mezi podnikateli, jejichž motivace je logicky primárně diktována snahou o minimalizaci nákladů a maximalizaci zisku. Lze proto oprávněně očekávat, že mnozí účastníci by se vůbec nezúčastnili zadávacího řízení, pokud by jim bylo předem známo, že do jejich potenciálního právního vztahu se zadavatelem může v budoucnu zasáhnout např. soukromý subjekt odlišný od zadavatele, jehož

8 K tomu srov. např. B. Dvořák in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V., Závazkové právo, Obecná část (§ 1721-2054), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 783 a 785.

9 Přistoupivší dlužník tak může namísto dodavatele např. uplatnit námítku započtení, promlčení, odepření plnění apod., a to bez ohledu na názor či postoj dodavatele k takovému postupu. Dodavatel je tak proti své vůli *de facto* zbaven možnosti samostatné volby své obchodní nebo právní taktiky v jednání se zadavatelem.

10 V případě veřejných zakázek na stavební práce bude dodavatel tímto způsobem mj. zbaven možnosti získání reference ve smyslu § 79 odst. 2 písm. a) ZVeřZ, což může být další výrazně diskvalifikační faktor přesahující horizont plnění stávající veřejné zakázky a komplikující účast dodavatele v budoucích zadávacích řízeních týkajících se obdobných zakázek.

11 Samozřejmě poté, co je k tomu věřitelem, tj. zadavatelem, vyzván s konstatováním, že dodavatel nesplnil svůj dluh odpovídající povinnosti k poskytnutí předmětu plnění veřejné zakázky, a to bez ohledu na faktickou správnost takového konstatování.

12 Jednalo se o případ, kdy se soukromý investor zavázal veřejnému zadavateli k úhradě části nákladů na realizaci stavebních prací (realizovaných ve formě veřejné zakázky), z jejichž provedení měl mít on sám nepřímý ekonomický prospěch.

kroky vůči vybranému dodavateli mohou být účelově určovány zcela jiným zájmem, než je zájem na oboustranně korektním průběhu realizace veřejné zakázky, a mohou taktéž podstatným způsobem omezit volnost dodavatele při volbě přístupu vůči zadavateli v průběhu plnění veřejné zakázky.

S ohledem na shora předestřené argumenty mám za to, že popsané (a jiné jim typově podobné) **vstupy třetích osob do právního vztahu mezi vybraným dodavatelem a veřejným zadavatelem lze považovat za změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, byť samotná práva a povinnosti vyplývající z této smlouvy bezprostředně dotčeny nejsou.** Dodavatel je nicméně potenciálně omezen ve volbě právních nástrojů, resp. postupů při výběru strategie při plnění veřejné zakázky, event. může být zcela zbaven možnosti veřejnou zakázku splnit, a z tohoto pohledu je tedy vskutku obsah původního závazku v jistém smyslu modifikován.

Pro posouzení otázky, zda by se v této souvislosti jednalo o podstatnou, a tedy i zákonem zakázanou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, je rozhodující, zda lze tento typ změn podřadit pod některou z obecných hypotéz (skutkových podstat) definujících podstatnou změnu závazku (srov. § 222 odst. 3 ZVeřZ). Jsem současně přesvědčen o tom, že při použití v původním zadávacím řízení by mnozí dodavatelé od své účasti v zadávacím řízení raději zcela upustili, než aby podstoupili shora popsaná rizika, čímž by mohlo dojít k ovlivnění výběru dodavatele v tomto zadávacím řízení, a tím i k naplnění definice podstatné změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku dle § 222 odst. 3 písm. a) ZVeřZ.

Pasivita zadavatele při výkonu práv ze smlouvy jako změna závazku

K podstatné změně závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku může dojít i v případě určité pasivity zadavatele, kterou nelze *a priori* považovat za protiprávní jednání ve smyslu porušení smlouvy na veřejnou zakázku (např. ve srovnání s výše diskutovaným neposkytnutím součinnosti dodavateli nezbytné ke splnění jeho dluhu, resp. veřejné zakázky, které je nutné považovat za protiprávní jednání zadavatele, jenž takto porušuje některou svou zákonnou či smluvní povinnost).¹³

Typickým příkladem takové situace je **rezignace zadavatele** (lhostejno, zda záměrná či neuvědomělá) na výkon určitých práv vyplývajících pro něj ze smlouvy na veřejnou zakázku. Může se jednat např. o **důsledné nevyvážení smluvní pokuty**, na kterou vznikl zadavateli nárok v souvislosti s objektivně nastalým a nezpochybnitelným porušením smlouvy ze strany dodavatele,¹⁴ rezignace zadavatele na požadavek dodržení některých kvalitativních či kvantitativních parametrů předmětu plnění veřejné zakázky (např. na množství či jakost požadovaných dodávek zboží, kvalitu provedených stavebních prací, rozsah či úroveň provedených služeb apod.) nebo jeho lhostejný přístup ke kontrole způsobu plnění veřejné zakázky (zadavatel kupř. přechází mlčením plnění zakázky osobami bez náležité profesní kvalifikace či zkušeností v rozporu s požadavky, které na tyto osoby kladl, resp. definoval v zadávacích podmínkách, při plnění zakázky umožní účast subdodavatelů bez náležitých zkušeností a kvalifikace apod.).

Jedná se svým způsobem o faktickou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, přičemž není podstatné, že takováto změna (např. zmíněná rezignace na vymáhání smluvní sankce za porušení smlouvy ze strany dodavatele) není výsledkem explicitní dohody stran o změně smlouvy, nýbrž pouze důsledkem nečinnosti zadavatele.¹⁵ Konečný výsledek je ve skutečnosti tentýž, a pokud by takováto změna naplňovala některou z definic podstatné změny závazku ve smyslu § 222 odst. 3 ZVeřZ, pak by se o podstatnou změnu také jednalo.

Vezmeme-li si jako příklad opět zmínované nevyvážení smluvní pokuty vůči dodavateli (např. z důvodu jeho prodlení s dokončením díla v rámci veřejné zakázky na stavební práce), pak z hlediska dodavatele (zhotovitele) není podstatné, zda ještě před porušením smlouvy se zadavatelem uzavřel dohoda o změně smlouvy o dílo, na základě které dojde ke zrušení této sankce, anebo zda po porušení smlouvy dojde ze strany zadavatele k výslovnému prominutí příslušného dluhu (nároku na zaplacení smluvní pokuty), či zůstane-li zadavatel jednoduše pasivní a navzdory evidentnímu porušení smlouvy od vymáhání dané sankce byt jen zčásti upustí.

Pokud zadavatel připustí faktickou existenci stavu, který neodpovídá původním požadavkům kladeným na dodavatele v rámci zadávacího řízení, resp. v rámci zadávacích podmínek,¹⁶ pak platí, že byl-li by tento stav zohledněn v původních zadávacích podmínkách a umožnilo-li by to účast jiných dodavatelů (či mohlo-li by to ovlivnit výběr nejvhodnější nabídky), jednalo by se o podstatnou, a tedy nepřípustnou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku.¹⁷

Závěrem

I pro výše popisované nestandardní změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku platí totéž, co pro změny závazku uskutečněné obvyklým způsobem, tedy dohodou stran. **Podstatná změna závazku je zákonem zapovězena a zadavateli je ust. § 223 odst. 1 ZVeřZ uloženo zrušit smlouvu na veřejnou zakázku výpovědí nebo odstoupením**, pokud by nebylo možné v plnění veřejné zakázky pokračovat, aniž by byla porušena pravidla uvedená v § 222 ZVeřZ (tedy zjednodušeně řečeno, aniž by byl porušen zákaz podstatné změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku). Zákon sice říká, že zadavatel v takovém případě „*může*“ smlouvu na veřejnou zakázku vypovědět nebo od ní odstoupit, nicméně s ohledem na situaci, v níž se v takovém případě zadavatel ocitá,

¹³ Je však zřejmé, že povede-li pasivita zadavatele k podstatné změně závazku ve smyslu zákona o zadávání veřejných zakázek, půjde o protiprávní jednání, resp. protiprávní stav navozený zadavatelem z hlediska právních předpisů upravujících zadávání veřejných zakázek.

¹⁴ Tento příklad uvádí rovněž D. Dvořák, op. cit. sub 1, str. 138 a 141.

¹⁵ K dodatečnému smluvnímu vyloučení povinnosti k úhradě smluvní pokuty u smlouvy na veřejnou zakázku srov. např. rozhodnutí KS v Brně ve věci sp. zn. 62 Af 130/2016.

¹⁶ Kupř. připustí realizaci veřejné zakázky způsobem, který neodpovídá požadavkům na kvalitu jejího provedení vymezeným v zadávacích podmínkách, čemuž se museli účastníci zadávacího řízení přizpůsobit z hlediska prokázání jejich kvalifikace (např. při prokazování technické kvalifikace doložením referenčních staveb, dodávek či služeb, doložením vzdělání a odborné kvalifikace svého personálu apod.).

¹⁷ Totéž samozřejmě platí, pokud by důsledkem takového stavu byla změna ekonomické rovnováhy závazku ve prospěch dodavatele nebo významné rozšíření rozsahu plnění veřejné zakázky [srov. § 222 odst. 3 písm. b), c) ZVeřZ].

nelze dospět k jinému řešení, než že smlouvu zrušit jednoduše musí. Pokud totiž zákon v § 222 říká, že zadavatel nesmí připustit podstatnou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku bez provedení nového zadávacího řízení, pak logicky nemá jiné řešení než smlouvu vypovědět nebo od ní odstoupit, nemůže-li připustit pokračování plnění veřejné zakázky způsobem zahrnujícím podstatnou změnu.

Tento příspěvek je věnován nikoli obvyklým způsobům změny závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku, a je tedy jasné, že **zde popisované nestandardní situace mají vysoký potenciál vyvolat spor mezi zadavatelem a dodavatelem**. Preferováním způsobem odklizení takového konfliktu je každopádně jeho smírné urovnání, přičemž v této souvislosti může sehrát důležitou roli **institut narovnání**, který může mít své místo i při řešení sporu týkajícího se provádění veřejné zakázky.¹⁸ V průběhu realizace veřejné zakázky může vzniknout celá řada sporných momentů týkajících se dílčích aspektů veřejné zakázky (tj. např. včasnosti a kvality plnění, úplnosti poskytnutých podkladů apod.) a zvláště veřejné zakázky na stavební práce jsou ze své podstaty ke vzniku sporů tohoto druhu velmi náchylné.¹⁹ Narovnání sporných práv a povinností je

v takové situaci nejefektivnějším řešením, které jednak obě strany nejméně časově, finančně i organizačně zatěžuje, ale především umožňuje bezproblémové dokončení veřejné zakázky bez jakékoli další zátěže (např. v podobě navazujících soudních sporů, prodlev v realizaci zakázky či její úplné nedokončení vyvolané sporem, odepřením či neposkytnutím plnění, spornými zápočty pohledávek atd.).

Narovnání nemusí nutně znamenat přímou změnu závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku (a to ani změnu nepodstatnou), zvláště řeší-li takto strany sporné otázky skutkové. V takovém případě se totiž nemění obsah uzavřené smlouvy na veřejnou zakázku a v zásadě nejsou nijak dotčena ani práva a povinnosti z této smlouvy vyplývající (byť striktně vzato lze tvrdit, že by případné nedořešení oněch skutkových otázek často mělo dopad i na právní postavení stran z hlediska posouzení míry splnění jejich smluvních povinností). Strany takto narovnáním pouze vyjasňují určitý (typicky technický) problém (např. vyjasňují soulad provedených stavebních prací s projektem, hledají shodu na míře prodloužení doby realizace díla způsobeného nevhodnými klimatickými podmínkami apod.). V praxi je nicméně spíše pravidlem, že pokud strany narovnávají sporné momenty plnění veřejné zakázky, nevyhnou se ani dodatečné úpravě či modifikaci smlouvou zakotvených práv a povinností. Na takový zásah do závazku ze smlouvy na veřejnou zakázku je pak nutné nazírat optikou § 222 ZVeřZ a stejně jako v ostatních případech změn tohoto závazku posuzovat, zda se nejedná o změnu podstatnou, a tedy zakázanou. ❀

inzerce

18 Použití tohoto institutu při řešení sporných momentů realizace veřejné zakázky v zásadě neodmítá ani D. Dvořák, op. cit. sub 1, str. 139-140.

19 Spory tohoto typu pravidelně vznikají ohledně míry splnění časových a věcných milníků, oprávněnosti uplatnění nároků na zaplacení smluvních pokut, míry splnění povinností součinnosti k provedení díla, existence skrytých překážek týkajících se místa provádění díla, správnosti projektové dokumentace určené k provedení díla, posuzování vlivu nevhodných klimatických podmínek na průběh stavebních prací apod.

Advokátní koncipient/ka

Greats advokáti, s.r.o.
Salvátorská 931/8,
110 00 Praha 1

777 604 803
law@greats.cz
www.greats.cz

Zajímá Vás finanční regulace? Chcete získat zkušenosti s právní úpravou fondového byznysu a asset managementu? Rádi byste pracovali v atraktivním networkingovém prostředí Opera na Praze 1?

PŘIJMEME advokátního koncipienta, který hledá generální praxi se zaměřením na regulaci finančních služeb, korporátní právo, právo nemovitostí, IP/IT, veřejné zakázky.

POŽADUJEME:

- VŠ vzdělání v oboru právo
- drive

NABÍZÍME:

- dlouhodobou spolupráci
- osobní přístup, komplexní zapojení vč. jednání s klienty
- motivační program, pracovní flexibilitu, podporu v seberozvoji

Posíle náš tým a my Vás necháme vyrůst na našich zkušenostech.
Be GREATS.

Nejvyšší soud:

K pravomoci soudu projednat spor na ochranu osobnosti poslance

Projev poslance směřující vůči jinému poslanci na půdě Poslanecké sněmovny může vyvolat nejen následky disciplinární, spočívající v projednání věci a případném uložení sankce disciplinární komisí Poslanecké sněmovny, ale při zásahu do osobnostních práv může vyvolat též následky soukromoprávní, tedy založit oprávnění dotčené osoby domáhat se, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek a za podmínek uvedených v § 2956 o. z. též, aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. Pravomoc soudů k projednání sporů na ochranu osobnosti poslance, do níž bylo neoprávněno zasaženo projevem jiného poslance v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, není zvláštním zákonem vyloučena, proto má soud v takové věci pravomoc podle § 7 odst. 1 o. s. ř., a nejsou zde tedy podmínky pro zastavení řízení a postoupení věci mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny s odkazem na § 104 odst. 1 o. s. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2386/2019

K věci:

Žalobce, poslanec Poslanecké sněmovny, se s odkazem na ochranu své osobnosti domáhá, aby žalovanému poslanci Poslanecké sněmovny bylo uloženo přednést na schůzi Poslanecké sněmovny omluvu za nepravdivý výrok, že žalobce „rozkrádal Ministerstvo obrany a zabil lidi cez padáky“, kterým dne XY při schůzi Poslanecké sněmovny (v rámci hlasování o XY) zneuctil žalobce v očích veřejnosti, neboť celá schůze byla živě vysílána celoplošnou televizní stanicí ČT 24.

Odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo zastaveno řízení, rozhodnuto o náhradě nákladů řízení a o tom, že po právní moci usnesení bude věc postoupena mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny České republiky, a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Odvolací soud shledal správným závěr soudu prvního stupně, že podle § 7 o. s. ř. není dána pravomoc soudu k projednání tohoto sporu, neboť § 13 odst. 2 zák. č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny (dále též jen „jednací řád“), jakožto zcela svébytná hmotněprávní i procesněprávní norma svěřuje pravomoc k projednání a rozhodnutí sporu mezi poslanci, vzniklého z urážlivého projevu poslance na adresu jiného poslance v Poslanecké sněmovně, výlučně mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny v rámci disciplinárního řízení. Soud prvního stupně tedy postupoval správně, když řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavil a podle odst. 2 téhož ustanovení rozhodl, že po právní moci rozhodnutí bude věc postoupena mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny, přičemž je bezvýznamné, že jednací řád neobsahuje ustanovení, které by zakládalo povinnost mandátového a imunitního výbo-

ru projednat návrh podaný k soudu a soudem postoupený, neboť jak mandátový a imunitní výbor, tak žalobce se postoupení mohou bránit návrhem na zahájení řízení o kompetenčním sporu podle zák. č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.

Usnesení odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost podle § 237 o. s. ř. spatřuje v tom, že **odvolací soud nesprávně posoudil v judikatuře dosud neřešenou právní otázku, zda čl. 27 odst. 2 ústavního zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“), vylučuje pravomoc soudu rozhodovat v občanském soudním řízení o návrhu poslance na ochranu jeho osobnosti, do níž bylo zasaženo projevem jiného poslance, učiněným při jednání v Poslanecké sněmovně. Dále podle žalobce nebyly dosud vyřešeny v judikatuře otázky, zda lze podle § 104 odst. 2 o. s. ř. postoupit civilní žalobu na ochranu osobnosti mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny, do jaké míry se vztahuje indemnita na projevy nesouvisející s výkonem mandátu poslance a zda lze projev poslance pokládat za učiněný výlučně na půdě Poslanecké sněmovny za situace, kdy probíhá přímý přenos tohoto projevu v České televizi se záznamem na internetu.**

Žalobce je přesvědčen, že čl. 27 odst. 2 Ústavy nevylučuje podání civilní žaloby k soudu proti poslanci za jeho projevy, pokud zasáhnou do osobnostních práv jiného poslance. V daném případě se projev žalovaného vůči žalobci obsahově nijak netýkal programu projednávaného Poslaneckou sněmovnou (hlasování o důvěře vládě) a navíc se neomezoval jen na sněmovnu, ale byl přenášen veřejnoprávní televizí, proto byl žalobce projevem žalovaného nejen uražen, ale byla jím také pošpiněna čest žalovaného v očích veřejnosti; projev žalovaného je tak třeba pokládat nejen za projev poslance v Poslanecké sněmovně, ale též za projev učiněný mimo Poslaneckou sněmovnu.

Podle žalobce nelze vyloučit právo osoby, do jejichž osob-

nostních práv bylo projevem poslance zasaženo, obrátit se s civilní žalobou na ochranu osobnosti k soudu, mimo jiné i proto, že **obecný soud nemůže svým rozhodnutím uložit disciplinárnímu orgánu sněmovny povinnost projednat civilní žalobu.** Soudy obou stupňů vyhodnotily výroky žalovaného jako urážku. Žalobce se však domáhá též konstatování nepravdivosti výroků žalovaného, a to bez ohledu na to, zda mají urážlivý obsah, což v disciplinárním řízení není možné. V disciplinárním řízení nelze poslanci uložit povinnosti, které může uložit jen soud v řízení o ochranu osobnosti (povinnost zdržet se zásahů do osobnostních práv, uveřejnit omluvu stejným způsobem, jakým bylo do cti zasaženo, či poskytnout zadostiučinění poškozenému v penězích), ale jen povinnost omluvit se či zaplatit pokutu (sankci). Žalobce se domáhal zrušení napadeného usnesení a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání navrhl, aby dovolání bylo jako nepřijatelné odmítnuto, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je závislé jen na výkladu vztahu § 7 odst. 1 o. s. ř. a úpravy disciplinárního řízení v zákoně o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, nikoliv na výkladu čl. 27 odst. 2 Ústavy, či na posouzení otázky, zda projev, učiněný sice na půdě Poslanecké sněmovny, ale přenášený přímo Českou televizí a archivovaný, je možné pokládat pouze za projev na půdě parlamentu. Přesto žalovaný vyložil svůj názor, že smyslem čl. 27 odst. 2 Ústavy je vyloučit nejen trestněprávní, ale i občanskoprávní odpovědnost poslance za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně a svěřit rozhodování o nich jen disciplinární pravomoci komory. Připustil, že tato otázka dosud nebyla soudy řešena, když Ústavní soud se k ní ve svém nálezu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 3018/14, nevyjádřil, neboť zodpovězení této otázky nebylo pro projednávání případ nezbytné. Odůvodnění citovaného nálezu však obsahuje vymezení podmínek, za nichž dopadá indemnita na konkrétní projev tak, že musí jít o sdělení informace nebo vyjádření názoru slovem, písmem, obrazem či jiným způsobem, a to na schůzi Poslanecké sněmovny či Senátu, jejich výborů, podvýborů či komisí včetně vyšetřovacích komisí anebo na společné schůzi Poslanecké sněmovny a Senátu či těchto orgánů, přičemž tento projev nesmí směřovat výhradně navenek, tj. musí směřovat vůči dalším účastníkům parlamentní debaty v širším slova smyslu, kterými jsou poslanci, senátoři a jiné osoby s oprávněním účasti na jednání komory či jejich orgánů. Žalovaný je přesvědčen, že všechny tyto podmínky byly v daném případě splněny – šlo o vyjádření názoru poslance slovem vůči poslanci na schůzi Poslanecké sněmovny.

Právní teorie se v názoru na výklad čl. 27 odst. 2 Ústavy ve vztahu k občanskoprávní odpovědnosti poslance různí. J. K. se přiklání k výkladu, podle něhož jsou civilní žaloby za projevy poslanců či senátorů možné, J. K. se kloní k názoru, že občanskoprávní odpovědnost za parlamentní projevy v České republice je vyloučena podobně jako na Slovensku. Ustanovení čl. 78 odst. 2 Ústavy Slovenské republiky po novele provedené ústavním zákonem č. 90/2001 Z. z. výslovně uvádělo, že „*Za výroky pri výkone funkcie poslanca prednesené v Národnej rade Slovenskej republiky alebo v jej orgáne nemožno poslanca trestne stíhať, a to ani po zániku jeho*

mandátu. Poslanec podlieha disciplinárnej právomoci Národnej rady Slovenskej republiky. Občianskoprávna zodpovednosť poslanca tým nie je dotknutá.“ Třetí věta čl. 78 odst. 2 Ústavy Slovenské republiky však byla vypuštěna ústavním zákonem č. 140/2004 Z. z. Nyní je znění čl. 27 odst. 2 Ústavy České republiky v podstatě totožné s aktuálním zněním čl. 78 odst. 2 Ústavy Slovenské republiky, pouze s tím rozdílem, že v naší úpravě je uvedeno, že „*Poslanec a senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem.*“ Žalovaný soudí, že užitím slova „jen“ je položen důraz na vyloučení pravomoci disciplinární komise, a s odkazem na náleze Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 11. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 146/2016, dovozuje, že ani v České republice s totožnou ústavněprávní úpravou nemůže poslanec být žalován u soudu za své výroky v Poslanecké sněmovně. Tento závěr je podle žalovaného možné učinit i na základě důvodové zprávy k čl. 27 Ústavy, podle které „*odpovědnost za projevy poslanců nebo senátorů si řeší každá komora sama*“. Konečně podle žalovaného projev poslance u řečnického pultu je vždy třeba považovat za projev směřující vůči dalším účastníkům parlamentní debaty, k čemuž také odkázal na již zmíněný náleze Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 3018/14, podle něhož „*Rozhodující pro poskytnutí indemnity podle čl. 27 odst. 2 Ústavy totiž není forma projevu ani médium, ve kterém se projev poslance objeví, ale účel tohoto projevu – tj. zda tento projev přispívá do parlamentní debaty, předává informace či komunikuje názory ostatním poslancům (či jiným osobám, které mají právo se jednání komor parlamentu nebo jejich orgánů účastnit...), umožňuje tržbení názorů a hledání politické vůle většiny...*“

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení, zastoupenou advokátem, a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadeným usnesením odvolacího soudu bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jímž se řízení končí, a to k posouzení dosud dovolacím soudem neřešené otázky, zda je dána pravomoc soudu k projednání a rozhodnutí sporu o ochranu osobnostních práv poslance proti zásahu, k němuž mělo dojít projevem jiného poslance v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. **Dovolání je důvodné.**

Podle § 7 odst. 1 o. s. ř. v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Podle odst. 3 jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon.

Podle § 103 o. s. ř. kdykoliv za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení).

Podle § 104 odst. 1 o. s. ř., jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s po-

dáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přítom zachovány.

Soudy jsou v občanském soudním řízení povolány k rozhodování o věcech, které svou povahou vyplývají ze vztahů uvedených v ust. § 7 odst. 1 o. s. ř., není-li výjimečně založena výslovným ustanovením zákona pravomoc jiného orgánu. Vedle toho pak soudy rozhodují i o dalších věcech, jestliže jejich pravomoc zakládá zákon (§ 7 odst. 3 o. s. ř.). Pro posouzení, zda je v projednávané věci dána pravomoc soudu, je proto rozhodující charakter právního vztahu, z něhož vyplývá žalobcem uplatněný nárok (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3522/2011, publikované pod č. 114/2012 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Též podle usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zák. č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ze dne 30. 6. 2014, č. j. Konf 16/2014-7, pro posuzování pravomoci soudů v občanském soudním řízení a soudů ve správním soudnictví má význam právo hmotné, nikoliv právo procesní.

V posuzované věci se žalobce proti žalovanému domáhá omluvy za výrok, pronesený žalovaným na schůzi Poslanecké sněmovny při jednání o důvěře vládě, jímž měl žalovaný neoprávněně zasáhnout do osobnostních práv žalobce. Spory o ochranu osobnosti jsou upraveny soukromým právem (§ 81, 82 a 2956 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, dále jen „o. z.“). Jde o spory, v nichž stojí proti sobě v rovném postavení ten, do jehož práv bylo zasaženo a kdo uplatňuje právo na upuštění od dalšího zásahu a na odstranění následku zásahu (případně za podmínku uvedených v § 2894 odst. 2 a § 2951 odst. 2 o. z. požaduje náhradu nemajetkové újmy), a ten, kdo do osobnostních práv jiného neoprávněně zasáhl a jehož odpovídající závazek má být požadovaným rozhodnutím založen. V těchto sporech je tedy, obdobně jako ve sporech o náhradu škody, obecně dána pravomoc soudů, není-li zákonem svěřena jinému orgánu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 23 Cdo 3217/2009, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4202/2011).

Právním předpisem, jenž modifikuje hmotněprávní i procesní dopady některých právních norem vůči poslancům a senátorům, je ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“).

Podle čl. 27 odst. 1 Ústavy poslanec ani senátor nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

Podle čl. 27 odst. 2 Ústavy za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem.

Podle čl. 27 odst. 3 Ústavy za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

Podle čl. 27 odst. 4 Ústavy poslanec ani senátor nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepřel-li komora souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání mandátu vyloučeno.

Podle čl. 27 odst. 5 Ústavy poslanec nebo senátor lze za-

držet, jen byl-li dopaden při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Z uvedené úpravy je zřejmé, že celý čl. 27 Ústavy představuje výjimku z obecných pravidel platných pro všechny občany, resp. ze základní zásady plynoucí z čl. 1 věty první Listiny základních práv a svobod, podle níž lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i právech. Proto musí být výjimka z takto zásadního pravidla vykládána spíše restriktivně a s přihlédnutím ke smyslu a účelu této úpravy. Tím je ochrana parlamentu jako takového před zásahy především ze strany moci výkonné, prostřednictvím ochrany výkonu mandátu jednotlivých poslanců a senátorů.

Odstavec první čl. 27 Ústavy zcela vylučuje jakýkoliv postih poslanců a senátorů pouze za způsob jejich hlasování, neboť hlasování je nejdůležitějším a zásadním výkonem mandátu těchto ústavních činitelů. Jde o úpravu jednoznačnou, nevyžadující podrobnějšího výkladu, ostatně se ani netýká předmětu projednávaného sporu.

Odstavec druhý výslovně vylučuje trestní stíhání poslanců a senátorů za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně, v Senátu nebo v jejich orgánech. Navazuje-li na toto konstatování věta, že „*poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem*“, pak gramatický i systematický výklad celého odst. 2 vyznívá jednoznačně pro závěr, že **místo trestního stíhání za výrok poslance (senátora) ve sněmovně přichází v úvahu jen disciplinární postih. Z čl. 27 odst. 2 Ústavy naopak žádným výkladem nelze dovést, že jím zákonodárce míní sejmut z poslanců a senátorů za jejich výroky i odpovědnost občanskoprávní.**

Absence jakéhokoliv omezení ve vztahu k soukromoprávním nárokům, které mohou být v souvislosti s výkonem poslaneckého mandátu založeny, je tedy zřejmá z celé systematiky úpravy indemnity v čl. 27 Ústavy. První odstavec zcela vylučuje odpovědnost poslanců a senátorů za způsob hlasování, druhý odstavec zakotvuje vynětí z trestní odpovědnosti poslanců a senátorů za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně a Senátu a třetí odstavec jejich vynětí z přestupkové odpovědnosti s tím, že pro tyto případy je vždy založena disciplinární pravomoc komory. K tomu viz náleží Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 3018/14, podle nějž „... *poslanci a senátoři požívají trestněprávní indemnity za projevy ve svých komorách a jejich orgánech, nikoliv však disciplinární indemnity. Trestněprávní indemnita má opět povahu hmotněprávní exempce z působnosti trestního zákonodárství, a tudíž projev poslance či senátora v jeho komoře a jejich orgánech není trestným činem. Za projev ve svých komorách a jejich orgánech tedy nelze poslance ani senátora trestně stíhat, ani proti němu zahájit správní řízení, nicméně komora, jejímž je dotčený poslanec či senátor členem, může tohoto poslance či senátora kárně stíhat a následně uložit kárné opatření. Trestněprávní a správněprávní odpovědnost poslanců a senátorů je tak nahrazena specifickou disciplinární odpovědností před příslušnou komorou.*“

Také v právní teorii převažuje názor, že občanskoprávní odpovědnost poslanců a senátorů za jejich projevy v parlamentu není čl. 27 odst. 2 Ústavy vyloučena. Např. J. K. (viz J. Kysele: Glosa k výkladu čl. 27 Ústavy Nejvyšším soudem, Státní zastupitelství č. 5/2013, str. 30) uvádí, že „Dozajista není možné poslance či senátora nijak postihnout za hlasování, dozajista jej však je možné postihnout za projev (disciplinárně a vlastně i náhradou škody při zásahu do osobnostních práv).“ Podle komentáře k čl. 27 odst. 2 Ústavy [viz P. Rychetský a kol.: Ústava České republiky (1/1993 Sb.), Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 297, bod 27] „Soukromoprávní odpovědnost poslance ani senátora tímto ustanovením není vyloučena. Smyslem imunity je zde toliko ochrana před zásahy ze strany veřejné moci.“ K užšímu pojetí, „podle něhož nelze indemnitu aplikovat v případě nároků uplatňovaných v civilněprávních žalobách (např. žalobou na ochranu osobnosti), neboť výkon poslaneckého mandátu je záležitostí veřejnou, přičemž původním smyslem indemnity (imunity) nebyla ochrana před ostatními občany, nýbrž před státními orgány“ se přiklání L. B. (viz L. Bahýřová, J. Filip, P. Molek a kol.: Ústava České republiky, Komentář, Linde, Praha 2010, str. 396, bod 11). Jak uvádí V. Š. v článku Imunita jako ústavněprávní problém, publikovaném v Časopisu pro právní vědu a praxi č. 1/1996, „článek 27 Ústavy pojímá indemnitu jako nepodmíněnou ochranu před jakýmkoliv hlasováním v Parlamentu a před jiným než disciplinárním postihem za projevy učiněné v Parlamentu“ a dodává, že „Je otázkou, zda lze poslance (senátora) žalovat za projevy učiněné v Parlamentu civilněprávně. Čl. 27 odst. 2 hovoří totiž výslovně pouze o vyloučení trestního postihu, přestože podle následné věty poslanci (senátoři) podléhají pouze disciplinární pravomoci příslušné komory. Zatímco v odst. 1 se hovoří o nemožnosti postihu (obecně), zmiňuje se odst. 2 pouze o trestním stíhání. A contr. tedy můžeme dovést, že Ústava na tomto místě garantuje pouze trestní ochranu, a nikoliv ochranu další. Tomu nasvědčuje i odst. 3, který výslovně vyjímá další skupinu prohřešků poslanců – přestupky. Civilněprávní proces nemůžeme označit za postih poslanců, protože není iniciován státní mocí a nenaplnuje tak původní smysl indemnity. Můžeme proto shrnout, že zatímco v čl. 27 odst. 1 ústavodárce vyloučil jakoukoliv odpovědnost poslanců za hlasování, za projevy (odst. 2) je vyloučena pouze trestní odpovědnost.“ Podle důvodové zprávy k čl. 27 Ústavy „Ústava vychází z podstaty imunity, která původně vznikla jako ochrana zákonodárce sboru vůči panovníkovi a tento smysl přiměřeně neztratila dodnes. I nyní jde o to, aby imunita chránila celý parlament, tedy jeho členy, aby mohli svobodně a v souladu se svým slibem nerušeně vykonávat svůj mandát. V žádném případě nejde o osobní beztrestnost nebo občanskou neodpovědnost poslanců jako jejich osobní výsadu.“ Imunita podle čl. 27 odst. 2 Ústavy (viz V. Pavlíček, J. Hřebejk: Ústava a ústavní řád České republiky, Linde, Praha 1998, str. 151) se „... vztahuje však jen na trestní odpovědnost, jen u ní lze použít pojmu trestní stíhání. Nevztahuje se na odpovědnost podle občanskoprávních předpisů (např. ustanovení o ochraně osobnosti podle § 11 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013).“

Soudy obou stupňů v dané věci založily své rozhodnutí na názoru, že posouzení závažnosti výroků ústavního čini-

tele na půdě Poslanecké sněmovny a způsobilosti těchto výroků zasáhnout osobnost jiného ústavního činitele nespadá do pravomoci soudu, neboť zákon (jednací řád Poslanecké sněmovny) svěřuje tuto věc do pravomoci jiného orgánu, a to mandátového a imunitního výboru Poslanecké sněmovny. Odvolací soud s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 3 As 11/2012, konstatuje, že jednací řád Poslanecké sněmovny je souborem hmotněprávních a procesních norem, které jako svébytný odpovědnostní institut upravují disciplinární řízení proti poslancům Poslanecké sněmovny, a z toho dovozuje absenci pravomoci soudů rozhodovat spory o ochranu osobnosti vzniklé z urážlivých projevů mezi poslanci.

S tímto závěrem odvolacího soudu se dovolací soud neztožňuje.

Podle § 1 odst. 1 zák. č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění účinném do 31. 8. 2018, jednací řád Poslanecké sněmovny upravuje zásady jednání Poslanecké sněmovny, jejich orgánů a funkcionářů, zásady jednání společné schůze komor parlamentu, styky sněmovny navenek, postavení poslanců, orgánů a funkcionářů sněmovny.

Podle § 13 odst. 1 jednacího řádu disciplinární řízení se vede proti poslanci, který se svým projevem učiněným ve sněmovně nebo v Senátu nebo v jejich orgánech dopustí jednání, pro které by mohl být jinak trestně stíhán.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení disciplinární řízení lze zavést proti poslanci, který svým projevem učiněným ve sněmovně nebo v Senátu nebo v jejich orgánech urazí poslance, senátora, ústavního soudce nebo jinou osobu, která má oprávnění zúčastnit se schůze sněmovny a jejich orgánů ze zákona.

Podle odst. 3 tohoto ustanovení disciplinární řízení se vede také proti poslanci, který se dopustí přestupku a požádá orgán příslušný k projednání přestupku o projednání přestupku v disciplinárním řízení.

Podle odst. 4 tohoto ustanovení mandátový a imunitní výbor zahájí disciplinární řízení o disciplinárním provinění uvedeném v odst. 1 na návrh předsedy sněmovny nebo z vlastního podnětu, o disciplinárním provinění uvedeném v odst. 2 na návrh uraženého a o přestupku podle odst. 3 na základě postoupení věci příslušným orgánem podle zvláštního právního předpisu.

Podle § 14 odst. 1 jednacího řádu mandátový a imunitní výbor provede v rámci disciplinárního řízení nutná šetření a poslanci, proti němuž se disciplinární řízení vede, poskytnou možnost, aby se vyjádřil a obhájil. Po provedeném šetření rozhodne o uložení disciplinárního opatření nebo řízení zastaví.

Podle § 15 odst. 1 jednacího řádu za disciplinární provinění podle § 13 odst. 1 a 2 lze poslanci uložit povinnost omluvit se za nevhodný výrok ve stanovené lhůtě a stanoveným způsobem nebo uložit pokutu až do výše jednoho měsíčního platu poslance.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení za přestupek podle § 13 odst. 3 lze poslanci uložit sankci, kterou za přestupek stanoví zvláštní právní předpis.

Podle § 18 jednacího řádu výnos z pokut je příjmem státního rozpočtu.

Jednací řád není zákonem, který by jakožto *lex specialis* upravoval občanskoprávní vztahy mezi poslanci, tedy ani nároky na náhradu škody či nemajetkové újmy. Ustanovení § 13 až 18 jednacího řádu, upravující disciplinární řízení s poslanci, slouží k procedurální úpravě jednání Poslanecké sněmovny, k udržení disciplíny a kultury projevu při jednáních a k udělování možných sankcí s cílem prosadit konstruktivní a kultivovanou parlamentní debatu. Jde (jak uvádí i odvolací soud s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 3 As 11/2012) o **svého druhu odpovědnostní institut, upravující disciplinární řízení proti poslancům, proto nemůže být pokládán za normu upravující soukromoprávní vztahy mezi poslanci.** To je zřejmé mimo jiné z toho, že disciplinární řízení je vedeno mandátovým a imunitním výborem proti poslanci, a nikoliv jako spor mezi dvěma rovnoprávními subjekty – dvěma poslanci (byť je v případě podle § 13 odst. 2 jednacího řádu zahajováno na návrh uraženého poslance). Podle § 14 odst. 1 jednacího řádu se řízení před mandátovým a imunitním výborem vede „proti poslanci“, jemuž se po provedení nutných šetření výborem „poskytne možnost, aby se vyjádřil a obhájl“, načež je řízení ukončeno zastavením nebo „uložením disciplinárního opatření“, které podle § 15 odst. 1 jednacího řádu může být představováno povinností omluvit se za nevhodný výrok ve stanovené lhůtě a stanoveným způsobem nebo pokutou až do výše jednoho měsíčního platu poslance, která je podle § 18 příjmem státního rozpočtu. Podle § 15 odst. 4 jednacího řádu lze disciplinární opatření uložit poslanci do jednoho roku ode dne, kdy „k disciplinárnímu provinění nebo přestupku došlo“.

Jazykovým i systematickým výkladem ust. § 13 až 18 jednacího řádu dospívá odvolací soud k závěru, že **citovaná ustanovení neupravují vypořádání občanskoprávních nároků, které mezi poslanci při výkonu jejich poslaneckého mandátu mohou vzniknout.** Disciplinární řízení, sloužící k zachování disciplíny při jednání sněmovny, vede orgán sněmovny proti poslanci, účastníky disciplinárního řízení nejsou dva subjekty s rovným procesním postavením, ale jen poslanec, proti němuž se řízení vede a který se v rámci tohoto řízení může obhajovat. Výsledkem řízení není úprava vzájemných práv dvou subjektů sporu, ale disciplinární opatření, tedy sankce svého druhu. V rámci tohoto řízení nejde o nápravu či odstranění následků zásahu do osobnostních práv poslance, k němuž mohlo projevem jiného poslance dojít, ale primárně o udržení pořádku a určité úrovně při parlamentní debatě. Vzhledem k tomu, že pokuta je příjmem státního rozpočtu (podle § 18 jednacího řádu), nemůže její úhrada ani plnit satisfakční funkci relutární náhrady, která může být přiznána v občanskoprávním řízení soudním jako zadostiučinění za zásah do osobnostních práv. **Disciplinární řízení podle jednacího řádu Poslanecké sněmovny jako svého druhu „přestupkové“ řízení s vlastní právní úpravou nikterak nevylučuje současné vedení řízení soudního o občanskoprávních nárocích, vyplývajících případně z téhož skutkového základu,** obdobně jako přestupkové řízení vedené např. proti řidiči, jenž zavinil dopravní nehodu, nevylučuje soudní občanskoprávní řízení o náhradu újmy mezi řidičem a poškozeným z dopravní nehody. Jeden z těchto vztahů je vždy

vztahem veřejnoprávním (mezi státem, resp. v tomto případě Poslaneckou sněmovnou, a poslancem, který se dopustil deliktu), a další vztahem soukromoprávním mezi různými rovnoprávními subjekty (škůdcem a poškozeným, resp. tím, kdo neoprávněně zasáhl do osobnostních práv druhého, a tím, do jehož práv bylo zasazeno).

Důvodová zpráva sice hovoří o odpovědnosti poslanců a senátorů za projevy, nicméně z jejího textu není možné dovodit, že by tím byla míněna i odpovědnost občanskoprávní. Naopak, disciplinární postih je v důvodové zprávě zmiňován v souvislosti s přestupkem.

K výkladu pojmu „urážka“, užitému jednacím řádem, je třeba vzít v úvahu, že urážku na cti upravuje § 7 odst. 1 písm. a) zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, jako přestupek proti občanskému soužití, který spáchá ten, kdo „jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí“. Závažnější útoky na čest a důstojnost druhého lze již hodnotit jako trestný čin pomluvy ve smyslu § 184 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, a je-li obsahem projevu nepravdivé tvrzení o spáchání trestného činu adresátem výroku, může jít o trestný čin křivého obvinění podle § 345 tr. zákoníku. Každý z těchto přestupků a trestných činů současně může mít za následek občanskoprávní odpovědnost pachatele za újmu na osobnostních právech poškozeného, přičemž urážka je nejméně závažným ze shora vyjmenovaných útoků na čest jiné osoby a jen v případě urážky jednací řád upravuje konkrétní způsob rozhodnutí disciplinárního orgánu. Názor žalovaného, že pro projevy mezi poslanci na půdě Poslanecké sněmovny je vyloučeno soudní řízení na ochranu osobnosti, by tedy vedl k nepříjemnému důsledku, že pomluva a křivé obvinění mezi poslanci by neměly mít v občanskoprávní rovině prostředky nápravy (když občanskoprávní odpovědnost poslance za projevy v Poslanecké sněmovně by podle čl. 27 odst. 2 Ústavy byla vyloučena a o omluvě za výroky, které jsou křivým obviněním či pomluvou, jednací řád nic neuvádí) a zadostiučinění v podobě omluvy by se poslanci či senátoru mohlo dostat podle jednacího řádu jen za urážku, tedy za nejméně intenzivní a závažný zásah do jeho osobnostních práv – nejméně intenzivní zásah by tak nelogicky byl odčinitelný širším spektrem prostředků nápravy.

Všichni občané jsou podle § 2900 o. z. povinni počínat si tak, aby nezpůsobili újmu, mimo jiné i na přirozených právech jiných osob ve smyslu § 81 odst. 1 a 2 o. z. Na vystupování, projevy a chování poslanců a senátorů, kteří reprezentují názory svých voličů, realizují zákonodárnou moc, a tím významně ovlivňují životy všech občanů republiky, mohou podle názoru odvolacího soudu být důvodně kladeány vyšší nároky než na jednání ostatních občanů. Občané České republiky mají právo očekávat, že se jimi volení ústavní činitelé budou alespoň snažit vystupovat s určitou úrovní a kulturou. Parlament a Senát by neměly být poslanci a senátory pokládány za fóra, na nichž lze bez rozmyslu, či dokonce po zralé úvaze, avšak z nízkých pohnutek pod ochranou indemnity pronést cokoli, aniž by to mělo pro řečníka nepříznivé následky. Proto ke kultivaci parlamentní debaty a ke zvyšování úrovně zákonodárského sboru má sloužit disciplinární řízení jako nástroj, představující určitou nadstavbu

k občanskoprávní odpovědnosti každého občana za jeho projevy, jimiž by zasáhl do osobnostních práv jiného. Tedy za projev v parlamentu, jímž zasáhne do osobnostních práv jiného člověka, odpovídá poslanec (senátor) jako každý občan podle občanského zákoníku, zasáhne-li však takovým projevem do osobnostních práv jiného poslance (senátora), bude navíc moci za splnění podmínek shora citovaných ustanovení jednacího řádu být veden k pořádku a postížen rovněž disciplinárním orgánem příslušné komory.

Dovolací soud tedy uzavírá, že projev poslance směřující vůči jinému poslanci na půdě Poslanecké sněmovny může vyvolat nejen následky disciplinární, spočívající v projednání věci a případném uložení sankce disciplinární komisí Poslanecké sněmovny, ale při zásahu do osobnostních práv může vyvolat též následky soukromoprávní, tedy založit oprávnění dotčené osoby domáhat se, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (§ 82 odst. 1 o. z.) a za podmínek uvedených v § 2956 o. z. též aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění (§ 2951 odst. 2 o. z.). **Pravomoc soudů k projednání sporů na ochranu osobnosti poslance, do níž bylo neoprávněně zasaženo projevem jiného poslance v Poslanecké sněmovně, není zvláštním zákonem vyloučena, proto je soud v této věci pravomocný podle § 7 odst. 1 o. s. ř., a nejsou zde tedy podmínky pro zastavení řízení a postoupení věci mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny s odkazem na § 104 odst. 1 o. s. ř.**

Nejvyšší soud proto podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. změnil napadené usnesení odvolacího soudu tak, že se mění usnesení okresního soudu a řízení se nezastavuje.

Řešení otázek, zda a jakým způsobem se indemnita vztahuje na projevy, jež nesouvisí s výkonem mandátu, a zda lze projev považovat za projev v Poslanecké sněmovně, je-li přenášán a archivován Českou televizí, je pro rozhodnutí dovolacího soudu bez významu, neboť na nich napadené rozhodnutí nezáviselo.

Tímto rozhodnutím se řízení nekončí; o náhradě případných nákladů tohoto dovolacího řízení bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí (§ 243b, § 151 odst. 1 o. s. ř.).

Komentář:

Po delší době jsme pro Bulletin advokacie vybrali rozhodnutí z oblasti procesního práva týkající se podmínek řízení. Rozhodnutí je v první řadě zajímavé tím, že vymezuje dosah

pravomoci soudu i ve vztahu k projevům poslanců směřujícím proti jiným poslancům na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, což znamená, že dosah parlamentních projevů se neomezuje na možný postih v rámci disciplinární komise Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Přestože je rozhodnutí formulováno s obecnými závěry (v konkrétních skutkových poměrech), čtenáři alespoň minimálně znalému politického dění je okruh účastníků znám. Spor, který se z hlediska posouzení podmínek řízení dostal v této fázi až k Nejvyššímu soudu, je výsledkem dlouhodobých střetů mezi účastníky řízení, které byly v mediálním prostředí dostatečně zdokumentovány.¹ Vedené řízení je pouze vrcholkem ledovce dlouhodobých oboustranných ataků mezi vrcholnými politickými představiteli České republiky.

Závěr dovolacího soudu o pravomoci soudu nepředstavuje tzv. dělenou pravomoc, která byla obsažena v § 8 o. s. ř., ve znění účinném před novelou provedenou zákonem č. 293/2013 Sb., tj. ve znění účinném do 31. 12. 2013, ale vysvětluje pravomoc soudu – vedle disciplinárního řízení – i ve vztahu k určitému typu projevů poslance směřujících vůči jinému poslanci na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jestliže je důsledkem projevu zásah do osobnostních práv.

Rozhodnutí pak také podrobně vysvětluje, proč v těchto případech nelze vystačit s disciplinární pravomocí disciplinární komise Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ale proč vedle toho zůstává dotčené osobě i soukromoprávní cesta v podobě žaloby při zásahu do osobnostních práv.

V procesní rovině se tak věc rozhodnutím Nejvyššího soudu vrátila zcela na začátek se závazným právním názorem, že soudy v občanském soudním řízení se nárokem zde uplatněným budou zabývat věcně a budou v této souvislosti posuzovat důvodnost žaloby za tvrzený zásah do osobnostních práv.

Přístup soudů při řešení této otázky pak bude zřejmě do jisté míry reflektovat i skutečnost, že jde o tzv. osoby veřejně známé, a nelze ani vyloučit, že se po určité době dovolací soud vyjádří i k meritornímu rozhodnutí o podané žalobě. Mediálně avizovaný ústup jednoho z účastníků z nejvyšších pater politického života na tom zřejmě nic měnit nebude.² Ať již bude meritorní výsledek jakýkoliv, v této fázi řízení je důležitější závěr dovolacího soudu, že i v těchto případech zůstává soukromoprávní občanskoprávní ochrana dotčenému účastníku zachována.

Podle dostupných informací proti rozhodnutí dovolacího soudu zřejmě nebyla podána ústavní stížnost a rozhodnutí samotné bude projednááno v rámci občanskoprávního a obchodního kolegia za účelem jeho publikace ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.³

❁ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

1 K tomu blíže např.: https://hlidacipes.org/kradnut-muze-jen-jeden-aneb-proc-se-nemaji-radi-babis-a-kalousek/?gclid=Cj0KCQjw7sz6BRDYARIsAPHzrNJcEMd_gJig20bl2M4AISW8Y0RwU2VqzbH9PE-C7YeldxryHNdjMfsaAv3eEALw_wcB, <https://www.reflex.cz/clanek/prostor-x/94832/kalousek-babis-vykra-da-trezor-a-chce-bez-trestnosti-nekdy-mam-chut-se-na-to-vykaslat-ale-jeste-to-dava-smysl.html>, <https://www.reflex.cz/clanek/prostor-x/99843/kalousek-slibuji-ze-to-nevzdam-cesta-k-vitezstvi-je-nova-opozicni-platforna-lidi-podporuji-ovladnuti-statu-babisem.html>, <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/kalousek-babis-se-chova-jako-podly-podvodnik-40318261>, <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/645701/kalousek-kvuli-babisovi-vytakl-arogantni-kreteny-expert-jako-hooligans-sparty-a-slavie.html>, <https://www.e15.cz/domaci/andrej-babis-komedie-omylu-miroslava-kalouska-1319026>.

2 <https://www.e15.cz/nazory/komentar-michala-pura-kalouskuv-odchod-jedalsim-dilkem-do-skladacky-babis-ma-duvod-k-nervozite-1371527>.

3 http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/0B299FDEE4409249C125857C003A23EC?openDocument&Highlight=0.

Ústavní soud:

K odměně advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného osobě neznámého pobytu

Podle § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zůstávají pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen (s výjimkou rozsudku vydaného v trestním řízení), nedotčena; práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat. Současně se však závaznost vykonatelného nálezu Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy ve vztahu k soudům nebo jiným orgánům veřejné moci uplatní tím způsobem, že jim při právním hodnocení v minulosti nastalých skutečností brání použít zákon nebo jeho ustanovení, jehož nesoulad s ústavním pořádkem byl zjištěn v řízení o kontrole norem, jestliže by jeho použití v konkrétní věci vedlo k protiústavnímu následku. Obecný soud tedy musí vždy zvažovat, zda použití takového zákona nebrání s ním spojený zásah do základních práv a svobod jednotlivce. V tomto ohledu je vázán závazným právním názorem Ústavního soudu ohledně důvodu jeho protiústavnosti. Jeho povinností je přitom posoudit, zda vyloučení aplikace protiústavního zákona, příp. přímá aplikace ústavní normy, nebudou v konkrétním případě znamenat větší zásah do práv dotčeného jednotlivce nebo nepřiměřený zásah do základních práv a svobod jiných osob či jiného ústavně aprobovaného veřejného zájmu, tedy zda nepovedou k jinému protiústavnímu následku. Skutečnost, že městský soud správně rozhodl o odvolání stěžovatele v otázce přiznání náhrady za DPH a v otázce zvýšení odměny za úkon právní služby učiněný v dovolacím řízení z důvodu mimořádné obtížnosti poskytnuté právní služby (kterou předmětem argumentace ústavní stížnosti stěžovatel neučinil), nemění nic na tom, že aproboval v napadeném usnesení přiznání odměny stěžovateli za výkon funkce opatrovníka ustanoveného soudem osobě neznámého pobytu ve výši vycházející z tarifní hodnoty stanovené v § 9 odst. 5 advokátního tarifu, jehož část ve slovech „jehož pobyt není znám“, byla zrušena nálezem Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19, pro rozpor s principem rovnosti a právem získávat prostředky pro své životní potřeby prací, čímž zasáhl do základních práv stěžovatele zaručených čl. 26 odst. 3 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2020, sp. zn. III. ÚS 440/20

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení napadeného rozhodnutí městského soudu, neboť byl toho názoru, že jím byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 4 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Z obsahu spisu vedeného u obvodního soudu Ústavní soud zjistil, že usnesením ze dne 6. 8. 2019 obvodní soud přiznal stěžovateli za výkon funkce opatrovníka odměnu za dovolací řízení ve výši 700 Kč. Obvodní soud vyšel ze zjištění, že stěžovatel byl podle § 29 odst. 3 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen

„o. s. ř.“), usnesením obvodního soudu ze dne 23. 5. 2017 ustanoven opatrovníkem osoby neznámého pobytu. Za výkon funkce opatrovníka v dovolacím řízení přiznal soud stěžovateli odměnu za jeden úkon právní služby, spočívající v sepsu dovolání proti rozsudku městského soudu ze dne 9. 5. 2018, které Nejvyšší soud usnesením ze dne 18. 7. 2019 odmítl, odměnu 400 Kč podle § 11 odst. 1 písm. k) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a náhradu hotových výdajů paušální částkou 300 Kč podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu, celkem 700 Kč. Obvodní soud současně konstatoval, že stěžovatel není plátcem daně z přidané hodnoty.

Městský soud usnesením ze dne 25. 11. 2019 usnesení obvodního soudu změnil jen tak, že výše odměny činí 847 Kč, jinak je potvrdil. Městský soud v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že vzhledem k tomu, že stěžovatel v odvolá-

ni nevedl žádnou konkrétní skutečnost, pro niž by měl být úkon spočívající v sepsu dovolání v dané věci úkonem mimořádně obtížným, resp. časově náročným, ve smyslu § 12 odst. 1 advokátního tarifu, a taková okolnost nebyla shledána ani ze spisu, je hodnocení úkonu pro účely určení odměny opatrovníka provedené obvodním soudem správné. Městský soud dále konstatoval, že stěžovatel provedl předmětný úkon právní služby – sepsu dovolání dne 3. 8. 2018, jeho povinnost poskytovat právní služby v dané věci však skončila až odmítnutím dovolání usnesením Nejvyššího soudu, neboť teprve po tomto dni mohl advokát bez dalšího uplatnit svůj nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů. Vzhledem k tomu, že zdanitelné plnění, spočívající ve výkonu funkce opatrovníka v dovolacím řízení, bylo stěžovatelem poskytnuto až poté, kdy byl dne 1. 6. 2019 registrován jako plátcem daně z přidané hodnoty, měl obvodní soud k této skutečnosti při určení výše odměny za dovolací řízení přihlídnout, a kromě částky 700 Kč, představující odměnu a náhradu hotových výdajů advokáta, vykonávajícího funkci opatrovníka, přiznat stěžovateli rovněž právo na náhradu za daň z přidané hodnoty v sazbě 21 % z této částky, tj. ve výši 147 Kč.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že **před vydáním napadeného usnesení městského soudu byl vyhlášen náleží Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19 (302/2019 Sb.), jímž byla zrušena část § 9 odst. 5 advokátního tarifu ve slovech „jehož pobyt není znám“, a proto již nelze odměnu za výkon funkce opatrovníka osoby neznámého pobytu stanovit podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu, nýbrž je nutné postupovat dle § 8 odst. 1 advokátního tarifu.** Postupoval-li městský soud v dané věci podle zrušeného právního předpisu, zasáhl tím do stěžovatelova ústavně garantovaného práva na spravedlivou odměnu, dále porušil zásadu uplatňování státní moci v případech, mezích a způsobu, které stanoví zákon, a zasáhl také do práva stěžovatele na soudní ochranu. Stěžovatel dále poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 33 Cdo 5240/2016, z jehož závěrů vyplývá, že nárok na odměnu za výkon funkce opatrovníka stěžovateli vznikl teprve po pravomocném skončení soudního řízení ve věci samé, dosavadní rozhodnutí o odměně opatrovníka vydaná předtím, než stěžovatel vznikl samotný nárok na tuto odměnu, tedy mají povahu pouhých záloh na odměnu a nezakládají překážku věci pravomocně rozhodnuté. Uvedené má vliv i na daňovou povinnost stěžovatele, jenž se v průběhu řízení stal plátcem daně z přidané hodnoty, které podléhá celá odměna za výkon funkce opatrovníka, nikoli jen odměna za dovolací řízení. S ohledem na tuto skutečnost měl městský soud rozhodnout o nároku stěžovatele na odměnu v souladu s § 8 odst. 1 advokátního tarifu za celý výkon funkce opatrovníka od okamžiku jeho ustanovení.

Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k názoru, že **ústavní stížnost je důvodná.**

Ústavní soud konstatoval, že nálezem sp. zn. Pl. ÚS 4/19 (dostupný stejně jako další zde citovaná rozhodnutí na <http://nalus.usoud.cz>) byl zrušen § 9 odst. 5 advokátního tarifu ve slovech „jehož pobyt není znám“.

V tomto nálezu Ústavní soud dovodil, že normotvůrcem rozdílně stanovená odměna pro advokáty jako opatrovní-

ky účastníků řízení, jejichž pobyt není znám, je v rozporu se zásadou rovnosti ve spojení s právem získávat prostředky pro životní potřeby prací vztahované zejména k ustanoveným zástupcům podle § 30 o. s. ř. Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), kterou Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 podrobně rozebíral [srov. např. nálezy ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 14/17 (200/2018 Sb.), a ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 13/14 (N 164/78 SbNU 451; 297/2015 Sb.), a rozsudky ESLP ze dne 23. 11. 1983 ve věci *Van der Musselle proti Belgii* (stížnost č. 8919/80) a ze dne 18. 10. 2011 ve věci *Graziani-Weiss proti Rakousku* (stížnost č. 31950/06)], vyplývá, že stát ani advokátům negarantuje právo na zisk a právní úprava, která advokátům ukládá vykonávat určité druhy činností ve veřejném zájmu a za sníženou odměnu hrazenou státem, nebo dokonce bez nároku na odměnu, neodporuje ústavnímu pořádku. Na druhou stranu ani rozdílně stanovená odměna nemůže být založena na svévolných (libovolných) kritériích nebo úvahách. Kritéria, na základě nichž se stanoví odlišné zacházení s obdobnými subjekty v obdobných (nebo dokonce stejných) situacích, musí být alespoň obecně rozumná a objektivizovaná. Taková kritéria však v případě stanovení odměny pro advokáty jako opatrovníky zvolena nebyla, naopak § 9 odst. 5 advokátního tarifu vychází z paušalizujícího a ničím nepodloženého předpokladu jednoduchosti a menší finanční náročnosti zastupování účastníků řízení neznámého pobytu opatrovníkem [výslovně bod 38 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/19]. To v kontextu východisek nálezu ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 848/16 (N 174/82 SbNU 693), vede k tomu, že advokát odměňovaný na základě zjednodušujícího kritéria je v horším postavení oproti advokátovi, který činnost spojenou s nevyhovujícím způsobem odměňování nevykonává nebo ji vykonával v menším rozsahu.

Ústavní soud z výše uvedených důvodů postupně přistupoval k rušení dalších částí hypotézy § 9 odst. 5 advokátního tarifu [viz nálezy ze dne 14. 1. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 22/19 (28/2020 Sb.), ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 23/19 (43/2020 Sb.), ze dne 3. 3. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 26/19 (176/2020 Sb.)] a v navazujících senátních nálezech zrušil usnesení obecných soudů, kterými byla stěžovatelům přiznána odměna za výkon funkce soudem ustanoveného opatrovníka podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Konkrétně na základě nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 Ústavní soud nálezy ze dne 19. 11. 2019, sp. zn. III. ÚS 395/19, a ze dne 11. 5. 2020, sp. zn. II. ÚS 1086/19, zrušil z důvodu rozporu s čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny usnesení obecného soudu, jimiž byla stěžovateli (advokátovi) přiznána odměna za výkon funkce opatrovníka ustanoveného soudem osobě neznámého pobytu podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu, tedy rozhodnutí se srovnatelným obsahem jako nyní napadené rozhodnutí městského soudu. S ohledem na podobnost nyní posuzované věci Ústavní soud neshledal důvod k tomu, aby se odchýlil od tam vyslovených závěrů; naopak v podrobnostech odkázal na závěry uvedené v těchto nálezech a konstatoval, že **také ve stěžovatelově věci byla porušena ústavněprávní zásada rovnosti v návaznosti na základní právo získávat prostředky pro životní potřeby prací a právo podnikat podle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny.**

Poukazuje-li městský soud na skutečnost, že stěžovatel předmětný úkon – sepis odvolání učinil v době, kdy se podle tehdy účinného § 9 odst. 5 advokátního tarifu za tarifní hodnotu úkonu považovala částka 1 000 Kč, Ústavní soud uvedl, že také oběma citovanými nálezy byla zrušena rozhodnutí vydaná krajským soudem (o určení odměny advokáta ustanoveného soudem účastníku řízení, jehož pobyt není znám) v době před zrušením části § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Ústavní soud uvedl, že si je vědom skutečnosti, že zrušení zákona nebo jiného právního předpisu jeho nálezem působí zásadně od okamžiku jeho vykonatelnosti, tedy dne vyhlášení ve Sbírce zákonů nebo dne uvedeného ve výroku nálezu (*ex nunc*), a nikoliv zpětně, tedy od okamžiku, kdy se stal platnou součástí právního řádu (*ex tunc*). Obdobným způsobem je třeba nahlížet i na případný následek ve vztahu k již vydaným pravomocným rozhodnutím podle § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Podle tohoto ustanovení zůstávají pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen (s výjimkou rozsudku vydaného v trestním řízení), nedotčena; práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat. Současně se však závaznost vykonatelného nálezu Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) ve vztahu k soudům (nebo jiným orgánům veřejné moci) uplatní tím způsobem, že jim při právním hodnocení v minulosti nastalých skutečností brání použít zákon nebo jeho ustanovení, jehož nesoulad s ústavním pořádkem byl zjištěn v řízení o kontrole norem, jestliže by jeho použití v konkrétní věci vedlo k protiústavnímu následku. **Obecný soud tedy musí v případě, kdy má použít zákon, jehož nesoulad s ústavním pořádkem zjistil Ústavní soud v řízení o kontrole norem** [čl. 87 odst. 1 písm. a), čl. 95 odst. 2 Ústavy], **vždy zvažovat, zda jeho použití nebrání s ním spojený zásah do základních práv a svobod jednotlivce.** V tomto ohledu je vázán závazným právním názorem ohledně důvodu jeho protiústavnosti, který Ústavní soud vyslovil v odůvodnění nálezu, jímž byl tento zákon zrušen nebo jímž byla vyslovena jeho protiústavnost. Jeho povinností je přitom posoudit, zda vyloučení aplikace protiústavního zákona, případně přímá aplikace ústavní normy, nebudou v konkrétním případě znamenat větší zásah do práv dotčeného jednotlivce nebo nepřiměřený zásah do základních práv a svobod jiných osob či jiného ústavně aprobovaného veřejného zájmu, tedy zda nepovedou k jinému protiústavnímu následku, který by takovýto postup vylučoval [srov. náleze ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. I. ÚS 3599/15 (N 24/80 SbNU 285)]. Uvedeným způsobem městský soud podle názoru Ústavního soudu zjevně nepostupoval, resp. takové jeho úvahy z odůvodnění napadeného usnesení nevyplývají.

Jde-li o námitku stěžovatele vztahující se k posouzení odměn za poskytnuté právní služby přiznaných mu usnesením obvodního soudu ze dne 14. 2. 2018 (za řízení před obvodním soudem) a ze dne 24. 7. 2018 (za odvolací řízení před městským soudem), které stěžovatel považuje za zálohy na odměnu, Ústavní soud přisvědčil městskému soudu, podle kterého **na odměnu přiznanou advokátu na základě pravomocného skončení řízení ve věci samé nelze hledět z hlediska posléze vzniklého plátcovství daně z přidané hod-**

noty jako na zálohu. Z obsahu vyžádaného spisu je zřejmé, že stěžovatel vyúčtoval poskytnuté služby v řízení před soudem prvního stupně podáním ze dne 16. 1. 2017 v celkové výši 4 200 Kč, náklady v této výši mu byly usnesením obvodního soudu ze dne 14. 2. 2018 přiznány, stejně tak v odvolacím řízení usnesením obvodního soudu ze dne 24. 7. 2018 v částce 1 400 Kč. Uvedené částky nebyly zálohami, nýbrž představují řádně vyúčtované odměny za provedené úkony poskytnuté právní služby. Ostatně tuto otázku neučinil stěžovatel předmětem svého odvolání, z něhož nevyplývalo, že by se vztahovalo k jiným úkonům právní služby než učiněným v dovolacím řízení. **Městský soud tedy podle Ústavního soudu nepochybil, nezabýval-li se otázkou náhrady za DPH ve vztahu k odměně přiznané stěžovateli dříve v průběhu pravomocně skončeného řízení v období, kdy stěžovatel nebyl dosud plátcem DPH,** a to i s ohledem na znění stěžovatelem zmiňovaného § 212a odst. 6 o. s. ř., neboť obvodní soud ve výroku odvoláním napadeného usnesení rozhodoval pouze o odměně stěžovatele za výkon funkce opatrovníka v dovolacím řízení.

Ústavní soud uzavřel, že skutečnost, že městský soud správně rozhodl o odvolání stěžovatele v otázce přiznání náhrady za DPH a v otázce navýšení odměny za úkon právní služby učiněný v dovolacím řízení z důvodu mimořádné obtížnosti poskytnuté právní služby (kterou předmětem argumentace ústavní stížnosti stěžovatel neučinil), nemění nic na tom, že aproboval v napadeném usnesení přiznání odměny stěžovateli za výkon funkce opatrovníka ustanoveného soudem osobě neznámého pobytu ve výši vycházející z tarifní hodnoty stanovené v § 9 odst. 5 advokátního tarifu, jehož část ve slovech „*jehož pobyt není znám*“, byla zrušena nálezem sp. zn. Pl. ÚS 4/19 pro rozpor s principem rovnosti a právem získávat prostředky pro své životní potřeby prací, čímž zasáhl do základních práv stěžovatele zaručených čl. 26 odst. 3 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

Ústavní soud z výše uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení městského soudu zrušil.

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

C. H. BECK NOVINKA

Markéta Selucká a kol.

Covid-19 a soukromé právo Otázky a odpovědi

2020 | brožované | 104

290 Kč | obj. číslo M68

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

Ústavní soud:

K rozhodování soudu o žádosti účastníka řízení o ustanovení konkrétního zástupce

Ust. § 30 o. s. ř. je třeba ve světle ústavně zakotveného práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny vykládat tak, že splňuje-li účastník řízení zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce a požádá-li o ustanovení konkrétní osoby svým zástupcem, přičemž tuto žádost opře o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak soud zpravidla takové žádosti vyhoví. Pokud soud v takovém případě žádosti účastníka o ustanovení konkrétního zástupce nevyhoví, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, jinak poruší právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s jeho právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

**Nález Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020,
sp. zn. II. ÚS 1866/20**

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení části napadeného usnesení městského soudu pro zásah do svého práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V předmětné věci stěžovatel požádal obvodní soud o přiznání osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů. Ve své žádosti vysvětlil, že hodlá podat žalobu na obchodní společnost, již se chce domáhat zaplacení částky ve výši 2 433 Kč z titulu nevyřízení reklamace předem zaplaceného zboží. Dále ve své žádosti popsal své majetkové a sociální poměry; uvedl, že je starobní důchodce a vdovec a důchod je jediným zdrojem jeho příjmů, a popsal a doložil své závazky i majetkovou situaci. Současně navrhl, aby mu byl ustanoven zástupce z řad advokátů, a to Mgr. M. B., ke kterému chová důvěru, jeho kancelář se navíc specializuje na danou oblast práva, často se pohybuje v místě jeho bydliště a je s věcí předběžně obeznámen, a proto by se mu s ním dobře a jednoduše komunikovalo.

Obvodní soud osvobození od placení soudních poplatků stěžovateli nepřiznal a návrh na ustanovení zástupce z řad advokátů zamítl. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatel věrohodným způsobem dostatečně neprokázal své poměry a že jeho situace není natolik nepříznivá, aby byly na jeho straně shledány zvlášť závažné důvody pro přiznání osvobození tak, jak to předpokládá § 138 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Tento svůj závěr soud opřel o to, že stěžovatel zmínil v textu své žádosti, že žije sám, ale v příslušném formuláři uvedl, že žije ve společné domácnosti se synem. Soud z toho dovodil, že není zřejmé, kolik syn přispívá na společnou domácnost a zda o stěžovatele pečuje. Navíc podle ná-

zoru soudu je s podáním žaloby na částku ve výši 2 443 Kč spojen soudní poplatek ve výši 1 000 Kč, který bude stěžovatel schopen nést. Z podání stěžovatele pak soud vyvodil, že věc poměrně dobře popsal, tudíž se orientuje a ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů.

Proti rozhodnutí obvodního soudu podal stěžovatel odvolání, jemuž městský soud napadeným usnesením vyhověl v tom, že stěžovateli přiznal osvobození od soudních poplatků a současně mu k ochraně jeho zájmů ustanovil zástupce advokáta Mgr. O. M. Osvobození od soudních poplatků městský soud vysvětlil tak, že stěžovatel dostatečně prokázal, že jeho příjmy jsou omezené, a doložil své zdravotní obtíže. Vzhledem k nim pak není podle městského soudu stěžovatel schopen sám vyřizovat svou záležitost před soudem. S ohledem na to odvolací soud shledal předpoklady zvláštního zřetele hodné podle § 138 o. s. ř. pro přiznání osvobození od soudních poplatků i pro ustanovení zástupce ve smyslu § 30 odst. 1 a 2 o. s. ř. V napadeném usnesení městský soud nezmínil, proč nevyhověl žádosti stěžovatele o ustanovení advokáta Mgr. M. B. jeho zástupcem, ani proč zvolil advokáta Mgr. O. M.

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti vyjádřil nesouhlas s tím, že mu byl ustanoven zástupcem advokát Mgr. O. M. Ve své žádosti o ustanovení zástupce totiž uvedl jako vhodného zástupce Mgr. M. B., který se specializuje na žalovanou oblast práva. Stěžovatel s tímto advokátem byl v kontaktu a chová k němu plnou důvěru. Městský soud mu však v posuzované věci ustanovil zástupce jiného bez vysvětlení, proč nevyhověl jeho návrhu. Stěžovatel namítal, že městský soud své rozhodnutí dostatečně neodůvodnil. Neuvedl totiž nic jiného než to, že tomuto účastníkovi ustanovil zástupce k ochraně jeho zájmů z řad advokátů, jako by stěžovatel žádného konkrétního zástupce nenavrhoval.

Stěžovatel dále odkázal na rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2009, č. j. 7 Azs 24/2008-141. Přesto, že se jedná o jinou oblast práva, není důvodu posuzovat žádosti o konkrétní zástupce jinak v civilním řízení a jinak v soudním řízení správním.

Podle uvedené judikatury bude namíste vyhovět návrhu na ustanovení konkrétního zástupce především tehdy, bude-li takové rozhodnutí opřeno o rozumné a věcné důvody a současně nebude v rozporu s jinými hledisky, která je nezbytné při rozhodnutí o konkrétní osobě zástupce vzít v úvahu. Typicky účastník řízení navrhuje určitou konkrétní osobu tehdy, má-li k ní z určitých důvodů vybudován vztah důvěry, z něhož vyvozuje, že právě ona bude řádně hájit jeho zájmy. Tato důvěra přitom představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Vztah důvěry často vznikne tehdy, zabývala-li se navrhovaná osoba jako zástupce již dříve věci účastníka řízení (např. v jiném řízení před orgány veřejné moci), zastupovala-li jej v jiné jeho věci, je-li z jiných důvodů obeznána více než jiné osoby s jeho věcí či s jejími významnými aspekty nebo má-li určité specifické vlastnosti, schopnosti či dovednosti, které jsou předpokladem pro to, že by mohla ve věci účastníka řízení, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, vystupovat účinněji než jiné osoby. Takovými specifickými schopnostmi, vlastnostmi či dovednostmi může být např. specializace navrhovaného zástupce na určitá právní odvětví či schopnost komunikovat s účastníkem řízení v jeho mateřštině nebo jiném jazyce, kterým se dorozumí.

Ústavní soud konstatoval, že v **posuzované věci je ve hře jedno ze zásadních práv účastníka soudního řízení, a to právo na právní pomoc**. Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Z toho důvodu nabývají procesní postupy obecných soudů, např. kvalita odůvodnění rozhodnutí či zásada, aby bylo se všemi účastníky řízení ve stejných situacích zacházeno stejně, na ústavním rozměru.

Ústavní soud uvedl, že i v obecné rovině je součástí práva na soudní ochranu a ústavních záruk spravedlivého procesu vyplývajících zejména z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) požadavek náležitosti odůvodnění soudních rozhodnutí [nálezy ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.); všechna rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud poukázal na to, že smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí, a též dodržení principu vyloučení libovůle. Požadavkem na řádné odůvodnění je nutné rozumět přiměřenou mírou odůvodnění. Potřebný rozsah nezbytného odůvodnění se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, se kterými se soudy musí adekvátně vypořádat; musí být tedy posuzován ve světle okolností každého případu, ale nelze jej chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument [usnesení ze dne 25. 10. 1999, sp. zn. IV. ÚS 360/99 (U 68/16 SbNU 363), náleze ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565); podobně též např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *Van de Hurk proti Nizozemsku* ze dne 19. 4. 1994, č. 16034/90, § 61, a ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku* ze dne 9. 12. 1994, č. 18390/91,

§ 29; rozhodnutí ESLP jsou dostupná na <https://hudoc.echr.coe.int>]. Jako celek však odůvodnění musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti i věcné správnosti. To vše je třeba účastníkům řízení zaručit tím spíše tehdy, když je příslušným rozhodnutím realizováno jejich základní právo či zasahováno do něj.

Ústavní soud konstatoval, že právo na právní pomoc je zakotveno nejen v Listině, ale také v řadě mezinárodních dokumentů. Aplikacně významná je především úprava obsažená v Úmluvě. Ačkoli je zde právo na právní pomoc výslovně zajištěno pouze pro trestní věci [čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy], ESLP dovodil, že právo na právní pomoc ve věcech civilních je rovněž obsaženo v čl. 6 odst. 1 Úmluvy (rozsudek ESLP ve věci *Airey proti Irsku* ze dne 9. 10. 1979, č. 6289/73, § 26; obdobně *McVicar proti Spojenému království* ze dne 7. 5. 2002, č. 46311/99, § 47). Kromě Úmluvy je právo na právní pomoc zakotveno např. v čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nebo v čl. 20 a násl. Úmluvy o civilním řízení z roku 1954 (publ. pod č. 72/1966 Sb.).

Ústavní soud poukázal na to, že právo na právní pomoc má dvoji povahu. V první řadě zaručuje každému, aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva (zpravidla advokátem), přičemž do tohoto práva může stát zasahovat jen zcela výjimečně, např. z důvodu zneužití práva (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 5. 2011, č. j. 1 As 27/2011-81). Současně však právo na právní pomoc zahrnuje pozitivní závazky, které musí stát plnit. Podle judikatury ESLP je stát povinen (aktivně) zajistit efektivní přístup k soudu, včetně toho, aby účastníci řízení měli možnost dostatečně a náležitě prezentovat a hájit svou věc u soudu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 25 a 24). To může vyžadovat i zajištění právní pomoci, je-li nezbytná pro efektivní přístup k soudu vzhledem k povinnému zastoupení před soudem či s ohledem na složitost procesu nebo samotného případu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království*, citovaný výše, § 47). Účastníkům řízení není nutné takto zajistit naprostou rovnost zbraň, ale každý z nich musí mít dostatečnou možnost hájit své zájmy a nesmí být v postavení, které jej podstatně znevýhodňuje oproti protistraně (rozsudek ESLP ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království* ze dne 15. 2. 2005, č. 68416/01, § 62). Obecně však ESLP ponechává stanovení konkrétních prostředků pro dosažení uvedeného cíle (efektivního přístupu k soudu) na uvážení každého členského státu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království*, citovaný výše, § 48; či rozsudek ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království*, citovaný výše, § 60). K dosažení žádoucího výsledku v tuzemském civilním soudnictví slouží více právních institutů; jedním z nich je i ustanovení zástupce účastníkovi, který splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, podle § 30 o. s. ř. Tato možnost, dodal Ústavní soud, se označuje též jako právo na bezplatnou právní pomoc.

Ústavní soud dodal, že ELSP při hodnocení naplnění či naopak porušení práva na bezplatnou právní pomoc posuzuje vždy konkrétní okolnosti daného případu, přičemž přihlíží, mezi jiným, k důležitosti sporu pro účastníka řízení, složitosti relevantní právní úpravy i procesních pravidel či schopnosti samotného účastníka zastupovat v řízení své zájmy a argumentovat sám (rozsudek ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království*, citovaný výše, § 61), dále též k obtížnosti dokazování a jednoznačnosti pravidel týkajících se dokazování, míře emoční účasti účastníka řízení ve sporu (případně vylučující efektivní hájení svých zájmů), dlouhodobé finanční situaci účastníka, jeho vzdělání a zkušenostem, sociálním poměrům (srov. rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 24 a 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království*, citovaný výše, § 49 a § 51-61) apod. (srov. též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2013, č. j. 6 As 23/2013-9).

Ústavní soud poukázal na to, že také podle judikatury Ústavního soudu je právo na právní pomoc nezbytným předpokladem pro naplnění práva na efektivní přístup k soudu včetně práva na efektivní obranu a vede k naplnění rovnosti účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny [nálezy ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 3849/11 (N 151/74 SbNU 289), body 9 a 11]. Ústavní soud uvedl, že současně opakovaně upozorňuje na skutečnost, že právo na bezplatnou právní pomoc není na podústavní úrovni dosud uspokojivě provedeno [nálezy ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 1024/15 (N 139/82 SbNU 229), bod 29; ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 848/16, bod 21 (N 174/82 SbNU 693); ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 630/16 (N 227/83 SbNU 535), bod 53; obdobně též H. Baňouch in E. Wagnerová a kol.: *Listina základních práv a svobod*, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 817 a násl.].

Ústavní soud připomněl, že obdobná právní úprava ustanovování zástupce pro bezplatnou právní pomoc, jako platí v civilním soudním řízení (§ 30 o. s. ř.), je zakotvena i v zákoně č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), a to v jeho § 35 (původně v odst. 8, posléze v odst. 9 a podle aktuálně platného znění v odst. 10). Jak již ve své argumentaci uvedl stěžovatel, Nejvyšší správní soud se ve své judikatuře zabýval otázkou ustanovení zástupce pro účely bezplatné právní pomoci v případě, že navrhovatel požádá o ustanovení konkrétní osoby jako svého zástupce. **V rozhodnutí rozšířeného senátu (usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Azs 24/2008-142) Nejvyšší správní soud shledal, že jestliže účastník řízení splňující zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce navrhne ustanovit svým zástupcem konkrétní osobu a zjistí-li soud, že tento návrh je opřen o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak zpravidla takovému návrhu vyhoví. Pokud soud nevyhoví návrhu účastníka řízení na ustanovení konkrétního zástupce, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit.**

Ústavní soud poukázal na to, že k uvedenému závěru Nejvyšší správní soud v citovaném rozhodnutí doplnil, že navrhne-li účastník řízení konkrétní osobu, která by jej měla zastupovat, obvykle tak činí z důvodů, které poklá-

dá za rozumné a věcně oprávněné. Typicky účastník řízení navrhuje určitou konkrétní osobu tehdy, má-li k ní z určitých důvodů vybudován vztah důvěry, z něhož vyvozuje, že právě ona bude řádně hájit jeho zájmy. Tato důvěra přitom představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Vyhovět návrhu na ustanovení konkrétního zástupce tak bude namísto především tehdy, bude-li takové rozhodnutí opřeno o rozumné a věcné důvody a současně nebude v rozporu s jinými hledisky, která je nezbytné vzít v úvahu při rozhodnutí o konkrétní osobě zástupce. Právo účastníka řízení na ustanovení konkrétního zástupce ovšem nepochybně nemůže mít podobu práva absolutního.

Za rozumné a věcně oprávněné důvody tak zpravidla nebude podle Ústavního soudu možné považovat návrh na ustanovení konkrétního zástupce jen proto, že takový zástupce je všeobecně znám (např. díky tomu, že často vystupuje v médiích nebo že se jako advokát těší vynikající pověsti). Další meze práva na ustanovení konkrétního zástupce pak zcela jistě musí existovat pro případ možného zneužití předmětného práva (opakované změny návrhu na konkrétního zástupce, zneužití práva na ustanovení konkrétního zástupce jako obstrukčního prostředku pro řízení před soudem apod.). Důvodem pro nevyhovění návrhu na ustanovení konkrétního zástupce mohou být především okolnosti, které svojí povahou či významem převažují nad respektováním rozumných a věcně oprávněných důvodů, které účastník uvedl ve svém návrhu. Takové okolnosti, pro které nebude vhodné návrhu na ustanovení konkrétního zástupce vyhovět, budou spočívat např. v tom, že vzhledem k místu konání soudního řízení či k místu pobytu účastníka řízení by komunikace zástupce se soudem, s účastníkem či s jinými osobami narážela na neúměrné obtíže nebo že navrhovaný zástupce je toho času zaneprázdněn poskytováním právní pomoci jiným osobám a není schopen se věci účastníka řízení věnovat s potřebnou péčí. V tomto ohledu je podle Nejvyššího správního soudu nicméně třeba trvat na tom, že pokud soud návrhu účastníka na ustanovení konkrétního zástupce nevyhoví, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit.

Ústavní soud vyhodnotil popsané závěry Nejvyššího správního soudu jako plně ústavně konformní a realizující právo na bezplatnou právní pomoc způsobem vyžadovaným Listinou i odpovídajícím mezinárodním závazkům České republiky. Z ústavního pořádku navíc vyplývá, že na realizaci práva na ustanovení zástupce jakožto integrální součásti ústavně zaručeného práva na právní pomoc je třeba nazírat především z hlediska materiálního. Jinak řečeno, důraz v tomto ohledu musí být kladen předně na zajištění maximální možné reálné ochrany práv účastníků řízení; ustanovené zastoupení by tak nemělo být v žádném případě zastoupením toliko formálním a není žádný důvod, aby si nemajetná osoba nemohla na rozdíl od majetné osoby svého zástupce zvolit, není-li to v rozporu s možnostmi tohoto zástupce či jinými důležitými důvody. Takovýto postup navíc podle Ústavního soudu zpravidla ani nebude vést k vyšším nárokům na financování bezplatné právní pomoci.

Ústavní soud poukázal na to, že i zákonodárce počítá s tím, že jen vztah vzájemné důvěry mezi advokátem a klientem je předpokladem pro řádné poskytování právních služeb (srov. § 20 odst. 2 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů). Je pak zřejmé, že jednotlivec bude vyšší důvěru vztahovat k advokátovi, jehož si vybere (např. podle dobrých zkušeností s jejich vzájemnou spoluprací v minulosti), než k advokátovi, jehož nezná a jenž mu byl ustanoven soudem v rozporu s jeho přáním.

Ústavní soud podotkl, že **Nejvyšší soud se ve své rozhodovací praxi obdobnou tematikou nezabýval**, nevyslovil se tedy k otázce, jak mají postupovat civilní soudy v případě, že účastník, u něž jsou naplněny předpoklady pro ustanovení zástupce podle § 30 o. s. ř., požádá o ustanovení konkrétního zástupce (advokáta). **Ústavní soud nicméně neshledal žádný důvod, proč by měl být v civilním řízení standard ochrany práva na bezplatnou právní pomoc nižší než v soudním řízení správním**; takový důvod nezakládá ani skutečnost, že v civilním řízení se rozhoduje zpravidla o horizontálních vztazích mezi účastníky postavenými naroveň, kdežto v soudním řízení správním o vertikálních vztazích, při nichž byl v předchozím správním řízení jeden z účastníků v nadřazeném postavení, a to tím spíše, že pro všechny účastníky jakéhokoliv soudního řízení platí, že jsou si v řízení rovni (čl. 37 odst. 3 Listiny). Odlišné zacházení s nemajetnými osobami v občanském soudním řízení oproti osobám v obdobném postavení v soudním řízení správním by muselo být opřeno o velmi přesvědčivé důvody, opodstatňující ústavní konformitu takového odlišného zacházení. Takové důvody však v posuzované věci Ústavní soud neshledal a obecné soudy je nepředložily.

Ústavní soud konstatoval, že v posuzované věci **městský soud nevyhověl stěžovateli žádosti o ustanovení konkrétní osoby jeho zástupcem a toto své rozhodnutí ani nijak nevyšvětlil**. Tím ovšem porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu, jakož i jeho právo na (bezplatnou) právní pomoc podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny. Stěžovatel svou žádost o ustanovení konkrétního advokáta svým zástupcem opřel o rozumné a věcné důvody, na něž však městský soud vůbec nereagoval; městský soud napadeným usnesením stěžovateli bez dalšího ustanovil zástupcem jinou osobu, aniž v odůvodnění rozhodnutí uvedl jakékoli důvody, které jej vedly k ustanovení konkrétní osoby zástupcem stěžovatele, resp. k neustanovení stěžovatelem navržené osoby. Takový postup podle Ústavního soudu – z pohledu ústavně zaručených práv stěžovatele – nemůže ospravedlnit ani městským soudem namítaná skutečnost, že stěžovatel návrh na stanovení konkrétního advokáta svým zástupcem vznesl jen v řízení před soudem prvního stupně, a ve svém odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí, kterým mu vůbec nebyl přiznán nárok na bezplatnou právní pomoc podle § 30 o. s. ř., již znovu nezopakoval jméno navrženého zástupce. Městský soud měl podle Ústavního soudu přesto povinnost se s návrhem stěžovatele na ustanovení konkrétního zástupce vypořádat, neboť ze spisu byl tento požadavek stěžovatele zřejmý a je třeba mít na paměti i to, že obzvláště při rozhodování

o žádostech o poskytnutí bezplatné právní pomoci (ustanovení advokáta) nelze na podání žadatelů klást přes- příliš formální (formalistické) požadavky, protože právě tyto žadatelé se často dostatečně neorientují v soudních procesech a procedurách, potřebných náležitostech jednotlivých podání, stejně jako v relevantní právní úpravě. **Nechť-li tedy městský soud vyhovět návrhu stěžovatele na ustanovení konkrétního zástupce, byl podle Ústavního soudu povinen stěžovateli vysvětlit, a to dostatečně pádnými důvody (ve smyslu shora uvedených závěrů), proč mu jako nemajetné osobě nebude ustanoven zástupce, jemuž stěžovatel jako zastupovaná osoba důvěruje a o němž si přeje, aby jej zastupoval.**

Ústavní soud zrekapituloval, že § 30 o. s. ř. je třeba ve světle ústavně zakotveného práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny vykládat tak, že splňuje-li účastník řízení zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce a požádá-li o ustanovení konkrétní osoby svým zástupcem, přičemž tuto žádost opře o rozumné a věcné oprávněné důvody, pak soud zpravidla takové žádosti vyhově. Pokud soud v takovém případě žádosti účastníka o ustanovení konkrétního zástupce nevyhoví, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, jinak poruší právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s jeho právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí v té části, již byl stěžovateli ustanoven jako zástupce advokát Mgr. O. M., zrušil. Ústavní soud dodal, že v posuzované věci tak v dalším řízení bude povinností městského soudu, aby ve světle nosných důvodů vyjádřených v tomto nálezu posoudil stěžovatelovu žádost o ustanovení konkrétního advokáta svým zástupcem; a nevyhoví-li návrhu stěžovatele, je povinen svůj závěr v této věci řádně odůvodnit.

✿ Rozhodnutí zpracovala

JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

TRESTNÍ PŘEDPISY

- velké změny TZ a TŘ od 1. 10. 2020
- změny zákona o trestní odpovědnosti právnických osob
- změny několika dalších zákonů, nařízení vlády a vyhlášek

objednávejte na www.tre.sagit.cz

inzerce

Nejvyšší správní soud:

Koncentrační zásada v řízení podle soudního řádu správního

Také v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu, kterým byl uložen správní trest za přešupek (jiný správní delikt), soud přezkoumává rozhodnutí v mezích žalobních bodů dle § 75 odst. 2 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, uplatněných ve lhůtě pro podání žaloby (§ 71 odst. 2 s. ř. s.). Soud nepřihlíží k žalobcem neuplatněným důvodům nezákonnosti napadeného rozhodnutí, včetně nenaplnění materiálního znaku přestupku (deliktu).

Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 2. 2020, č. j. 10 As 156/2018-110

K věci:

V posuzované věci jde o to, zda správní soud při projednávání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu ve věcech správního trestání má povinnost vypořádat se s námitkou zpochybňující naplnění formálního či materiálního znaku přestupku (deliktu), přestože byla uplatněna po uplynutí lhůty pro podání žaloby.

Žalovaný (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže) shledal žalobkyni (Okresní hospodářská komora Ústí nad Labem) vinnou ze spáchání správního deliktu podle § 120 odst. 1 písm. a) zák. č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, a uložil jí pokutu ve výši 30 000 Kč. Žalobkyně dle odůvodnění tohoto rozhodnutí uzavřela dne 28. 2. 2011 smlouvu na zakázku „Vzdělávání dopravců“ bez zadávacího řízení dle zákona o veřejných zakázkách. Předseda žalovaného rozklad žalobkyně zamítl a rozhodnutí žalovaného potvrdil.

V žalobě proti rozhodnutí předsedy žalovaného žalobkyně namítala, že není veřejným zadavatelem ve smyslu zákona o veřejných zakázkách. Dne 23. 3. 2018 žalobkyně doplnila žalobu tak, že i pokud by žalobkyně byla považována za veřejného zadavatele, její pochybení při zadání posuzované zakázky bylo ryze formální a nebyla nijak narušena soutěž, neboť při zadání zakázky se žalobkyně řídila pokynem Ministerstva práce a sociálních věcí jako řídicího orgánu Operačního programu. Nemohla být naplněna materiální stránka deliktu.

Krajský soud v Brně nadepsaným rozsudkem (č. j. 30 Af 27/2016-232) žalobu zamítl. Obsáhle vypořádal námitky žalobkyně týkající se otázky, zda ji žalovaný správně považoval za veřejného zadavatele. Co se týče argumentace žalobkyně ohledně naplnění materiální stránky deliktu, krajský soud uvedl, že byla poprvé uplatněna v doplnění žaloby ze dne 23. 3. 2018, tedy po uplynutí lhůty pro podání žaloby dle 72 odst. 1 s. ř. s., a soud se jí proto nemohl zabývat (§ 71 odst. 2 s. ř. s.).

Proti rozsudku krajského soudu podala žalobkyně včasou kasační stížnost. V ní namítá, že se měl krajský soud zabývat naplněním materiální stránky deliktu bez ohledu na to, zda tuto námitku uplatnila opožděně, či nikoliv.

Desátý senát usnesením věc postoupil rozšířenému senátu. V odůvodnění uvedl, že v rozsudku *Krajská hospodářská komora Královéhradeckého kraje* čtvrtý senát vyřešil stěžejní otázku týkající se postavení krajské hospodářské komory z hlediska zákona o veřejných zakázkách. Podle závěrů tohoto rozsudku je krajská hospodářská komora veřejným zadavatelem ve smyslu § 2 odst. 2 písm. d) zákona o veřejných zakázkách. Tento názor následně převzal šestý senát v rozsudku *Okresní hospodářská komora v Jablonci nad Nisou*. V obou citovaných rozsudcích žalovaný uznal příslušnou okresní (krajskou) hospodářskou komoru vinnou ze spáchání správního deliktu podle § 120 odst. 1 písm. a) zákona o veřejných zakázkách, jelikož nezadala zakázku v některém z druhů zadávacích řízení uvedených v § 21 odst. 1 téhož zákona. Oproti čtvrtému senátu však šestý senát kasační stížnost shledal důvodnou, jelikož prý nebyly naplněny všechny znaky formální a materiální stránky deliktu. Šestý senát proto zrušil rozsudek krajského soudu i rozhodnutí předsedy žalovaného a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Na rozdíl od věci řešené čtvrtým senátem v případě řešeném šestým senátem stěžovatelka vznesla před krajským soudem opožděnou námitku o nenaplnění skutkové podstaty správního deliktu. Šestý senát konstatoval, že tato žalobní námitka byla vskutku opožděná. Přesto se jí však měl krajský soud zabývat (s čímž se desátý senát neztotožnil).

Desátý senát připomněl, že i bez návrhu musí správní soud zohlednit pouze malou skupinu vad napadeného rozhodnutí správního orgánu, což představuje výjimku ze zásady dispoziční (§ 75 odst. 2 s. ř. s.).

Desátý senát je přesvědčen, že správní soudy nejsou povinny zabývat se bez řádně a včas uplatněného žalobního bodu formální či materiální stránkou deliktu přestupku. Podle desátého senátu tedy, na rozdíl od názoru devátého a šestého senátu, krajský soud v nynější kauze nebyl oprávněn se v odůvodnění rozsudku zabývat opožděně uplatněnou

žalobní námitkou. V nynější žalobě totiž stěžovatelka zaměřila žalobní námitky jen proti tomu, že je veřejným zadavatelem podle zákona o veřejných zakázkách; naplnění materiální stránky deliktu přímo ani nepřímo včas nezpochybnila. Proto krajský soud, ale ani sám NSS nemůže otázku materiální stránky deliktu vůbec zkoumat. Bez existence konkrétní žalobní námitky jsou povinny tuto otázku v odůvodnění řešit jen výjimečně.

Desátý senát k tomu argumentuje, že řada okolností relevantních pro posouzení společenské nebezpečnosti určitého jednání nemůže být soudu dost dobře známa, pokud jimi nebude aktivně argumentovat sám přestupce (anebo nejsou obsaženy v obsahu správního spisu). Tím se pochybnosti ohledně naplnění materiální stránky liší i od jiných případů, kdy správní soud musí k určité otázce přihlédnout i bez námitky. Podle desátého senátu tedy, na rozdíl od názoru devátého a šestého senátu, krajský soud v nynější kauze nebyl oprávněn se v odůvodnění rozsudku zabývat opožděně uplatněnou žalobní námitkou. V nynější žalobě totiž stěžovatelka zaměřila žalobní námitky jen proti tomu, že je veřejným zadavatelem podle zákona o veřejných zakázkách; naplnění materiální stránky deliktu přímo ani nepřímo včas nezpochybnila. Proto krajský soud, ale ani sám NSS nemůže otázku materiální stránky deliktu vůbec zkoumat. **Desátý senát proto postoupil věc rozšířenému senátu s otázkou, zda jsou soudy ve správním soudnictví povinny vypořádat opožděně uplatněnou žalobní námitku zpochybňující naplnění formálního či materiálního znaku správního deliktu, a to i přesto, že naplnění takového znaku žalobce ani nepřímo včas uplatněnou námitkou nezpochybnil.**

Z odůvodnění:

Postupující senát se hodlá odchýlit od názoru vysloveného v rozsudcích *ZIMBO CZECHIA* (č. j. 9 As 172/2014-89) a *Okresní hospodářská komora v Jablonci nad Nisou* (č. j. 6 As 130/2018-59). Postupující senát naproti tomu zastává názor, že § 75 odst. 2 s. ř. s. stanoví, že soud přezkoumá napadené rozhodnutí správního orgánu v mezích žalobních bodů, brání tomu, aby se správní soud věcně zabýval opožděně uplatněnou námitkou zpochybňující naplnění materiální (či formální) stránky přestupku (deliktu), resp. aby se takovými otázkami zabíral dokonce z moci úřední.

V usnesení *AQUA SERVIS* (tj. č. j. 2 As 34/2006-73) ovšem rozšířený senát rovněž zdůraznil, že – i ve věcech správního trestání – „*správní soudnictví stojí na zásadě dispoziční, pokud z ní zákon výslovně nestanoví výjimky*“. Jako výjimky (vady rozhodnutí správního orgánu, k nimž je třeba přihlížet z úřední povinnosti) pak uvádí nicotnost či nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí, pokud brání přezkumu v mezích žalobních bodů. Zvláštním případem vady rozhodnutí správního orgánu zohlednitelné *ex officio* v soudním řízení je pak to, že správní orgán použil ustanovení právního předpisu, které nebylo na danou věc vůbec aplikovatelné, ovšem za podmínky, že žalobce uplatnil včasné žalobní námitky týkající se zákonitosti napadeného rozhodnutí, jejichž vypořádáním by musel soud akceptovat aplikovatelnost takové právní úpravy na projednávaný případ.

V některých dalších rozhodnutích rozšířený senát dovodil i určité jiné skutečnosti, které je třeba v rámci soudního přezkumu rozhodnutí ve věcech správního trestání zohlednit i bez námitky. I bez návrhu je krajský soud povinen zrušit rozhodnutí správního orgánu o deliktu či přestupku v případě, že po vydání napadeného rozhodnutí došlo ke změně právní úpravy, v důsledku níž by postižené jednání již nebylo trestné, či již byla zmírněna sankce za něj stanovená. V návaznosti na judikaturu Ústavního soudu rovněž Nejvyšší správní soud akceptoval povinnost zohlednění prekluze odpovědnosti za delikt (přestupek) jako důvodu pro zrušení rozhodnutí správního orgánu (nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1416/07, I. ÚS 1169/07).

Všechny uvedené okolnosti, k nimž je soud v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu ve věci správního trestání povinen přihlédnout z moci úřední, představují toliko výjimky z obecných zásad dispoziční (§ 75 odst. 2 s. ř. s.) a koncentrační (§ 71 odst. 2 s. ř. s.). Obě tyto zásady umožňují přesné vymezení otázek, které má soud v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu posuzovat, a jejich včasné uchopení soudem. Zároveň jsou projevem zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti účastníků (§ 36 odst. 1 s. ř. s.). Koncentrace řízení spolu se zásadou dispoziční tak přispívají k rychlému a efektivnímu rozhodování soudů v těchto věcech, a tím k účinné ochraně veřejných subjektivních práv, která je hlavním úkolem správních soudů. Bezdůvodné prolamování těchto v zákoně výslovně stanovených pravidel dalšími výjimkami, pokud je nevyžaduje ústavní pořádek nebo předpisy mezinárodního či evropského práva, pak znamená nevyhnutelně zmatení, rozostření a zpochybnění okruhu otázek, k nimž se účastníci mají vyjadřovat a kterými se soud má zabývat, a tím také znejistění výsledku řízení.

Evropský soud pro lidská práva ve své četné judikatuře opakovaně uvedl, že právní úprava svěřující oblast trestání typově méně závažných provinění, zahrnující i trestní obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy do kompetence správních orgánů, není v rozporu s Úmluvou, pokud má jednotlivec následně právo obrátit se na orgán naplňující znaky soudu ve smyslu cit. článku Úmluvy, který má pravomoc přezkoumat veškeré skutkové a právní otázky věci v plné jurisdikci. V žádném z rozsudků však Evropský soud pro lidská práva nedovožoval povinnost takového přezkumného soudu zkoumat *ex officio* všechny aspekty daného případu. Pouze zcela výjimečně je povinen správní soud z úřední povinnosti přihlédnout k určitým okolnostem vylučujícím trestnost jednotlivci vytýkaného jednání.

Rovněž Soudní dvůr EU, resp. Tribunál, který rozhoduje o správních žalobách proti rozhodnutím Evropské komise ve věci různých sankcí (např. za soutěžní delikty), přezkoumává tato rozhodnutí „správního orgánu“ pouze v rozsahu uplatněných žalobních námitek.

Rozšířený senát se tak ztotožňuje s názorem postupujícího senátu, že omezení soudního přezkumu rozhodnutí správních orgánů, a to i ve věcech správního trestání, na skutkové a právní důvody nezákonnosti napadeného rozhodnutí uplatněné ve lhůtě pro podání žaloby (žalobní body), zakotvené v § 71 odst. 2 a § 75 odst. 2 s. ř. s., je v souladu s ústav-

ním pořádkem i s čl. 6 Úmluvy. Důvody, k nimž je soud výjimečně povinen nad rámec žalobních bodů přihlídnout z úřední povinnosti, dovozené judikaturou (specifikovanou v bodech 28 a 29 usnesení), kterou rozšířený senát nehodlá jakkoli měnit, nelze extenzivně rozšiřovat tak, že by soud měl sám posuzovat naplnění jednotlivých znaků trestnosti jednáním, za něž byl žalobce postižen, aniž by je žalobce rádně a včas zpochybnil.

V závěrečném shrnutí rozšířený senát uzavřel, že také v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu, kterým byl uložen správní trest za přestupek (jiný správní delikt), soud přezkoumává rozhodnutí v mezích žalobních bodů dle § 75 odst. 2 s. ř. s., uplatněných ve lhůtě pro podání žaloby (§ 71 odst. 2 s. ř. s.). **Soud nepřihlíží k žalobcem neuplatněným důvodům nezákonnosti.**

Komentář:

Rozšířený senát se v analyzovaném usnesení zabýval dvěma zásadami správního soudnictví, a to dispoziční a koncentrace řízení. Byť nepochybně patří ke klíčovým, nejsou „nezpochybnitelné“ a s jejich modifikacemi počítá samotný soudní řád správní a formulovala je také, jak je patrné, judikatura jak správních soudů, tak Ústavního soudu, která dovedla povinnost přezkoumávat rozhodnutí správních orgánů *ex officio*, tedy bez ohledu na to, zda byla vada výslovně namítána, např. pokud je dána prekluze, rozhodnutí je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů nebo jestliže vady řízení brání přezkoumání rozhodnutí v rozsahu žalobních bodů, a je tedy na nich, kdy tento výčet rozmnoží o další důvody.

Z citovaných rozsudků Nejvyššího správního soudu plyne, že se některé jeho senáty nebránily výkladu, podle něhož by mělo být přihlídnuto k existenci podmínek vzniku odpovědnosti za přestupky bez ohledu na to, zda byly uplatněny včas, či dokonce vůbec. Blízko projednávané věci má rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 58/2012-35, jímž byl zrušen rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 7 A 99/2011-42-47 s poukazem na to, že trestnost skutku,

který má naplňovat znaky skutkové podstaty správního deliktu, vůbec nebyla dána, k čemuž je třeba ve správním soudnictví vždy přihlížet z úřední povinnosti.

Podle § 5 zákona o odpovědnosti za přestupky (zákon č. 250/2016 Sb.) je přestupek vymezován znaky formálními a materiálními, a bude-li tedy jeden či druhý chybět, nemůže být čin považován za přestupek. Případ, který řešil Nejvyšší správní soud, sice spadl do období, kdy tento zákon nebyl ještě účinný, nicméně i zde platil požadavek, že ke vzniku odpovědnosti za tehdejší správní delikt právnické osoby bylo třeba, aby jednání vykazovalo příslušný stupeň společenské škodlivosti.

Lze tedy dovodit, že **má-li být soudem *ex officio* přihlíženo bez toho, aby námitka byla uplatněna, resp. včas uplatněna, k tomu, že nebyly naplněny formální znaky, nezbytně totožné pravidlo musí být aplikováno také ohledně materiálního znaku, tedy společenské škodlivosti** (dříve společenské nebezpečnosti). Opačný výklad v podstatě popírá koncepci právní úpravy a vedl by k nerovnosti nejen v procesních, ale ve svých důsledcích i hmotných právech účastníků řízení.

Nepochybně platí argument, že mnohé okolnosti rozhodné pro posouzení společenské škodlivosti jednání nemohou být soudu známe bez aktivity přestupce, resp. toho, co je obsaženo ve správním spisu, což však nemůže vést k závěru, že v případě, kdy bude námitka její absence vznesena i později, mohl by ji soud z čistě formálních důvodů ignorovat. Takový postup ostatně kontrastuje s tendencí správních soudů po rozšiřování své jurisdikce (viz např. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu, č. j. 10 As 24/2015-71). Jinak by se tím mohlo dospět k v podstatě absurdnímu závěru, že ač čin nebude společensky škodlivý, bude jednající shledán odpovědným a naopak, uplatní-li se tato námitka třeba jen o den dříve či později.

Obiter dictum k tomu dodávám, že v daném případě, tak, jak je skutkový děj znám z rozsudku, by bylo asi jen stěží přiznáno, že čin nebyl společensky škodlivý.

❖ Rozhodnutí zpracoval doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.

NAVRÁTIL MENČÍK / PARTNEŘI

Advokátní kancelář se sídlem v Plzni

Do našeho týmu hledáme kandidáta/kandidátku na pozici

seniorní koncipient/koncipientka.

Očekáváme vysokou úroveň odborných znalostí v oblasti občanského a obchodního práva, vynikající vyjadřovací schopnosti, stejně tak jako připravenost stále se zdokonalovat a učit se novým věcem.

Aktivní znalost alespoň jednoho světového jazyka pokládáme za samozřejmost. Alespoň základní orientace v ekonomických souvislostech podnikání představuje nezanedbatelnou výhodu, neboť umožní lépe chápat potřeby našich klientů.

Primárně cílíme na zkušeného advokátního koncipienta/koncipientku, avšak bez šance nejsou ani mladí advokáti/advokátky anebo i čerství absolventi/absolventky, pokud mají mimořádné znalosti a dovednosti.

Těšíme se na Váš životopis a na osobní schůzku.

Kontaktujte nás mailem na info@navratilmencik.cz anebo telefonicky na tel. 377 221 593.

Evropský soud pro lidská práva:

K uznání právního vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem narozeným prostřednictvím náhradní matky v zahraničí

Pokud právní vztah mezi domnělou matkou a dítětem narozeným prostřednictvím náhradní matky lze založit adoptcí, odmítnutí žádosti o přepis údajů o matce ze zahraničního rodného listu dítěte do vnitrostátní matriky není porušením práva na respektování soukromého života dítěte.

Rozsudek ESLP ze dne 16. 7. 2020 ve věci D. v. Francie, stížnost č. 11288/18

Shrnutí faktů:

První dva stěžovatelé (pan a paní D.) jsou manželským párem, kterým se v roce 2012 narodilo dítě na Ukrajině prostřednictvím náhradní matky. Stěžovatelé jsou biologickým otcem a biologickou matkou dítěte. Dítěti, které před ESLP vystupovalo jako třetí stěžovatel, byl v Kyjevě vydán rodný list, ve kterém je uvedeno, že první dva stěžovatelé jsou jeho matka a otec. Jméno náhradní matky, která dítě porodila, v rodném listě uvedeno není.

V roce 2014 první dva stěžovatelé podali na francouzské ambasádě v Kyjevě žádost, aby údaje uvedené v rodném listě dítěte byly přepsány do francouzské matriky (registru narození, sňatků a úmrtí). Zástupce konzula oznámil, že z důvodu specifické povahy situace rozhodl o odložení přepisu údajů a vydání rodinné knížky (*livret de famille*) a o postoupení věci státnímu zastupitelství v Nantes. Státní zastupitelství informovalo manželský pár, že dokud Ministerstvo spravedlnosti nevydá instrukce ohledně dalšího postupu v souvislosti s rozsudky ESLP ve věcech *Mennesson v. Francie* a *Labassee v. Francie*, je vyřizování žádostí týkajících se náhradního mateřství pozastaveno. Státní zastupitelství dále uvedlo, že s ohledem na rozsudek kasačního soudu z 3. 7. 2015, podle kterého musí být přepis údajů z rodného listu v souladu s čl. 47 občanského zákoníku, žádosti o přepis údajů nelze vyhovět vzhledem k tomu, že ukrajinský rodný list uvádí stěžovatelku (paní D.) jako matku, což je v rozporu s realitou, jelikož dítě neporodila.

V roce 2016 první dva stěžovatelé zahájili řízení před soudem v Nantes (*tribunal de grande instance*) s tím, aby soud nařídil státnímu zastupitelství provést přepis údajů z rodného listu dítěte do francouzské matriky. Soud žádosti vyhověl, přičemž zdůraznil, že ačkoliv je v rodném listě stěžovatelka uvedena jako matka dítěte, i když dítě neporodila, tato skutečnost nemůže (s ohledem na nejlepší zájmy dítěte) být důvodem pro neuznání rodičovského vztahu mezi matkou a dítětem. Soud konstatoval, že z čl. 47 občanského zákoníku vyplývá, že rodný list francouzského občana vystavený v ci-

zině lze přepsat do francouzské matriky, pokud se nejedná o listinu, která je padělaná nebo vadná, a pokud údaje v něm uvedené odpovídají realitě. Soud poznamenal, že v daném případě se jedná o listinu, která byla opatřena apostilou podle Haagské úmluvy z 5. října 1961, a zdůraznil, že **ačkoliv se dítě narodilo v důsledku dohody o náhradním mateřství, která je ve smyslu čl. 16-7 francouzského občanského zákoníku zakázána, tato skutečnost není překážkou pro uznání rodičovské vazby, a to s ohledem na nejlepší zájmy dítěte.**

V roce 2017 odvolací soud v Rennes potvrdil rozsudek soudu v Nantes v části, ve které prvoinstanční soud vyhověl žádosti o přepis údajů z rodného listu dítěte ohledně vztahu otec-dítě, avšak v části týkající se přepisu údajů o matce rozsudek zrušil. Odvolací soud připomněl, že za matku lze v rodném listě označit pouze tu osobu, která dítě porodila. Odvolací soud dále uvedl, že pozitivní právo dovoluje výjimku ze zásady *mater semper certa est* pouze v určitých zákonem vymezených případech v souvislosti s adoptcí (čl. 356 § 1 občanského zákoníku), a tudíž v rodném listě dítěte, které sama neporodila, může být jako matka uvedena adoptivní matka. Skutečnost, že je v rodném listě dítěte uvedena stěžovatelka jako matka, ačkoliv dítě neporodila, neodpovídá realitě, a nelze ji proto přepsat do francouzské matriky. Odmítnutí přepisu údajů o rodičovském vztahu mezi domnělou matkou a dítětem je založeno zákonem a sleduje legitimní cíl, kterým je ochrana dítěte a náhradní matky, a rovněž předcházení praxe uzavírání dohod o náhradním mateřství (v zahraničí), která je zakázána ve smyslu čl. 16-7 a 16-9 občanského zákoníku. Dle mínění soudu odmítnutí přepisu údajů není neopodstatněnou diskriminací z důvodu narození a ani nepředstavuje nepřiměřený zásah do práva dítěte na respektování soukromého a rodinného života, a to s ohledem na sledovaný legitimní cíl. Odvolací soud rovněž zdůraznil, že **adoptce, pokud je v zájmu dítěte, umožňuje, aby se mezi manželkou otce dítěte a dítětem vytvořila rodičovská vazba.**

Předmět stížnosti:

Stěžovatelé ve stížnosti z března 2018 namítali **porušení práva dítěte na respektování soukromého života** (čl. 8 Úmluvy)

jak samostatně, tak ve spojení s čl. 14 Úmluvy [zákaz diskriminace (na základě „narození“)] v důsledku odmítnutí státních orgánů provést přepis veškerých údajů v rodném listě dítěte do francouzské matriky. V dodatečné stížnosti z února 2020 stěžovatelé dále namítali, že **rozhodnutí, kterým byla zamítnuta žádost o přepis údajů o matce z rodného listu dítěte, přičemž se jedná o matku biologickou, a zároveň kterým bylo žádosti vyhověno, pokud jde o přepis údajů o otci, který je otcem biologickým, představuje diskriminaci matky.**

Rozhodnutí ESLP:

K namítanému porušení čl. 8 Úmluvy:

ESLP poznamenal, že odvolací soud v Rennes vyhověl žádosti prvních dvou stěžovatelů ohledně přepisu údajů o biologickém otci z ukrajinského rodného listu třetího stěžovatele do francouzské matriky, avšak žádost zamítl, pokud jde o údaje o matce. Odvolací soud zároveň zdůraznil, že rodičovský vztah matka-dítě lze právně založit prostřednictvím adopce dítěte stěžovatelkou. Stěžovatelé namítali, že v důsledku odmítnutí přepisu údajů o matce, která je biologickou matkou dítěte, došlo k nepřiměřenému zásahu do práva dítěte na respektování soukromého života.

ESLP se k otázce rodičovského vztahu mezi biologickým otcem a dítětem narozeným prostřednictvím náhradní matky v minulosti vyjádřil v případech *Menesson v. Francie* a *Labassee v. Francie*. Podle této judikatury skutečnost, že existuje biologické pouto, neznamená, že právo dítěte na respektování jeho soukromého života vyžaduje, aby právní vztah mezi domnělým biologickým otcem a dítětem byl výslovně založen přepisem údajů ze zahraničního rodného listu. ESLP neshledal důvod pro odklon od této judikatury v daném případě, pokud jde o uznání právního vztahu mezi domnělou biologickou matkou a dítětem.

Nelze proto tvrdit, že odmítnutí žádosti o přepis údajů o matce z ukrajinského rodného listu třetího stěžovatele bylo nepřiměřeným zásahem do práva dítěte na respektování soukromého života jednoduše proto, že stěžovatelka je jeho biologickou matkou, a to s ohledem na to, že právní vztah mezi matkou a dítětem bylo možné založit jiným způsobem.

Ohledně proporcionality zásahu do práva třetího stěžovatele na respektování soukromého života ESLP považoval za rozhodující, že rozhodnutí o odmítnutí žádosti o přepis údajů o matce z ukrajinského rodného listu dítěte nebránilo založení právního vztahu mezi matkou a dítětem. Odvolací soud v Rennes zdůraznil, že **možným způsobem založení tohoto právního vztahu je adopce dítěte stěžovatelkou**, což potvrzuje také judikatura kasačního soudu. Vzhledem k tomu, že první a druhý stěžovatel jsou manželé a ukrajinský rodný list neobsahuje zmínku o náhradní matce, která dítě porodila, stěžovatelce nic nebránilo v tom, aby podala k příslušnému soudu žádost o adopci dítěte jejího manžela. Jak ESLP poznamenal v poradním stanovisku č. P16-2018-001, co se týče uznání právního vztahu mezi domnělou matkou a dítětem narozeným prostřednictvím náhradní matky, adopce vyvolává podobné účinky jako přepis údajů ze zahraničního rodného listu. ESLP dále uvedl, že z informace poda-

né francouzskou vládou vyplývá, že průměrná délka řízení o adopci činí 4,1 měsíce. ESLP proto uzavřel, že adopce dítěte manžela stěžovatelkou představuje účinný a dostatečně rychlý prostředek, kterým lze dosáhnout uznání právního vztahu mezi stěžovatelkou a dítětem (třetím stěžovatelem). Z toho důvodu rozhodnutím o odmítnutí žádosti o přepis údajů o matce z ukrajinského rodného listu třetího stěžovatele do francouzské matriky státní orgány nepřekročily jejich mez uvážení (*marge d'appréciation/margin of appreciation*). Čl. 8 Úmluvy tudíž nebyl porušen.

K namítanému porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy:

Stěžovatelé namítali, že rozhodnutí, kterým státní orgány odmítly žádost o přepis údajů o matce z ukrajinského rodného listu dítěte narozeného prostřednictvím náhradní matky, ačkoliv žádosti vyhověly, pokud jde o přepis údajů o otci, je diskriminační ve vztahu k biologické matce (stěžovatelce). ESLP poznamenal, že tato stížnost je samostatná, oddělená od ostatních stížností, které se týkaly pouze práv třetího stěžovatele, a je založena na skutečnosti, že stěžovatelka je biologickou matkou dítěte. Stěžovatelé však opomněli uvést tuto skutečnost v jejich stížnosti z března 2018 a ESLP ji oznámili až v září 2019 na dotaz předsedkyně senátu. Stěžovatelé rovněž opomněli oznámit tuto skutečnost vnitrostátním orgánům a soudům, které se jí tudíž nezabývaly. Tato nová stížnost proto nesplňuje podmínku šestiměsíční lhůty ve smyslu čl. 35 odst. 1 Úmluvy a musí být odmítnuta podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy.

Stížnost na údajnou diskriminaci třetího stěžovatele v požívání jeho práva na respektování soukromého života není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná z žádného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Dle mínění ESLP rozdíl v zacházení mezi francouzskými dětmi narozenými v zahraničí prostřednictvím náhradní matky a ostatními francouzskými dětmi narozenými v zahraničí nespočívá ve skutečnosti, že u prvně jmenovaných na rozdíl od druhých nelze ve vnitrostátním právu uznat právní vztah mezi jimi a domnělou matkou – osobou, která je uvedena v zahraničním rodném listu jako matka. Rozdíl spíše spočívá ve skutečnosti, že u prvně jmenovaných, na rozdíl od druhých, není možné provést přepis veškerých údajů z rodného listu do francouzské matriky a pro založení právního vztahu mezi domnělou matkou a dítětem je nutné uchýlit se k adopci dítěte.

ESLP již dříve konstatoval, že adopce dítěte manžela představuje účinný mechanismus pro uznání právního vztahu mezi stěžovatelkou a dítětem (třetím stěžovatelem). Vláda vysvětlila, že tento **rozdíl v zacházení ohledně způsobu založení právního vztahu mezi matkou a dítětem má zajistit, aby, s ohledem na specifické okolnosti každého případu, právní vztah dítěte a domnělé matky byl založen v nejlepším zájmu dítěte narozeném prostřednictvím náhradní matky.** ESLP proto akceptoval, že tento rozdíl v zacházení, proti němuž stížnost směřuje, je objektivně a rozumně odůvodněn. ESLP proto neshledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

✿ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ
GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M.

Glosa:

Problematické rozhodnutí Ústavního soudu k právní povaze chodníku

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. III. ÚS 2280/18

I. Východisko

Dne 25. 6. 2019 vydal 3. senát Ústavního soudu (ÚS) ve složení Josef Fiala (předseda), Radovan Suchánek a Jiří Zemánek (soudce zpravodaj) ve věci vedené pod sp. zn. III. ÚS 2280/18 nález týkající se problematiky právní povahy chodníku. Tímto nálezem bylo zrušeno usnesení Nejvyššího soudu (NS) ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4330/2017 (jakož i rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 5. 2017, č. j. 56 Co 65/2017-238) z důvodu údajného porušení základních práv stěžovatelky na soudní ochranu a na ochranu vlastnictví dle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

ÚS v uvedeném nálezu dospěl k závěru, kterým zcela „popřel“ dosavadní dlouhodobou a konstantní judikaturu NS (zejména senátu č. 22) ohledně právní povahy chodníku (jakož i jiných podobných entit), čímž vnesl zásadní právní nejistotu do právní praxe. Stejně varovný je fakt, že závěry ÚS jsou – oproti závěrům přijímaným k této otázce ze strany NS – dogmaticky nesprávné, neboť nerespektují východiska občanského zákoníku (o. z.) a jeho vztah k zákonu o pozemních komunikacích (PozKomZ). Z formálního hlediska lze pak danému nálezu vytknout zcela nedostatečné odůvodnění.¹

II. Rozhodnutí obecných soudů

Okresní soud rozhodl, že žalobkyně (obec) je výlučným vlastníkem chodníku (jako samostatné věci), umístěného na pozemku ve vlastnictví odlišné osoby (ke stavebnímu provedení chodníku viz další odstavec).

Krajský soud změnil rozhodnutí okresního soudu tak, že žalobu na určení vlastnického práva k chodníku zamítl, neboť chodník není samostatnou věcí (stavbou v občanskoprávním smyslu); je totiž představován „zpevněným asfaltovým povrchem, jehož základ původně tvořila struska, později šterk či jiná drť a horní vrstva byla dokončena několikacentimetrovým asfaltovým povrchem“.

Rozsudek krajského soudu napadla žalobkyně dovoláním, které NS odmítl s odůvodněním, že krajský soud dostatečným a logickým způsobem vysvětlil, jaké úvahy ho v dané věci vedly k uvedeným závěrům. NS zároveň připustil, že jde do značné míry o hraniční případ a že obecně v obdobných sporech soudy využívají znalecké posudky; v dané věci však není rozhodnutí provedením takového důkazu podmíněno (neboť stavebně-technické provedení chodníku bylo mezi stranami nesporné). NS ve svém rozhodnutí též poukázal na svoji předchozí judikaturu týkající se skutkově podobných případů, jakož i na judikaturu ÚS.

III. Ústavní stížnost; rozhodnutí ÚS

Žalobkyně podala proti rozhodnutí NS ústavní stížnost. Jejím jádrem bylo tvrzení, že tímto rozhodnutím došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, „když krajský soud neprovedl navrhovaný znalecký posudek ke skladbě chodníku a namísto toho pouze bez bližšího rozboru konstatoval jeho jednotlivé vrstvy jako fakt údajně mezi stranami nesporný. Dle stěžovatelky je soudy opomíjeno, že po celou dobu řízení byla otázka, zda jde o samostatnou věc, považována za vyřešenou, proto se k ní speciálně nevedlo dokazování, které se soustředilo výhradně na určení vlastnického práva, tedy na otázky, jak byl chodník zbudován a za jakých okolností byl převeden na stěžovatelku. Jestliže tedy soud posuzoval stavebně-technický charakter chodníku sám, aniž provedl znalecké dokazování, zatížil řízení vadou. Stěžovatelka nesouhlasí taktéž s usnesením Nejvyššího soudu, který sice uznal, že jde o hraniční případ, odebral však stěžovatelce možnost nového posouzení věci krajským soudem.“ Je patrné, že ústavní stížností byl napadán primárně procesní postup NS (resp. krajského soudu).

ÚS na základě spisového materiálu včetně v něm obsažené fotografické dokumentace dospěl k závěru, že předmětný chodník „není pouhým zpevněním povrchu pozemku vrstvením přírodních materiálů či zpevněnou asfaltovou plochou, nýbrž samostatnou (stavbou) věcí v občanskoprávním smyslu, a jako takový je součástí místní komunikace dle § 12 odst. 4 ZPK [tj. PozKomZ – pozn. aut.], jejímž vlastníkem je podle § 9 odst. 1 tohoto zákona obec, na jejímž území místní komunikace leží. Jde o zákonem předvídaný případ, kdy se nachází stavba místní komunikace (jž je chodník součástí) na cizím pozemku (§ 17 odst. 2 zák. č. 13/1997 Sb.)“ (bod 15 nálezu; zvýraznili autoři).

Je zajímavé, že v nálezu ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 3143/13, vyjádřil ÚS při posuzování právního režimu letištní dráhy následující názor: „Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, a není proto zásadně oprávněn se vyslovovat k výkladu soukromoprávního charakteru stavby letištní dráhy. Nedostatky odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu, ve kterém nebylo dostatečně přihlédnuto ke stavební konstrukci letištní dráhy, i ve světle dosavadní judikatury týkající se dopravních staveb, však oprávnění Ústavního soudu k zásahu do rozhodovací činnosti obecného soudu zakládají“ (bod 32 nálezu; zvýraznili autoři). ÚS tímto nálezem zrušil předchozí rozhodnutí NS, avšak jen z toho důvodu, že nebylo náležitě odůvodněno (což znamenalo zásah do práva na spravedlivý proces), nikoli snad z důvodu jeho věcné nesprávnosti. V případě glosovaného rozhodnutí tomu tak však nebylo,

¹ „Nosná“ část nálezu (tj. odůvodnění) se soustřeďuje do jeho části V, konkrétně do odstavců 13-15, a to v rozsahu necelé jedné strany (sic!). V tomto případě však méně skutečně neznamenovalo více.

neboť rozhodnutí krajského soudu i NS jsou řádně odůvodněna. ÚS tedy přehodnotil názor NS (jakož i krajského soudu) ohledně právní povahy chodníku.

IV. Kritické hodnocení rozhodnutí ÚS

Právní povaha chodníku² může být – nahlíženo obecně – dvojí. První možností je, že chodník je stavbou ve smyslu občanskoprávním. Druhou možností je, že se o takovou stavbu nejedná.

První možnost může mít dále dvě varianty. Pokud je chodník stavbou, může být buď samostatnou věcí (ať již jde o věc hlavní, či o příslušenství jiné věci hlavní), nebo je naopak součástí pozemku.

Metodologicky korektní postup je tedy takový, že se nejprve zjistí, zda je určitý výsledek stavební činnosti (chodník) stavbou z hlediska občanskoprávního. Je-li závěr kladný, pak teprve lze řešit, zda je tato stavba samostatnou věcí, či pouhou součástí pozemku. Pokud je však odpověď na první otázku záporná – tedy chodník není stavbou –, platí automaticky závěr, že takový výsledek stavební činnosti představuje prosté ztvárnění povrchu pozemku, které bude vždy jeho součástí, resp. půjde o pozemek samotný.

Závěr o právní povaze chodníku je třeba dovodit nikoli jen ze soukromoprávních předpisů (srov. zejména § 505, 506, 509 o. z.), nýbrž i z předpisů veřejného práva – konkrétně ze zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích (PozKomZ).

Podle § 2 odst. 1 PozKomZ je pozemní komunikace definována jako dopravní cesta určená k užití silničními a jinými vozidly a chodci, včetně pevných zařízení nutných pro zajištění tohoto užití a jeho bezpečnosti. Tato definice však nevypovídá nic o (soukromo)právní povaze dopravní cesty. Je notorií, že PozKomZ dělí v § 2 odst. 2 pozemní komunikace do čtyř kategorií, a to na dálnice, silnice, místní komunikace a účelové komunikace. Zatímco pro dálnice a silnice (a do určité míry i místní komunikace – k tomu však viz další text) zákon stanoví v zásadě jasný režim (lze dovodit, že tyto komunikace jsou věcmi odlišnými od pozemku a mají, resp. mohou mít, vlastníka odlišného od vlastníka pozemků, na nichž jsou umístěny), u účelových komunikací je situace složitější. Povahu účelových komunikací lze dovozovat jen podle obecných předpisů.³

Chodníky lze řadit do kategorie místních komunikací, a to místních komunikací IV. třídy dle § 6 odst. 2 písm. d) PozKomZ. Tento závěr plyne zprostředkovaně i z § 12 odst. 4 PozKomZ, dle něhož „Pokud nejsou samostatnými místními komunikacemi, jsou součástí místních komunikací též přilehlé chodníky, chodníky pod podloubími, veřejná parkoviště a obratiště, podchody a zařízení pro zajištění a zabezpečení přechodů pro chodce.“

O místních komunikacích stanoví § 9 odst. 1 věta první i. f. PozKomZ, že jejich vlastníkem je obec, na jejímž území se místní komunikace nacházejí. Třetí věta téhož odstav-

ce pak říká, že **stavba dálnice, silnice a místní komunikace není součástí pozemku.**⁴ Je tedy patrné, že dálnice, silnice a místní komunikace nebudou součástí pozemku (a tedy budou samostatnou věcí v právním smyslu) – ovšem jen tehdy, budou-li zároveň stavbou ve smyslu občanskoprávním. Zatímco u dálnic a silnic bude tento předpoklad splněn prakticky vždy, u místních komunikací (a tím spíše u účelových komunikací) tomu tak automaticky být nemusí.

V souvislosti s právní povahou místních komunikací je nejprve nutné upozornit na vývoj názorů na jejich právní povahu v judikatuře NS. V původním rozsudku NS ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 22 Cdo 52/2002, soud uvedl, že „Místní a účelové komunikace představují určitou kvalitu pozemku, jsou názvem pro druh pozemku a představují určité ztvárnění či zpracování jeho povrchu. Nemohou tedy být současně pozemkem a současně stavbou ve smyslu občanskoprávním jako dvě rozdílné věci, které by mohly mít rozdílný právní režim či osud; nelze je od pozemku oddělovat, např. samostatně (odděleně jednu od druhé) převádět.“ NS tedy dovodil jak pro místní, tak i účelové komunikace povahu součástí pozemku.

Určitou modifikaci tohoto názoru přinesl rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia NS ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 31 Cdo 691/2005, v němž soud naopak zaujal názor, že „Místní komunikace by mohla být samostatnou věcí odlišnou od pozemku, na němž se nachází, v případě, že by byla stavbou ve smyslu občanského práva, tj. stavbou ve smyslu § 119 ObčZ, která jako samostatný předmět vlastnictví může být předmětem občanskoprávních vztahů. Nelze vyloučit, že místní komunikace může být stavbou, a tedy samostatnou věcí ve smyslu občanskoprávním, a že právní vztahy k ní nemusí být totožné se vztahy k pozemku, na němž byla zřízena“ (zvýraznili autoři). Uvedené rozhodnutí velkého senátu tedy zmírnilo do té doby absolutní názor ohledně právní povahy místní komunikace, když připustilo, že tento typ komunikace může být samostatnou věcí za předpokladu, že je stavbou ve smyslu občanského práva. **Toto rozhodnutí tak nelze chápat jako zaujetí zcela opačného názoru na povahu místní komunikace ve srovnání s předchozí judikaturou.**

Tento směr uvažování (jaký byl přijatý v uvedeném rozhodnutí velkého senátu) naznačuje i následná judikatura NS. Tak např. z rozsudku NS ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3895/2013, se podává následující: „Nejvyšší soud naopak i ve své následující rozhodovací praxi [miněno následující po uvedeném rozhodnutí velkého senátu – pozn. aut.] zdůraznil, že ze zák. č. 13/1997 Sb. se podává pouze možnost, aby na místní komunikaci bylo pohlíženo jako na samostatnou věc (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 766/2011). I v případě, že předmětné parkoviště bylo kategorizováno jako místní komunikace, neznamená to bez dalšího, že by na ně bylo možné pohlížet jako na stavbu představující samostatný předmět občanskoprávních vztahů (v souladu s § 12 zák. č. 13/1997 Sb. přitom parkoviště může spadat i do kategorie účelových komunikací). Od závěru, dle něž parkoviště představované pozemkem, jehož povrch byl zpracován zpevněním povrchu za účelem parkování automobilů, není z hlediska občanskoprávního stavbou, vysloveného a zdůvodněného již v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1414/97 (publikovaném v časopise Právní rozhledy č. 1/2000, str. 35), a akceptovaného i Ústavním soudem (srov. např. nález Ústavního

2 Jakož i jakéhokoli jiného výsledku stavební činnosti.

3 Lze poznamenat, že účelové komunikace představují jeden z nejspornějších případů posouzení právního režimu určité entity jako věci (resp. stavby ve smyslu občanskoprávním). K tomu srov. např. O. Motejl, M. Černínová, K. Černín, V. Gabříšová: Veřejné cesty, Místní a účelové pozemní komunikace, ASPI, Praha, rok vydání neuveden, či J. Spáčil: Cesty a pozemní komunikace v praxi civilních soudů, Právní fórum č. 7/2006.

4 Tato věta byla do daného odstavce doplněna novelou PozKomZ č. 268/2015 Sb., s účinností od 13. 11. 2015. Do té doby podobné ustanovení v zákoně nebylo.

soudu ze dne 17. 4. 2002, sp. zn. IV. ÚS 42/01), se přitom judikatura neodklonila. I nadále akcentuje, že v případě parkoviště je na nejvyšší problematické, aby jako zpevněná plocha dostalo podmínkám stavebně-technické i účelové samostatnosti, jejichž splnění je nezbytné pro to, aby na ně bylo pohlíženo jako na stavbu nesdílející jako součást pozemku jeho právní režim (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1928/2010). Nejvyšší soud se opakovaně přiklonil k tomu, že pouhé zpracování a ztvárnění povrchu pozemku směřující k jeho zpevnění, nezbytnému pro zamýšlené využití pozemku, není postačující pro to, aby takováto stavba byla považována za samostatnou věc v právním smyslu (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 22 Cdo 1118/2005, či ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2417/2011). Dovolatelé přitom nepoukazují na skutečnosti (krom toho, že je parkoviště řazeno do kategorie místních komunikací), pro něž by bylo možné přitakat jejich tvrzení, že předmětné parkoviště je samostatnou stavbou vlastněnou subjektem odlišným od žalobců jako vlastníků pozemku, na němž se nachází. Za stavbu představující samostatnou věc v občanskoprávním smyslu je pokládán výsledek stavební činnosti, tak jak ji chápe stavební zákon a jeho prováděcí předpisy, pokud výsledkem této činnosti je věc v právním smyslu, tedy způsobily předmět občanskoprávních vztahů včetně práva vlastnického, a nikoliv součástí jiné věci (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 22 Cdo 52/2002, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí NS pod C 2901, sešit 30/2004, ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 22 Cdo 1118/2005, či ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2682/2008). Při posouzení samostatnosti stavby je nutné přihlížet ke všem okolnostem věci, zejména zvyklostem v právním styku, a uvážit, zda je účelné, aby byla stavba samostatným předmětem právních vztahů, přičemž je záhodno zohlednit i to, zda lze vymezit, kde končí pozemek a kde začíná stavba (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1221/2002)“ (zvýraznili autoři).

Zopakujeme, že místní komunikace bude samostatnou věcí v právním smyslu (odlišnou od pozemku) pouze za předpokladu, že splňuje povahu stavby ve smyslu občanskoprávním. Posouzení toho, zda je určitá entita stavbou z hlediska občanskoprávního, je posouzením **právní otázky**. Nicméně pro zaujetí správného právního závěru v posuzovaném případě chodníků je nutné mít dostatečné znalosti o jejich stavebně-technickém provedení, resp. o jejich funkční provázanosti s ostatními komponentami (budovami, jinými pozemními komunikacemi atd.).

Pokud jde o **vymezení pojmu stavba ve smyslu občanskoprávním**, právní teorie i judikatura se shodují na tom, že tento pojem zahrnuje celkem **pět definičních znaků**. Musí se jednat o 1. výsledek stavební činnosti člověka, který 2. má materiální podstatu, 3. vyznačuje se relativní kompaktností materiálu, 4. je vymežitelný vůči okolnímu pozemku a 5. má samostatnou hospodářskou funkci (účel).⁵

Zatímco znaky uvedené sub 1 a 2 budou u chodníku zpravidla splněny, u znaků uvedených sub 3, 4 a 5 tomu tak být nemusí.

Pokud jde o podmínku **relativní kompaktnosti materiálu**, lze konstatovat, že chodník, resp. jeho povrch, je nejčastěji tvořen asfaltem, dlažebními kostkami, klasickou, betonovou či zahradní dlažbou nebo jinými materiály zpevňujícími povrch. Podmínku kompaktnosti bude zpravidla splňovat asfaltový povrch, kterým jsou pokryté určité podkladové vrstvy, nikoli však již povrch tvořený jakoukoli dlažbou usazenou do suchého podloží.

Pokud jde o podmínku **vymežitelnosti chodníku vůči okolnímu pozemku**, tedy řečeno jinak – zjistitelnosti toho, kde chodník začíná a kde končí –, i zde je třeba hodnotit situaci případ od případu. Bude-li chodník na obou podélných stranách jasně ohraničen určitými pevnými stavebními prvky (např. betonovými či kamennými obrubníky), pak lze o splnění této podmínky uvažovat. Půjde-li však naopak o pouhou zhutněnou (např. uválcovanou) vrstvu šterku, makadamu či jiného podobného materiálu, pak bude jen obtížně zjistitelné, kde končí chodník a začíná okolní pozemek.

Konečně pokud jde o **účel chodníku**, ten je v zásadě stejný jako účel pozemku (jeho povrchové části). Jde o to, že i bez chodníku je pozemek víceméně stejně použitelný za účelem dosažení konkrétních budov, popř. jiných staveb. Chodník pouze umožňuje dosáhnout tohoto cíle poněkud pohodlnějším způsobem.

Lze tedy uzavřít, že **z hlediska civilistického chodník zásadně nebude splňovat definiční znaky pojmu stavba, a to minimálně pro absenci znaku samostatného účelového určení**. Chodník tedy bude představovat prosté ztvárnění povrchu pozemku, které **bude vždy součástí pozemku**, resp. půjde o pozemek samotný.

V dané věci však ÚS nijak neargumentuje, zda a případně v jaké míře spatřuje naplnění výše uvedených znaků stavby ve smyslu občanskoprávním. Již jen z této skutečnosti plyne, že odůvodnění jeho nálezu je nedostatečné. Výše jsme upozornili na nálezu ÚS ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 3143/13, ve kterém tento soud uvedl, že zásadně není oprávněn vyslovovat se k výkladu soukromoprávního charakteru stavby (zde: letištní dráhy). Pokud se nyní ÚS k soukromoprávnímu charakteru stavby naopak vyjádřil, měl buď zdůvodnit, v čem spočívá mimořádnost případu, že se odchýlil od uvedené zásady, nebo tuto zásadu vůbec odmítl respektovat – pak se ovšem odchýlil od právního názoru ÚS vysloveného v předchozím nálezu a danou otázku měl předložit k posouzení plénu ÚS (§ 23 zákona o Ústavním soudu); nic z toho však neučinil.

Vrátíme-li se ke glosovanému rozhodnutí, lze zopakovat, že ÚS vyslovil závěr, že předmětný chodník „*není pouhým zpevněním povrchu pozemku vrstvením přírodních materiálů či zpevněnou asfaltovou plochou, nýbrž samostatnou (stavbou) věcí v občanskoprávním smyslu, a jako takový je součástí místní komunikace dle § 12 odst. 4 ZPK [tj. PozKomZ – pozn. aut.], jejímž vlastníkem je podle § 9 odst. 1 tohoto zákona obec, na jejímž území místní komunikace leží. Jde o zákonem předvídaný případ, kdy se nachází stavba místní komunikace (již je chodník součástí) na cizím pozemku (§ 17 odst. 2 zák. č. 13/1997 Sb.)*“ Tento závěr je **nesprávný z následujících důvodů**.

Za prvé, ÚS pravděpodobně vychází z toho, že **místní komunikace je věcí v právním smyslu sama o sobě. Tak tomu však není**. Vždy je zapotřebí, aby daný výsledek stavební činnosti splňoval znaky stavby ve smyslu občanskoprávním. Není-li tomu tak, nemůže se jednat o stavbu, která by mohla být samostatnou věcí v právním smyslu, a to ani v podobě stavby liniové (§ 509 o. z.). Na této skutečnosti nic nemění pouhý fakt správního rozhodnutí, kterým je určitá veřejná cesta klasifikována jako místní komunikace (§ 3 PozKomZ).

⁵ Pro podrobnosti viz Tégel, Melzer in F. Melzer, P. Tégel a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář*, Svazek III., § 419–654, 1. vydání, Leges, Praha 2014, komentář k § 498, m. č. 49 a násl.

Za druhé, posouzení stavebního provedení chodníku jako stavby ve smyslu občanskoprávním neobstojí z důvodu absence některých definičních znaků pojmu stavba – konkrétně absence znaku samostatného účelového určení chodníku a – do značné míry – i znaku relativní kompaktnosti materiálu. Již jen z tohoto důvodu je předmětné rozhodnutí nesprávné.

Za třetí, ÚS v odůvodnění rozhodnutí zcela nepřipustně sloučil (zaměnil) pojem „součást místní komunikace“ (v režimu PozKomZ) s civilistickým pojmem „součást věci“ (dle o. z.). Pojem „součást místní komunikace“ (resp. obecněji „součást pozemní komunikace“) však má zcela jiný obsah a je konstruován pro zcela odlišné účely, než je tomu při vymezení pojmu „součást věci“ v režimu o. z.⁶ Zatímco vymezení pojmu „součást věci“ v o. z. je prakticky významné zejména pro účely majetkových dispozic s věcí (řeší se zde otázka právního osudu součástí, resp. otázka, v jaké míře jsou možné samostatné majetkové dispozice se součástmi⁷), PozKomZ užívá tento termín v naprosto odlišných souvislostech, jako např.:

- v § 18g odst. 7 v souvislosti s posouzením stavby pozemní komunikace a jejího vlivu na okolí, včetně vlivu jejích součástí a příslušenství na okolí;
- v § 19 odst. 2 v souvislosti s vymezením obecného užívání pozemních komunikací (zde jde mj. o formulování zákazu znečišťování či poškozování pozemních komunikací včetně jejich součástí a příslušenství);
- v § 26 odst. 3 v souvislosti s vymezením stavebního stavu pozemní komunikace (stavebním stavem se mj. rozumí i vybavení komunikace součástmi a příslušenství);
- v § 42a odst. 1 písm. g) a v § 42b odst. 1 písm. g) v souvislosti s formulací skutkových podstat některých přestupků.

Ze všech jmenovaných ustanovení je patrné, že uvedený institut není důležitý z hlediska majetkových dispozic, nýbrž z důvodů jiných. Těmi jsou zejména snaha zabezpečit, aby kromě pozemních komunikací samotných splňovaly zvláštní kritéria (technická, resp. funkční, dále bezpečnostní, kvalitativní aj.) i jejich funkčně související entity, specificky vymezené v PozKomZ. Shodně tak je jasná snaha zohlednit při vymezení „stavebního stavu pozemní komunikace“ i její součásti atd. Koneckonců, již *prima vista* nemohou některé případy „součástí pozemní komunikace“ mít povahu civilistické „součásti věci“. Příkladem může být § 12 odst. 1 písm. a) PozKomZ, kde se za součást pozemní komunikace prohlašují mj. všechny konstrukční vrstvy vozovky; z hlediska civilistického však nejde o součást pozemní komunikace jako věci, nýbrž o věc samotnou.

Je tedy zřejmé, že k závěru o tom, zda určitá entita má povahu „součástí pozemní komunikace“ ve smyslu PozKomZ, je zá-

sadně nerozhodné, jaká je civilistická povaha takové entity – tedy zda se jedná o stavbu, či nikoli, popř. jedná-li se o stavbu, pak zda je samostatnou věcí, či pouze součástí pozemku. Na uvedený problém vztahu o. z. a PozKomZ právě s ohledem na instituty „součástí (příslušenství) věci“ na jedné straně a „součástí (příslušenství) pozemní komunikace“ na straně druhé jsme již před několika lety poukázali v komentáři k o. z.⁸

Konečně za čtvrté, i kdyby PozKomZ pracoval s pojmem „součást pozemní komunikace“ ve stejném duchu jako o. z. pracuje s pojmem „součást věci“ (což si zřejmě ÚS myslí), trpělo by odůvodnění glosovaného nálezu další vadou. Tvrdí-li totiž ÚS, že chodník je „samostatnou (stavbou) věcí v občanskoprávním smyslu“, pak současně nemůže být „jako takový součástí místní komunikace (...), jejímž vlastníkem je (...) obec, na jejímž území místní komunikace leží. Jde o zákonem předvídaný případ, kdy se nachází stavba místní komunikace (jíž je chodník součástí) na cizím pozemku.“ Je patrné, že v těchto partiích vychází ÚS při použití institutu součástí pozemní komunikace z kritéria majetkového (věcněprávního), nikoli z kritérií plynoucích z PozKomZ. Pak je ovšem zjevně nesmyslný závěr, že chodník je současně samostatnou věcí (stavbou) a zároveň součástí stavby místní komunikace. Tento výsledek však nastat nemůže; buď je chodník samostatnou věcí, nebo součástí jiné věci, *tertium non datur*.

Uvedené odchýlení se ÚS od dosavadní dlouhodobé judikatury NS též přináší zcela zásadní praktické problémy. V absolutní většině případů nakládají s chodníky uvedeného typu jako se svou věcí vlastníci pozemku. V důvěře v ustálenou judikaturu investují do oprav značné prostředky. Pokud by se měl prosadit názor ÚS, jednalo by se o vynaložení nákladu ve prospěch jiného, které zakládá jen právo z bezdůvodného obohacení vůči vlastníkovi „stavby“, jež však již bude v řadě případů promlčené. Vzhledem k tomu, že jde o stavby, které se neevidentují v katastru nemovitostí, je velmi často prakticky nezjistitelné, kdo daný chodník vybudoval a je jeho „vlastníkem“⁹ a kdo tedy má provádět stavební údržbu (§ 9 odst. 3 PozKomZ). Přitom se zpravidla tyto chodníky nacházejí na obecních pozemcích. Tato nejistota vnesená do vlastnických vztahů k pozemním komunikacím je významným negativním důsledkem glosovaného rozhodnutí ÚS.

O. z. obsahuje úpravu, která řeší stav, kdy vlastník po určitou dobu nevykonává vlastnické právo k věci – a to i věci nemovité. Po uplynutí deseti let zde nastupuje vyvratitelná domněnka, že došlo k opuštění nemovitosti, což by mělo za následek nabytí držby vlastnického práva ze strany státu (§ 1050 odst. 2, § 1045 odst. 2 o. z.). Fakticky proto v takových případech tento přístup povede k „zestátnění chodníků“, u kterých nebude zřejmé, kdo je vybudoval. Aby pak bylo učiněno zadost citovanému § 9 odst. 1 PozKomZ, bylo by třeba, aby stát vlastnické právo k této „stavbě“ převedl na příslušnou obec. To jsou všechno velmi nešťastné důsledky glosovaného rozhodnutí.

Na úplný závěr lze snad jen vyslovit přání, aby ÚS při nejbližší možné příležitosti své zjevně nesprávné rozhodnutí přehodnotil.

Autory komentáře jsou doc. JUDr. PETR TĚGL, Ph.D., a doc. JUDr. FILIP MELZER, LL.M., Ph.D. Oba jsou advokáty a současně působí na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

6 Tento závěr nepochybně platí přesto, že samotná důvodová zpráva k PozKomZ se v souvislosti s vymezením tohoto pojmu (jakož i pojmu „příslušenství pozemní komunikace“) dovolává institutů *součástí věci* a *příslušenství věci* dle občanského zákoníku z roku 1964. Již při letmém pohledu na jednotlivé příklady *součástí pozemní komunikace* a *příslušenství pozemní komunikace* je však zřejmé, že tyto instituty jsou vystavěny na zcela odlišných východiscích, než je tomu u *součástí věci* a *příslušenství věci* dle o. z. (resp. dříve dle o. z. 1964).

7 S tím, že preferováno je zachování (udržení) právní jednoty funkčně jednotných celků.

8 Srov. op. cit. sub 5, komentář k § 505, m. č. 52; komentář k § 510, m. č. 70.

9 Z toho, že § 9 odst. 1 PozKomZ uvádí, že vlastníkem místních komunikací je obec, na jejímž území se místní komunikace nacházejí, neplyne vlastnický titul pro obec. Obec musí nabytí vlastnické právo ke komunikaci na základě některého z obecných titulů nabytí vlastnictví. Srov. např. z poslední doby usnesení NS ze dne 17. 3. 2020, sp. zn. 28 Cdo 2480/2019.

Glosa:

Rovné odměňování v závislosti na výši životních nákladů zaměstnanců

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2020, č. j. 21 Cdo 3955/2018-228

I. Základní východiska, detekce právní otázky

V analyzovaném rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval problematikou **rovného odměňování zaměstnanců vykonávajících stejnou práci u téhož zaměstnavatele v rámci různých regionů České republiky**. Rozsudek reaguje na běžnou situaci vyskytující se na trhu práce, kdy zaměstnanci ve větších aglomeracích jsou za vykonanou práci odměňováni vyšší odměnou než jejich kolegové v lokalitách s odlišnou úrovní ekonomicko-sociální situace. Podstata rozhodnutí spočívá ve vyřešení otázky, zda je možné k hlediskům, na jejichž základě jsou posuzovány pracovní podmínky zaměstnanců (§ 110 odst. 4 zák. práce), řadit rovněž **hledisko životních nákladů** zaměstnanců s místem výkonu práce v odlišných oblastech. **Nejvyšší soud parametr životních nákladů pro tvorbu výše odměny zaměstnance označil za nepřipustný a zaujal názor, podle něhož zaměstnanci konající stejnou práci u identického zaměstnavatele musí být odměňováni stejnou odměnou, a to bez ohledu na výši lokálních nákladů, které jsou s odlišnými místy výkonu práce spojeny.**

II. Skutkový stav

Žalobce byl zaměstnán jako řidič u zaměstnavatele (Česká pošta, s. p.), který své služby poskytuje v rámci celého území České republiky. Místo výkonu práce bylo sjednáno v atrakčním obvodu¹ Sběrného přepravního uzlu Olomouc 02 s pravidelným pracovištěm sjednaným v Olomouci. Náplň práce² zaměstnance spočívala v řízení vozidla nad 3,5 tuny do 12 tun, vykládce, nakládce a doprovodu poštovních kurzů, třídění nákladních předmětů na instradovací skupiny, zajištění procesů spojených s podáním a dodáním stanovených druhů poštovních zásilek. Ačkoliv obsah (náplň práce) vztahující se k předmětné typové pozici řidiče je u zaměstnavatele bez ohledu na zařazení zaměstnanců do jednotlivých regionů pro celé území České republiky shodný, bylo zjištěno, že řidiči zařazení ve shodném tarifním stupni byli v Praze odměňováni vyššími částkami než řidiči mimo Prahu. Podle názoru žalobce se žalovaná **nejednotným mzdovým hodnocením jednotlivých řidičů ve srovnání s regionem Praha dopustila nerovného zacházení v odměňování.**

III. Komparace stěžejních prvků vykonávané práce

S ohledem na ústřední zásadu, na níž je právní úprava odměňování vystavěna, bylo zapotřebí, aby soudy nejprve

detekovaly, zda zaměstnavatel nastaveným systémem odměňování neporušil povinnost poskytování **stejně odměny za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty** (§ 110 odst. 1 zák. práce). Za tímto účelem soudy **detailed analyzovaly povahu, obsah a podmínky výkonu práce totožných typových pozic řidiče zaměstnavatele v odlišných lokalitách České republiky**, a to vše s ohledem na jednotlivé komparační parametry specifikované v § 110 odst. 2 až 5 zák. práce.

Ve vztahu k povaze činnosti řidičů v Praze a v Olomouci soud prvního stupně zjistil, že řidiči v rámci svých sběrných přepravních uzlů nakládají zásilky na výměništích, kterých je v Praze pět v jednom areálu sběrného přepravního uzlu Praha 022 ve vzdálenosti do 500 metrů, naproti tomu v Olomouci jsou tři pracoviště rozmístěna ve vzdálenějších areálech po městě ve vzdálenosti cca 4-6 km, mezi kterými musí řidiči podle rozpisu směn přejíždět a při přejezdech vždy vozidlo uzamknout. Jednotlivé počty zastávek řidiče se liší podle jednotlivých jízdních řádů. V Praze je jejich počet jak vyšší, tak nižší oproti Olomouci. Délka tras je rovněž v některých jízdních rádech delší a kratší jak v Praze, tak v Olomouci. Pracovní doba řidičů v Praze i mimo Prahu je rozvrhována vedoucím zaměstnancem. V Praze je uplatňován třísměnný a jednosměnný provoz a v Olomouci dvousměnný a jednosměnný. Někteří řidiči v obou městech pracují ve dnech pracovního klidu. Řidiči regionů Olomouc i Praha ujedou zhruba stejný počet kilometrů, přičemž množství zásilek je ovlivněno celkovou nosností vozidla a aktuální potřebou. V Praze (sběrný přepravní uzel Malešice) pracovalo přibližně 330 až 360 řidičů, z nichž 47 pracovalo v jednosměnném provozu, a tato skutečnost se ve srovnání s řidiči ve vícesměnném provozu do jejich mzdy nepromítla. V závislosti na jízdním řádu, jenž byl určen vedoucím zaměstnancem žalované, řidiči v regionu Praha absolvovali jízdní řády v rámci samotné Prahy i mimo Prahu, přičemž mimopražské jízdní řády se vyznačovaly menším počtem zastávek v porovnání s jízdními řády v rámci Prahy. Uvedená skutečnost se rovněž nijak nepromítla do výše mzdy řidičů, kteří jezdili tyto jízdní řády s menším počtem zastávek. Vzhledem k výše uvedeným skutkovým zjištěním **dospěl soud prvního stupně k závěru, že práce řidiče v tarifním st. 5 je ve své podstatě shodná, resp. srovnatelná, jak v Praze, tak v Olomouci**, kdy náplň práce je řízení vo-

1 Atrakční obvod lze definovat jako *ohraničené území, na kterém se provádí svoz a rozvoz drobných a kusových zásilek do a z atrakčního uzlu (pro část zásilek je atrakčním obvodem podeje, pro zbytek atrakčním obvodem dodeje)*. P. Drdla: Technologie systému přepravy drobných a kusových zásilek a její specifiky, dostupné na: <https://pernerscontacts.upce.cz/17_2010/Drdla2.pdf>.
2 Podle vnitřních předpisů zaměstnavatele vykonával zaměstnanec přesně specifikovanou typovou pozici, které byl přiřazen přesný popis činností (náplň práce).

zidla, nakládka a vykládka zásilek na určených místech a její náročnost se v zásadě v těchto aspektech v Praze a Olomouci objektivně neliší. Odlišnosti pracovišť se projevují pouze v rámci subjektivního vnímání jednotlivých řidičů. **Soud prvního stupně uzavřel, že zásada rovného zacházení při stanovení mzdy žalobce za práci řidiče nebyla žalovaným dodržena, a že proto je žaloba (ve svém základu) opodstatněná.**

Ke stejnému závěru dospěl rovněž Městský soud v Praze, který zdůraznil, že byť se faktické úkony, rozsah pracovní doby či výkon práce ve dnech pracovního klidu mohou odlišovat při výkonu pracovní činnosti jednotlivých konkrétních řidičů, jsou tyto rozdíly vykazovány nejen při porovnání regionů Praha a Olomouc, ale panují i v rámci samotných porovnávaných atrakčních obvodů. Ve shodě se soudem prvního stupně rovněž uvedl, že z provedených důkazů nelyne objektivně vyšší náročnost práce řidičů v Praze oproti práci řidičů v Olomouci, která by odůvodňovala vyšší mzdové ohodnocení pražských řidičů. Odvolací soud neshledal vyšší náročnost práce řidičů v Praze ani ve skutečnosti, že v Praze je více výměnišť. Nepovažoval za podstatné, zda je vozidlo řidiči naloženo na jednom či více výměništích, neboť nakládka zásilek je určována nosností vozidla. Náročnost práce nezvyšuje ani potřeba uspořádání zásilek ve voze na kurzech s více zastávkami tak, aby toto uspořádání zajistilo plynulejší vykládku, neboť tuto činnost musí učinit i řidiči v Olomouci. V tomto směru naopak odvolací soud považoval za rozhodné, že manipulace se zásilkami je determinována nosností vozidla, z čehož dovodil, že řidiči v Praze i v Olomouci manipulují se stejným množstvím zásilek. Při posuzování, zda je vyšší mzda v atrakčním obvodu Praha odůvodněná, **není podle názoru odvolacího soudu namístě brát v úvahu reálnou výši mezd, neboť mzda je ohodnocením konkrétní práce zaměstnance, nikoliv toho, v jakém prostředí zaměstnanec žije a jaké jsou náklady na uspokojování životních potřeb.** Z uvedených důvodů se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o tom, že uplatněný nárok žalobce je dán.

IV. Argumentace dovolatelky (reálná vs. nominální hodnota mzdy)

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Svoji argumentaci (kromě jiného) opřela o nutnost **vyřešení otázky, zda při posuzování (ne)rovného zacházení v odměňování zaměstnanců za práci je namístě hodnotit reálnou výši poskytované mzdy, a nikoliv pouze její nominální hodnotu.** Žalovaná zdůraznila, že reálná mzda představuje skutečnou mzdu zaměstnanců po odečtení nezbytných životních nákladů, jako např. ubytování, dopravu, služby apod., které jsou, jak obecně známo, v Praze a přílehlém okolí výrazně vyšší než ve zbývajících regionech České republiky. Dovolatelka má za to, že snížení nominální mzdy zaměstnanců v regionu Praha na úroveň nominálních mezd v ostatních regionech by vedlo k tomu, že by zaměstnanci v Praze byli reálně chudší, neboť vzhledem k vyšším cenovým hladinám v Praze by se snížila jejich kupní síla oproti zaměstnancům se shodnou nominální mzdou ve zbývajících regionech. V tomto směru dále ar-

gumentovala, že má-li být smyslem a účelem právní úpravy uvedené v ust. § 16, § 109 odst. 1 a § 110 zák. práce zajištění rovného zacházení a spravedlivé odměny za práci, neshledává žádný důvod pro to, aby před reálnou rovností zaměstnanců byla upřednostněna pouze jejich rovnost fiktivní vyjádřená nominální výší vyplácené mzdy. Opačný postup dovolatelka považuje za zásah do práva zaměstnanců na spravedlivou odměnu za práci ve smyslu čl. 28 Listiny základních práv a svobod a rovněž do práva zaměstnavatelů svobodně podnikat ve smyslu čl. 26 Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k různým cenovým hladinám v jednotlivých regionech se dovolatelka domnívá, že reálná mzda s ohledem na rozdílné cenové hladiny lépe vyjadřuje, jak jsou reálně zaměstnanci za svou práci v jednotlivých regionech odměňováni.

V. Posouzení věci Nejvyšším soudem, hledisko lokálních nákladů

Nejvyšší soud s názorem žalované, která shledávala důvody pro rozdílné odměňování jejich zaměstnanců ve skutečnosti, že v jednotlivých regionech, v nichž žalovaná působí, panují rozdíly v nákladech na uspokojování životních potřeb (zejména v cenách ubytování, dopravy, zboží a služeb), nesouhlasí.

Zásada rovnosti v odměňování bývá řešena zpravidla mezi zaměstnanci jednoho zaměstnavatele, kteří pracují na stejném pracovišti, takže srovnání pracovních podmínek, pokud je v těchto případech zapotřebí a nevyplyvá implicitně z povahy věci, se omezuje na srovnání interních podmínek u zaměstnavatele, za nichž je práce vykonávána. V těchto případech je bez významu, jaké vnější podmínky (sociální, ekonomické apod.) panují v místě působení zaměstnavatele. V projednávané věci soudy obou stupňů posuzovaly naplnění zásady rovného zacházení v odměňování zaměstnanců vykonávajících srovnatelnou práci u **zaměstnavatele, který působí na celém území České republiky, a jeho jednotlivá pracoviště se proto nacházejí v různých lokalitách s odlišnými sociálně-ekonomickými podmínkami.** Jistě není pochyb o tom, že sociálně-ekonomické podmínky dané lokality ovlivňují trh práce jak na straně nabídky, tak na straně poptávky. Je zřejmé, že lokality (města a regiony) s vyšší mírou koncentrace státních orgánů, vědeckých, vzdělávacích, kulturních a dalších významných (státních i nestátních) institucí, s vyšší hustotou zabydlení (obvykle spojenou též s vyšší kupní silou obyvatel) a počtem potenciálních zaměstnanců (včetně zaměstnanců s odbornou kvalifikací a vysokoškolským vzděláním), se vyznačují (mohou vyznačovat) rovněž vyššími cenami bydlení, dopravy, zboží a služeb. V důsledku uvedených skutečností jsou tyto lokality rovněž spojeny s vyšší koncentrací zaměstnavatelů (zejména zaměstnavatelů s celostátní působností, s přeshraničním dosahem, včetně nadnárodních korporací a zahraničních investorů), kteří mohou nabídnout lepší pracovní podmínky spočívající zejména ve vyšším mzdovém ohodnocení oproti regionům a obcím, kde tyto předpoklady nejsou (nemohou být) naplněny. Jinými slovy, skutečnost, že nabídka na trhu práce

je v těchto městech (regionech) vyšší, má své logické dopady ve výši mzdy zaměstnanců, o něž zaměstnavatelé „bojují“ nabídkou lepších pracovních podmínek, včetně mzdových, tj. ve vyšší obecné ceně (hodnotě) práce.

Taxativní výčet hledisek obsažených v § 110 odst. 4 zák. práce

Podle Nejvyššího soudu neopodstatňuje rozdílná situace na trhu práce vč. situace sociálně-ekonomických podmínek regionu, aby zaměstnavatel bral tyto vnější ukazatele při tvorbě odměny zaměstnance v úvahu. Přijetí tohoto závěru by znamenalo, že komparační kritérium spočívající ve srovnání „*obtížnosti pracovních podmínek*“, za nichž je práce konána, zahrnuje jak **podmínky vlastního pracoviště, tak i vnější podmínky** (širší společenské a ekonomické prostředí), za nichž zaměstnavatel (jeho organizační jednotka, pracoviště) v daném regionu působí. Nelze ovšem přehlédnout, že zákon obsahuje vlastní definici toho, podle jakých hledisek má být „*obtížnost pracovních podmínek*“ posuzována. Stanoví, že „*pracovní podmínky se posuzují podle obtížnosti pracovních režimů vyplývajících z rozvržení pracovní doby, například do směn, dnů pracovního klidu, na práci v noci nebo práci přesčas, podle škodlivosti nebo obtížnosti dané působením jiných negativních vlivů pracovního prostředí a podle rizikovitosti pracovního prostředí*“ (srov. § 110 odst. 4 zák. práce). Jedná se přitom o **taxativní výčet hledisek**, která se týkají výhradně (interních) podmínek, za nichž je práce u zaměstnavatele vykonávána, jež přímo její výkon ovlivňují, podle nichž lze pro účely posouzení, zda se jedná o stejnou práci nebo práci stejné hodnoty, posuzovat „*obtížnost pracovních podmínek*“ ve smyslu ust. § 110 odst. 2 zák. práce. S jinými hledisky týkajícími se vnějších podmínek, v nichž zaměstnavatel působí a zaměstnanec pro něj vykonává práci, vlastní výkon práce neovlivňujících, zákonodárce nepočítá. Kdyby tak chtěl učinit, jistě by tento svůj úmysl v platné právní úpravě vyjádřil; z tohoto důvodu **nelze připustit jakýkoliv extenzivní výklad jdoucí nad daný zákonný rámec**.

VI. Kritické zhodnocení rozhodnutí

Spravedlivé odměňování vs. uspokojivé pracovní podmínky

Nejvyšší soud se v posuzovaném případě dotkl praxe, která je při odměňování u zaměstnavatelů se širší územní působností běžná. Odpovídající řešení případu je odvislé od vyhovující aplikace dvou základních práv, která jsou s odměňováním zaměstnanců spojena. Konkrétně se jedná o právo na spravedlivou odměnu a právo na uspokojivé pracovní podmínky, jež se obě řadí mezi tzv. hospodářská práva nacházející se v čl. 28 Listiny.³ Podrobnější úprava těchto základních hospodářských práv je přenechána zákonům.⁴

Čl. 28 Listiny aplikaci těchto práv nijak vzájemně nepodmiňuje. Zaměříme-li se však na konkrétní úpravu promítnutou do zákoníku práce, zjistíme, že § 110 odst. 2, resp.

odst. 4 zák. práce řadí pracovní podmínky mezi stěžejní parametry, na jejichž základě je posuzována shodnost vykonávané práce. Správné rozklíčování pracovních podmínek co do jejich obtížnosti, obsahu, rozsahu či struktury má tak podstatný dopad do oblasti spravedlivého odměňování zaměstnanců.

Nahlédneme-li pro inspiraci do relevantních mezinárodních dokumentů, zjistíme, že vzájemná koncepce obou předmětných práv je vystavěna na systému, podle něhož právo na spravedlivou odměnu je podmnožinou práva na uspokojivé a spravedlivé pracovní podmínky. Např. v souladu s čl. 7 písm. a) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky v sobě obsahuje právo na spravedlivou odměnu, kdy spravedlivou odměnu dotčený článek považuje za jeden z komponentů spravedlivých a uspokojivých pracovních podmínek. Poskytovaná **odměna** pak musí být vystavěna na hledisku **spravedlivosti** (za stejnou práci stejná odměna) a **přiměřenosti** (zajištění *slušného života* pro pracovníky a jejich rodiny). Obdobná koncepce je dále zachycena např. v čl. 36 odst. 1 písm. a) Ústavy Slovenské republiky, podle něhož zaměstnanci mají právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky. Zákon jim poskytuje zejména právo na odměnu za vykonanou práci, dostatečnou na to, aby jim zajistila **důstojnou životní úroveň**. K hledisku spravedlivosti odměny tak ve zmíněných dokumentech ještě přistupuje faktor umožňující další diferenciaci (slušný život, důstojná životní úroveň), který sice v české úpravě explicitně zmíněn není, je ale zřejmé, že primární účel těchto sociálních práv je shodný: **garantování určitého minimálního standardu, který má zajistit důstojný výkon práce jednotlivými zaměstnanci**.⁵ Tuzemská doktrína by pak měla věnovat náležitou pozornost vzájemnému vztahu obou těchto práv.

Nalezení správného východiska (ne/zohlednění životních nákladů při poskytování odměny zaměstnanci) je pak spíše než věcí právní otázkou nastavení fungování trhu práce (sociologické a ekonomické aspekty trhu práce). **Nemůže-li si však zaměstnanec, kterému je sice garantována „spravedlivá odměna“, zajistit na základě poskytovaného příjmu adekvátní bydlení v oblasti vyznačující se vyšším cenovým břemenem, lze tvrdit, že jsou tomuto zaměstnanci garantovány uspokojivé pracovní podmínky?** Připustíme-li na druhou stranu, že životní náklady jsou ospravedlnitelným důvodem pro diferenciaci mzdy za stejnou práci, jaké náklady by bylo možné do této složky zahrnout (bydlení, doprava, strava apod.)?

Určitou polemiku můžeme vést nad charakterem § 110

3 K charakteristice hospodářských a sociálních práv srov. např. J. Kratochvíl in M. Bartoň a kol.: Základní práva, Leges, Praha 2016, str. 467 a násl.

4 Zákonné provedení práva na spravedlivou odměnu lze najít např. v § 110 zák. práce, právo na uspokojivé pracovní podmínky se ve své podstatě prolíná téměř všemi ustanoveními zákoníku práce, konkrétně pak např. ust. § 224 a násl. zák. práce. Kromě těchto zákonných ustanovení jsou zmíněná práva dále podrobněji provedena v podzákonných právních předpisech (např. v nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí).

5 Op. cit. sub 3, str. 471.

odst. 4 zák. práce. Nejvyšší soud uzavřel, že jednotlivé parametry, na jejichž základě je posuzována obtížnost pracovních podmínek, jsou v zákoníku práce obsaženy vyčerpávajícím způsobem a nelze k nim řadit žádné další (především pak vnější) podmínky výkonu práce. Nabízí se však otázka, zda je rozumné výčet parametrů obsažených v § 110 odst. 4 zák. práce uzavřít, neboť v praxi existuje zcela jistě řada vlivů, které rovněž spoluurčují podmínky, za nichž je práce vykonávána, nelze je však subsumovat pod předmětný odstavec (např. osoba vedoucího zaměstnance – vstřícný/odmítavý/laxní přístup).

Dopady rozhodnutí na prostředí trhu práce

Jaké dopady může mít vydané rozhodnutí na trh práce? Nepovede zaujatý postoj ke značné disharmonii mezi zaměstnavateli se širokou a užší (lokální) územní působností? Podle předloženého závěru se totiž do **konkurenční výhody na trhu práce dostávají lokální zaměstnavatelé**, kteří mají při tvorbě odměny svých zaměstnanců volnější ruce, neboť nejsou svázáni povinností garance spravedlivé odměny ve vztahu k zaměstnancům ze vzdálenějších (odlehlejších) lokalit (limitace smluvní svobody). **V praxi tak může docházet k nežádoucím situacím, kdy v jedné lokalitě působí vícero zaměstnavatelů s rozdílnými možnostmi tvorby systému odměňování** (lokální vs. celostátní zaměstnavatel). Zaměstnavatel s místní působností může využívat možnosti volnějšího režimu odměňování vč. nastavení takové hladiny odměny, která bude důsledně reflektovat lokální cenové poměry. Ten-

- 6 Tito zaměstnavatelé se pravděpodobně zaměří na detailní specifikaci druhů práce v pracovních smlouvách vč. pracovních náplní jednotlivých pracovníků.
7 Evropské právo v tomto směru cílí na zákaz diskriminace a stanovení odměny respektující stejná kritéria pro muže a ženy. Srov. směrnici 2006/54/ES, o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání.
8 Srov. např. zohlednění výše životních nákladů zaměstnanců Renaultu vykonávajících práci ve městě Douai. Rozsudek kasačního soudu ze dne 14. 9. 2016, dostupný na: < https://www.courdecassation.fr/jurisprudence2/chambre_sociale_576/1600_14_34982.html >.

to postup zároveň může vést ke zvýšení atraktivity zaměstnání pro zaměstnance z konkurenčních firem s širší územní působností, které nebudou schopny na tuto situaci adekvátně reagovat. Analyzované rozhodnutí tak může změnit poměry na trhu práce ve prospěch lokálních zaměstnavatelů, z nichž se mohou obratem stát hlavní určovatelé výše odměn v regionu.

Zároveň je zapotřebí zabývat se otázkou, zda pro rozdílné „zacházení“ se zaměstnavateli poskytujícími obdobné služby nebo konajícími obdobné činnosti je dán věcný (ospravedlnitelný) důvod. **Pakliže nelze doložit, že nastolená disproporce v právech a povinnostech zaměstnavatelů v oblasti odměňování se opírá o zákonný důvod, omezení určitých zaměstnavatelů není přiměřené a narušuje zásadním způsobem principy tržního hospodářství, lze takový stav kvalifikovat jako závadný v kontextu s právem na svobodné podnikání (čl. 26 Listiny).**

Závěr

Ač by se dalo nad vydaným rozhodnutím polemizovat co do výkladu práva na uspokojivé pracovní podmínky, které Nejvyšší soud ve svém odůvodnění nijak nezohlednil, lze uzavřít, že **rozsudek Nejvyššího soudu víceméně koreluje s platnou právní úpravou**. Bude zajímavé sledovat, jak na problematiku odměňování odtrženou od lokálních sociálně-ekonomických hledisek budou reagovat zaměstnavatelé se širokou územní působností.⁶ Rovněž tak je otázka, zda rozhodnutí nepodníti zákonodárce ke změně právní úpravy, a to obzvláště za situace, kdy oblast odměňování není předmětem regulace na evropské úrovni (čl. 153 odst. 5 SFEU).⁷ V přístupech zahraničních států pak hledisko životních nákladů spoluurčujících výši poskytované odměny není neznámé.⁸

✦ JUDr. PETR PODRAZIL, Ph.D.,
odborný asistent na Katedře
soukromého práva a civilního procesu
Univerzity Palackého v Olomouci

LADISLAV DRHA
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Praha \ Paris \ Luxembourg

Právní služby ve Francii

Poskytujeme komplexní právní služby
v českém jazyce na území Francie a Lucemburska.

Václavské nám. 56
Praha – Nové Město
www.ak-drha.cz

+420 776 578 488
+ 33 6 77 33 70 73
office@ak-drha.cz

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní
poradenství a pomoc v oblasti německého
a mezinárodního práva soukromého včetně
zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
fax: 0049 851 34327

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

PRÁVNÍ PRAXE

Trestní právo daňové

Lichnovský / Vučka / Křístek

**Ondřej Lichnovský, Jan Vučka,
Lukáš Křístek:**

Trestní právo daňové

C. H. Beck, Praha 2020, 312 stran,
590 Kč.

Když se řekne trestní právo, tak většina laické veřejnosti si představí trestné činy vraždy, loupeže, znásilnění, těžkého ublížení na zdraví, krádeže, terorismu atd. Ale je nutné si uvědomit, že se jedná pouze o jeho část. Kupříkladu podle statistik Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2018 pravomocně rozhodnuto 990 věcí s daňovými trestnými činy, z čehož 848 se týkalo fyzických osob a 142 právnických osob. Jedná se tak o necelé jedno procento z veškerých pravomocně vyřízených trestních věcí (90 935) v tomtéž roce.

I když se tak může zdát, že jde o zanedbatelnou část trestné činnosti v České republice, je nutné si uvědomit, že daňové úniky jsou v rádech miliard korun. Jen v části, ve které zamezila dalším daňovým únikům tzv. Daňová Kobra, se v roce 2018 jednalo o 2,5 miliardy korun. Je tedy žádoucí, aby se orgány činné v trestním řízení, advokáti, ale i další osoby v dané problematice dobře orientovaly, byť je obecně známé, že tato oblast není v dnešní komplikované době u všech odborníků příliš oblíbená. V návaznosti na to se nelze divit, že se v ní pořádně neorientuje, přinejmenším

i s ohledem na časté změny, ani celá řada občanů a podnikatelů, ačkoliv se tato oblast reálně dotýká každého z nás. Tento postoj veřejnosti je zapříčiněn i její složitostí, značným rozsahem, detailností a nezbytnou mírou znalostí z dalších oborů, jako je např. ekonomie. Lze tak obecně prohlásit, že každá publikace zabývající se touto tematikou je vítána. Jelikož se opravdu jedná o nelehkou problematiku, o to více je namístě si vážit takových prací, které jsou přehledné, psané srozumitelnou formou a především komplexní. To se autorům v této publikaci podařilo.

Daňové trestné činy jsou zvláštní skupinou hospodářských trestných činů, jejichž objektem je zájem na řádném plnění daňových, poplatkových, celních, pojistných a jim podobných povinností k majetkovému (peněžnímu) plnění povinných subjektů do veřejných rozpočtů. Jejich podstatou je buď přímé zkrácení vyjmenovaných povinných plateb (jejich nepříznáním, neoprávněným snížením či neodvedením), anebo jednání umožňující daňové a jim podobné finanční úniky (nesplnění oznamovací povinnosti, padělání či jiné nelegální nakládání s předměty k označení zboží pro daňové a poplatkové účely). Trestnost předpokládá porušení mimotrestních právních norem, zejména z oblasti finančního práva.

Je evidentní, že v případě autorů publikace se jedná o odborníky z praxe, kteří se daňovou kriminalitou a všemi jejími aspekty zabývají značnou dobu, a to velmi podrobně. Kniha je napsána velice čtivě. Ze samotného textu je zřejmé, že autoři ji vytvářeli nejen pro právníky zabývající se trestním právem, ale i pro další profese, jako jsou ekonomové, účetní, daňoví poradci atd., jelikož na samý úvod velice instruktivně vysvětlují odbornou terminologii takovým způsobem, že je lehce pochopitelná i pro laika, který s trestním právem, ale ani s daňovou problematikou nepřišel nikdy do bližšího kontaktu.

Nejedná se toliko o teoretickou publikaci, která by se týkala daňových trestných činů. K tomu slouží již nespočet vysokoškolských učebnic. Naopak **jde o knihu převážně praktickou.**

Autoři velice srozumitelně uvedli, **jakou podobu mají daňové trestné činy, jakými způsoby se tento druh trestné činnosti v praxi většinou páchá, na co si dát pozor při jejím odhalování, na jaké důkazy se zaměřit při trestním stíhání pachatelů nebo jaký je rozdíl mezi daňovým a trestním řízením, včetně pravomocí jednotlivých státních orgánů** atd. Je tak nutné ocenit především to, že kniha souhrnně obsahuje veškeré potřebné informace, a to jak z pohledu trestního, tak správního. Publikace je protknuta nejruznějšími poznatky z praxe, učebnicovými příklady a toto vše je podporováno a doplňováno nejen **bohatou judikaturou českých trestních či správních soudů, ale také judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.** Autoři si dali velice záležet na tom, aby citlivě vysvětlili odlišnost daňového a trestního řízení. Následně sice vytýkají rozdílnou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, ovšem již bez bližšího důrazu právě na odlišnosti daňového a trestního řízení, a tudíž různých aspektů, ze kterých tyto soudy k problematice přistupují.

Kniha je i tak dobrým průvodcem nejen pro orgány činné v trestním řízení či advokáty, ale i pro další osoby zabývající se správním právem a daňovým řízením, jakož i pro samotné daňové subjekty. Závěrem je nutné celou publikaci pochválit a doporučit ji čtenářům, kteří si v dané problematice chtějí ucelit informace nebo si jako laici rozšířit povědomí, jelikož v jedné knize naleznou komplexní informace k dané problematice ve všech souvislostech a nemusejí provádět obsáhlou rešerši z několika různých zdrojů. Je také nutné říci, že pro časté změny je poměrně komplikované na poli daňové problematiky vydávat nějakou publikaci, jelikož co platí dnes, nemusí platit zítra, o čemž autoři moc dobře vědí a již dopředu reagovali na debatovaná témata, jako jsou např. návrh na zrušení daně z nabytí nemovitosti či změny hranic výše způsobené škody v trestním zákoníku.

✦ JUDr. Petr ANGYALOSSY, Ph.D.,
předseda Nejvyššího soudu

Soudcovská unie České republiky 1990 2020

Soudcovská unie České republiky 1990-2020

Leges a Soudcovská unie, Praha
2020, 256 stran.

Jubilejní sborníky nebývají vesměs zajímavým čtením, nicméně se lze setkat i s opakem, a příkladem v tomto směru je právě tato publikace. Je nutné předeslat, že nemalou zásluhu na tom má její editor Tomáš Němeček, jenž tu zno-

vu osvědčil svoji invenci, kterou již dříve prokázal v řadě knih z právního světa, jakými byla např. biografie Pavla Rychetského nebo Elišky Wagnerové.

Proč je tato publikace zajímavá, lze ve stručnosti shrnout konstatováním, že odráží vývoj a tep jedné ze tří hlavních součástí veřejné moci, tedy soudnictví.

Kniha je sborníkem dokumentů sledujících třicetiletou historii Soudcovské unie, která, jak plyne z jejího zakládajícího dokumentu z října 1990, je nepolitická profesní organizace soudců z povolání. Jejím cílem je zprostředkovat zájemcům důvody vzniku Unie a její aktivity, které se nutně nedotýkaly jen jejich členů, resp. soudců vůbec, ale mnohem širšího spektra společenského dění. Jakkoli se důsledně prezentuje jako organizace apolitická, nutně do politiky zasahovala nebo přesněji, mnohdy do ní byla vtažena (viz k tomu příspěvek Jaromíra Jirsy nebo Tomáše Lichovníka). K tom je ovšem třeba dodat, že nikdy nesledovala nějaké vlastní mocenské cíle, ale šlo jí o ochranu toho, k čemu jsou soudy povolány. Je to dobře patrné z dokumentů, které vypovídají o dnes již možná pozapomenutých kauzách, jakými bylo odmítnutí jmenování nových soudců prezidentem republiky v roce 2005, nátlak stát-

ní moci na soudy ohledně vydání katarského prince stíhaného za pohlavní zneužívání, opakující se debaty o plattech soudců, stále neukončené otázky zřízení Nejvyšší rady soudnictví nebo způsob výběru soudců.

Kniha je členěna podle tří dekád existence Unie a obsahuje rozhovory s těmi, kdo stáli v jejím čele, a dalšími osobnostmi, které se podílely na jejím utváření a směřování, a jejich články otiskované ve stavovském periodiku „Soudce“. Každá z těchto pasáží je doplněna dokumenty, zachycujícími materiály masových médií ohledně některých, nezdělaných citlivých problémů soudnictví, a to, jak na ně Soudcovská unie reagovala.

Budoucí historici české justice jistě ocení obsáhlou přílohu obsahující usnesení sněmů Soudcovské unie, v nichž jsou zajímavé materiály vypovídající nejen o tom, jakými cestami se tato organizace ubírala, ale také o dějinách české justice, resp. právnictví vůbec.

Kniha je k dispozici zájemcům zdarma v kanceláři Soudcovské unie, Ovocný trh 14, Praha 1.

❁ doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.,
Vysoká škola finanční a správní Praha
a Fakulta sociálně ekonomická UJEP
Ústí nad Labem

DÍKY ADVOKÁTNÍMU DENÍKU VÁM NEUNIKNE NIC AKTUÁLNÍHO A PODSTATNÉHO NEJEN Z DĚNÍ NA KOMOŘE, V ADVOKACII, ALE I V CELÉM SVĚTĚ PRÁVA

ADVOKÁTNÍ ONLINE DENÍK

- váš zpravodaj v PC i telefonu

RYCHLE A PŘEHLEDNĚ SE V NĚM DOZVÍTE O VŠECH DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍCH ORGÁNŮ ČAK.

UVÍTÁME VAŠE ČLÁNKY, NÁZORY, TIPY A PODNĚTY! PÍŠTE NA ADVOKATNIDENIK@CAK.CZ

ZAŘAĎTE SI NAŠE STRÁNKY WWW.ADVOKATNIDENIK.CZ MEZI SVÉ OBLÍBENÉ ZÁLOŽKY!

Úprava obnovy řízení by si zasloužila změnu v trestním řádu

Unie obhájců si je vědoma letité diskuse o tom, kdo by měl rozhodovat o návrhu na obnovu řízení a v následujícím řízení obnoveném. Podstatou obnovy řízení je odstranit nedostatky ve skutkových zjištěních, na kterých je původní rozhodnutí založeno, v případech, kdy příčiny nedostatků vyšly najevo až po právní moci rozhodnutí.¹ Obecným účelem tohoto mimořádného opravného prostředku tedy je, aby zjištěný skutkový stav byl v souladu se zásadou materiální pravdy dle ust. § 2 odst. 5 tr. řádu.

Aby tento mimořádný opravný prostředek mohl efektivně naplnovat svůj smysl a účel, je nutné zajistit, aby na nově zjištěné skutečnosti bylo nahlíženo nejen zcela nestranným a nezávislým pohledem, ale i pohledem nezatíženým dřívějšími skutkovými zjištěními. Toho lze dosáhnout jen za situace, kdy o obnově řízení bude rozhodovat soudce (přisedící) případu neznalý, resp. ten, který se neúčastnil rozhodování v původním řízení.

Současná úprava trestního řádu však nevyklučuje, aby v obou fázích řízení o obnově rozhodoval opět stejný soudce (přisedící), který rozhodoval v původním řízení. Přitom je zcela zřejmé, že tento soudce bude posuzovat nové skutečnosti v kontextu toho, jakou vypovídající hodnotu jim přisuzoval v původním řízení.

Odlíšným případem pak mohou být situace, kdy soudce (přisedící), který rozhodoval v původním řízení, nebude motivován změnit své původní rozhodnutí, protože by implicitně přiznával, že se v původním řízení mohl ohledně některých zjištěných skutečností mýlit.

Za stejně podstatné považujeme také to, že v řízeních, která se táhnou několik let a jejichž spis čítá několik desítek tisíc listů, podaný návrh na obnovu řízení může v soudci (přisedícím) již od počátku vyvolat negativní postoj nejen k celé věci, ale také k tomu, kdo obnovu řízení navrhl.

Skutečnosti či důkazy, které by mohly odůvodnit změnu původního rozhodnutí, jsou shledávány v soudní praxi jen zcela výjimečně a jen v případech, kde je zcela evidentní, že původní rozhodnutí nemůže obstát. Zpravidla je tomu tak v případech důkazu vyvracejícího jednoznačně vinu odsouzeného, kde prostor pro opačnou úvahu soudu ohledně viny je minimální. Naopak tam, kde nový důkaz (skutečnost) vnáší „pouze“ určitou pochybnost o vině odsouzeného, a kde je širší prostor pro hodnocení nového důkazu (skutečnosti) v souhrnu dalších důkazů, hraje významnou roli právě hodnotitel, tedy soud (přisedící), který ve věci rozhoduje.

Unie obhájců tedy doporučuje, aby byly vyslyšeny hlasy odborné veřejnosti a došlo ke kýžené změně. Podporuje proto jako minimum nutného současné poslancecký návrh č. 6589 ke sněmovnímu tisku č. 624, aby v řízení o obnově řízení a v řízení po povolení obnovy byl vyloučen soudce (přisedící), který ve věci rozhodoval v původním řízení. Jedině za těchto podmí-

nek bude věc posouzena bez ovlivnění náhledem na již opatřené a provedené důkazy a z nich učiněné skutkové závěry sloužící jako podklad pro rozhodnutí, protože soudce (přisedící) k celé věci bude přistupovat bez svého vnitřního přesvědčení o správnosti svého předchozího rozhodnutí.

Unie obhájců je zároveň přesvědčena, že **optimálním řešením je, aby v obou fázích rozhodoval soud odlišný od soudu, který ve věci rozhodoval v původním řízení**, čímž se do značné míry eliminuje existence kolegiálních vazeb mezi soudci téhož soudu, což je markantní zejména u soudů s nízkým počtem trestních soudců. **Realizovat dané řešení je možné výběrem z několika variant:**

- v řízení bude rozhodovat **vyšší článek soudu než ten, který ve věci rozhodoval v původním řízení**, případně lze svěřit agendu řízení o obnově do kompetence Nejvyššího soudu;
- dojde ke změně místní příslušnosti, kdy bude v řízení rozhodovat věcně příslušný soud, ale **rozhodnutí bude na soudu nacházejícím se v jiném okrese či kraji**.

Navrhované řešení je zcela v souladu se zásadou hospodárnosti a rychlosti řízení ve smyslu ust. § 2 odst. 4 tr. řádu, neboť v první fázi rozhodování o samotné obnově řízení není uplatňován revizní princip, a dochází tak pouze k posuzování navrhovatelem uváděných důvodů, zda na základě jeho návrhu jsou zde podmínky pro povolení obnovy řízení. V řízení po povolení obnovy by rozhodující soudce (přisedící) měl sám činit ve věci vše pro to, aby případným průtahům zabránil. Mnohé námitky zdůrazňují, že seznámení se spisem bude pro nového soudce (přisedícího) časově náročnější. Je nutné si položit zásadní otázku, zda pouhé urychlení řízení ve věci, kde již existuje pravomocné rozhodnutí, má převážit nad posouzením věci jiným soudcem (přisedícím), který není zatížen svým předchozím vnitřním přesvědčením.

Závěrem tak lze shrnout, že **současná situace je s ohledem na uvedené skutečnosti již dále neakceptovatelná a změna současné úpravy trestního řádu je v tomto ohledu nezbytná**.

♦ doc. JUDr. TOMÁŠ GRÍVNA, Ph.D.,
viceprezident Unie obhájců ČR

1 P. Šámal a kol.: Trestní řád, Komentář, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 3373.

Z kárné praxe

Povinnosti advokáta v souvislosti s úschovou finančních prostředků

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 9a Etického kodexu, ve spojení s čl. 2 odst. 3 usnesení představenstva ČAK č. 7/2004 Věstníku o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem

Rozhodnutí kárného senátu ČAK ze dne 19. 12. 2019, sp. zn. K 43/2019

Advokátka se dopustila kárného provinění tím, že poté, co v rámci prováděné úschovy finančních prostředků, a to

na základě smlouvy o advokátní úschově, kterou jako schovatel uzavřela s osobami p. P. a p. K. a na základě níž přijala na svůj účet částku 500 000 Kč, neidentifikovala přijatou platbu jako úschovu prostředků klienta a pro úschovu peněz u každého klienta nezřídila samostatný účet.

Kárné opatření – pokuta 40 000 Kč.

Nakládání s advokátními depozity musí být perfektní a plně v souladu s metodikou přijatou ČAK, neboť je povinností advokáta a výsostným zájmem ČAK, aby došlo v maximálně možné míře k ochraně majetku klienta. Kárný senát přihlédl k doznání kárně obviněné, že pochybila a že svůj nesprávný postup změnila. Kárný senát reflektoval i skutečnost, že kárně obviněná chybným postupem nepoškodila své klienty.

Neplnění vlastních závazků

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2 Etického kodexu

Kárný příkaz kárného senátu ČAK ze dne 31. 8. 2020, sp. zn. K 132/2019

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že ačkoliv dne 9. 7. 2019 uzavřel s Okresní správou sociálního zabezpečení K. dohodu o uhrazení nedoplatku na pojistném, v níž se zavázal dluh na pojistném uhradit v pravidelných splátkách v dohodnuté výši, tuto dohodu nedodrжуje, když dohodnuté splátky řádně neplatí.

Kárné opatření – pokuta 14 600 Kč.

Neposkytnutí řádných informací klientovi, uvedení klienta v omyl, nepředložení vyúčtování

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2, 3 a čl. 9 odst. 1, 2 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu ČAK ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. K 73/2019

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co uzavřel s M. L. smlouvu o poskytování právních služeb, na základě níž převzal jeho zastoupení v několika jeho právních věcech, a to

- jako žalovaného v soudním sporu s O., a. s.,
- jako povinného proti P., a. s., jako oprávněnému v exekučním řízení,
- jako povinného proti C., s. r. o., jako oprávněnému v exekučním řízení,
- ve sporu proti J. K. o zaplacení 350 000 Kč s příslušenstvím s tím, že se zavázal v jeho zastoupení jako žalobce podat žalobu proti J. K. jako žalovanému, přičemž na jeho výzvu mu klient v této věci zaplatil dne 11. 8. 2017 částku 11 000 Kč určenou na úhradu soudního poplatku ze žaloby a dne 28. 11. 2017 částku 10 000 Kč jako zálohu na odměnu za poskytnuté právní služby,

e-mailem ze dne 13. 11. 2017 klientovi sdělil ve věci ad a) „... zaslali jsme na příslušný soud vyjádření, ve kterém se domáháme zrušení rozhodnutí z důvodu nesprávného doručování...“, ačkoliv toto vyjádření k soudu nezaslal, ve věci ad b) „... podali jsme návrh na zastavení exekuce společně s návrhem na odklad exekuce...“, ačkoliv tento návrh nepodal, ve věci ad c) „... jsem v kontaktu se soudním exekutorem ohledně případného spláčení...“, ačkoliv s tímto exekutorem nejednal o splátkovém kalendáři, jak se k tomu zavázal, ve věci ad d) „... ve Vašem případě jsme podali žalobu na pana K. ...“, ačkoliv tuto žalobu k soudu nepodal,

a poté, co v této věci ukončil poskytování právních služeb, klientovi do současné doby nepředložil vyúčtování své odměny za poskytnuté právní služby a nevrátil mu částku 11 000 Kč určenou na úhradu soudního poplatku ze žaloby, přičemž od začátku roku 2018 s ním nekomunikoval, ani nereagoval na jeho SMS zprávy a telefonáty.

Kárné opatření – pokuta 40 000 Kč.

Kárný senát považuje skutek, který je kárně obviněnému vytýkán v podané kárné žalobě, za naplňující kárné provinění jako závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností advokáta, ve smyslu vymezení podle § 32 odst. 2 zákona o advokacii, v tomto případě jako závažné porušení povinností advokáta. To kárný senát spatřuje jak v několikanásobném řádném neinformování (zde dokonce informování ne-

pravdivém) stěžovatele jako klienta o postupu vyřizování jeho záležitostí, tak v nepředložení řádného vyúčtování poskytnutých právních služeb a ponechání si klientem předaných prostředků na úhradu ve skutečnosti nerealizovaných plateb.

Kárný senát se plně ztotožňuje s názorem kárného žalobce, že kárně obviněný svým jednáním, když neprovedl úkony právní služby, které svému klientu indikoval jako provedené, uvedl tímto svého klienta v omyl. Dále to, že si ponechal klientem složené finanční prostředky, aniž by následně uskutečnil platbu, pro kterou byly klientem složeny, představuje velmi výrazné vybočení z povinností advokáta vůči svému klientu. Jednání kárně obviněného bylo způsobilo závažným způsobem narušit jak vztah důvěry mezi ad-

vokátem a jeho klientem (tedy mezi kárně obviněným a stěžovatelem), tak rovněž v širším kontextu důvěry v advokátní stav jako celek.

Při úvaze o druhu kárného opatření kárný senát zohlednil osobní a majetkové poměry kárně obviněného, jak byly kárně obviněným objasněny ve vedeném řízení. Kárný senát dále vycházel ze závažnosti kárného provinění kárně obviněného. Na druhou stranu kárný senát přihlédl k vyjádření kárně obviněného ve vedeném řízení, když je zřejmé, že kárně obviněný si své provinění uvědomuje, lituje ho a ve vztahu ke stěžovateli, byť již jen *ex post*, je připraven věc vypořádat. Z uvedených důvodů tak kárný senát považuje uloženou sankci ve formě pokuty ve výši 40 000 Kč za odpovídající projednávané věci.

Smírčí řízení ve spotřebitelských sporech

§ 16 odst. 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2 Etického kodexu, a dále ve spojení s čl. 8 odst. 1, 2 a čl. 14 odst. 1, 2 advokátního smírčího řádu

Rozhodnutí kárného senátu ČAK ze dne 17. 7. 2020, sp. zn. K 7/2020

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co měl L. Š. vadným poskytováním právních služeb v jeho právních věcech, vedených u Obvodního soudu pro Prahu 7, způsobit škodu, a poté, co proti němu bylo z podnětu L. Š. ve věci „náhrady škody“ ve dvou spotřebitelských sporech vedených před smírčím jmenovaným předsedou České advokátní komory (dále jen „ČAK“), zahájeno řízení o mimosoudním řešení spotřebitelského sporu,

a) ačkoliv přípisem smírce, kterým byl vyrozuměn o zahájení řízení o mimosoudním řešení spotřebitelského sporu, byl předvolán k ústnímu jednání na den 14. 11. 2018, k tomuto jednání se bez omluvy nedostavil, a přestože při ústním jednání dne 28. 2. 2019 přislíbil, že u příslušné pojišťovny, u níž je profesně pojištěn, uplatní nárok na náhradu škody a smírčí komisi bude informovat o stanovisku pojišťovny do dne podání kárné žaloby, škodní událost pojišťovně neoznámil a o stavu věci smírčí komisi neinformoval, v důsledku čehož způsobil ve smyslu § 19 usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku (advokátní smírčí řád) bezvýslednost smírčího řízení,

b) ačkoliv přípisem smírce byl opakovaně vyrozuměn o zahájení řízení o mimosoudním řešení spotřebitelského sporu, byl předvolán ke druhému nařízenému ústnímu jednání, a to na 13. 6. 2019, a současně vyzván, aby ČAK jako subjektu mimosoudního řešení sporu poskytl vyjádření ke skutečností uvedeným v návrhu spotřebitele, k ústnímu jednání dne 13. 6. 2019 se bez omluvy nedostavil a požadované vyjádření ve stanovené lhůtě nepředložil, v důsledku čehož způsobil ve smyslu § 19 usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku (advokátní smírčí řád) bezvýslednost smírčího řízení.

Kárné opatření – napomenutí.

Pokud kárně obviněný způsobil svému klientovi vadným poskytováním právních služeb škodu, je klient oprávněn po něm požadovat její náhradu a povinností advokáta je požadavek klienta na náhradu škody nahlásit příslušné pojišťovně, u níž je profesně pojištěn, neboť klient sám není oprávněn pojistnou událost hlásit, když není smluvní stranou pojistné smlouvy.

Bylo prokázáno zejména ze stížnosti smírce a jejich příloh, že kárně obviněný se bez omluvy nedostavil k ústním jednáním konaným před smírčí komisí a v jednom případě smírčí komisi ani neposkytl požadované vyjádření, když navíc do dne podání kárné žaloby ani v jednom z obou případů zjevně nenahlásil pojišťovně škodní událost a o stavu věci smírčí komisi neinformoval; v důsledku tohoto svého jednání způsobil ve smyslu čl. 19 usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku (advokátní smírčí řád) bezvýslednost řízení o mimosoudním řešení spotřebitelského sporu (bezvýslednost smírčího řízení).

Podle názoru kárného senátu se kárně obviněný jednáním uvedeným v kárné žalobě dopustil závažného porušení povinností stanovených advokátovi zákonem o advokacii nebo stavovským předpisem, když bylo prokázáno, že kárně obviněný porušil ust. § 16 odst. 2 i ust. § 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2 Etického kodexu, a dále ve spojení s čl. 8 odst. 1, 2 a čl. 14 odst. 1 advokátního smírčího řádu, když při výkonu advokacie nejednal svědomitě a dále při výkonu advokacie nepostupoval tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, když za tím účelem nedodržel pravidla profesionální etiky ukládající mu

- povinnost všeobecně poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu,
- povinnost plnit své závazky,
- jako účastníku smírčího řízení být přítomen ústnímu jednání,
- jako účastníku smírčího řízení, proti němuž směřuje návrh na zahájení smírčího řízení, povinnost zaslat ve stanovené lhůtě vyjádření smírčímu orgánu.

✿ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

CCBE slaví 60 let od svého založení

Rada evropských advokátních komor (CCBE) – mezinárodní organizace se sídlem v Bruselu, jejímiž členy jsou výlučně advokátní komory, v letošním roce slaví již 60. výročí od svého založení v roce 1960.

V e svých počátcích CCBE zastupovala advokátní komory pouze šesti členských zemí „Evropského hospodářského prostoru“, k dnešnímu dni je to celkem **45 evropských zemí a skrze ně více než jeden milion evropských advokátů**. Advokátní komory 32 zemí mají status řádných členů, komory z dalších 13 zemí pak mají status členů přidružených či pozorovatelských.

CCBE již od svého vzniku aktivně prosazuje zájmy advokátů a obhajuje právní principy, na nichž je založena demokracie a právní stát. CCBE má za sebou nespočet významných úspěchů a konkrétních projektů.

Jak konstatuje **současný prezident CCBE, Ranko Pelicarić (Chorvatsko)**, „CCBE může být na své úspěchy hrdá. Rád bych zmínil několik z nich: Etický kodex CCBE, Charta základních principů evropské advokátní profese CCBE, účast na práci, jež vedla ke směrnicí 98/5/EK o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta, CCBE průkaz totožnosti, intervence CCBE v hlavních soudních věcech projednávaných na evropské úrovni, vydání praktických příruček pro advokáty zastupující před unijními soudy a Evropským soudem pro lidská práva, Lidskoprávní cena CCBE, vznik Evropského dne advokátů, zahájení iniciativy Evropských advokátů na Lesbu (společně s Německou advokátní komorou) a, samozřejmě, pravidelné vydávání stanovisek, doporučení, pokynů, prohlášení ohledně témat, která jsou důležitá pro spravedlnost a advokátní profesi.“

CCBE se tak za svou dlouhou historii stala „hlasem“ advokátní profese v Evropě, uznávaným jak národními advokátními komorami, tak evropskými institucemi, a funguje jako neopomenutelná spojka mezi Evropskou unií na straně jedné a evropskými národními advokátními komorami na straně druhé. Navázala úzkou a efektivní spolupráci s institucemi EU a unijními agenturami (například Agenturou EU pro lidská práva), soudy EU, Evropským soudem pro lidská práva, Radou Evropy a rovněž s dalšími evropskými i mezinárodními organizacemi.

CCBE pro letošní významný rok připravila mnoho aktivit, mj. zřídila speciální webovou stránku věnovanou svému výročí a 27. října 2020 zorganizovala **Kulatý stůl na téma digitalizace justice**, téma, které v současné době celosvětové pandemie nabylo na zvláštním významu. Do budoucna bude však zcela zásadní najít rovnováhu tak, aby bylo možné naplno využít potenciál digitalizace justice, ovšem při zachování všech záruk a jistot. Akce se setkala s velkým úspěchem, s příspěvkem vystoupil mj. i Didier Reynders, evropský komisař pro spravedlnost. Těto online akce se zúčastnilo přes 170 zájemců z celé Evropy, což demonstruje, že se jedná o téma více než aktuální, které bude mít dopady na všechny aktéry justice.

Česká advokátní komora získala status pozorovatelské země již v roce 1992 a od roku 2004 je řádným členem CCBE. Česká reprezentace má za sebou mnoho úspěchů, tím největším však bylo **zvolení JUDr. Antonína Mokrého, člena představenstva ČAK, do vedení CCBE.**

V roce 2014 byl JUDr. Mokřý zvolen třetím viceprezidentem CCBE pro rok 2015 a po třech letech, v roce 2018, se stal **historicky prvním českým prezidentem CCBE.** Čím byl jeho **prezidentský rok 2018 charakteristický a jakým největším výzvám bylo nutné čelit, přibližuje ve své vzpomínce (viz samostatný**

rámeček na str. 81 - převzato z newsletteru CCBE č. 88/2020).

Aktuálně zastává JUDr. Mokřý zásadní funkci vedoucího české delegace při CCBE, která má dalších pět členů. Jsou jimi JUDr. Vladimír Jirousek, předseda ČAK, JUDr. Petr Čáp, tajemník ČAK, JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., bývalý předseda CCBE výboru PECO, JUDr. Jiří Novák, předseda výboru CCBE pro IT, a JUDr. Eva Indruchová, vedoucí Odboru mezinárodních vztahů ČAK.

Letošní rok 2020 byl i pro CCBE plný výzev, které však zvládla nadmíru dobře. Pravidelná zasedání Stálého výboru i Plenární zasedání (kterého se účastní na 130 zástupců z celé Evropy) úspěšně přešla do online prostředí. I nadále však existuje řada témat, kterým se CCBE musí intenzivně věnovat a které je potřeba dlouhodobě řešit. Jak upřesňuje stávající prezident CCBE: „V současnosti čelíme mnoha výzvám, jako je výkon spravedlnosti v době pandemie, hrozby pro právní stát, porušování lidských práv, útoky na advokáty po celém světě, dopady technologického vývoje, digitalizace justice, dopady globalizace, liberalizace trhů atd.“

Aktuálně se CCBE připravuje na své mimořádné monotematické zasedání

věnované problematice právního státu a dále na plenární zasedání, na kterém dojde mj. i k volbě nového prezidenta. Pro rok 2021 by se novou prezidentkou CCBE měla stát německá advokátka Margarete von Galen.

Nezbývá než na závěr popřát, aby se CCBE i nadále dařilo prosazovat a budovat vhodné podmínky k tomu, aby advokáti v celé Evropě mohli sehrávat zásadní úlohu, především co se týče přístupu ke spravedlnosti a ochrany lidských práv a základních svobod, a aby advokátní profese navždy zůstala základním a neochvějným pilířem právního státu.

✿ JUDr. EVA INDRUCHOVÁ, Ph.D., LL.M.,
vedoucí Odboru mezinárodních vztahů ČAK

▲ Členové české delegace při CCBE. Zleva JUDr. Jiří Novák, JUDr. Petr Čáp, JUDr. Eva Indruchová, JUDr. Vladimír Jirousek, JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

◀ Prezidenti CCBE. Zleva: JUDr. Antonín Mokřý (Česká republika), prezident CCBE v roce 2018; Ruthven Gemmell (Skotsko), prezident CCBE v roce 2017; José Freitas (Portugalsko), prezident CCBE v roce 2019; Ranko Pelicarić (Chorvatsko), prezident CCBE v roce 2020.

JUDr. Antonín Mokřý:

Rok 2018 byl rokem intenzivních politických jednání o brexitu mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím, a to ohledně podmínek vystoupení Spojeného království z EU a o budoucí podobě jejich vzájemných vztahů. V rámci vyjednávání o brexitu vyvstaly nové výzvy ohledně zachování práv občanů a podnikatelů, včetně advokátů.

Jako prezident CCBE jsem vynaložil maximální úsilí, abych prosadil co nejrozmumnější řešení s cílem zajistit, že advokáti ze Spojeného království budou i nadále nedílnou součástí evropské advokátní profese. Těž jsem upozornil na potřebu zachovat co nejpríznivější vzájemné podmínky jak pro občany EU, tak pro občany Spojeného království a podniky v Evropě i na Britských ostrovech. Podařilo

se zajistit určité základní záruky práv občanů, stejně jako uznávání právních kvalifikací a akademických titulů a volného pohybu právních služeb, nicméně ambicióznější otázky ještě zbývá vyřešit v budoucí Dohodě o volném obchodu.

Bohužel, rok 2018 byl velmi problematický v oblasti právního státu. Evropská komise zahájila řízení o porušení povinností proti Maďarsku a Polsku. CCBE dosud monitorovala a bude dále pozorně sledovat potenciální dopady porušování principů právního státu nejen v těchto členských zemích EU, ale kdekoli v Evropské unii, jelikož je hluboce znepokojena jakýmkoli potenciálním narušováním demokratických a lidskoprávních hodnot, což by mohlo mít negativní dopady na práva občanů, nezávislost justice, advokáty a svo-

bodný výkon advokátní profese, včetně samosprávy advokátních komor.

V této souvislosti jsem byl velmi potěšen, že v lednu 2018 Parlamentní shromáždění Rady Evropy potvrdilo potřebu existence Evropské úmluvy o advokátní profesi a doporučilo tento projekt Výboru ministrů RE. Nyní, jak se zdá, je tento projekt na slibné cestě – momentálně ve fázi přípravy studie proveditelnosti – a všichni doufáme, že bude úspěšně dokončen. CCBE se do propagace Úmluvy angažovala mimořádným způsobem. Měl jsem velmi pozitivní pocity ze samotného veřejného slyšení ve Štrasburku organizovaného CCBE, v němž ukazovala na postavení pronásledovaných a ohrožených advokátů. Slyšení se zjevně promítlo do pozitivního výsledku hlasování Parlamentního shromáždění.

Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje

★ Z legislativy Evropské unie

Balíček předpisů v oblasti digitálních financí

Evropská komise dne 24. září přijala balíček předpisů v oblasti digitálních financí a legislativních návrhů týkajících se kryptoaktiv a digitální odolnosti. Komise chce podpořit inovace ve finančním sektoru EU a zároveň zmírnit rizika praní peněz a kyberkriminality.

Zpráva Komise o stavu právního státu v EU

Evropská komise dne 30. září zveřejnila první celounijní výroční zprávu o právním státu, která se zabývá aktuálním stavem v jednotlivých členských státech, jakož i dopady mimořádných opatření přijatých v důsledku pandemie. Zpráva popisuje čtyři hlavní pilíře: vnitrostátní systémy soudnictví, protikorupční rámce, pluralitu a svobodu sdělovacích prostředků a systém brzd a protivah.

★ Z činnosti Rady Evropských advokátních komor (CCBE)

Tisková zpráva CCBE ohledně smrti Ebru Timtik

CCBE dne 31. srpna publikovala tiskovou zprávu o tragické smrti turecké advokátky Ebru Timtik, jež protestní hlaďovkou bojovala za spravedlivý proces nejen pro sebe, ale i další kolegy, kteří se stali oběťmi pronásledování tureckého režimu.

Připomínky CCBE k Plánu EU na digitalizaci justice

CCBE ve stanovisku ze 4. září vítá unijní iniciativu digitalizace soudních řízení, která může podstatným způsobem zlepšit přístup ke spravedlnosti klientů. Zároveň je potřeba zavést dostatečné záruky a řádné postupy, včetně ochrany advokátního tajemství.

★ Různé

Veřejná konzultace ohledně evropského exekučního titulu

Evropská komise dne 7. srpna spustila veřejnou konzultaci týkající se evropského exekučního titulu. Odpovědi lze zasílat do 20. listopadu 2020.

Soudní dvůr EU: jmenování soudců

Dne 2. září byli zástupci vlád členských států jmenováni tři noví soudci (za ČR Jan M. Passer) a nový generální advokát Athanasios Rantos (Řecko).

Studie ohledně používání inovativních technologií v oblasti justice

Evropská komise publikovala dne 14. září novou studii ohledně používání inovativních technologií, umělé inteligence a blockchainu v oblasti justice.

Propojení aplikací pro trasování kontaktů COVID-19

Dne 19. října spustila Komise bránu EU pro interoperabilitu aplikací pro vysledování kontaktů a varování před COVID-19, jež propojuje národní aplikace a zajišťuje fungování v zahraničí. Očekává se i připojení české aplikace eRouška. Server brány omezuje množství vyměňovaných dat na minimum, neumožňuje identifikaci jednotlivých osob ani sledování polohy nebo pohybu zařízení.

★ Z judikatury evropských soudů

SD EU: Stanovisko generálního advokáta Michala Bobka ve věci *Adina Onofrei v. Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris a další*

Generální advokát Michal Bobek ve svém stanovisku ze dne 16. září 2020 ve věci C-218/19, *Adina Onofrei v. Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris a další*, navrhuje, aby SD EU rozhodl tak, že čl. 45 a 49 SFEU brání podmínce zaměstnání u francouzské veřejné služby a podmínce teritoriality,

kterým podléhá osvobození od odborného vzdělání a osvědčení o způsobilosti k výkonu povolání advokáta podle čl. 98 odst. 4 nařízení č. 91-1197, jelikož praktické uplatnění uvedených podmínek neumožňuje ověření odpovídající praxe v oblasti vnitrostátního práva v případě zaměstnanců veřejné služby Evropské komise. Čl. 45 a 49 SFEU brání tomu, aby přístup k regulovanému povolání v členském státě podléhal podmínkám, které nejsou založeny na jednotlivých a předvídatelných kritériích, která nemohou být přiměřeně předem zjištělná všemi dotčenými žadateli.

SD EU: *Privacy International v. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs a další*

Soudní dvůr rozsudkem ze dne 6. října 2020 ve věci C-623/17 rozhodl, že čl. 1 odst. 3, čl. 3 a čl. 15 odst. 1 směrnice o soukromí a elektronických komunikacích jsou použitelné pro výklad národní legislativy, jež umožňuje, aby státní orgány požadovaly po poskytovatelích elektronických komunikací předání provozních a lokalizačních údajů tajným a zpravodajským službám za účelem zajištění národní bezpečnosti. Čl. 15 odst. 1 vylučuje, aby národní legislativa upravovala, že státní orgány mohou provozovatele elektronických komunikací žádat o plošné a necílené poskytování těchto údajů.

✦ Odbor mezinárodních vztahů ČAK

Detailní informace jsou k dispozici v rubrice „Aktuality z Evropské unie“, kterou pravidelně zpracovává Odbor mezinárodních vztahů ČAK a která je k dispozici na stránkách www.cak.cz/ /Mezinárodní vztahy/ Zastoupení ČAK v Bruselu a EU a v Advokátním deníku na www.advokatnidenik.cz v kategorii Svět práva.

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty **v době pandemie**

Vážené advokátky, vážení advokáti,

oznamujeme vám, že vzhledem k epidemiologické situaci byly zastaveny semináře pro advokáty a advokátky, ale probíhají online semináře pro advokátní koncipienty a koncipientky.

Mimo jiné proběhne online i oblíbený tradiční týdenní seminář pro mladé advokáty a advokátní koncipienty o americkém právu, spolupořádaný John Marshall Law School z Chicaga a ČAK, a to v plánovaném termínu od 4. do 9. 12. 2020.

ČAK ovšem usilovně pracuje na ucelenějším a lepším systému pro online semináře určené jak pro advokáty, tak pro koncipienty; o jeho spuštění vás budeme informovat.

Některé akce pak byly přesunuty na příští rok a doufáme, že v lepších časech budou moci proběhnout „naživo“.

Patří k nim i seminář „Six Years of the Trust Law in the Czech Republic – Trusts in Practice and an International Comparison“, jehož spolupořadatelem je ČAK a měl se konat 13. listopadu 2020 v Praze, který byl přeložen na 16. dubna 2021.

Na jaro roku 2021 byl přeložen i 1. interpelační den ČAK, který se měl konat 9. listopadu 2020 v Galerii MÁNES. Potvrzené registrace na tuto akci zůstávají v platnosti.

Sledujte webové stránky ČAK, Advokátní deník a Twitter ČAK!

Pojetí pandemie pomocí písmena „P“

Titulěk tohoto příspěvku slouží též jako příklad literární techniky zvané aliterace. Tento postup se původně používal v poezii a spočíval v tom, že se na začátku veršů uplatňovala slova začínající stejnou hláskou nebo skupinou hlásek. Později se podobná praktika používala i jinde – při volbě jména a příjmení (Claudia Cardinale, Brigitte Bardot) či v komerčních nabídkách, které se tím stávaly působivější a snáze se udržovaly v paměti. (Ještě po desítkách let si připomínám slogan „Napijte nervy Nutraxem“ z detektivky D. Sayersové „Vražda potřebuje reklamu“). Totéž platí i o titulcích jiných literárních výtvorů různého druhu.

Názvem tohoto fejetonu také napovídám, že v češtině se k aliteracím zvláště hodí slova, která začínají písmenem „p“. Tuto skutečnost pak využívají i tvůrci rozsáhlejších humorných textů. Jedno takové dílko se nedávno objevilo v počítači mé ženy. Ozvala se jí přítelkyně, která brouzdá po sociálních sítích a o své „úlovky“ se ráda podělí s přáteli a známými u vědomí, že tvůrci humorných i jiných textů sdělovaných po internetu neuplatňují autorská práva k takovým výtvorům.

Předmět přeposlaného e-mailu byl označen jako: *Koronavirus na písmeno „P“, čeština je úžasná. Navazující zjištění potvrzovalo, že čeština je opravdu dokonalý, a především bohatý jazyk... Následoval pak vlastní text s „pěčky“, který dále reprodukuji a návazně doplním.*

Příroda poslala populaci pořádný políček: PANDEMII! - Prtává praštěná potvůrka poletuje prostředím, plíživě, pomaličku, polehoučku plošně postupuje po povrchu planety... Pichlavá pandemická potvora pekelně prudí populaci, proniká přes pusy, pak průduškami, plicemi... přeskakuje přes pána, paní, příbuzné, politiky, pekaře, popeláře, poslance.

Pokašláváme, posmrkáváme, prskáme, poleháváme, padáme. Při procházkách potkáváme plátnem překryté pusy přátel, příbuzných; poznáváme především pozdravením. Prázdné putyky, pohostinství, posmutnělé plovárny, propocenců prosté posilovny; policajti pozorují postavy plížící se pomalu po parcích, pakliže poruší pravidlo, policista píská, prská. Politici pořád přihloupě plácají přes pokrývané pusy... Přeplněné postele, přidušení pacienti, připojené plicní podpory, přetažený personál prvního palebného pole, přepracované pečovatelky, pozůstalí.

Ptáme se: PROČ?

Poněvadž pěstujeme pokrytectví, pohrdáme právem, pravidly, pochlebujeme přemocným, pochybně podnikáme, pokoutně podvádíme, propadáme pokušení, podlézáme, politikaříme, pletičaříme, promijíme podrazy, pomijíme příbuzné. Poněvadž přehlízíme potřebné, pošlapáváme přátelství, podráždíme

přátele, ponižujeme partnery, popichujeme plaché, přestáváme promíjet, plácáme plané pomluvy! Poněvadž pošlapáváme přírodu, plýtváme penězi, potravinami, přejíždáme se? Protože pokrok postupuje příliš překotně, příliš pracujeme, pořád pospícháme. Ptáme se PROČ? Prostě PROTOŽE!!!

Pocity padají podél pochmurné propasti... Převálcuje právavá potvora populaci. Prdlajs! Prohrajeme, padneme? Prdlajs! Přestaňme plakat, panikařit!

Potvoru přibrzdíme, přiškrtíme, porazíme, poničíme připravenými protilátkami; pandemii přechkáme, pohromy překonáme, pakliže pokorně poklekne před pomocníky prvního „palebného pole“, poděkujeme... přežijeme.

Přestaňme plakat, pochlapme se. Popřejme si pohodu, posilněme psychiku, pěstujme pokoru, přestaňme pomlouvat, podvádět, podpořme se, pomáhejme si, povzbuďme se, poplácejme se po psou, posilujme přátelství... Položme počítače, pojďme si povídat, pohrát si, prozpěvovat, pocvičit, pracovat na poli, provětrat pejska, poškrábat prasátko, pokochejme se přírodou, přivoňme pivoňce, podbělu. Pohláďme partnera po pleši, partnerce polibme pusy, přítelkyni poplácejme po prdelce, popijme pivko, panáka, poděkujme pohostinným přátelům. Pozastavme překotně plahočení, pracujme pomaleji, prodýchejme paníku. Projďme si pokoje, přemístěme poličky, posuňme postele, porovnejme polštáře, přerovnejme prádlo, přešeštěme podlahu: práce, pořádek pomohou překonat paniku... Pakliže přeskládáme priority, pandemie pomine, přijde proměna, procitnutí, poučení, paprsky prozáří posmutnělý prostor.

Přeji poklidné přežívání pandemie, pocit pohody, později pak potkávání, podávání pravice, polibky přátel, políbíme příbuzné.

Dodávám, že předchozí text máme chápat především jako pochvalu češtiny a některé jeho postřehy, pokyny i povzdechy lze pochválit nebo s nimi polemizovat či je doplnit. Sám jsem si především povšiml, že předestřené povídání použilo pojem „pohrdání právem“. Připojuji proto pár poznámek připomínajících právo poněkud podrobněji.

Promyšlené právo poskytuje pravidla proti prchlivým pokynům při potlačování pohrom, potažmo pandemie, pokynům platným pouze podmíněně.

Poučení právníci preferují především postupy poměřující prospekch přítomný prospěchem perspektivním.

Právní pošetilci pomíjejí přirozené potřeby převažujícího počtu příslušníků populace.

Dodávám, že citovaná hříčka se slovy je i jedním ze způsobů, jak pomoci humoru snášet nepohodu doby.

DNES VÁS OBHAJUJI JÁ. VAŠ ADVOKÁT JE V KARANTÉNE.

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- o víkendu od 22. do 25. srpna 1930 promítalo pražské kino Kotva film ze soudního prostředí natočený podle románové předlohy, jejímž autorem byl advokát? Pod názvem *Matčino utrpení* byl uveden americký němý film *Blind Goddess* podle stejnojmenného románu amerického advokáta, spisovatele a žurnalisty Arthura Cheney Traina (1875-1945). Podle anotace v deníku *Republikán* se Helena Vensová (Ester Ralston), kterou vychoval její otec Bill Devens (Ernest Torrence), „zasnoubí s advokátem Dillonem (Jack Holt) a otec jí ochotně svolí k sňatku. Helena však netuší, že její otec skrývá před ní tajemství. Matka dosud žije, ona však ji považuje od svého dětství za mrtvou.“ V další zápletky se matka vrátí inkognito do města a navštíví Devense. Ten je poté zavražděn a podezření padne na matku, která i před soudem chce chránit svoji identitu, aby neublížila dceři. Dillon však odhalí, že Devense zavraždil jeho společník, matka je zproštěna obžaloby a „v soudní síni matka s dcerou se sejdou a padnou si do náruče“. Film společnosti Paramount z roku 1926 se bohužel nedochoval.

- dne 11. září 2020 obhájila Lenka Vobořilová na Vysoké škole CEVRO Institut úspěšně diplomovou práci? Di-

plomantka si zvolila téma *Advokát a klient - vzájemná práva a povinnosti*. Z posudku konzultanta Stanislava Balíka se podává, že „práce je psána bohatou češtinou, čtivě, místy i se smyslem pro humor, celkově lze říci, že s „rozmáchlým peřem“ a noblesou“. Oponentem byl Antonín Kazda, komisi pro obhajobu předsedala Ivana Štenglová, dalšími členy byli Miroslav Sedláček a Petr Dobiáš.

- podle rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 1900, č. 4333, advokát „za škody povstale žalobkyni vinou svého sollicitatora již dle §. 1315 obč. z. práv býti musí“? Soudy tři instanci k tomuto závěru došly na základě žaloby občanské záložny, u níž sollicitator jménem klienta bez advokátova vědomí žádal „za půjčku 200 zl. na svou dluhoprázdnou usedlost ve Sl. na první místo. Za tuto půjčku, totiž jistotu se ručí.“ V exekuci se však ukázalo, že „dotčená zápůjčka nebyla na prvním místě umístěna a žalující záložna následkem toho s pohledávkou svou při exekuci dražbě propadla“, a žalovala proto advokáta o náhradu škody.

✿ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Leitartikel

Petr Poledník: **Rechtsanwaltschaft im Jahr 2020** 3

Aktuelles

Gute Nachricht in schlechten Zeiten – Aufhebung von § 12a Anwaltstarif Vladimír Jirousek 5
 Die Konferenz „Recht und Praxis“ 2020 wird online stattfinden 5
 Der Vorstand der Tschechischen Rechtsanwaltskammer sucht Wege um die Anwaltsprüfungen zu halten Radim Miketa 6
 Die Erklärung des Vorstandes der Tschechischen Rechtsanwaltskammer zur Problematik der Miete im Palast Dunaj 8
 Die Rechtsfirma des Jahres 2020 Eds. 10
 16. Galaabend „Jurist des Jahres 2020“ abgesagt Iva Chaloupková 12
 Mitteilung der Tschechischen Rechtsanwaltskammer über Pflichtzahlungen und Versicherungsbeitrag 14

Aus der Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Große Novelle der Strafvorschriften: Aktuelle Fragen der Schuld- und Strafreinbarung Jan Kocina 17
 Einfluss des neuen Sachverständigenrechts auf die Feststellung eines Schadens im Strafverfahren
 František Půry, Martin Richter 20
 Zur Abhängigkeit der Strafverfolgung des Organisations von der Strafverfolgung des Täters Pavel Vantuch 26
 Recht auf Belehrung im Verwaltungsverfahren Pavel Mates 32
 Ausgewählte Fragen des Verbots *reformatio in peius* im Verwaltungsstrafrecht Petr Kolman, Tomáš Grygar 37
 Enterbung wegen Erbfähigkeit Václav Bednář 41
 Unübliche Änderungsweisen von Verbindlichkeiten aus Verträgen für öffentliche Aufträge Tomáš Grulich 44

Aus der Judikatur

Oberstes Gericht: Zur Befugnis des Gerichts, einen Streit betreffend den Persönlichkeitsschutz
 eines Abgeordneten zu verhandeln 49
 Verfassungsgericht: Zur Vergütung des Rechtsanwalts für die Ausübung der Funktion des für eine Person
 unbekanntem Aufenthalts eingesetzten Treuhänders 55
 Verfassungsgericht: Zur Entscheidung des Gerichts über einen Antrag des Verfahrensbeteiligten zur Einsetzung
 eines konkreten Vertreters 58
 Oberstes Verwaltungsgericht: Konzentrationsgrundsatz im Verfahren gemäß Verwaltungsprozessordnung 62
 EGMR: Zur Anerkennung des Rechtsverhältnisses zwischen biologischem Vater und mittels Leihmutter
 im Ausland geborenem Kind 65
 Glosse: Problematische Entscheidung des Verfassungsgerichts zum rechtlichen Charakter eines Gehwegs 67
 Glosse: Gleiche Vergütung in Abhängigkeit von der Höhe der Lebenshaltungskosten von Arbeitnehmern 71

Aus der Fachliteratur

Ondřej Lichnovský, Jan Vučka, Lukáš Krístek: **Steuerstrafrecht** (Petr Angyalossy) 75
 Richterunion der Tschechischen Republik 1990-2020 (Pavel Mates) 76

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft

Die Regelung zur Wiederaufnahme des Verfahrens hätte eine Änderung in der Strafprozessordnung verdient
 Tomáš Grivna 77
 Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková 78

Aus Europa und der Welt

Der Rat der Anwaltschaften der Europäischen Gemeinschaft (CCBE) feiert 60. Geburtstag Eva Indruchová 80
 Die ständige Vertretung der Tschechischen Rechtsanwaltskammer in Brüssel informiert 82

Informationen und Interessantes

Wissenswertes

Vorträge und Seminare für Rechtsanwälte und Konzipienten während der Pandemie 83

Zum Schluss

Pandemie-Auffassung mittels des Buchstaben „P“ Petr Hajn 84
 Zeichnung von Lubomír Lichý 85
 Wussten Sie, dass... Stanislav Balík 85

Inhaltsverzeichnis 86
 Zusammenfassung/Summary 87
 Table of Contents 88

Jan Kocina: Große Novelle der Strafvorschriften: Aktuelle Fragen der Schuld- und Strafvereinbarung

Der Artikel verweist auf grundsätzliche Änderungen der Regelung der Schuld- und Strafvereinbarung anknüpfend an die verabschiedete Novelle der strafrechtlichen Vorschriften. Als grundsätzliche Änderung ist zu erachten, dass eine Schuld- und Strafvereinbarung in Bezug auf ein besonders schwerwiegendes Verbrechen abgeschlossen werden kann, und weiter, dass die neue Regelung dem Gericht ermöglicht, den Abschluss einer Schuld- und Strafvereinbarung vorzuschlagen, sofern es das Gericht in Anbetracht der Umstände als zweckmäßig ansieht.

František Půry, Martin Richter: Einfluss des neuen Sachverständigenrechts auf die Feststellung eines Schadens im Strafverfahren

Dieser Beitrag hat das Ziel, eine Klärung grundlegender Aspekte betreffend den Schaden im Strafrecht anzubieten und ausgehend davon voraussichtliche Auswirkungen der Neuregelung des Sachverständigenrechts vorzustellen. Die Autoren befassen sich zunächst mit der Identifizierung des Schadencharakters in Hinblick auf die Kategorisierung der mit dem Schaden verbundenen rechtlichen und sachverhaltsbezogenen Fragen, anschließend mit der rechtlichen Interpretation des Schadens und schließlich mit der Beweisführung anhand eines Gutachtens unter Akzentuierung der neuen bzw. zum Teil in Vorbereitung befindlichen rechtlichen Regelung des Sachverständigenrechts.

Pavel Vantuch: Zur Abhängigkeit der Strafverfolgung des Organisators von der Strafverfolgung des Täters

Die Verteidigung begegnet in der Praxis Situationen, in denen die Polizeibehörde die Strafverfolgung eines Beschuldigten wegen einer Straftat aufnimmt, die in Form der Organisierung begangen wurde, obwohl der Straftäter selbst nicht strafrechtlich verfolgt wird. In einer geringeren Anzahl von Fällen erhebt der Staatsanwalt Anklage gegen den Organisator und ordnet der Senatsvorsitzende anschließend eine Hauptverhandlung an, auch wenn der Straftäter selbst nicht angeklagt ist. In diesem Artikel befasst sich der Autor daher mit der Abhängigkeit der Strafverfolgung des Organisators einer Straftat von der Strafverfolgung des Täters.

Pavel Mates: Recht auf Belehrung im Verwaltungsverfahren

Der Artikel behandelt das Recht auf Belehrung der Verfahrensbeteiligten und anderer betroffener Personen gemäß Verwaltungsordnung, was im weiteren Sinne unter das Recht auf einen fairen Prozess und das Recht auf Information fällt. Analysiert wird seine Verankerung im Rahmen der Tätigkeitsgrundsätze der Verwaltungsorgane, und Augenmerk gilt der Frage, wann und in welchem Umfang die Verwaltungsorgane gemäß dieser allgemeinen Regelung eine Belehrung vornehmen müssen. Prinzipiell gilt dabei, dass sich das Recht auf Belehrung nur auf Prozessrechte und nicht auf materielle Rechte bezieht, wengleich die Judikatur Abweichungen von diesem Grundsatz hergeleitet hat. Betrachtet wird außerdem die spezielle Regelung der Belehrungspflicht bei einigen Prozesshandlungen gemäß Verwaltungsordnung sowie eine in besonderen Gesetzen enthaltene Regelung, die auf dem Erfordernis beruht, Beteiligten einiger Verfahren erhöhten Schutz zu gewähren.

Petr Kolman, Tomáš Grygar: Ausgewählte Fragen des Verbots reformatio in peius im Verwaltungsstrafrecht

Der Beitrag befasst sich mit ausgewählten Fragen eines bedeutenden Grundsatzes des Verwaltungsstrafrechts, dem Verbot reformatio in peius. Nach einer theoretischen Abgrenzung des Verschlechterungsverbots werden Umfang und Tragweite dieses Grundsatzes insbesondere im Übertretungsrecht analysiert – und zwar sowohl in einem durch Erlass einer Anordnung abgeschlossenen Verfahren als auch in einem durch Entscheidung über eine Übertretung abgeschlossenen nicht verkürzten Übertretungsverfahren. Geprüft wird vor allem die Frage, ob die Person, gegen die das Verfahren anhängig ist, durch Einlegen von Rechtsmitteln (Widerspruch, Berufung) schlechter gestellt werden kann, und wenn ja, in welchem Fall.

Václav Bednár: Enterbung wegen Erbfähigkeit

Der Artikel befasst sich mit dem gegenseitigen Verhältnis der Erbfähigkeit und der Enterbung wegen Erbfähigkeit. Er bemüht sich insbesondere um Erläuterung, warum in der gesetzlichen Regelung beides enthalten ist, wengleich es auf den ersten Blick den Anschein haben könnte, dass Enterbung wegen Erbfähigkeit überflüssig ist. Der Autor berücksichtigt in diesem Artikel auch einige weitere Zusammenhänge, die Enterbung wegen Erbfähigkeit mit sich bringt.

Tomáš Grulich: Unübliche Änderungsweisen von Verbindlichkeiten aus Verträgen für öffentliche Aufträge

In der Praxis entstehen Situationen, da die Verpflichtung aus einem Vertrag für einen öffentlichen Auftrag infolge eines vom Willen des Auftragnehmers unabhängigen rechtlichen Ereignisses oder eines rechtswidrigen Zustandes faktisch geändert wird. Mit einigen solcher unüblichen Änderungen von Verbindlichkeiten aus Verträgen für öffentliche Aufträge befasst sich dieser Artikel.

Jan Kocina: Major amendment to criminal law: Topical issues concerning an agreement on admission of guilt and on punishment

The article presents the essential changes concerning an agreement on admission of guilt and on punishment, as introduced by the adopted amendment to criminal law. The most important changes are perhaps that an agreement on admission of guilt and on punishment may be concluded even in relation to an especially serious felony, and also that under the new regulation, the court can propose that such an agreement be concluded where justified by the circumstances of the case.

František Půry, Martin Richter: How the new Act on the activities of certified experts affects determination of damage in criminal proceedings

The article explains the basic aspects of damage in criminal law, and presents the ensuing impacts the new regulation governing the activities of certified experts might have in this respect. The authors first identify the nature of damage in terms of classification of legal and factual aspects of damage; in the following text, they focus on the legal interpretation of damage and, finally, on proving damage by means of an expert report, with emphasis on the new, or partly planned, legislation on the activities of certified experts.

Pavel Vantuch: On the dependency of criminal prosecution of the organiser on criminal prosecution of the perpetrator

In practice, the defence sometimes has to deal with cases where the Police initiates criminal prosecution against the organiser of a criminal offence without simultaneously prosecuting the perpetrator of the crime. In some of such cases, the public prosecutor subsequently files an indictment against the organiser and the presiding judge orders a trial, even though the perpetrator has not been indicted. In this article, the author explores the dependency of the criminal prosecution of the organiser on the criminal prosecution of the perpetrator in this context.

Pavel Mates: Right to receive advice in administrative proceedings

The article addresses the right of the parties and other persons concerned to receive advice under the Code of Administrative Procedure, which right forms part of the right to fair trial and the right to be informed. The authors identify the place of the right to advice within the general framework of the basic principles of administrative proceedings, focusing especially on the scope of the duty of administrative authorities to give advice, as follows from the general regulation. In principle, the right to advice applies only to procedural rights, to the exclusion of substantive rights, albeit the case law has set out certain derogations from this rule. Further, the article explores the specific regulation of the duty to advise stipulated for certain procedural acts in the Code of Administrative Procedure, and also in special laws, where increased protection of the parties' rights is required in certain types of proceedings.

Petr Kolman, Tomáš Grygar: Selected aspects of the prohibition of reformatio in peius in criminal administrative law

The paper addresses certain issues concerning an important principle specific to criminal administrative law, namely the prohibition of reformatio in peius. Following theoretical definition of the prohibition of a "change for the worse", the authors analyse the scope and extent of this principle – especially in the area of infraction law – both in summary proceedings (where an order is issued) and in regular proceedings (leading to a decision on infraction). The main question explored is whether the situation of the person pursued can worsen following an appellate remedy and, if so, under what circumstances.

Václav Bednár: Disinheritance on the grounds of incapacity to inherit

The article focuses on the relationship between incapacity to inherit, on the one part, and disinheritance on the grounds of incapacity to inherit, on the other part. In particular, the author explains why the law provides for both notions even though it might seem, prima facie, that the provisions on disinheritance on the grounds of incapacity to inherit are redundant. The author further contemplates certain other effects of disinheritance on the grounds of incapacity to inherit.

Tomáš Grulich: Non-standard amendment of obligations under public contracts

Situations occur in practice where an obligation under a public contract is amended de facto as a result of a legally relevant event or unlawful situation beyond the contractor's control. Some of these non-standard amendments of obligations under public contracts are addressed in this article.

Leading Article

Petr Poledník: **Legal profession in 2020** 3

Current News

Good news in bad times - Section 12a of the Attorney’s Tariff repealed Vladimír Jirousek 5

Conference LAW&PRACTICE 2020 will be held online 5

The Board of Directors of the Czech Bar Association is looking at ways in order to proceed with the Bar exams
Radim Miketa 6

Announcement of the Board of the CBA (Czech Bar Association) regarding the lease of the premises of the Dunaj Palace 8

Law Firm of the Year 2020 Ed. 10

16. Gala Evening „Lawyer of the Year 2020“ cancelled Iva Chaloupková 12

Communication of the Czech Bar Association on mandatory payments and premiums 14

Legal Theory and Practice

Articles

Major amendment to criminal law: Topical issues concerning an agreement on admission of guilt and on punishment Jan Kocina 17

How the new Act on the activities of certified experts affects determination of damage in criminal proceedings
František Půry, Martin Richter 20

On the dependency of criminal prosecution of the organiser on criminal prosecution of the perpetrator
Pavel Vantuch 26

Right to receive advice in administrative proceedings Pavel Mates 32

Selected aspects of the prohibition of *reformatio in peius* in criminal administrative law Petr Kolman, Tomáš Grygar 37

Disinheritance on the grounds of incapacity to inherit Václav Bednář 41

Non-standard amendment of obligations under public contracts Tomáš Grulich 44

Judicial Decisions

Supreme Court: On the judge’s competence to hear a case concerning the protection of personal rights of Deputies 49

Constitutional Court: On the lawyer’s fee for the performance of duties as a guardian appointed for a person with unknown whereabouts 55

Constitutional Court: On assessment of an application to appoint a specific legal counsel by the court 58

Supreme Administrative Court: The concentration principle in proceedings under the Code of Administrative Justice 62

ECtHR: On recognition of the legal relationship of a biological parent to a child born through a surrogate mother abroad 65

Comment: Problematic decision of the Constitutional Court regarding the legal nature of a pavement 67

Comment: Equal pay determined based on the employees’ cost of living 71

Professional Literature

Ondřej Lichnovský, Jan Vučka, Lukáš Křístek: **Tax criminal law** (Petr Angyalossy) 75

Union of Judges of the Czech Republic 1990-2020 (Pavel Mates) 76

Legal Profession

Czech Legal Profession

New trial deserves new regulation in the Criminal Procedure Code Tomáš Gřivna 77

Disciplinary decisions Petra Vrábliková 78

From Europe and from the world

CCBE celebrates its 60th anniversary Eva Indruchová 80

Information from the permanent representation of the Czech Bar Association in Brussels 82

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and legal trainees in the time of pandemic 83

Finally

Perception of pandemic per “P” Petr Hajn 84

Drawing by Lubomír Lichý 85

Do you know that ... Stanislav Balík 85

Inhaltsverzeichnis 86

Zusammenfassung/Summary 87

Table of Contents 88

legal **tv** cz

Využijte sociální sítě k propagaci svých služeb.
Přiblížte své právní znalosti potenciálním klientům.
Natočte své profesionální video.

legaltv.online

Štenglová • Havel • Cileček • Kuhn • Šuk

Zákon o obchodních korporacích

Komentář. 3. vydání

2020 | vázané s přebalem | 1 336 | 3 190 Kč

obj. číslo EVK23

Gřivna/Šámal/Válková a kol.

Oběti trestných činů

Komentář. 2. vydání

2020 | vázané s přebalem | 792 | 1 990 Kč

obj. číslo EKZ199

**PRVNÍ
A AKTUÁLNĚ
JEDINÝ KOMENTÁŘ
NA TRHU K VELKÉ
NOVELIZACI
ZOK!**

Jediný komentář na trhu k velké novelizaci ZOK

Kniha je prvním a aktuálně jediným komentářem na trhu k velké novelizaci ZOK. Třetí, podstatně aktualizované a přepracované vydání obsahuje názory autorů na výklad nových či změněných ustanovení, které do zákona o obchodních korporacích přinesly dvě velké novely (zákon č. 163/2000 Sb., s účinností od 1. července 2020, a zákon č. 33/2020 Sb., s účinností od 1. ledna 2021). Velká novela se podstatným způsobem dotkne všech právních forem obchodních korporací i družstev, připravte se na tuto mimořádnou událost včas.

Komplexní průvodce právní úpravou vztahující se k obětem trestné činnosti

Druhé, aktualizované a podstatně doplněné vydání komentáře představuje problematiku obětí co nejak-tuálněji a v širších souvislostech. Součástí výkladu je přehled relevantních závěrů soudní praxe, včetně recentních rozhodnutí přijatých v letech 2019 a 2020, a upozornění na návrhy změn zákona o obětech trestných činů projednávané k datu vydání publikace v Parlamentu ČR. Autorský kolektiv tvoří řada renomovaných odborníků včetně těch, kteří se podíleli na přípravě zákona o obětech trestných činů.

objednávejte pouze na

www.beck.cz